

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

800

B S

L 30.

2
30

Ludvig Holbergs

udvalgte

Skrifter.

Udgivne

ved

K. L. Rahbet,

Professor og Theaterdirecteur.

Femtende Del.

Kjøbenhavn, 1809.

Brykt og forlagt af Directeur Job. Fred. Schulz,
Kongelig og Universitets Bogtrykker.

Solberg

Danmarks Niges Historie.

Erde Binde.

2010

2010

2010

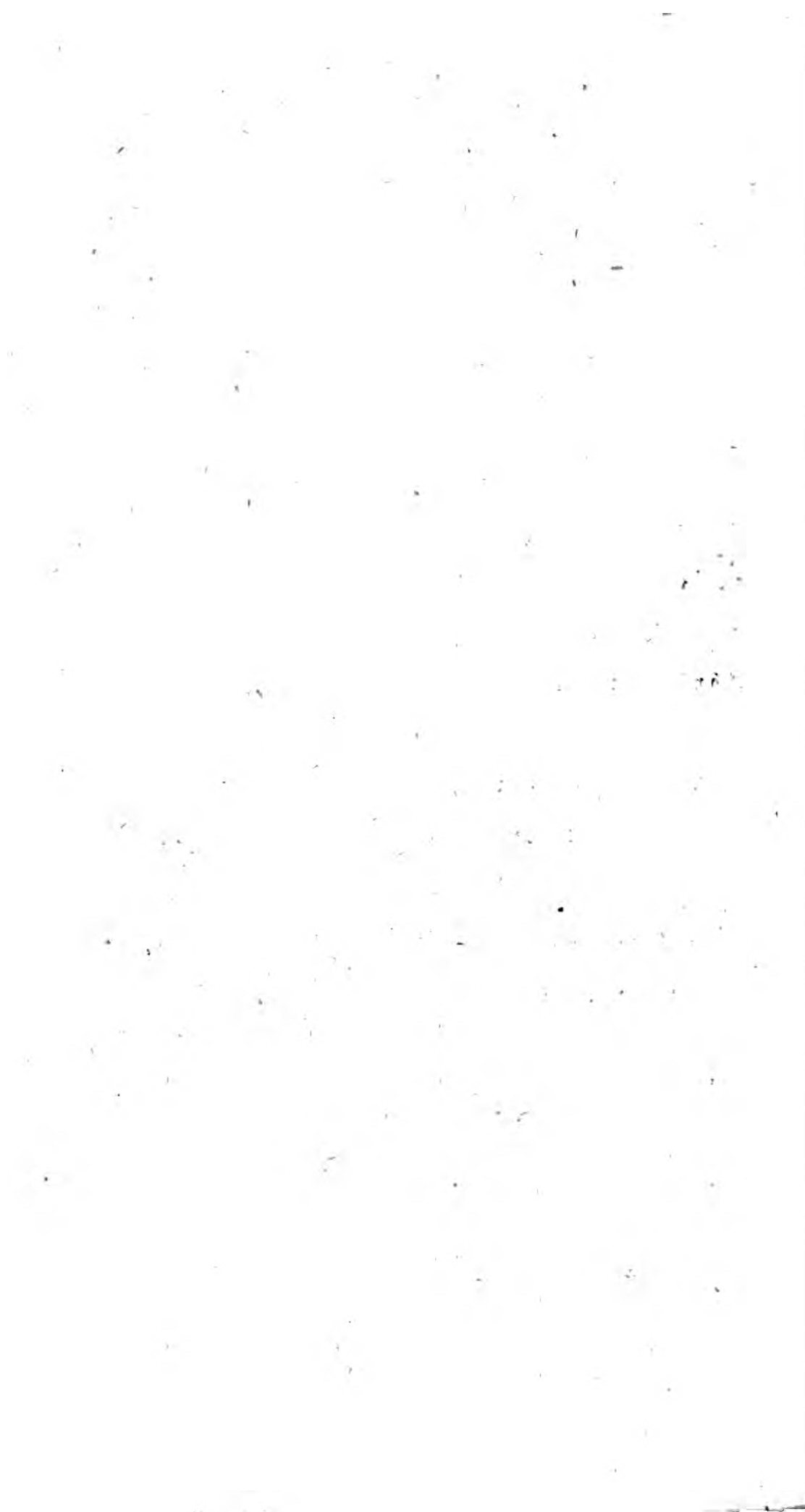
2010

I n d h o l d.

	Side
Holbergs XII Epistel	VII.
Tredie Periode i den danske Historie, (fortsat.)	
Christian den Første, første Konge af den oldenburgske Stamme	3.
Johannes eller Hans, den anden Konge af den oldenburgske Stamme	170.
Christian den Anden, den tredje Konge af den oldenburgske Stamme	361.

Holbergs

hundred og trettende Epistel.

Til * *

Min Herre spørger mig, hvilke af mine Skrifter jeg holder for de beste. Det er et vanskeligt Spørgsmaal at besvare, ja ligesaa vanskeligt, som om jeg vilde spørge, hvilken af Hans Døttre han holder for den viseste; thi Modestie tillader ikke at rose sine egne Producter. Jeg drister mig derfor ikke at sige, at noget af mine Skrifter er godt; thi de ere alle maadelige. De fleste sætte dog mest Pris paa min Danmarks Historie, og det saavel i Henseende til Materien som Formen. De dømme at Stilen er historisk og tydelig, og derhos levende, saa at de tørreste Materier, som mindst interessere en Læser, kan læses med Behag. Hvad Materien angaaer, da dømme de, at Historien er saa upartisk, som muligt være kan paa de Steder, hvor Skrivelse er underkastet public Censure. Hvad jeg selv holder fore at kunne distingvere samme Historie, er dette, at den indeholder ikke simple Bedrifter alene, men endogsaa saadanne Ting, som give Kundskab om Nationens Egenkab, vise Regjeringens gamle og ny Forsættelse, berømmelige Mænds Portraits, Anledning og Oprindelse til de fornemmeste Stiftelser saavel udi geistlige som verdslige Ting, saa at man deraf seer Rigets gamle og ny Stat. Især have mange fundet stor Behag

hag ubi Historiens Afdeling ubi Periodos og ubi de Af-
ridninger jeg haver gjort mod Enden af hver Periode.
Det er er i den Henseende, at Mange have sat Pris
paa Skriftet, helst her i Landet, hvor vi forhen havde
ikke uden nogle tørre og ilde sammenhængende Annales,
og at de have sat dem tilrette, som have censureret
en og anden Fejl enten ubi Aarstal eller Navne. Jeg
bekjender vel, at en Fejl er en Fejl, ubi hvilket Skrift
den end findes. Men man maa ubi stærkt ubarbejdede
Historier, som er det vanskeligste Arbejde, som Noget
kan foretage sig, ikke være saa gransende, som ubi
tørre Dag-Registere eller Samlinger af Documenter,
som af intet andet kan bryde sig end af Accuratesse ubi
Navne og Aarstal. Thi de, som mebbete Publico saas-
danne Sager, ere ikke saa meget selv Auctores, som
Copiister, og, saasom deres Arbejde bestaer alene ubi
at renskrive de Sager, som dem af Andre ere tilskillede,
da, hvis de Copier eller Renskrivninger ere skjæbestofte,
dem ingen Avarter kan gives, og det ubi dobbelt Hen-
seende; thi de kan derfor tiltales af Publico ubi U-
mindelighed; de kan ogsaa i Særdeleshed tiltales af
dem, der have forfattet Sagerne, og som Commissio-
naires eller Handlangere betroet dem Documenternes
Publication. Det er derfor, saavel Publico, som Do-
cumenternes Forfattere magtpaaliggende, at deslige Sa-
ger falde ubi accurate Copiisters Hænder; besynderligen
saadannes, der ere nogenledes verserede ubi Historiens
Læsning, at de kan corrigere en Fejl, som have ind-
sneget sig ubi et Original-Document, eller; at de kan
gjette sig til, hvorledes et ulæseligt Ord, som forekom-
mer, bør skrives. Men vel indrettede Historier derimod
er af anden Bestaendighed; thi derubi kan findes Skrive-
Fejl, og Barket dog være et Mesterstykke. Jeg for-
bliver &c.

Danmarks Riges

H i s t o r i e.

Tredie Del.

ANNALS

OF THE

Christian den Første,

første Konge af den oldenburgske Stamme.

Saa snart Kong Christopher var død, lode de gejstlige og verdslige Stænder udi Danmark de Svenske og Norske notificere hans dødelige Afgang, og tilsligemed begjerede, at der efter den calmariske Forening maatte berammes en Sammenkomst af de 3 Rigers Stænder, for at udvælge en ny Konge. Sverrigs Raad, som da vare samlede til Jentisping, saasnart de fik Kongens Død at vide, bestikkede de Bengt Jonsen af Salestad og hans Broder Niels Jonsen paa Diursholm til Interims-Regentere, indtil næste Samling eller Herredag, som blev berammet at skulle holdes i Stokholm. Til denne Sammenkomst, som blev holden 1448, lod sig indfinde Mareken Carl Knudsen fra Finland, hvor han som Gouverneur havde holdt sig stille udi lang Tid, og ikke flyttet om at komme tilhove, saasom han holdt fore,

4. Danmarks Riges Historie, 3 Periode.

---

at Kong Christopher havde ham mistænkt. Han bragte saa stor Svitte med sig, at de bedste Huse og Herberger udi Stockholm bleve indtagne af hans Folk, dog havde Hr. Bengt Jonsen af Salestad Stockholms Slot inde. Da nu Stænderne vare forsamlede, delte de sig udi tvende Partier eller Factioner. Et Parti, hvorudi vare Bisperne, holdt fore, at man skulde blive ved den calmariske Forening, og ikke handle om noget Konge-Valg, førend alle 3 Rigers Raad bleve samlede til Halmstad. Det andet Parti derimod, hvorudi Marsken var, sagde, at det calmariske Forbund var brudt, og at det alene var nyttigt for Danmark, men skadeligt for de 2 andre Riger, hvorfor det var nødvendigt, at Sverrig itide faae sig om en egen Konge. Denne Trætte varede udi nogle Dage c), og imidlertid blev ført med saadan Hidsighed, at Stænderne nær havde kommet udi Haar med hinanden. Dog fik omsider det Parti Overhaand, som holdt for, at man skulde forsee Riget med en egen indfødt Konge.

Der kom saaledes 3 Personer paa Valget, nemlig de 2 Brødre, som vare Rigets Regenter, og Marsken Carl Knudsen. To Bisper tilligemed to Ridere bleve beskikkede at samle Stemmerne, og fik da Marsken 63 Stemmer. De andre to derimod ikkun 5, hvorudover Carl Knudsen enstemmigen blev udvalgt

c) *Eris. Ups. lib. 6.*

valgt til Konge den 1ste Juni 1448, og derpaa efter den gamle svenske Skik hyldet til Moraften og kronet til Upsal af samme Stads Erkebisp. Da dette ny Kongevalg spurgtes udi Danmark, besluttede samme Riges Stænder ogsaa at forsee sig med en Konge. Og gjorde da en dansk Herremand, som Hvitfeld ikke vil nævne d), men som holdes for at have været Knud Gyldenstjerne, sig Tanker om Danmarks Krone, saasom han var vel yndet af Enkedronningen. Men Stænderne, som søgte efter at forhverve Riget nogen Fordel ved et nyt Kongevalg, besluttede at offerere Kronen til Adolph, Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, paa det at Førstendømmet og Grevskabet kunde forenes med Riget. De skikkede derfor et Gesandtskab til ham med saadant Tilbud; men han imod Formodning vægrede sig for det at imodtage, undskyldende sig med sin Alderdom og Svaghed, og recommanderede dem sin Søstersøn Christian, Greven af Oldenborg, hvilken var af gammel kongelig Slægt, efterdi hans Moder Hedesvig, Hertug Adolphs Søster, var Kong Waldemars den Tredies Søsterdatters Datter e), og han selv

der-

- d) *Joh. Svaningius* hist. Chr. manuscr. taler ogsaa derom, men nævner ingen, iligemaade *Crantz*. hist. Dan. lib. 8. cap. 26.
- e) Manuscr. *Skiby*, hvor hans Genealogie udføres fra *Svend Estridsen*.

6 Danmarks Riges Historie, 3 Periode.

berforuden var en Herre af store Qualiteter, hvorom Hertugen bedst kunde vidne, efterdi han selv fra Barns-
hen havde opdraget ham. Stænderne efterfulgte Her-
tugens Raad, og skikkede et anseeligt Gesandtskab til
den unge Greve med Begjæring, at han vilde an-
tage den danske Krone, hvilket Tilbud han ogsaa
imodtog, og udi samme Aar 1448 gav en Haandfæste-
ning f) fra sig af den Indhold g): 1) At Danmarks
Rige skal stedse blive et Valg-Rige. 2) Hvis Kon-
gen faaer Børn, skal hans Arvinger intet Rørende
eller Urørende fordre af Riget. 3) Ingen udlændiske
Herrer maa uden Raadets Samtykke indføres udi
Riget. 4) Kongen skal ingen udlændiske Herrer be-
naade med Guds udi Danmark, og ingen Fremmed
antage udi Rigsraadet. 5) Han skal ingen Krig føre
uden Rigsraadets Samtykke. 6) Intet vigtigt fo-
retage uden deres Raad. 7) Rigets Klenodier; og
Breve skal han ikke lade bortføre af Riget h). 8) Han
skal ikke forpante eller afhænde Rigets Slotte og Lehn
uden stor Nød, og skal det skee ved Raadets Sam-
tykke.

f) Han havde da ifkun 22 Aar, saasom Samelman
og Andre vidner, saa at Johannes Suncius
farer vild, som da tillægger ham 34 Aar.

g) Capitul. *Christ. I.* Hadersleb. die AEGidii Abba-
tis 1448. pag. 843.

h) Denne 7de Artikel synes at sigte paa Kong Erik
af Pommern, som bortførte Rigets Klenodier
og Breve.

tykke. 9) Han skal regjere hans Gaard og Slot efter Rigets Raads Raad. 10) Han skal ingen Landeskatt paalægge uden deres Samtykke. 11) Han skal ikke gjæste Kloster eller Almue til Ufjællighed. 12) Ingen Udændisk maa antages til Børge, uden det falder ham til efter Loven. 13) Alle de Breve, som Kong Christopher har udgivet til dette Riges Indbyggere paa Slotte, Lehn, Privilegier og Friheder, skal staae ved Magt, hvis de saadant have faaet udi Eje for høistbemeldte Konges Død. Derimod skal de Breve være magtsløse, som alene give Succession paa Forlehninger efter Andres Død. 14) For denne Haandfæstning skal være Forlover Kongens Morbroder, Hertug Adolph af Slesvig og Greve af Holsten med hans Raad. Denne Haandfæstning er temmeligen haard, og sees, at Stænderne af Tronens Vacance have taget Anledning til at indskrænke den kongelige Myndighed, og findes her allerførst udi Haandfæstningen indført, at Danmark stedse skal være et frit Valgrige, og at de kongelige Børn ingen Ret skal have til rørende eller urørende Gods.

Efterat denne Haandfæstning saaledes var forfattet og underskrevet, blev Greve Christian med Pragt indført udi Riget, gelejdet af de danske Gesandtere, og af hans gamle Morbroder Greve Adolph i).

Dg

i) Hans Fader Theodoricus kunde ikke følge med, efter:

Dg blev han da Dagen for St. Michaelis hylbet paa Viborg Landsting, som var det sædvanlige Hylbingssted udi Danmark, ligesom Moraften udi Sverrig, hvor han gjorde sin Ed, som siden derefter blev igjensagen paa alle andre Landstinge. Adelen og Almuen aflagde ogsaa deres Trofskabs-Ed til ham. Stænderne udi Norge, saasnart de fik Tidender om Kong Christophers Død og Grev Christians Valg, erklærede de sig at være fornøjede dermed, og at ville iligemaade antage Christian til Konge, efterdi han var af Dronning Margareta Forvantskab, og paa det at Foreningen derover kunde blive ved mellem Rigerne. Dette deres frivillige Tilbud giver tilstrækkeligen tilkjende, at Norge har været fornøjet med de forrige Kongers Opførsel, og tjener til Bevis, at de svenske Gravamina ikke i alle Maader have været vel grundede. Han blev saaledes af de Norske antagen til Konge, som udstedede deres Hylbings-Brev fra Marstrand 1448, og gav han udi samme Aar Stænderne en Haandfæstning k) af den Indhold: 1) At Norges

ges
 efterdi han var bød nogle Aar tilforn, hvoraf sees, at det er en pur Digt, som fortælles om samme Greve, at han gav Portrait over sine 3 Sønner for de danske Gesandter. Samme Historie findes i *Christ. I. hist. manuscr.*, som tilskrives Joh. Svaningio.

k) Capitulatio Norveg. de dato Marstrand. 1448. pag. 854.

ges Indbyggere skal nyde deres Lov og Friheder. 2) At Kongen skal ingen Ublænding antage udi Norge uden med sammes Rigsraads Samtykke. 3) At Kongen hvert 3die Aar skal komme til Norge for at beskikke Rigets Sager. De andre Artikler indeholde de samme Ting, som ere indførte i den danske Haandfæstning.

Saaledes bleve Danmark og Norge igjen forenede under een Konge. Sverrig derimod kunde ikke overtales til at fornye det calmariske Forbund igjen, men holdt ved Carl Knudsen, som eengang var udvalgt, og vilde Kong Christian i Begyndelsen ikke med Sværdet forfølge sin Ret, men som en fornuftig Herre besluttede at temporisere, for at see, hvad Udfald det udi Sverrigs nye Regimente vilde have; thi man kunde af den forbigangne Historie gjette sig til, at det ingen langvarig Bestand kunde fåe. Carl Knudsen var en Herre, der ikke kunde regjere sig udi Modgang og Lykke, og Undersaatterne udi Sverrig vare mistænkelige, og allarmeredes, endog saa over ringe Ting. Han havde ogsaa mange mægtige Fiender, blandt andre de tvende Brødre Bengt og Niels Jonsen, som mente sig at være ligesaa nær til Tro- nen, item den største Del af Geistligheden, som havde været imod dette Kongevalg. Saa at derfor Kong Christian meget viseligen satte sig for at oppebie den rette Tid, og at simulere, indtil de Svenske selv søgte
til

til ham. Carl Knudsen sagte udi sin Regjerings Begyndelse at insiuuere sig hos de Svenske ved at indtage Gulland, og at gjøre en Ende paa det Fribyggeri, som Kong Erik af Pommern drev udi Østersøen, besynderligen paa de Svenske, hvis Skibsfart han udi 9 Aar havde tilføjet saadan Skade, at al deres Handel og Næring laae under. For kort Tid siden havde han erobret 7 stoffholmiske Skibe, ladne med Smør, Fern, Huder og Kobber, saa at det var formodentlig, at hvis samme Haandværk havde varet længere, skulde de nordiske Landes Rigdom forflyttes til Gulland, hvorudover ogsaa høistbemeldte Konge, saasom han befandt sig meget vel ved at være Fribygger-Capitaine, ikke mere lod sig mærke med sine Prætentioner paa de 3 nordiske Kroner, efterdi han paa Gulland havde større Indkomster og mindre Udgifter. Carl Knudsen stikkede derfor Magnus Green og Birger Trolle med en stor Flaade til Gulland. Der gjorde disse lykkelige Landgang, floge Kong Eriks Folk paa Flugten, som dem Saa-dant vilde forhindre, og belejrede Staden Wisby, hvilken de havde lettigen tvunget til at overgive sig af Hungersnød, hvis de af Kong Erik ikke havde ladet sig bedrage til at indgaae en Stilstand, i det han lovede dem at overgive Slottet, hvis Sverrig derimod vilde indrømme ham Dland til sin Underholdning. Medens denne Stilstand varede, fik han Lejlighed

lighed til at forsyne sig med Proviant l), og at skikke Bud til Danmark om Undsætning, tilbydende sig at overgive Den til Kong Christian.

Kongen imodtog saadant Tilbud med Glæde, og derfor lod Kong Carl, som da var paa Vland, vide, at han maatte holde sig fra Gulland, som var Danmarks Rige tilhørende. Der rejste sig da Ordstrifigheder om samme D, hvilket af Rigerne havde størst Ret dertil. De Danske sagde, at Den var vunden af Kong Waldemar den Tredie, beraabte sig ogsaa paa et Fordrag, gjort udi Kong Alberts Tid, hvorved samme Konge skal have lagt Gulland under Danmarks Krone. Tilgemaade, at, da Den omfider var bleven pantsat til de pnydsiske Herrer, løste Dronning Margareta den tilbage for 9000 Nobler m). De Svenske derimod holdt fore, at Den fra gammel Tid havde ligget under Sverrig, at den af Kong Albert var pantsat til de pnydsiske Herrer, og igjen løst af Dronning Margareta, som Dronning af Sverrig. Men, som Kong Christian mærkede, at man ved Ordstrid ikke kunde decideere Sagen, skikkede han Hr. Oluf Axlson med en Flaade til Gulland om Foraaret 1449, hvor bemeldte Admiral strax indtog Slottet, og derfra lod bortføre Kong

l) Eric. Ups. lib. 6.

m) Svitsfeld siger her 10,000, men i Dronning Margareta's Historie 9000 Nobler.

Rong Erik med alt hans Gods til Bornholm, hvorfra han siden med de Danfkes gode Billie tog fin Tilflugt til Pommern, og der endda opholdt sig mange Aar indtil han døde. Saaledes bleve de Danfke Mestere over Slottet Bisborg. Samme Slot havde Rong Erik selv begyndt at bygge Anno 1410, og findes hans aabne Brev af samme Dato, at bemeldte Slot ikke skal være Borgerne til nogen Forfang paa deres Frihed, men alene Staden til Beskyttelse.

Men, endskjøndt de Danfke havde erobret Slottet, vare de derfor Staden Bisby og Landet ikke mægtige; thi de Svenske vare endda paa Den, og havde Ordre at continuere med Slottets Belejring. Hvilket, da Rong Christian mærkede, rustede han sig paa ny, og mod Høsten af samme Aar 1449 begav sig udi egen høje Person med en mægtig Flaade af Skibe til Gulland. Udi Julii Maaned kom han dithen, og blev da handlet om en Stilstand med de Svenske, hvilken af Magnus Green og de andre svenske Officerer blev bevilget n), og et Interims-Fordrag sluttet saaledes, at de Svenske skulde forlade Den, og at der skulde være en almindelig Fred imellem Danmark, Norge og Sverrig fra næstkommende

Mor-

n) Nogle Skribentere tale her om et stort Slag, hvorudi 1800 Svenske omkomme, men vore gode Historier tale intet derom.

Mortensdag til paafølgende Mortensdag derefter, at der skulde berammes en Sammenkomst til Halmstad, hvor 12 Personer af hvert Rige skulde møde for at dømme om, hvilket Rige Gulland medrette skulde tilhøre. Saaledes forløbe de Svenske igjen Den, paa hvis Erobring de havde gjort store Bekostninger, og Kongen kom efter saa vel forrettet Sag til Danmark igjen, hvor han udi samme Aar blev kronet i Kjøbenhavn af Erkebisp Thue, og forvissede han da igjen paa ny ved Ed Stænderne om deres Privilegier og Friheder. Til denne hans Kroning lod Hertug Adolph udi egen Person sig indfinde tilligemed fremmede Gesandtere, og bleve der samme Tid slagne 30 Riddere. For at bestyrke sin Trone desmere, tog han tilægte Kong Christophers Enkedronning Dorothea, hvilken bekom til Lifgeding Callundborg og Samsø. Med denne Dronning avlede han adskillige Børn, hvilket var desmere glædeligt, efterdi det kongelige danske Hus udi 60 Aar havde været ufrugtbar, saa at hverken Kong Waldemar, Kong Erik eller Kong Christopher havde efterladt sig Sønner,

Gullands Forlis gik Carl Knudsen saa meget til Hjerte, at han foretog sig at søge Vederlag udi Norge; til den Ende corresponderede han hemmeligen med Erkebisp Nislaak Bolt af Tronhjem, og nogle andre norske Herrer, og gjorde dem saa mange Løfter, at han formaaede dem til at kalde sig ind udi

Riget. Hvorudover han og i største Hast begav sig igjennem Semteland til Tronhjem, og der af Erkebispfen blev kronet. Ved denne Kroning slog han 20 Riddere. Han gav da de Norske en Haandfæstning o), dateret Tronhjem 1449, som findes hos Zvitfeld, og, efterat han havde sat til Norges Regentere Hr. Aslak Thuesøn og Hr. Einar Sluge p), begav han sig til Sverrig igjen. Og siger en gammel Krønike, at han overgav Tvistigheden med Kong Christian til Pavens Kjendelse q), hvilket dog er ikke troligt.

Efter hans Tilbagekomst holdt han en Herredag til Arboga, hvor han udnævnte 12 Personer af Sverrig, som skulde efter det gullandske Fordrag møde til Halmstad. Disse Personer vare Magnus Green, Biskop Niels udi Linköping, Bengt Gustavsen Electus udi Skara, Magister Selmicks, Degn udi Upsal, Erik Eriksen, Niels Jonsen af Diursholm, Erik Apelsen, Jon Karlsen, Lauritz Snakkenborg, Gustav Olussen, Nage Jensen og Simon Rjørning. Paa Danmarks Begne indfandt sig Erkebisp Thue udi Lund, Oluf Daa udi Roeskilde, Sennicks udi Odense, Jens udi Aarhus,

o) Vid. Capitulationem Caroli Canut. pag. 849.

p) Eric. Ups. lib. 6.

q) Chron. Rythmicum Svec. p. 407. in excerpt. Th. B.

hus, Biskopper, Henrik Knudsen, Otthe Nielsen, Eggert Frille, Claus Nielsen, Peder Hogenfild r), Tage Arlsen, Tage og Torben Bilde Danmarks Raad; og blev efter nogen Samtale saadan Forening gjort imellem dem, at hvilket af disse tvende Konger, Kong Christian eller Kong Carl, først ved Døden afgik, da skal det Riges Raad, hvis Konge først døer, uforsømt lade det andet Riges Raad Saadant vide; siden skal 12 af hver af disse Rigers Raad komme sammen udi Halmstad, og der overveje, om de ville denne Konge, som igjort lever, antage til deres Konge. Og, hvis de derom blive forenede, skal han blive Konge over begge Riger. Kan de ikke forenes, da skal det Riges Raad, som sin Konge mistet haver, bestikke Interims-Regenter for Riget, indtil den anden Konge ogsaa ved Døden afgaaer. Naar saaledes begge Konger ved Døden afgangne ere, skal begge Rigers Raad udvælge en tilfælles Konge. Og, naar Gud det saa føjer, at disse to Riger blive forenede under een Herre, da, hvis Norges Riges Raad vil træde udi samme Forening, skal Norges Riges Indbyggere nyde de samme Frihed og Privilegier som Svenske og Danske. De svenske Fjaldmægtige afstode derpaa paa Kong Carls Begne alle hans Prætentioner paa Norge, og for-

skrev

r) Saaledes kaldtes forðum de Svitsfelder teste ipso Hvitfeldto.

skreve dem til at flye Kong Christian Kong Carls aabne Brev derpaa, inden St. Olufs Dag til Helsingborg. Dette Fordrag blev gjort 1450 s). Kort derefter blev af fornævnte Fuldmægtige berammet et andet Mode til Rødneby angaaende Gulland.

Men Kong Carl var ikke vel fornøjet med hans Fuldmægtiges Opførsel herudi, holdende fore, at de havde spillet under Dække med de danske Deputerede, for at opoffre hans Interesse, sær efterdi han havde befalet dem, ikke at staae fra Norge og Gulland. Det synes ogsaa, at den hele Handel blev dreven med større Finkhed paa de Danskes, end paa de Svenskes Side, og, at den fornemste af de svenske Commissarier, nemlig Magnus Green, ingen Fiende var af Kong Christian, item at høistbemeldte Konge ved sin Politique havde vundet ham saavel som andre. Kort at sige, Kong Carl fattede saadan Mistanke til Magnus Green, saavel formedelst det gullandske som halmstædske Fordrag, at han tog fra ham Naboes Slot, som han havde ubi Forlehning. Handelede ogsaa ligeledes med Erkebispfen af Upsal og med andre, som han holdt for at være sine hemmelige Fiender, og saaledes lagde Grundvold til de Conjuncturer, som den floge Kong Christian lurede paa. Magnus Green, efterat han havde mistet sin For-

leh-

s) Vid. transact. Comitiiis Arbog. vigilia ascensionis 1450 pag. 580.

lehning, begav han sig tilføes, og der øvede Kaperperi, indtil han blev greben af Hansestædernes Skibe, og ført fangen til Lybek. Men Kong Christian intercederede for ham hos Lybekkerne, saa at han kom løs igjen, og derpaa begav sig udi dansk Tjeneste, hvilket altsammen viser, at denne Mand maa hemmeligert længe have været Kongen tilgedan. Han havde ellers Gods udi Norge, og i den Henseende var ogsaa Kong Christians Undersaat.

Saaledes gik da Kong Christian gradevis frem til sit forehavte Forsæt. Gulland havde han faaet i sine Hænder, og de svenske Commissairer havde affaaet ham Norge, hvor han blev kronet udi Trondhjem den 29de Juli 1450. For Kong Carl derimod saae Alting buntet ud i Everrig, hvor han havde gjort sin Sag slettere ved at straffe dem, som han havde mistænkte; thi som de samme vare mægtige Herrer, og af stor Byrd udi Landet, saa søgte de ved Lejlighed at hævne sig over den Dødt, som dem var vederfaaren, og brugte bemeldte Konge lidets Præcautioner til at vinde dem igjen; thi, saasom han af Naturen var hoffærdig, og ikke havde kunnet beqvemme sig til at give gode Ord, endogsaa paa de Tider, da han ikkun var Regent, saa kunde han langt mindre beqvemme sig dertil, da han var bleven Konge, men foragtede sine Fiender, og derved formerede deres Tal, indtil Tingen blev saa moed for

Kong Christian, at han saae sig med Sikkerhed at kunde gjøre en Begyndelse med Sverriges Conqvefte. Dertil toges Anledning, at Kong Carl vegrede sig ved at holde det, som hans Fuldmægtige havde lovet til Halmstad, og ikke vilde sende sin Confirmation derpaa til Helsingborg efter gjorte Forsikring. Herudover gav han Ordre til den gullandske Gouverneur Oluf Apxelsen at gaae med en Flaade til Sverrig. Den samme gik fra Gulland ind udi de stokholmske Skjær, hvor han plyndrede adskillige Huse og Gaarde, og med stort Bytte kom til Gulland igjen. Dette skede ved Juletid i det Aar 1451. Saadant satte Kong Carl sig for at hævne, og derfor næstfølgende Aar 1452 rykkede med en Krigshær af 70000 Mand ind udi Skaane, hvor han først søgte med gode Ord at vinde Indbyggerne, men, da han fornam, at de ikke kunde bevæges til Afsald, lod han alle vegne skjænde og brænde udi Landet. Helsingborg blev da afbrændt med alle de Skibe, som laae derfor, item Landskrone og Lund, dog beskyttede Erkebisp Thue Bispe Gaarden og Domkirken med saadan Tapperhed, at de samme bleve conserverede. Ia Skaane blev udi denne Færd saa ilde medhandlet, at Landet udi langt Tid ikke kunde komme sig igjen. Og, som dette Tog skede midt om Vinteren, da Dresund var tilfrossen, kunde de Danske fra Sjælland ikke komme

me Skaaningerne til Hjelp, efterdi Isen hverken vilde briste eller bære.

Kong Christian, som paa samme Tid var udi det Brandenborgske, hvor han med Markgreven og andre tyske Førster holdt en Samtale, da han hørte dette, begav han sig udi Hast tilbage for at undsætte Skaane, og at hævne sig over Fienden. Imidlertid huserede Kong Carl skrækkeligen udi Landet, og, da nogle af de skaanske Bønder havde samlet dem sammen for at gjøre Modstand, slog han 2000 af dem ved Dalby Kloster, kom derpaa anden Gang for Lund igjen, og søgte at overtale Erkebispens at gaae sig tilhaande, men forgjeves, hvorudover han stormede nogle Gange til Domkirken og Bispegaarden, men blev afflagen med stor Forlis, og blev da henved tusinde Svenske fangne. Kong Carl maatte derfor med uforrettet Sag gaae tilbage, og begav sig med sin Krigshær ind udi andre Herreder, som han ved Skjænden og Brænden fast ødelagde. Disse Tragoedier varede, indtil Kong Christian kom tilbage, og gav ham andet at bestille. Høistbemeldte Konge kunde formedelst Isen, efterdi Sundet var tilfrosset, ikke saa hastig komme Skaaningerne til Hjelp u), men han gjorde mod Sommeren af samme Aar et Indfald udi Vester-Gothland, hvor en stor Del af Landet gif ham tilhaande, og svor ham

u) Manuscr. Skibyense pag. 11.

Trosskabs=Ed. Han erobrede da den Stad Lødöse, hvor han befæstede sig. Kong Carls Føgeeder ginge ham villigen tilhaande, endel fordi de ikke vare fornøjede med deres egen Herre, endel ogsaa for ikke at sætte deres Gods og Rigdom udi Fare. Den fornemmeste af de Svenske, som da faldt til Kong Christian, var Hr. Thure Thuresen, Høvismand paa Årelvold, hvilken overgav Slottet Årelvold, og blev efterfulgt af en stor Hob svensk Adels, saa at Kong Christian søgte at befæste sig udi Sverrig, da der imod Kong Carl lod sig alene nøje med at skjænde og brænde udi Danmark, hvorved han alene forbitrede Indbyggerne.

Da Kong Carl fik Tidender om denne Fremgang, hastede han med en stor Krigshær fra Upland, Vester-Gothland til Undsætning, lod sig ogsaa mærke at ville levere Kong Christian et Feltslag. Men, da han undervejs mærkede, at Oluf Årelsen og Magnus Green med 46 Skibe vare komne for Stockholm, og at Erkebispens af Upsal med nogle andre uplandske svenske Herrer ginge frugtsommelige med et Anslag mod ham, rykte han strax tilbage til Stockholm, hvorudover de Danske sejlede derfra igjen og paa Vejen afbrændte Vestervik. Kong Christian spillede imidlertid Mester udi Vester-Gothland, lod besætte Passerne ved Tyveden, at han kunde have Ryggen fri, og begav sig med sin Krigshær til Jenz-

Ejz-

Kjøping, for at bryde ind udi Vster-Gothland; men saavel de Folk, som havde besat Passen ved Lyveden som de Andre, hvilke vare skikkede til Holvejen fra Jentjøping for at aabne Vejen for den danske Krigshær, bleve af Kong Carls Folk slagne x). Hvoraf Kong Carl fik saadant Mod, at han skikkede en Hob Folk under Thord Bonde til Vester-Gothland, for der at uddrive de Danske, men fandt der ingen, efterdi Kong Christian, da han mærkede, at han ikke kunde komme over Holvejen, var rykket tilbage igjen til Halmstad. Herudover spillede Thord Bonde Mester udi Vester-Gothland igjen, hvor han i en Hast overrumplede og indtog Rodese. Og, som han paa samme Tid fandt nogle Breve, hvilke aabenbarede den Correspondence, Hr. Thure Thuresen havde med de Danske, rykkede han mod Axelvold, indtog Slottet og fangede Thure Thuresen, hvilken dog undrømmede, og gav sig udi dansk Tjeneste, tilligemed mange vester-gothlandske Adelsmænd. Saaledes bekomme de Svenske Vester-Gothland tilbage under den tappere Thord Bondes

x) Eric. Ups. lib. 6. over dette Slag, hvori de Danske mistede 300 Mand, blev gjort saadant Vers:

Comphures Holeved de Dacis fullo döda nedh.

Man seer, at det har været en Mode da at gjøre Mismast af Sprog.

Des Anførsel, hvilken Kong Carl i Henseende til saadan Tjeneste erklærede Sverrigs Riges Marsk og Gouverneur af Vester-Gothland. Og, som Kong Carl udi denne Fejde havde fornummet, at adskillige store Herrer udi Sverrige vare ilde sinde mod ham, lod han invitere til sig Erkebispem med andre Herrer, som han havde mistænkte, og stillede sig venligen an mod dem, og forpligtede da Erkebispem sig med Ed at være Kongens bestandige Men, men hvor vel han det menede, visede Udgangen.

Endeligen blev imellem de Danske og Svenske holden en Samtale til Badstena 1453, hvorudi Claus Rønnow og Jøer Apelsøn handlede med Kong Carl saaledes, at der skulde være Anstand imellem begge Konger, og at de imidlertid skulde skikke deres Fuldmægtige til Halmstad, for at handle om en bestandig Fred. Men man kunde intet Middel finde at tilvejebringe saadan Fred, saa at derfor de tre efterfølgende Aar bleve bortdrevne med frugtesløse Negotiationer, og alt, hvad man kunde udrette i de Noder, som bleve holdne til Rodneby, Stokholm, og paa andre Steder, var alene at forlænge Stilstanden. Det Mærkværdigste, som tildrog sig, medens denne Stilstand varede, er efterfølgende: Kong Christian fandt ved sin Ankomst til Regjeringen, at Kronens Gods mestendels vare bortpantet for ringe Summer, saa at Kongen havde fast intet
at

at føre sin Stat med, eller til Rigeets Forsvar. Han mærkede ogsaa, at mange af disse Panthavere havde havt deres Panter saalænge, at de deraf havde oppebaaret tre til fire Gange saa meget, som de laante Summer kunde beløbe sig til, hvorudover han Anno 1453 lod saadant forestille Rigeets-Raad, som da var forsamlet udi Kjøbenhavn, forlangende, at sig Uheld maatte remederes. Herudover blev af Rigeets-Raad fundet forgodt, at alle de Lehn, som saaledes vare forpantede, skulde hjemfalde til Kronen igjen, naar man kunde bevise, at Panthaverne havde af deres Panter mere oppebaaret, end Hovedstolen kunde beløbe sig til. Efter denne Doms Lydelse mistede blant andre Hr. Philip Apelsøns Børn Skjælsør og Tranekjær, hvilket forbitrede denne mægtige Familie mod Regjeringen. Herr Iver Apelson en af de anseeligste Mænd udi Riget, itera hans Broder Nage Apelson, som havde Barbjerg i Pant, forlode siden af Misfornøjelse Riget, og begave sig til Sverrig, hvor deres tredie Broder Erik Apelson var, som havde Kong Carls Søster til ægte, saa at der vare Apelsonner baade udi Sverrig og Danmark, ligesom der endnu er i begge Riger i vor Tid; thi Apelsonner vare de samme, som nu omstunder kaldes Thotter. Disse Brødre førte udi mange Aar Krig imod Danmark, hvorom videre skal tales. Dog blev Hr. Nage siden forligt med

Kong

Kong Christian, og fik sine Pante-Penge igjen, og Hr. Iver blev forligt med Kong Hans Aar 1487, da han overleverede Gulland til Danmark.

Udi samme Aar blev Constantinopel erobret af Tyrken, hvorudover Kong Christian, saavel som andre christelige Konger bleve ombede at forene deres Magt mod samme Christendommens Fiende. Men Enhver havde nok i at tage vare paa sine egne Sager, og havde man af forrige Tider tilstrækkeligen lært, hvor lidet Nytte europæiske Fyrster havde havt af de saakaldte Cruciater, der uden Frugt havde opofret Millioner christne Mennesker. Kong Christian undskyldte sig da udi en Skrivelse dateret Moskild 1454 hos Keiser Fridrich 3, at han ikke kunde komme til det Mode, som for Christendommens Beste var anstillet mod Tyrken, endel, fordi han ikke havde betimeligen faaet Keiserens Brev, endel ogsaa, efterdi han behøvede sine Krigsfolk til sit eget Riges Forsvar. Han slutter sin Skrivelse med Begrædelse over det græske Keiserdoms Udæggelse og Tyrkens Fremgang, og holder for, at den heller ved Bønner til Gud, end ved Sværdet kan dæmpes. Udskillige lagde Kongen dette koldfindige Brev til Last, og udtvædede det som en lidet Omsorg for Christendommens Belfærd; men enhver, som læser Historierne af de saakaldte Croisader eller Cruciater, maa tilstaae, at aldrig er skrevet et fornuftigere og til-

lige-

ligemed christeligere Brev fra nogen Potentat, og, saasom udi denne Historie er intet tilforn talet om Croisader, efterdi ingen af de danske Konger selv havde ladet sig tegne med disse pavelige Kors, da dog adskillige Danske vare med udi de store Udtoge til det hellige Land, og Kong Sagen af Norge lod sig selv krydse, saa vil jeg her, som paa det beqvemste Sted, melde noget derom, for at vise, med hvad Grund Kongen undslog sig for saadanne Tog.

Saasom Saracenerne havde bemægtiget sig det hellige Land, og ikke alene undertrykkede de Christne, som boede udi Palestina, men endogsaa plyndrede og ihjelsloge Europæer, som af Andagt rejsede til den hellige Grav, forarsagede saadan Medfart adskillige Gange stor Misfornøjelse hos christne Potentater, saa der taledes allevegne med Iver om at hævne sig Vold, og at befri de hellige Stæder fra de Uchristnes haarde Nag. Pave Gregorius 7, som gif frugtsommelig med et almindeligt geistligt Monarchi, satte sig for at betjene sig af denne Iver, som fandtes hos de europæiske Konger, for at komme til sit Maal, og derfor søgte at overtale dem til at gjøre et Tog til det hellige Land. Men dette kom ikke til Virkning, førend udi Urbani 2 Tid, da paa det bekjendte Concilio til Clermont saadant Tog blev besluttet, og en stor Hob christne Herrer tilligemed deres Undersaattere lode sig tegne med Kors paa deres

deres Klæder til et Tegn, at de skulde være Christi Soldater, hvoraf disse Tog ogsaa have faaet Navn af Croisader. Det første Tog gik temmelig lykkeligen for sig; thi de bemægtigede sig det hellige Land, og oprettede et nyt Rige udi Jerusalem, som varede under adskillige Konger, af hvilke Godefroi de Bouillon var den første. Men, som det var vanskeligt længe at handthæve et Rige, som var omringet allevegne af de mægtige Saracener, saa behøvedes idelig Udsætning fra Europa, for at handthæve en Conqvete, der havde kostet saa mange tusinde Mennesker. Dette gav Anledning til adskillige andre Croisader, som udtømmede Europa fra sit beste Mandskab, og dreve Konger og Førster til at forlade deres Lande, hvilke ofte, naar de selv opofrede dem og deres Folk udi Jødeland, bleve deres Naboer til Bytte. Af disse Tog profiterede ingen mere end Paverne, efterdi de paatog sig de fraværende Førsters Beskyttelse, og bleve anseede som Generalesfuldmægtige over de fleste europæiske Riger og Lande. Pavernes fornemste Sigte hermed var saaledes deres egen Højheds Forfremmelse, hvorvel det er troligt, at mange af dem dreves ogsaa dertil af samme blinde Sver, som Kongerne selv; thi disse Croisader vare overkomne alle Folk som en hidsig Feber, saa at Høje og Lave satte deres egen Velfærd tilside, og lode sig i Hobetal adskillige Gange indrullere udi denne hellige

lige Milice, endskjøndt de saae, Frugterne deraf vare intet uden Udelæggelse. Ia Sygdommen falbt omstider ud til et Raseri, saa at hele Europa da ikke kunde ansees anderledes end en stor Daare-Riste; thi denne blinde Nidkjerhed blev ofte forvandlet til den fordærveligste Fanaticismum. Det er bekjendt, hvad stor Allarm den store Fanaticus Jacob af Ungarn forarsagede, hvilken under samme Navn fik allevegne saadant Tillob af Almuen og besynderligen af Hyrder, hvormed han vilde indtage det hellige Land, men paa Bejen gjorde saadant Nederlag paa Christne selv, og førte saadan Skræk ind udi Frankrig, saa at man havde Frygt for at see et nyt Hyrde-Monarchi oprettet, hvis Anføreren til Lykke ikke var bleven omkommen; ja denne Daarlighed gik saavidt, at over 50000 smaa Børn rottede sig sammen for at indtage det hellige Land, og virkelig begave sig paa Bejen, hvor den største Del omkom af Hunger, Sygdom, og adskillige andre Ulejligheden. De Overblevne fragtede Kjøbmands-Skibe; Nogle lidde Skibbrud; Andre af dem bleve bragte til Egypten, og der af Kjøbmændene selv solgte til Saracenerne, hvilke tvunge dem til at forsværge Christendommen, og var dette Frugten af denne utidige Sver. De andre onde Sviter af disse Croisader vare disse: Saasom Paverne gave Alle dem fuldkommen Synbernes Afslad, der antog Korset, saa lode adskillige

onde

onde Mennesker og Misbødere sig forse, og det ikke saa meget i Henseende til deres forbigangne Synder, som til dem, de agtede at bedrive; thi Ingen maatte, under Straf af Kirkens Band, tilføje nogen forset Herre eller hans Land nogen Skade, saa at disse Kors ubi visse Maader vare som det Tegn, vor Herre satte paa Cain, at Ingen maatte slaae ham ihjel; i den Henseende lod Kong Johannes af Engeland, Greve Raymond af Thoulouse, og Andre sig forse, paa det at de des friere kunde øve deres onde Gjerninger. I Førstningen vare disse Croisader alene for det hellige Land, men siden bleve de multiplicerede, og strakte sig mod andre. Saaledes gave Paverne siden Indulgencer til dem, som lode sig forse mod de græske christne Kejsere; item til Spanierne, som lode sig forse mod Morerne. Man lod ogsaa prædike Croisader ubi Tydskland imod Hedningerne ubi Prydsen og Liffland, iligemaade mod Kjettere, som mod de Waldenser ubi Frankerige. Sa det kom saavidt, at, naar Paven enten ubi Højheds- eller Penge=Sager fik Tvistighed med nogen Potentat, lod han prædike Croisader saavel ubi samme Potentats eget, som hans Naboes Lande. Bisperne efterfulgte ogsaa Pavernes Exempel, og paabøde Croisader mod deres egne Herrer, saa at intet tjenebe mere til at befordre de Geistliges Herredom, og iligemaade at berige dem; thi i Begyndelsen gav man Afslad alene

til

til dem, som virkelig lode sig forse, men siden ogsaa til dem, som gave Penge til Croisadernes Forfremmelse; og, som Paverne vare General-Casserere, og derforuden efter de Tidens Jus Canonicum ingen Finance-Controlleurer maatte have, eller være forbundne til at gjøre Regnskab for disse store Indtægter, saa kan man slutte, at de maa ikke have befundet sig ilde ved slige Forretninger; thi ingen Bestilling er efter Ordsprogets Lydelse bedre, end at være Foged uden at gjøre Regnskab. Der vare ogsaa Mange, som lode sig forse, men siden betænkte sig igjen, hvorudover de maatte give Penge for at dispenseres fra deres Løfte, og bragte deslige Dispensationer ogsaa en god Skilling ind. Saaledes lod den hele Christendom sig da trække ved Næsen, og ingen knurrede over deslige Exactioner, førend da Saladin blev saa mægtig udi Orienten, og Jerusalem blev igjen erobret af Saracenerne, og da man begyndte ogsaa at paalægge Gejstligheden den saa kaldte Decimam Saladinam; thi da begyndte det først at kaldes et Tyranni, som kan sees af Pierre de Blois Invectiver paa Gejstlighedens Begne. Med et Ord at sige, hele Europa snurrede af Prækener om alleslags Croisader, indtil Almuen blev saa fjed deraf, at ingen mere vilde gaae i Kirke. Hvorudover Præsterne omfider maatte love Indulgencer til dem, som vilde høre deslige Prækener. Vil man

nu eftersee, hvad som vandtes ved alle disse Ulejligheder, da finder man, at de Christnes Vilkaar udi Orienten blev flattere end tilforn; nogle Millioner Menneſker bleve opofrede; mange Forſter bleve i deres Fraværelſe ſkilte ved deres Lande; hele Europa blev udtømmet for Penge, og mange Christne, ſom rejſede til Jødeland, for at omvende Saracener, bleve ſelv Mahomedaner, hvilket ſidſte var Frugten af Ludovici Sancti Tog til Egypten. De eneste derfor, ſom tabte ved Croisadernes Dphævelſe, vare Paverne, og maaske Korsmagerne; thi, efterſom der bleve forarbejdede nogle Millioner af Kors, ſaa er det troligt, at det har været et nærsom Handværk, og ikke mindre vigtigt end Knapmagernes nu omſtunder; thi Nogle holde for, at deraf de første Baabner have Oprindelse, ſaaſom man da ſøgte at diſtingvere ſine Kors ved adſkillige ſymboliſke Tegny). Naar man derfor dette overvejer, kan man ſee, at Kong Christian ikke uden Uarſag undſlog ſig for ſaadan hellig Tog. Nu maa jeg vende mig til Histo-
rien igjen.

Efterfølgende Aar, nemlig 1455, blev født til Berden Kongens ældſte Søn Johannes, ſom ſiden blev Konge over Danmark, Sverrig, og Norge, og blev ſaaledes Falden efter Markgreve Hans, Dronning

y) Laboureur Introduction à l'hist. de Charles 6. vid. Imhof Geneal. Familiarum in Gallia.

ning Dorotheæ Morfader. Hans Fødsel var desmere glædelig, efterdi Riget ubi mere end 60 Aaringen Prins havde havt. — Saasom Kjøbenhavn ubi Kong Christophers Tid var bleven en kongelig Residens-Stad, saa lod Kong Christian see stor Omforg for samme Stads videre Opkomst og Conservation, hvilket vise adskillige derom udgangne Forordninger, hvorved han confirmerede Kjøbenhavns Privilegier, og befol, at alle de, som havde Huse, Gaarde og Torde, skulde tænke til at planke og brolægge samme Stad. Han udgav ogsaa en særdeles Forordning angaaende Højbro z), som forener Slottet og Staden sammen, at Ingen maatte herefter, som tilforn, binde deres Skibe til fornævnte Bro, at den ikke skulde forrykkes, hvoraf sees, at bemeldte Bro har været gammel paa de Tider, iligemaade, at den maa ikke have været meget stærk, efterdi man frygtede, at den skulde nedrives af de smaa Fartsøjer, som derved plejede at bindes, og haver jeg holdet nødtigt dette at antegne, efterdi det kan tjene til nogen Oplysning om denne Hovedstads gamle Tilstand og Tilværet. Jeg seer ellers af et gammelt Pergament-Skjøde, udstedet af Borgemeister og Raad samme Tid til den kongelige Møntemester, Henrik Dringenberg, at Kjøbenhavn da kaldtes Kjøbman-Havn,

z) Edicta Anno 1454 & 1455.

og Kjøbmager = Gade, Kjødmanger = Gade a). Hvad norske Sager angaaer, da har jeg tilforn meldet, hvorledes Carl Knudsen ved Erkebisp Nolaſ Boltſ Practiqver var kommen ind udi samme Rige, og der kronet til Konge udi Trondhjem. De svenske Skribenter ſige, at ſaadant ſkede efter de fleſte Indbyggereſ Forlangende, men Historien viſer anderledes; thi Norriſ Raad proteſterede ſolenniter Anno 1451 mod den Kroning, ſom Kong Carl ſneg ſig til udi Trondhjem, og conteſterede, at de aldrig havde givet deres Samtykke dertil, og confirmerede den Hylſing, ſom de havde gjort Kong Chriſtian til Marſtrand. Og, ſaaſom de Nordenſjeldſke meſt vare blevne miſtænkte at have favoriferet Kong Carl, efterdi han var bleven kronet udi Trondhjem af ſamme Stads Erkebisp, tilkjendegave adskillige Nordenſjeldſke Tyſker eller Provincier Aar 1453, hvorledes ſaadant var tilgaaet, og vidnede, at hvo ſom beſtyldede dem at holde med Carl Knudsen, talede mod al Ret og Sandhed. Man ſeer da heraf, at ikke Norge, men alene nogle faa urolige Menneſker, havde indkaldet Kong Carl. Dog, ſaaſom han var bleven kronet af den trondhjemſke Erkebisp, tilegnede han ſig ſamme Rige, og ſkrev ſig Konge derover; i den Henſeende vilde han og ikke ſamtykke det, ſom hans Commiſſairer havde indgaaet til Halmſtab om Nor-

a) Pergament = Skjøde datt 1468.

ges Afstaaelse, men udi alle de Stilstående, som lidet bleve sluttede, forbeholdt sig sin Ret. Udi saadant Tilstand var Norge, værende denne Stilstand mellem Kongerne, hvilke begge tilegnede sig Ret til samme Rige, Kong Carl, efterdi han der først, hvorefter udi Overværelse, var bleven kronet, og Kong Christian, efterdi han af samtlige norske Stænder frivilligen var bleven hyllet, kronet og confirmeret. De fornemste af Adelen, som paa de Liden var udi samme Rige, vare Hr. Erik Krummedige, Hr. Kolbjørn Gast, Hr. Peder Nielsen, Hr. Erik Bjørnsen, Hr. Erik Johansen, Engelbrecht og Oluf Staffensen, Hr. Joen Smør, Herluf Pedersen, Fru Kirstine Smørhätte, Hr. Erik Andersen, Hr. Mogens Green, som baade var Svensk og Norsk, efterdi han havde Gods udi begge Riger. Og er det fornødent ved Lejlighed at opregne de norske adelige Familier, efterdi de nu omstunder fast alle ere uddøde.

Udi dette Aar 1435 blev Hr. Oluf Nielsen, Ridder af Tølge og Lehnsmænd over Bergen, ihjelslagen af de Tydske paa Contoiret i Bergen. Jeg har tilforn viset, at de vendske Stæder finge først Frihed at handle paa Bergen 1275, dog ikke videre, end at rejse tilbage, saasnart de havde indkjøbt deres Vare, men, da de Tydske begyndte at faae Smag Landet, erhvervede de først Frihed at overblive Vind

teren, for at indrette deres Magaziner, og bleve derudover kaldte Liggere. Siden satte Stædernes Fuldmægtige sig ned udi Landet, paa den saakaldte Brygge eller Contoir, og erhvervede store Privilegier under **Erico Pomerano** og **Christophoro Bavaro**, og toge saaledes til udi Anseelse, at de omfriber saae deres Contoir an som en liden Republique, der ikke dependerede af Riget. Paa deres Overmod gaves et Exempel dette Aar 1455; thi, da Lehnsmanden udi Bergen, **Hr. Oluf Nielsen b)**, paa Bispens Begne vilde efter Loven kræve Tiende af dem, vegrede de sig derfor, og ikke vilde underkaste sig nogen Ret eller Dom, hvorudover bemeldte Lehnsmand søgte ideligen at gjøre dem Fortræd; hvad han ikke kunde gjøre, det gjorde hans Hustru **Frue Elisa**, hvilken var en Dame af mandelige Qualiteter; thi hun udrustede paa sin egen Haand Skibe, som en og anden Gang plyndrede de tydske Contoirske, hvilket forbittrede dem saaledes, at de søgte at omkomme Lehnsmanden hendes Herre; herudover tog **Hr. Oluf** sin Tilflugt til **Munkeliv-Kloster**, hvor han ogsaa af de Contoirske blev forfulgt. Da de komme ind udi Klosteret med væbnet Magt, gik **Bisp Torløf** dem imøde med Sacramentet i Haanden, menende derved at affkrække dem fra deres Forsæt; men, da

de

b) Denne Historie have endel fremmede Skribentere saaledes defigureret, at den er bleven ukjendelig.

de ikke kunde faae fat paa Lehnsmanden, floge de Bispfen ihjel, og satte Ild paa Klosteret, hvorudover Lehnsmanden maatte komme for en Dag, og blev strax af dem myrdet. Dette Mord havde Kong Christian da ikke Leilighed til at hævne, efterdi Sagerne endda vakte udi Norge, men det gav siden Anledning til Krig imellem Kong Hans og de Lybske. Kong Christian lod sig alene nøje med at berette Pave Calixto 3 denne Misgjerning, og at intercedere for Bergen, at ikke Staden, som var uskyldig, men alene Contoiret eller Bryggen maatte sættes i Interdict. Han erhvervede ogsaa samme Aar af bemeldte Pave Calixto 3 en pavelig Bulle mod Kong Carl, efterdi han havde taget Drekro Slot fra Dronning Dorothea, som var hendes Liogeding; hvoraf man seer, at Kongen holdt lidt bedre Venjskab med denne Pave end med hans Formand Nicolao 5, hvilken ved en meget heilig Gjerning saaledes opirrede Kongen, at han uidentviul havde søgt at hævne sig, hvis Tidernes Coniuncturer havde tilladt ham at bryde mod det pavelige Sæde, eller hvis Pave Nicolaus havde levet noget længere.

Dette pavelige Mæsterstykke skede udi samme Aar 1455 saaledes: Da Erkebispfen af Trondhjem ved Døden var afgaaen, havde Kongen besynderlig Omforg for, at der maatte udvælges en god Mand, som han i slige vanskelige Tider kunde forlade sig paa,

efterfom Erkebisperne vare Kongens Statholdere, og
 ubi hans Fraværelse regjerede Riget baade ubi geistlige
 civile og militaire Sager, og havde man især af Erke-
 bisp **Nicolaus Bolts** Opførsel lært, hvad en Erke-
 bisp kunde gjøre, naar han var ilde findet mod Res-
 gjeringen, og hvormeget det var Kongen anliggende
 at forsyne Erkebisp-Sædet med en tro og rebellig
 Mand. Han magede det derfor saa, at **Marcellus**,
 Bisp af Skalholt ubi Island, og som da var Kon-
 gens Gesandt ubi Rom, blev postuleret og udvalgt
 af de norske Bisper til det trondhjemske Sæde. Denne
 Ret, til at udvælge de trondhjemske Erkebisper, var
 fra **St. Olai** Tid de norske Konger og Rigets Gejste-
 lighed aldrig disputeret; thi **St. Olavs** havde paa
 sin egen Bekostning funderet og beriget de fleste Kir-
 ker, hvorforsaaavel Paverne, som Concilia, havde
 samtykt og stadfæstet, at, naar en Erkebisp eller
 Bisp skulde indsættes ubi Norge, skulde det skee med
 de norske Kongers Billie og Samtykke. Kongen gav
 da denne **Marcelli Election** Pave **Nicolaus** strax til-
 kjende, begjerende, at, som han var canonic ud-
 valgt, Hans Pavelige Høshed vilde confirmere Val-
 get efter Sædvane, og skikke den udvalgte Erkebisp
 til Trondhjem, hvor hans Nærværelse var fornøden.
 Men Paven mod al Sædvane og Forhaabning for-
 kastede dette Valg, og søgte at indtrænge paa det
 trondhjemske Erke-Sæde en Fremmed ved Navn **Gen-
 ricum**,

vicum, hvilken corresponderede med Kongens Tientder, og derforuden var uduelig til saadant Embede, saavel i Henseende til hans høje Alderdom som Ukyndighed i det norske Sprog. Han forkastede saaledes **Marcellum**, og lod ham uden Confirmation rejse fra Rom. Det blev dog ikke derved; thi, da **Marcellus** var kommen til Cöln, blev han efter Paven's Anstiftelse anholden og fængslet udi samme Stad, ja alle hans Klenodier, Penge og Gods bleve ham fratagne tilligemed hans Breve, hvoriblant var ikke alene hans Postulation, men endogsaa andre vigtige Breve, som angik Rigets hemmelige Sager. Kongen ansaae dette som en dobbelt Spot; endel, efterdi **Marcellus** var canonic ubvalgt til Erkebisp, endel ogsaa, efterdi han var en Gesandt, hvis Person efter al Folke-Ret er hellig. Han skikkede derfor andre Gesandtere til Rom, og begjærede, at de Cölniske maatte tilholdes at give det borttagne Gods med Breve tilbage, og at de derforuden maatte straffes for saadan formastelig Gjerning. Men Erkebispfen af Cöln, samt Borgemestere og Raad, havde ingen Villie dertil, saalænge som Pave **Nicolaus** levede, hvoraf man let kunde slutte, at de havde samme Paves hemmelige Ordre; Kongen lod derfor anholde alle cölnske Kjøbmænds Gods og Effecter udi sine Riger, men Sagen blev dog som den var, indtil Pave **Nicolaus** 5 ved Døden afgik.

Nicolai Død affærdigede Kongen Aar 1456 et nyt Gesandtskab til hans Successor Calixtum 3, begjerende, at han vilde corrigere det, som hans Formand havde gjort imod hans kongelige Ret og den norske Kirkes Privilegier. Men samme Pave, enten han var ligesaa haardnakket som den forrige, eller at han ikke vilde tilbagefalde, hvad hans Formand havde gjort, confirmerede Henricum, som af Pave Nicolao var indtrænget, og lod Kongens Gesandtere uden Beskeed hjemfare. Dette forarsagede stor Allarm udi Norge, endel holdt med Paven, andre med Kongen og Stænderne. Sa det kom til saadan Forbittkelse, at Mange maatte sætte Livet til. Bispfen af Bergen blev da ihjelslagen, item Oluf og Peder Nielsen, samt flere af Adelen, saa at det saae ud til en indbyrdes Krig.

Udi denne forargelige Tvistighed falbt mange af de Norske, som boede udi Nordlandene, fra den romerske Kirke, som de deraf fattede saa slet Idee om, og antog den russiske Religion. Kongen var udi denne Tilstand tvivlraadig, hvad han skulde gjøre. Hvis han søjede Paven, havde han det hele Rige paa Halsen, efterdi Stænderne truede at opsigge ham Trofskab, dersom han ikke vilde beskytte de kongelige Regalier, og den norske Kirkes Frihed. Hvis derimod han stødte Paven for Hovedet, havde han sig at befrygte for Kirkens Band og St. Petri Sværd,

hvor-

hvorudover han skikkede ikke alene nye Gesandtere til Rom, men endogsaa til Keiser Friderich 3, hvilken han udi sit Brev, som Gesandterne førte med sig, kaldte den hellige Kirkes højeste Patron (Sanctæ Ecclesie supremum Advocatum). Sa han affærdigede ogsaa Bud til Kongen af Aragonien, Alphonsus, og til andre Potentater, som stode udi Venkskab med Paven, ombedende dem, at de vilde intercedere hos Hans Hellighed, at den norske Kirke maatte blive ved sine gamle Privilegier, paa det at Blods Udgydelse og indbyrdes Krig maatte forhindres, og Undersaatterne ikke maatte drives til at falde fra den romerske Kirke. Udi det Brev, han tilskrev Paven, findes disse Ord: O! ambitionis detestabilis crimen! pro ovibus suis redimendis moritur Christus, pro tumidæ superbiæ insatiabili fastu, pro mundanæ gloriæ pompa ovile Christi subripitur. Det er: O! en vederstyggelig Ergjerrigheds Last! Christus dør for at igjensløse sine Saar, men hans Saaresti forstyrres af de Gejstliges umættelige Hofmod og Begjerlighed efter verdslig Ere og Høihed.

Paven, da han mærkede, at han allevegne hørte ilde Tale over saadan forargelig Dpførsel, da, for at sætte en Farve derpaa, formerede han adskillige Beskyldninger mod Marcellum, som han artikelviis forfattede, og beføl Erkebispnen af Lund med hans

Suffraganeis at examinere Sagen, og dømme derudi. Marcellus, som havde en god Samvittighed, mødte for denne Ret, og der visede tydeligen sin Ustyldighed, hvorfore samme Dommere remitterede Sagen igjen til Paven, og, omendskjøndt Marcellus gjorde en ny Rejse til Rom for at svare for sig, blev dog intet derved gjort hverken udi Calixti ej heller udi hans Efterkommers Pii 2 Tid. Og, som jeg finder intet mere talt udi Historien hverken om Marcello ej heller hans Modstander Genrico, er det troligt, at ingen af dem er kommen til det trondt hjemfke Erkensede.

Nu er Tid, at jeg begiver mig til den svenske Krig igjen, hvilken blev fornyet udi det Aar 1456; men førend jeg skriver dertil, vil jeg melde noget om, hvad som, værende denne Stilstand, passerede udi Sverrig. Omendskjøndt udi den Anstand, som havde varet udi tre Aar, intet Fiendtligt paa begge Sider var foretaget, saa gjorde dog Kong Christian idelig blind Alarm, og lod Rygtet gaae, ligesom han havde ifinde at gjøre Indfald udi Sverrig, hvilket forarsagede, at Kong Carl undertiden tre eller fire Gange om Aaret maatte stikke Krigs-Folk til Grændserne, hvilke med deres Frem- og Tilbage-Rejser besværgede Bønderne, og gjorde dem saa uvillige, at de sagde, at Kongens Krigsfolk gjorde dem større Skade end Fienden selv. Og var dette just, hvad

hvad den kloge Kong Christian intenderede c), nemlig, at gjøre Carl Knudsen forhadet udi Sverrige. De Geistlige, som vare samme Konge ikke meget bevaagne, ophidsede han da ikke lidet mod sig, i det han samme Tid foretog sig at reducere en Højsgeistlig Gods; thi, saasom han trængede til Penge, og havde fornummet, at de forrige Konger havde sjenket Geistligheden alt for meget Gods, Kronen til Glæde, beordrede han Commissarier, nemlig Erik Fogelvyk og Claus Rytting, for at examinere saadant, at reducere alt det Gods, som Geistligheden med Uret besad, og lod en Befaling udgaae, at man ikke mere skulde give saa meget Gods til Kirkerne. Disse Anstalter og utidige Forordninger kastede Dine udi Ilden, og formerede det Had, som hans Fiender havde fattet til ham, og, som de mærkede, at Kongen forlod sig meget paa Marsken, Thord Bonde, hvilken var ikke mindre tapper end lykkelig, overtalede de hans egen Foged at omkomme ham, hvilken ogsaa overfaldt ham ved Natte-Tider, kløvede hans Hoved med en Dre, og flygtede til Danmark. Ved den tappere Generals Død mistede Kong Carl sin Højre-Haand, saasom han selv havde kun liden Capacitet udi Krigssager d).

Saaledes vare Con-
juncts

c) *Olai Petri hist. Svec. Manuscr.*

d) *Olai Petri hist. Svec. Manuscr.*

junctionerne ubi Sverrig, da Krigen igjen begyndte mellem Rigerne.

Anno 1456 kom Magnus Green med en dansk Magt ind ubi Calmar-Sund og Dland, og belejrede Slottet Borkholm, hvilket efter 6 Uger blev overgivet af Kong Carls Svigersøn, Erik Erikson. Da udbrod omsider det Had, som Erkebispem Johans Bengtsen længe havde baaret til ham, og, som samme Prælat spillede siden saadanne store Roller i Sverrig, er fornødent at give en liden Ide om hans Person. Han var af en af de fornemteste Familier ubi Sverrig, og derfor i Henseende til sin Byrd havde et stort Anhang af Adelen, og Almuens havde han til sin Billie, saavidt som han var Erkebisp, hvilken paa de Tider havde mere Myndighed end Kongen selv. Han havde ellers alle de Qualiteter; som udfodredes af en geistlig Mand paa de Tider; thi han var oprøst, dristig og en duelig Mand. Han var ellers ubeständig og holdt edelige Løfter ikke længere, end han fandt dem nødvendig for sin Interesse, hvilket kan sees, saavel af hans Dpførsel mod Kong Carl, som siden mod Kong Christian. Det eneste Løfte, jeg finder at han holdt, var det, som han gjorde ved St. Eriks Skrin, hvor han nedlagde sine bispelige Insignia, og lovede ikke at ville tage dem igjen, førend han havde drevet Kong Carl af Sverrig, hvilket han ogsaa holdt troligen.

liteter havde denne Erkebisp, der stødte sin Konge fra Thronen. Det første Had, han havde faaet til Kong Carl Knudsen, rejsede sig af den Tvistighed, Kongen, da han endnu ikkun var Marsk, havde havt med Drosten Christen Nielsen, som var Erkebispens Morfader, hvilken han havde ladet fængsle. Dette Had formeredes af adskillige andre Dp-førseler, saavel mod ham selv, som hans Benner. Kongen havde ogsaa søgt at hindre hans Valg til Erkesædet ubi Upsal, og endeligen ved ovenansførte nye Forordninger med det geistlige Gods Reduction havde ladet see, at han var ingen Præsteven.

Begyndelsen til Tragoedien var denne: Efter den tappere Thord Bondes Død og Wlands Erobring begyndte Erkebispens at tage Massen af, og anholde hos Kongen om Erstatning af nogle Skibe, som han forrige Sommer havde mistet mod Rigets Fiender. Kongen menede sig ikke dertil at være pligtig, underkastende Sagen Raadets Kjendelse, og fældede da Raadet saadan Dom, at Kongen var forbunden til at erstatte Erkebispens den Skade. Over denne Dom blev Kongen det hele Raad fiendst, saa at de med Koldsindighed flittedes fra hinanden. Han forlød sig dog paa sin Magt, saasom han havde de fornemmeste Rigets Slotte ubi Hærberne, og derforuden 2000 gevorbne Ryttere, og derfor, isteden for at stille sine Fiender tilfreds, foragtede dem, hvil-

ket befødrede hans Undergang. Om Sommeren udi det Aar 1457 rykte han mod Calmar, udi Forsæt at igjentage Wland. Erkebispnen betjenede sig da af hans Fraværelse for at fuldbyrde sit Forsæt, og lod først gribe Kongens Foged Saagen Svendsen, og satte ham i Fængsel paa Salestad. Dagen derefter lod han slaae Fejde-Breve paa Upsal Domkirke e), hvorudi han opsigde Kongen sin Trofskabs-Pligt, og gav dets Aarsag tilkjende udi samme Breve, nemlig, at han havde søgt at undertrykke baade geistlige og verdslige Stænder, var falden udi Kjætteri, underholdt flemme Betjenter, indviklede Riget udi langvarige og kostbare Krige, og foragtede alle dem, som gave ham gode Raad. Derpaa gik han ind udi Domkirken, lagde sin Hat og Bispestav ned for St. Eriks Skrin, tog sit Harniss paa, og lovede ikke at stille Sværdet udi Skeden, førend han havde sat Sverrig udi anden Stand. Efterat dette var skeet, lod han udplyndre Kongens Gaard, og foer allevegne om udi Landet, ladende sig hylde af Almuen, hvilken han opviklede udi Westeraas, og der kaldede Daleskarlene til sig, som stedsse vare villige at lade sig bruge udi slige Tilfælde. Da Kong Carl fik Tidender om dette Oprør, hastede han tilbage med 1400 Ryttere, hvilke han formerede med 300 Fodgjængere, som han lod føre fra Stockholm, og søgte at over-

rump

e) *Olai Petri hist. Svec. Manuscr.*

rample Erkebisp. Men Erkebisp var ham for
 snedig, og, saasnart han fornam, at Kongen var
 kommen til Strengnes, overfaldt han der om Mor-
 gen for Dag Kongens Folk, som intet saadant vare
 formodende, men af Sikkerhed endda laae paa deres
 Senge, og tog dem alle fangne. Kongen selv blev
 ubi dette Angreb saaret og undkom ved Flugten til
 Stockholm. Denne Sejer erholdt Erkebisp paa St.
 Peders Dag ^d, hvorfore han bød, at samme Dag
 skulde holdes hellig: saaledes spilles med Fester, hvil-
 ke ofte indrettes til Grindring om Mord og Misgjere-
 ninger, og Te Deum bliver ofte affjunget, fordi
 man har brudt Guds Bud. Saasnart Kongen var
 kommen til Stockholm, lod han sætte Ild paa begge
 Malmer eller Forstæder, at Fienden der ikke skulde
 befæste sig. Men Erkebisp kom ham strax paa
 Halsen, belejrede Staden paa begge Sider, og brag-
 te det hele omliggende Land ubi Oprør. Kongen
 maatte da falde tilføje, skikkede Deputerede til den
 fiendtlige Lejr, bad om Forladelse, og lovede heref-
 ter at føre et behageligere Regimente; men, som
 det var Erkebisp ikke saa meget om at gjøre at hand-
 have Rigets Love og Frihed, som at hævne sig over
 Kongen, eller rettere at have den Ære at støde ham fra
 Thronen, saa blev disse Tilbud ikke modtagne. Hvor-
 udover Kongen, da han saae, at det var Alvor, og
 at

^d Olai-Petri Manuscr. siger Cathedra Petri Dag.

at der ingen Redning mere var for ham, efterdø Adelen saavel som Almuen vare ham gjenstridige, og han derforuden frygtede at blive overleveret af Stockholms Borgere, skrabede han sammen alle sine Penge og Akenodier, og om Natte-Tider begav sig paa et Skib, hvormed han flygtede til Danskig g), hvor han opholdt sig ubi 7 Aar. Og, som han havde bragt en stor Skat med sig, laanede han Ordens-Herrerne af Preussen en Hob Penge, nemlig 5000 Mark paa adskillige Huse; men disse Huse bleve siden ødelagde af Polakkerne ubi den Krig, som da var mellem Polen og Preussen, saa at denne ulyksalige Konge mistede baade Pantet og Pengene. Johannes Magnus skriver, at, da han stod færdig at begive sig til Skibs, og En adspurgte ham, om han havde noget glemt, svarede Kongen: intet uden at lade dig hænge.

Saa snart Kong Carls Flugt blev spurgt, komme de landflygtige Svenske til Sverrig igjen; blant dem vare de fornemteste, Bisp Bengt af Skara, Magnus Green, Thure Thuresen, Gustav Oluffen, Gustav Lauritzen, og Andre. Erkebispfen fortsatte da med Iver Stockholms Belejring: Oluf Drake commanderede Besætningen i Staden paa

g) Mogle skrive, at han flygtede til Georg Podies brat Kongen af Böhmen, hvilket er en Wildfarelse.

paa Kongens Vegne, men Krigsfolket saavel som Borgerne vare uenige, hvorudover Stockholms Slot efter en Maanedes Belejring overgav sig. Derpaa havde Erkebispem strax Bud efter Oluf Apelsen paa Gulland, for hvilken han aabenbarede sit Forsæt at indkalde Kong Christian udi Sverrige. Bemeldte Apelsen skikkede han derpaa til Finland for at indtage samme Province; selv gav han sig ud for Rigets Forstander, rejsede allevegne om i Landet, og bemægtigede sig alle Slotte undtagen Calmar, som Gustav Carlsen havde inde, dog lod han sig ikke mærke for Bønderne, at saadant skede for Kong Christian, eftersom de vare epirrede mod de Danske formedelst den Skade, de havde tilføjet dem, men confererede alene med nogle høje Standspersoner som han havde Fortrolighed til, især med Magno Green og de andre svenske Herrer, der nyligen vare komne tilbage af deres Landflygtighed. Med deres Raad affærdigede han et Gesandtskab til Kong Christian, for at invitere ham til Sverrig. Kongen forsømmede ikke at smedde, medens Jernet var varmt, og lod sig ved Pinke-Tider samme Aar 1457 see udi Stockholms Skjær med en mægtig Flaade. Han lod da strax udsprede, at Kong Carl havde samlet en stor Krigsmagt udi Preussen h), hvormed han vilde komme til Sverrig igjen, og revse sine ulydige Under

dera

h) Eric. Ups. lib. 6.

derfaattere, hvorudover han, nemlig Kong Christian, var bidkommen for at hindre Rigets Fordærvelse. Erkebispem og hans Tilhængere opfattede da nogle Artikler, som Kongen skulde undertegne, før end han blev antagen, hvortil da Kongen beqvemmede sig, førte Erkebispem ham med stor Pragt ind udi Stockholm, og overleverede ham Slottet, endskjendt han nyligen tilforn havde lovet ingen fremmed Herre at indtage. Kort derefter komme Stænderne sammen til Stockholm, hvor de antog ham til Konge, hylbede ham til Morasten og lode ham krone til Upsal. Ved Kroningen blev holdt et stort Gjestebud med en Caroussel, som varede udi otte Dage, hvorudi Kongen særdeles frem for Andre distingverede sig, efterdi han var en fuldkommen Mester udi alle slags Ridderspil.

Saaledes bleve de tre nordiske Riger igjen forenede, og beholdt Kong Christian Overrig, saalænge som Carl Knudsen var udi Preussen. Riget var ogsaa i lang Tid udi god Rolighed, indtil de Svenske bleve kjede af gode Dage, og begyndte at spille deres gamle Tragedier igjen. En af de misfornøjede svenske Herrer, Thure Thuresen, blev da gjort til Sverriges Riges Marsk, og betroede Kongen ham Stockholms Slot med al den Skat, som Kong Carl havde givet Dominicaner-Munkene i Forvaring, hvilken Skat Johannes Magnus
figer

siger, at have bestaaet af syv Tonder Guld, som synes utroligt paa de Tider, hvorudover ogsaa andre Skribenters gjære en stor Rabat udi de uene Regning i). Efterat dette store Værk var fuldendet, begjeredes Erkebispens Absolution af Pave Calixtus 3 for medelst den Krig, han havde ført mod sin egen Konge, paa hvilken han lagde al Skylden; denne Absolution bestom han uden Møje og en Gratulation ovenikjøbet, som den der havde opfyldt sit Embede lovtigen, efterterdi det holdtes for en Dyb paa de Tider for Bispen at træde Konger og Førster paa Halsen. Kong Christian sluttede Næret tilførn, nemlig 1456, en offensive og defensiv Alliance med Carolo 7 af Frankrig k). Ved samme Forbund forbandt Kongen sig at assistere Frankrig, naar forlanges, med 40 Krigsskibe og 6 til 7000 Mand. Ut samme Forbund har sigtet paa England, sees af den Artikel udi Tractaten, som siger: Om formedelst denne Hjælp noget kunde udrettes i England, da skal det være begge Serrer til beste. Men man finde ikke, at dette Forbund havde nogen Virkning, tværtimod

1) Anonym. Chron. Slav. siger 7000 Mark og 22

smaa og store Sølv = Kar. Vid. Eric. Ups. lib. 6.

k) Vid. fœdus sub dato 28 Aug. Colonie pag. 86a. & Collectio Tract. Leonard Tommas. Holberg's Skrifter. 1750e Del. D. 111. 1017 (m)

man seer af den franske Historie ^{l)}, at Kongen af Frankrige kort derefter gjorde Landgang uden danske Hjelpe-Tropper paa England. Marsagen dertil synes at have været denne: Kong Christian havde samme Tid Tvistighed med Kongen af Skotland, hvorom siden skal tales, og Frankrig, som havde paataget sig at mediere udi samme Tvistighed, og at kasse Danmark Satisfaction, kunde derudi intet udrette, vilde ej heller støde Skotland for Hovedet, hvis Hjelp mest trængedes til udi den engelske Krig. Hvorudover dette Forbund havde ingen Virkning. — Strax efter Kong Christians Ankomst til Regjeringen i Sverrig, opvoktes en stor Krig udi Preussen mellem Ordens-Herrerne og Undersaatterne, hvorudover Ordens-Herrerne søgte hos Kongen, at han vilde forbyde al Tilførsel paa de preussiske Stæder, og hindre dem at handle udi hans Riger; og, som de oprørske Stæder gave sig under Casimiro af Polen, skrev Kong Christian Kongen af Polen et Undsigelses-Brev dateret den 6te Januari 1457 m), som findes hos Zvitfeld. Efter adskillige Tvistigheder mellem disse tvende Konger blev dog gjort en Anstand til Dansig, som siden blev forvandlet til Fred. Men, som dette skede længe derefter, maa jeg fortælle, hvad som imidlertid foresaldt under Christiani I Regjering

l) *Matth. de Concy. hist. Carl. 7.*

m) Vid. lit. *Christ. I. ad. Casimir. pag. 869.*

ring fra 1457 indtil 1463, da Rigerne's Forening blev igjen adspaltet ved en ny Opstand udi Sverrig.

Anno 1457 den 1ste Maj, confirmerede Pave Calixtus 3 det Privilegium, som Pave Nicolaus havde givet de Danske, at ingen af Danmarks Undersaattede skulde stævnes ad primam instantiam udenlands til Rom for Pavernes forordnede Dommere, førend Sagen hjemme for deres tilbørlige Dommere bliver forhørt, og skulde ingen Band forkyndes af de pavelige Tilforordnede, førend Sagen var forhørt udi Riget. Den 3die dito udi samme Aar confirmerede Kongen Osels Kirkes Privilegier, og anholdt hos samme Pave om en ny udvalgt Bisps Confirmation. Af et af de Breve, som han samme Tid tilskrev Paven, angaaende de øselske Sager, synes, at den tydske Orden da har villet tilegne sig Ret at disponere over det øselske Stift og dets Bispe, efterdi der blant andet findes disse Ord: licet patria & ecclesia prædicta nihil commune habeat cum ordine Pruthenorum &c. Det er: End skjøndt den øselske Kirke har intet tilfælles med den pønselske Orden; thi de danske Konger havde reddet den fra det hedske Mørkhed, og stedse siden beskyttet den, ligesom de ogsaa nu omstunder gjøre. Af dette sees, at, omendskjøndt de danske Konger havde mistet Estland og Lifland, saa dog lode de ikke falde deres Prætensioner paa

Upsls og Revals Stifter; men alle de danske Konger
 oppe deres Ret dertil, og var det i den Henseende,
 at denne Konge gav sig den Titel af Første til Est-
 land, udi et Brev, som han skrev Pave Calixto til
 1456, angaaende den reballe Biskops Confirmation.
 Jeg har tilforn antegnet, at Carl Knudsen,
 da han blev Konge udi Sverrig, tog fra Dronning
 Dorothea hendes Lidgeding, som Stænderne udi
 Sverrig havde tillagt hende udi hendes forrige Her-
 res, Kong Christophers, Tid. Da nu Kong Chris-
 tian var kommen paa den svenske Throne, lod han
 i den Henseende procedere mod Kong Carl, og mødte
 da for Sverriges Raad til Stockholm Dronning Do-
 rotheas Procurator, beskyldende Carl Knudsen, at
 endskjøndt han selv havde været med at underskrive
 det Brev, som blev gjort paa Høistbemeldte Dron-
 nings Lidgeding udi Sverrig og Norge, saa havde
 han dog siden mod sit eget Tilfagm uretmæssigen be-
 røvet hende saadant. Der indkom ogsaa paa samme
 Tid adskillige andre Klagemaal over ham, blant an-
 det, at han havde med sig bortført Riges Klenodier,
 hærfore han blev forelagt at møde Næstkommende
 Pindsedag for at svære for sig, og paaand et Stæv-
 ningen ikke skulde være ham uvitterlig, blev for godt-
 befunden, at den skulde læses og forkyndes paa Raads-
 Husene udi Stockholm, Lybek, Wismar, Rostok,
 Stralsund, Colberg, Dansig, og Königsberg, hvor
 han

han kunde have sit Tilhold n). Men, saasom Kong Carl ikke lod sig indfinde til indstævnte Tid, blev Aaret derefter fældet saadan Dom o), at alt hans Arvegods, Kjøbegods og Pantegods skulde være forfalbet til Kong Christian og Sverrigs Krone. Dog forbeholdtes hans Døttres Ret uforkrænket paa deres Moders Morgengave, item paa alt deres Kjøbegods og Pantegods, som deres Fader havde haft, førend han indtrængte sig paa Thronen. Dette formerede ikke lidet Kronens Revenuer udi Sverrig, saasom Carl Knudsen havde et anseeligt Gods udi Sverrig, og var det udi den Henseende, at denne Process blev ham formæret. Derpaa forskrev Kong Christian til Dronning Dorothea Drebros Slot med By og Lehn, Merike, Bermeland og Norfob, som hun af Kong Christopher havde haft til Livgeding, hvilken For skrivelse blev confirmeret af Erkebispem og Raadet.

Paa samme Tid lod ogsaa Kongen erklære ved en anden Dom, at alle Kronens Pante, som de forrige Konger havde udsat, og Kronen udi saa lang Tid havde mistet, og Panthaberne havde nydt mere af Pantenes Indkomster, end de udlante Pengesummer kunde beløbe sig til, skulde uden videre Betaling falde til Kronen igjen. Hvis derimod det

n) Citatio Caroli Canuti Holmiæ 1467. pag. 877.

o) Vid. Sonten. Contra Carol. Holmiæ ibid.

kunde bevises, at bemeldte Guds ikke havde givet saa mange Indkomster, som kunde beløbe sig til den ublaante Hovedsum, da skulde Kongen lægge til, hvad som fattedes udi Capitalen. Og, hvis Oppbeholdet var større end Hovedsummen, da skulde Pantthaverne derom forene sig med Kongen. Hvis svenske Skribentere ville lægge disse Forordninger Kongen til Last, da kan svares, at det samme var ogsaa skeet udi Danmark af samme Nødvendighed, iligemaade, at det skeede ikke udi Sverrige, uden efter Raadets Tilskyndelse; thi Dommene findes underkrevne af Rigets Biske og Adel. Hvis noget derudi kunde criticeres, var det, at det skeede for tidlig, førend Kongen var bleven ret fast paa Thronen, og det kunde være ubelejlighedsfuldt at foretage endogsaa fornødne Reformationer. Dog seer jeg ikke, at de samme forarsagede ringeste Bevægelser udi Sverrig; thi den svenske Historie selv vidner, at Indbyggerne vare meget fornøjede med Kong Christians første Regjeringsaar; den Kjærlighed, de havde for det kongelige Hus, sees blant andet deraf, at samtlige Stænder paa en Herredag til Skara udi samme Aar erklærede den kongelige Prins Johannem til Konge i Sverrig efter hans Faders Død, og hvis samme Prins døde, forordnede de, at den af Kong Christians Søner, som var næst efter ham i Alder, skulde samtykkes til Konge. Dette Exempel efterfulg-

fulgtes strax udi Norge, hvor samme Riges Stænder ogsaa samtykte den unge Prins. Udi Danmark derimod blev han hylbet det samme Aar, som han blev født. Saa at Kong Christian ikke alene forenede lykkeligen de tre nordiske Kroner igjen, men ogsaa forplantede dem paa sine Børn.

Den Magt og Anseelse, Kong Christian ved sin vise Opførsel havde bragt sig udi, formeredes Aaret derefter ved et mærkeligt Dødsfald, som forenede Slesvig og Holsten med Riget, og gjorde ham til den mægtigste Konge, som havde regjeret udi Danmark fra Canuti Magni Tid. Saa som Holsten fra denne Tid har været forenet med Danmark, og dette Rige stedsse har havt saa meget at bestille med de holsteniske Herrer, saa vil jeg her korteligen vise deres Udspring og Genealogie p). De holsteniske Grevers Stamfader er Adolphus af Salings-Leue, en simpel Herremand, hvilken formedelst sin tro Tjeneste af Biskopen af Minden blev forlehnet med noget Gods, over hvilket Gods Keiser Conradus 2 Anno 1030 paa en Rigsdag til Minden, efter samme Biskops Recommendation, gjorde ham til Greve. Af ham nedstammer Adolphus den første Greve af Holsten, som af Hertug Luder til Saxe blev forlehnet med Holsten. Efter Adolphum 1 følger Adolphus 2, Adolphus 3, som af Waldemar 3

blev

p) Peters. Chron. Holsat.

blev fordreven. **Adolphus 4**, som blev Franciscaner-Munk. Han efterlod sig tvende Sønner, **Johannem** og **Gerhardum**. **Johannes** blev Greve udi Bagrien, og avlede tre Sønner, **Johannem 2**, **Albertum**, og **Adolphum**.

Den første af dem var den bekjendte **Johannes 2**, som fik Kong **Eriks** efterladte Dronning til ægte, og som huserede saa stærkt udi Danmark udi **Christophori 2 Tid**.

Hans Søn **Johannes 3** blev kaldet den milde, og avlede **Adolphum**, udi hvilken **Johannes 1** stes Stamme uddøde. De andre holstenke Grever nedstige fra **Adolphi 4** anden Søn **Gerhardo**, af hvilken ere ogsaa tvende Linier, saasom han efterlod sig to Sønner, **Gerhard** og **Henrik**. Af **Gerhardi** første Linie er: **Gerhardus 2**, **Adolphus**, som ogsaa blev Greve af Skovborg og af hvilken de sidste Skovborgske Grever stamme, og **Gerhardus 3**. Af **Gerhardi 1** anden Linie er: **Henricus**, **Gerhardus** kaldet den Store, om hvis Bedrifter er vidtløftigen talet udi den danske Historie, **Henricus Ferreus**, **Gerhardus**, som ogsaa blev Hertug udi Slesvig, og endeligen **Adolphus** den gamle, Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, Kongens Morbroder, som døde uden Livs-Arvinger den 10de December 1459. Samme Hertug var af den Skovborgske Stamme, som længe regjerede udi Holsten, og der-

til

til ogsaa siden havde bekommet Slesvig paa den Maa-
de, som er viset udi forrige Kongers Historier. Hvad
det Slesvigſke Hertugdøm angik, da gaves derom in-
gen Tvistighed, efterdi det var et Rigs-Lehn, som
denne Adolphus selv snart for sin Død, efter sine
Formænds Exempel, havde ladet sig fornye af Kong
Christian, og derfor faldt til Riget igjen. Men
om Holsten opvakte en stor Stridighed; thi Grev
Ottho af Skovborg formene, at Holsten og
Stormarn var intet Dvinde-Lehn, og at derfor
Kong Christian med sine Brødre Mauriz og Ger-
hard intet kunde tilegne sig udi samme Lande efter
deres Morbroder. Derforuden var Grev Ottho den
afdøde Adolphs beslægtes paa Sverdsiden, og der-
fore, som proximus Agnatus, formene sig alene
at have Ret til Successionen. Han allegerede der-
foruden et Arve-Fordrag gjort mellem de holstenſke
og skovborgſke Grever af Anno 1390, efter hvilket
et af disse Husse skulde succedere det andet.

Udelen udi Holsten kom strax sammen for at
overlægge, hvad i slige vanskelige Conjunctioner skulde
foretages. De mærkede paa den ene Side, at de
skovborgſke Grevers Prætensioner vare ikke ilde grun-
dede, men saae derimod, at Kong Christian ikke
vilde staae fra sin Ret, og at det var farligt at læg-
ge sig ud med saadan mægtig Konge. Etænderne
vare ellers delte udi to Factioner, for den ene var

Hoved Henrik Pogwist, som søgte med sit Anhang at befodre de skovborgske Grevers Ret; og før den anden var den rangovske Familie g), hvilken med sit Anhang, som var det stærkeste, sigtede for Kongen, hvorvel de ginge varligen tilverks. De søgte derfor i Begyndelsen at forhale Tiden, og at affpise Grev Ottho med gode Ord; thi, da han fordrede Landets Slotte og Stæder, nægtede de vel ikke hans Ret, men foregave, at, eftersom der fandtes ogsaa Andre, der formenede sig iligemaade saadan Ret at tilkomme, saa udfodredes nogen Tid dertil. Strax derpaa blev holden en Sammenkomst til Rendsborg, hvor ogsaa Gesandtere af Lybek og Hamborg lode sig indfinde, saasom det var samme Stæder magtpaaliggende at vide, den ene, hvem den skulde have til Nabo, og den anden, hvem den skulde have til Overherre. Til denne Herredag stilledes Kong Christian sin Broder Grev Gerhard af Oldenborg og Claus Rønnow Danmarks Riges Marsk med Begjering, at Landet maatte ham overleveres, saasom han var den afdøde Adolphi næste Blodsforvant, lod ogsaa derhos sig, at han vilde træffe et venligt Forlig med Grev Ottho af Skovborg, og, hvis dette ikke kunde skee, vilde han underkaste Sagen Stændernes Kjendelse; derudi lod Kongen see sin sædvanlige sine Politique, overgivende saadan Kjendelse til Stænderne, hvorved han

baade

g) Cypr. Annal. Slesv. pag. 380.

baade vandt deres Affection, og hindrede, at Evis-
 siggheden ikke skulde komme for kejserlig Ret, hvilken
 uidentvivel havde tildømt Greven Landet efter den al-
 mindelige tydske Lehn-Ret. Adelen udi Holsten
 derfor, besynderligen de Rangkover, lode sig indtage
 af denne Kongens Føjelighed, og besluttede at anta-
 ge ham til Herre. Og, da Kongen underhaanden
 var bleven forsikret om deres gode Villie, forskrev
 han de holstenske Stænder til Ribe, hvor efter nogle
 Dages Samtale blev sluttet, at antage Kong Chris-
 tian til Hertug udi Slesvig og Holsten, hvilket
 Balg de offentliggen siden lode tilkjendegive ved Bi-
 skop Claus af Slesvig paa Raad-Huset Anno 1460.

Enhver kan vel slutte, at Stænderne udi slige
 flibrige Coniuncturer forsømmede ikke at betinge sig
 de allerfordelagtigste Privilegier og Hertigheder, og
 at Tiden tillod Kongen ikke at tinge saa nøje, ja end
 ikke at spørge de slesvig-holstenske Stænder ad, af
 hvilken Myndighed de confunderede Førstendømmet
 med Grevskabet, og hvorpaa de grundede den Ret
 at udvælge Hertuger til Slesvig, som var et Lehn af
 Riget, og den søndre Part af Jylland, som strax
 ved Adolphi Død var hjemfalden til Riget igjen,
 ikke uden de vilde beraabe sig paa den saakaldte Wal-
 demari Constitution om Holstens og Slesvigs evige
 Forening, og at Førstendømmet aldrig skulde komme
 til Riget igjen; men jeg har tilforn viset, at samme
 Wal-

Waldemars Constitution er en Chartreque, som er ganske uefterrettelig, og, omendskjönt det havde været en lovlig Constitution, saa kunde den paa de Tider dog ikke citeres mere, efterdi Hertugerne af Slesvig siden, indtil denne sidste inclusive, havde taget Førstendommen til Lehn af Danmark, og at Dispyterne aldrig havde været om Lehnet, men om Lehnets Maade, hvorfor enten det var personligt, som de Danske foregave, eller arveligt, som de Holstenske Grever vilde have det, saa faldt det dog efter den første Hertugs Død, som skede uden Livs-Arvtinger, til Riget igjen. Der er ingen Tvivl paa, at saadan fornuftig Herre, som Kong Christian, mærkede jo denne Stats-Soloeicismum, men han saae vel, at, hvis man gik formaliter frem udi denne Sag, saa vilde han staae Fare for i det ringeste at miste Holsten, hvilket han holdt for bedre at imodtage uden Gramen, end at mynstre Stændernes confuse Procedure, og miste Landet methodice.

De navnkundige Privilegier, som Kongen da gav Stænderne til Ribe, ere efterfølgende:

Kongen skulde holde dem alle de Privilegier, som de havde havt udi Hertug Adolphi Tid r).

Kongen tilstod at være kaaret til Slesvig og Holsten, ikke som Konge udi Danmark, men af Stæn-

r) Privil. Holsat. Ripis. Die Mercurii. post. Fest.

Stændernes fri Billie, hvilke stedse skal beholde Valg-
Rettigheden.

De skal ikke være forpligtede til at følge Kongen
udi Krig udenlands, ikke heller skal de indstævnes
for Kongen udi Livs, Vres og Guds Sager, men
for deres egen indenlandske Retter.

Kongen skal ikke paalægge nogen Skat uden de
geistlige og verdslige Stænders Samtykke udi For-
stændommet og Grevskabet.

Kongen forpligter sig at betale al den Gjeld,
som hans Morbroder Hertug Adolph har gjort.

Item, hvis han vil indløse, sælge, afhænde
eller forpante Guds udi disse Lande, skal han det
gjøre for sine egne Penge.

Kongen skal udi det Hertugdøm Slesvig stedse
have en indfødt Mand til Drost, som skal domme i
Sager paa Rettens Vegne.

Udi Holsten og Stormarn skal han holde en
Marsskalk.

Drosten og Marssken skulle ofte om Aaret holde
Ting og Ret paa de Steder udi Landet, som mest
foruødent gjøres.

Kongen lover engang om Aaret at holde Land-
Dag udi hvert Land, med mindre han af lovlig For-
sæld hindres.

Slotte og Lehne skal ikke betroes uden til ind-
fødte Mænd.

Efter som Stænderne have bevist Kongen saa dan Gunst, saa lover Kongen at holde dem og deres Arvinger skadesløse for deres Tiltale, som ville paa-
staae at have Ret til disse Lande, besynderligen Kon-
gens Brødre og Greverne af Skovborg.

Hvad Raadet udi disse Lande med Drosten og
Marssken ordinere til Førstendommets og Grevskabets
Nytte, det lover Kongen uryggeligen at holde.

Drosten og Marssken skal have Magt at straffe
dem, som herimod gjøre.

Hvad det geistlige og verdslige Ridderskab udi
disse Lande ville indføre til deres eget Brug ikke til
Kjøbmandskab, det skulde de ingensteds fortolde.

Fogderne udi disse Lande skulde holde Slotte
og Stæder Kongen til tro Haand, og, naar Kongen
ved Døden afgaaer, skulde de holde de samme dem
tilhaande, som siden blive Landsherrer.

Om nogen Indlændisk eller Udlandisk ville til-
føje disse Lande nogen Skade, da skal Drosten og
Marssken udi Kongens Fraværelse have Magt til at
samle Undersaatterne, for at hindre saadant.

Disse ere de fornemste Artikler af den holstens-
ke Capitulation. Nogle fremmede Skribenter mel-
de end om en: nemlig, at det Hertugdøm Slesvig
stedse skulde være et adskilt Lehn fra Kronen, hvilken
nogle af vore egne Skribenter sig at findes blant
de Artikler, som Hvitfeld anfører, hvilket viser,
hvor

hvor løsligen de maa have læset den Skribent, som de saa ofte citere og censurere; thi Switsfeldt ikke alene her taler intet derom, men siger paa et andet Sted, at der holdes fore, at Kongen skal have givet Adelen et særdeles Brev paa, at Hertugdømmet ikke skulde forenes med Kronen igjen, men han veed ikke, om det er en Digt eller ej.

Kort derefter, nemlig Fredagen for Palmesøndag ubi samme Aar, stadfæstede Kongen disse Privilegier, og forøgede dem med efterfølgende Artikler):

Kongen skal engang om Aaret forskrive menige Mand af Holsten til Bornehovet, og af Slesvig til Arnehovet, for at domme ubi Sager.

Kongen skal ingen Lehns mænd affætte eller indsætte uden Stændernes Samtykke.

Han skal intet Gods bortgive til Dronningen eller nogen af Indbyggerne i Landet uden Raadets Samtykke.

Kongen og hans Efterkommere skal ingen Mynt slaae uden den, som er gangbar ubi Lybek og Hamborg.

Saaledes vidste Stænderne ubi Slesvig og Holsten at betjene sig af Tidernes Coniuncturer, for at udpresse de herligste Privilegier, ja det som mærkeligst er, Adelen ubi Holsten fik Kongen til at imod-

tage

r) Privilegiorum Confirmatio de dato Kiloniæ 1460

tage endel af sit eget Rige, nemlig Sønderjylland, som en Gave. Men just det samme viser denne store Konges Eftertænkksomhed og Forsigtighed; hvis han havde påstaaet det Slesvigsk som en Ret, og des-
 obligeret Stænderne ved at bebrejde dem deres ufor-
 melige Paastand, havde de maaske antaget Greven
 af Skovborg til Landsherre udi Holsten; og, hvis
 han ikke havde ladet sig vælge til Greve af Holsten,
 men alene tilegnet sig samme Land, som Søstersøn
 af den forrige Greve, havde han foruden Greverne
 af Skovborg faaet sine egne Brødre til Medbejlere,
 hvilke havde samme Ret, som han, til Holsten paa
 deres Moders Begne. Den hele Sag blev derfor
 brevet med saadan Adresse, at den kan holdes for
 denne Konges Mesterstykke udi Statssager.

Man stod alene tilbage at stille den skovborgske
 Greve tilfreds, som, man frygtede, skulde trække Sa-
 gen til den kejserlige Ret. Hvorudover Kong Chri-
 stian lod beramme et Røde til Oldeslo mellem sig og
 Grev Ottho af Skovborg, samt hans Sønner,
 Der bekvemmede bemeldte Greve sig omsider til et
 Forlig, efterdi han saae, at Stænderne ved Valg-
 rettighed havde antaget Kongen, og det vilde blive
 ham vanskeligt at gjøre saadant til intet. Han af-
 stod derfor for sig og sine Børn og Arvinger af den
 Ret, han kunde have paa Holsten enten formedelst
 Succession eller Arve-Fordrag, og modtog for samme
 Rets

Rets Afstaaelse 53000, Andre siger 43000 t) rhinske Gylden, en Gylden beregnet til halvtredie Mark Lybsk, tilligemed tre Amter udi Holsten, Pinneberg, Hattesburg og Bramsted. Udi samme Afstaaelse blev og Indført, at Grevernes af Skovensborg Slot paa denne Side Elben skal staae Kongens og hans Arvinger aabent for udi Krigstider, og dem til ingen Skade. Denne Afstaaelse skede med Kejsersens Bevilgning, og Kongen blev derpaa forlehnet med Grevskabet af Arnolds, Biskoppen udi Lybek, efterdi de lybske Biskopper ved et særdeles keiserligt Privilegium havde Ret til saadan Lehns-Act. Pengene, som skulde betales i tre Terminer, bleve annammede paa Grevens Vegne ved Ludvig von Saltzen og Ulrich von Landsberg, som Quitancen viser. Og gjorde dette Forlig tilintet alle Prætensioner, Kongens Brødre de oldenborgske Grever havde paa Holsten; thi, hvis de havde villet procedere mod Kongen, havde han kundet betjene sig af de skovensborgske Grevers Ret, som han havde tilkjøbt sig. Saa at den hele Sag fra Begyndelsen til Enden giver

t) Petersen Hols. Chron. Anonym. Chr. Slav. siger 43000 og Cypr. Ann. Slesv. 41500, Andre igjen 80000, men Sviefelds Sum er troligst, efterdi han siger, at Quitancerne lyde kun paa 53000.

ver en høj Idee om denne Konges Regjering, og viser, at der har været et fornuftigt Ministerium paa de Tider udi Danmark. Dog stillede Kongen sine Brødre Mauritz og Gerhard tilfreds med 40000 Gyl- den, og dermed endtes denne vigtige Successions- Strid, Kongen og Kronen til Fordel.

Efterat Kong Christian nu var bleven Herre over Holsten, anmodede han Hamborg som et Lehn af Holsten om Hylbing. Dertil beqvemmede Staden sig uden Tvistighed, og gjorde Kongen selv sit Indtog ubi Hamborg Aar 1461, hvor Raadet med de fornem- meste Borgere komme ham imøde, og førte ham ind ubi Staden. Efterat Kongen var kommen ind ubi Byen, begav han sig til Raadhuset, gelejdet af Raadet og Biskop Arnold af Lybek. Der gav bemeldte Biskop Kongens Begjering tilkjende, at, eftersom han var antagen til Herre udaf Holsten, da den Stad Hamborg, som et Lem af Grevskabet, iligemaade vilde hylde ham. Raadet svarede, at de gjerne vilde beqvemme sig dertil. Men der oprejsede sig da Tvistighed om Raaden, saasom Kongen paastod edelig Hylbing; Hamborgerne derimod begjerede, at den maatte skee uden Ed, saasom de aldrig tilforn havde bevist de holstenske Grever nogen edelig Hylbing. Endeligen stod Kongen fra sin Prætension, og Dagen derefter kom paa Raadhuset igjen, hvor han blev hylbet, og, da Raadet bad ham at stadfæste Sta- dens

dens gamle Privilegier, svarede han: Jeg tager eder an og eders Borgere for mine Undersaatsere, stadfæster eders Privilegier, og beskytter eder, som en god Første bør beskytte og handthæve sine Underdanere, hvorpaa han gav Raadet og de 24 Borgere sin Haand, og saaledes endtes denne Handel. Endel af vore Skribentere u) have af Flatteri til det førstelige Hus foregivet, at Kongen stod vel fra sine Prætensioner denne Gang om Eden, men paa de Vilkaar, at, naar en anden Gang enten af ham selv eller af hans Efterkommere saadan Ed forlangedes, skulde Hamborgerne bekvemme sig dertil, men som samme Skribentere ingen Bevislighed fremføre derfor, og ikke alene de Tidens Skribentere, men endogsaa Svitfeld selv melder intet om saadan Restriction, kan man ikke sige andet uden at overtræde en Historiekrivers Pligt, som er ikke at opoffre Sandhed. Blant de Tidens Skribentere ere Autor til den slaviske Krønike x) og Cranzius; begge levede under Christiano I eller hans Successor, og taler Cranzius om den hamborgske Hylдинг saaledes: Kongen kom til den gamle Stad Hamborg udi Stormarn, for der at lade sig hylde; om Hyldingen var ingen Dispyt, men alene om Eden: Borgere visede deres

E 2

gamle

u) Meurs. hist. Dan. lib. 6.

x) Anonym. Chr. Slav.

gamle Privilegier. Svorudover, da Tristigheden noget havde været, stod den milde og sagsmodige Konge omsider fra sin Prætenfion angaaende Eden y).

Udi dette Aar 1461 kom Pavens Legat, Marinus Sreginus, til Danmark for at prædike Afled, han samlede en stor Hob Penge, under Prætext, at de skulde anvendes paa at føre Krig mod Tyrken, hvilket, da Kongen mærkede, anholdt han hos Legaten om samme Penges Deling, foregivende, at, eftersom de skulde bruges mod Christendomens Fiender, saa behøvede han endel deraf til Krigs-Um- kostning mod de vantroende Russer, som grændsede til hans Riger. Om Kongen ved denne artige Invention fik sin Del af Pengene z), skal jeg ikke kunde sige; vist nok er det, at Legaten beholdt en Broderlod deraf, hvilket ogsaa var billigt, efterdi han havde havt ene Umage med at incassere disse Penge. Men, da han skikede Pengene over Land fra Lyneborg og Nürnberg, blev de af nogle tydske Solt opsnappede paa Vejen, saa at Legaten havde

ikke

y) Crantzii hist. Dan. lib. 8.

z) Anonym. Chron. Slav. siger, at Kongen fik 8000 Mark paa sin Part, og declamerer hastigen baade mod Kongen og Legaten med disse Ord: O! Hierusalem! Hierusalem! das unicuique tunicam miro modo conscissam.

ikke saa meget tilbage, at han kunde betale Rejsens Omkostning. Det artigste ved denne Handel var, at de, som øvede dette Kov, undskyldte sig dermed, at, saasom Pengene vare komne fra Lyneborg, som for sin Ulydighed mod Paven var sat udi Kirkens-Band, saa burde de som gode Christne efter den Ærbødighed, de vare Paven skyldige, gjøre til Pris alt hvad, som kom fra samme Stad. Saa at der blev spillet en fuldkommen Tragicomedie, som viser, at hvor stor Myndighed Paven end havde paa de Tider, saa fandtes der dog Mange, der drev Spot med Aflads-Handel, hvis Misbrug de af lang Erfarenhed havde lært. Man skulde vel tænke, at Legaten, oprørt af den Spot, skulde have renonceret paa sliq videre Handel, men, hvor ærgjerrige de pavelige Hof-Folk vare, saa vare de dog mere pengegjerrige; thi Legaten, som en habil og fornuftig Mand, der vidste, at tabe og vinde er Kjøbmænds Stil, satte Ambition til Side, og Aaret derefter lod sig indfinde udi Sverrig for der at oprette, hvad Skade han havde lidt andensteds a).

Efterfølgende Aar havde Kong Christian adskillig Handel med Fremmede. Indbyggerne af den Stad Bremen havde tilføjet Greverne af Oldenburg Skade formedelst en Tvistighed, som rejste sig mellem

a) Anonym. Chron. Dan. siger, at samme Legat bragte mange gamle Skrifter sub af Landet.

lem dem og samme Grever; Kongen, som tog sig sine Brødre an, paastod, at Sagen maatte komme for upartiske Dommere, hvilket Bremerne vegrede sig for, hvorudover Kongen erklærede dem Krig. Paa samme Tid tilskrev han ogsaa Casimiro af Polen et nyt Undsigelses-Brev. Den første Krigs-Declaration skede 1457 formedelst den Bold, han øvede mod de preussiske Kors-Riddere, skjøndt det var kun en Prætext; thi den rette Uarsag var, at han havde taget hans Fiende Carl Knudsen udi Beskyttelse. Den anden Krigs-Erklæring mod samme Konge, som skede i dette Aar, var, efterdi han førte Krig paa Churførsten af Brandenburg, Friderich, som var hans Svoger og Dronning Dorotheæ Farbroder. For samme Sags Skyld skrev han ogsaa til Georgio Podiebrat, Kongen udi Böhmen. Men alle disse Krige havde ikke meget at betyde; thi de bestod alene udi Manifeste og Krigs-Erklæringer.

Efterfølgende Aar var mere betydeligt formedelst de Uroligheder, som opvæktes udi Sverrig, og som ikke stillede saalænge som denne Konge levede; førend jeg end begiver mig dertil, vil jeg eftersee, hvad imidlertid passerede udi Sverrig, som kunde give Indbyggerne Anledning til ny Opstand. Jeg har tilforn viset, at de Svenske udi Begyndelsen vare meget fornøjede med Kong Christians Regjering, uden at Nogle krympede sig ved Kron-Godsets Re-

duc:

duction, hvilket irriterede ikke uden visse Personer, og derimod behagede de fleste, efterdi denne Reformation var grundet paa Billighed, og skede efter Stændernes egen Forlangende. Men ubi det andet Aar efter den kongelige Kroning, da Kongen fik Holsten og Slesvig, og maatte udkjøbe sine Medbejlere med en anseelig Sum Penge, begyndte de Svenske at knurre; thi, som Kongen, for at bringe disse Penge tilveje, lagde en temmelig Skat paa Sverrig, og derforuden tog ud af de stockholmske Kloostere al den Skat, som Carl Knudsen havde givet Munkene i Forvaring b), sagde de Svenske: det var ubilligt, at de med deres Penge skulde kjøbe Provincier for Fremmede. Men man kan ikke see, paa hvilket Fundament de kunde kalde deres egen svorne Konge fremmed; thi, vare de tro Undersaattere, saa burde de glæde sig over den kongelige Magts Formerelse, saa at det kunde komme dem ud paa et, hvor Kongen gjorde Conqveter, enten det var mod Danmarks eller Sverrigs Grændser. De Svenske besværgede sig ogsaa over, at Kongen paalagde dem andre usædvanlige Skatter, og, endskjøndt han ved hver Skats Høvelse affpisede Bønderne med den Compliment, at det skulde være den sidste, saa kom dog strax en ny Skatte-Forordning ud igjen. Desligeste besværgede de dem, at han laante allevegne store Penge-Sum-

mer,

b) Olaus Petr. hist. Svec. Manuscr.

mer, hvis Betaling blev forhalet; men just de samme store Penge-Summers Laan viser, at Skatterne maa ikke have været meget umaadelige. Om de Svenskes Klagemaal vare vel eller ilde grundede, vil jeg her lade staae ved sit Værd. Vist nok er det, at der da var en almindelig Misfornøjelse udi Riget, hvilken formeredes ikke lidet ved en Gjerning, som Kongen foretog sig ved at arrestere paa en Mistanke nogle svenske høje Herrer, hvilket skede ved saadan Anledning. Der kom Nar 1462 Tidender fra Preussen, at Kong Carl havde faaet en Hob Folk paa Benene, hvormed han agtede sig til Sverrig, og at adskillige fornemme Herrer udi Riget hemmeligen corresponderede med ham. Den svenske Historie siger, at Erkebispem Johan Bengtsen bragte Kongen paa de Tanker, og at han udsatte En ved Navn Peder Sætteløs, der skulde sige, at han havde faaet Breve fra Kong Carl til disse svenske Herrer. Om de samme bleve falskeligen beskyldte eller ej, skal jeg ikke kunne sige; vist nok er det, at Kongen troede sig at være forraaden, og derfor paa samme Angivelse lod fængsle Claus Rytting, som tilforn havde været Kong Carls Canseler, item Niels Pedersen, Jørgen Carlsen, Bengt Stensen og Andre, hvilke han og siden lod pinligen forhøre. Dette opvakte en stor Forbittrelse over det hele Rige, især da man fik at vide, at det var kun en falsk Tidende om
Kong

Kong Carl, og ovenmeldte Peder Sætteløs siden offentlig bekjendte, at de fangne Herrer vare uskyl-
dige, og at det var Erkebispens Paafund.

Udi dette samme Aar 1463 agtede Kongen sig til Finland og havde med Rigets Raads Bevilling paabudet en ny Skat. Til denne Skat at indføre i sin Fraværelse committerede han Erkebispens. Men, da han begyndte at tale med Bønderne derom, sagde de kort ud, at de ingen flere Skatter vilde give, eftersom de tilforn havde været saa betyngede, at de lidet havde tilovers. Den største Ualm var udi Upland derover, hvor Bønderne vare færdige at rebellere, saa at dem fattedes intet uden en Anfører. Da Erkebispens dette mærkede, gav han Bønderne gode Ord for at stille dem tilfreds, lovende dem at blive fri for Skatten, og lod samme Estergivelse forkynde udi Stockholm; Kongen derudover, da han kom tilbage fra Finland, talede Erkebispens haardt til, og havde ham og hans Fogeder mistænkte, at de spillede under Dække med Almuen. Denne Misforstand mellem Kongen og Erkebispens søgte Kong Carls hemmelige Venner at formere c), for at bringe Riget i Oprør, og at bane deres forrige Herre Vej til Thronen igjen. Sa den tog saaledes til, at Erkebispens omsider maatte stille Caution for sin Person,

c) Manuscr. Skibyens. falsis delationibus quorundam calumniatorum.

son, at han ikke skulde begive sig af Stockholm, saalænge som disse Uroligheder varede. Derpaa bleve af hans Uvenner adskillige Skandskrifter over ham udstræede, og opslagne paa Kirke=Dørrene, hvorudi han blev kalden en Forræder d), der agtede at gjøre mod Kong Christian, som han havde gjort mod Kong Carl. Men, da Erkebispens Fængsel røgtes udi Landet, forsamlede sig en stor Mængde Bønder for Stockholm paa Nørre=Malmen, og indtog Hellig=Uands=Holm, førend Noget udi Staden fik Kundskab derom. Kongen bragte derfor udi Hast en Hob Folk sammen, og gav Bønderne gode Ord, indtil han med Behændighed bragte nogle Skibe mellem Nørre=Malm og den Hellig=Uands=Holm ind til Strandbredden, hvorved han skilte Bøndernes Magt ad, saa at Nogle bleve paa Holmen, og Andre paa Malmen, uden at det ene Parti kunde komme det andet til Undsætning; 300 Mand bleve grebne paa Holmen, hvoraf de meste bleve slagte, og de Andre fangne og rettede. Efter hvilken Execution Kongen bemægtigede sig Erkebispens Slot Steck.

De Oprørske fattedes da intet uden en Anfører. Men saalænge der vare Bisper udi Landet, kunde de ikke være udi Nød derfor. Bisp Kjættel af Lindfjeping lod strax see, at han ikke var bange for at tage sig saadant Embede paa, og derfor skrev Kongen et hof=

d) *Olaus Petr. hist. Svec. Manuscr.*

hoffærdigt Brev til, begjerende, at Erkebispemaaatte komme løs, og at Regjeringen maatte forandres, hvis ikke, vilde det gaae Kongen ilde. Af disse Truselers lod Kong Christian sig dog ikke forskrække, men skikkede Erkebispemaa fangen til Kjøbenhavn. Herudover opsigde Biskop Kjøttel ubi Undersaatternes Navn Kongen Troskabs-Eed, og dertil gav efterfølgende Aarsager:

1) De haarde Skatte, Riget betyngedes med, og at Kongen førte Pengene af Landet for at betale fremmed Gjæld, og at kjøbe det Grevskab Holsten.

2) At Kongen var ikke selv tilstede ubi Riget, hvorudover Bønderne bleve besværgede af hans Fogeder over deres Formue.

3) At han betroede danske Mænd Lehn ubi Riget mod Sverrigs Frihed.

4) At han havde ført Erkebispemaa fangen til Kjøbenhavn.

5) At han havde fængslet, og ladet pinligen forhøre mange uskyldige Herrer.

6) At han ikke havde villet give Sverrig nogen Satisfaction, angaaende Gulland.

Om disse Aarsager kunde autorisere en geistlig Mand, at opsigte sin Troskabs-Eed, og isøre sig Harnisk mod sin Lands-Herre, vil jeg give fornuftige Svenske selv at betænke. At de Skatter, Kongen lagde paa Landet, ikke maa have været store, synes de

de svenske Stribentere selv at tilkjendegive, naar de sige, at han laanebe store Penge-Summer af rige Folk, hvilket ikke kunde skee uden for at spare Almuen med Paalæg. At han betroede Rigets Lehn til Dancke, finder jeg udi den svenske Historie intet omtalt, førend nu udi Biskop Kjættels Besskyldning. At han lod fængsle og pinligen forhøre nogle fornemme Herrer, tilstaae de svenske Stribentere selv at være skeet paa Erkebispens Angivelse, saa at Kongen derudi ingen Skyld havde, og, at han lod anholde Erkebispem, skee med Raadets Godtfindende, og da Bisp Kjættel selv var tilstede. Endeligen blev den sidste Skat, som opvakte Dprøret, ikke paalagt uden med Stændernes Samtykke. Saa man deraf seer, at den fornemmeste Aarsag til dette Dprør var visse Folks Ustabighed, der aldrig havde været fornøiede med denne Forening, men ideligen søgt Lejlighed at bryde den; hvorudover, saasom ingen Konge kunde være dem til Naade, saa kunde de ej heller beqvemme sig at leve under Kong Christian, skjøndt han var en af de bydigste Potentater, som regjerede udi hans Tid.

Efterat Kongen havde ladet Erkebispem bortføre, skrev han Paven til et Brev af saadant Indhold, at, da han var udi Finland mod Russerne, for at hindre deres Indfald, haver Erkebisp Johannes Bengtson med nogle af Adelen conspireret mod ham, hvorfor

for han har ladet ham forvare, forhaabende at han derudi intet havde gjort uden hvad som en christelig Konge egner og anstaaer, saasom det alene var skeet for at hindre Oprør og indbyrdes Krig. Biskop Kjøttel bragte strax en Hob Folk paa Benene udi Øster-Gothland og Nerike og fandt Bønderne alle vegne villige til at følge sig. Kongen derimod skikkede nogle naa Skibe til Næseren for at stille Bønderne, men, da de samme vare komne til Dwickstad, bleve de angrebne paa begge Sider af Bispens Folk, som erobrede nogle af Skibene. Derpaa rykte Bisp Kjøttel for Stockholm, og belejrede samme Stad, hvorudover Kongen lod besætte Stockholm, gjorde sine Skibe færdige, og sejlede til Danmark.

Saa snart Kongen var borte, foer Biskop Kjøttel om i Landet, lod sig hylde af Bønderne, og hævede Skatterne, ligesom han selv havde kundet være Konge; saa at han blev Rester over det hele Land, undtagen Fæstningerne, som vare udi Kongens Hænder; om Vinteren derefter kom Kongen tilbage med en stor Magt baade af Danske og Svenske; thi ingen af den svenske Adel holdt med Biskopen, undtagen Erik Njelsen med nogle andre faa; hvorudover Bisp Kjøttel med sin Bondehær, seende sig ikke stærk nok til at gjøre Modstand, flygtede op i Dalerne. Der forfulgte Kongen dem, men, da han kom til Hellestov, fandt han, at de Oprørske havde for-

forhugget Bejene, og oprettet adskillige Skandser for at hindre ham Passet. Kongen, uanseet disse Banffeligheder, forladende sig paa sin gode Krigshær, søgte at bane sig Vej med Magt, og blev der da holden en Drefning, hvorudi de danske Historier sige, at Kongen havde Fordel, og erobrede fem Feniker; den svenske Historie derimod melder, at de Danske led Skade, efterdi de svenske Bønder vidste bedre at sno sig udi Skoven, og at bruge deres Armbøsser og lette Gevær, end de Danske med deres svære Rustning og Harnisk. Udgangen viser og, at de Kongelige maa ingen synderlig Fordel have haft udi samme Drefning; efterdi Kongen ikke blev ved sit Forsæt at forfølge Bønderne, men begav sig derpaa med sin Krigshær til Stokholm, hvilken Stad han paany lod besætte, og begav sig tilskibs til Danmark igjen.

Udi efterfølgende Aar 1464 kom Alting til yderste Extremitet udi Sverrig. Bisp Kjættel belejrede Stokholm paany igjen, og Dalekarlene tilskreve Rigeets Raad, at de skulde opsigge Kong Christian Trofskab, foregivende meget latterligen, at høistbemeldte Konge ikke med Ret var kommen paa Thronen, efterdi det var skeet uden den gemene Almues Bidskab, som den svenske Lov holder nødig til Konges Valg, hvilket giver tilkjende, hvor fattige de maa have været paa Aarsager til at besmykke deres Re-

bel.

bellion med; thi intet Konge-Balg skede med større Solennitet end Kong Christians, og ingen var mere fornøjet med hans Balg end den svenske Almue, hvilken selv havde begyndt det forrige Oprør mod Carl Knudsen, som de nu sagde var deres retmæssige Herre, og fordrede ham tilbage igjen. Og, da Nogle lode sig mærke med, at de vilde have en Regent eller Rigs-Forstander igjen, raabte Bønderne, at de vilde have Carl Knudsen til Konge, efterdi Sverrig var et Rige og ingen Province. Herudover fikkede Biskop Kjættel et Gesandtsskab til Kong Carl, inviterede ham til Sverrig igjen. Carl Knudsen lod sig da ikke forsømme, men lod sig strax indfinde med en Hob Tropper, som han havde faaet til Hjælp af Polen og Dansig. Saasnart han var kommen tilbage, overgav Stokholm sig, og det hele Land hylde ham.

Kong Christian mærkede nu, at Hovedpersonerne i disse Tragoedier vare Bisperne, hvilke Almuen som Rigets Styrke blindt fulgte, saa at Adelsens Trofskab kunde lidt eller intet hjælpe, hvorudover han satte sig for at vinde Bisperne igjen. Begyndelsen blev gjort med den fangne Erkebisp Johannes Bengtsen, med hvilken blev sluttet et Forlig, som sees af bemeldte Prælats aabne Brev dateret 1464 Dagen efter St. Birgittæ Dag, hvorudi han vidner sig hjærligen og venligen at være forligt med Kong
Chri

Christian, saa at al den Uvillie, som havde været imellem dem, skulde være forglemt. Han lovede ogsaa steds herefter at være Kongen Dronning Dorothea og deres Børn-huld og tro. Dette Brev har undertegnede med ham Bisp Oluf af Roskild, Herr Eggert Frille og Herr Erik Nippers. Derpaa fik Erkebispens Frihed at gaae løs ubi Staden uden Forvaring. Det er ellers forunderligt, at Paven indviklede sig ikke ubi denne Trætte, efterdi det romerske Hof altid plejede at fulminere med Kirkens Band, saasnart en Konge fordristede sig at lægge Haand paa nogen geistlig Mand, og giver dette tilfjende, at denne Konge maa paa de Lider have staaet i fortrolig Benskab med Paven, og tilligemed sit Brev, han skrev til Rom, ladet nogle Penge rullere, som gjerne gjorde god Virkning. Paa Erkebispens Forlig fulgte Bisp Kjættels, som var den anden Hoved-Akteur i denne Handel. Anledning beret til fortælle i den svenske Historie saaledes: Bispen havde ubi dette Oprør gjort adskillige fornemme danske og tydske Adelsmænd til Fanger, forhaabende ved deres Løsning enten at befrie Erkebispen af hans Fængsel, eller at bekomme en anseelig Sum Penge. Blant disse Fangne vare Claus Rønno Danmarks Riges Marsk. Denne samme, eftersom han var ubi Forvantsskab med Carl Knudsen, formaede han hos samme Konge, at han blev løsgiven, helst eftersom

som Marsken lovede at ville bringe en Fred tilveje mellem Kongerne. Denne Løsgivelse forbittede Biskep Kjættel saaledes, at han ikke aleneste derfor igjennemheglede Kongen til Stockholm, men endogsaa lod den Fangne med Magt føre tilbage. Derpaa corresponderede han hemmeligen med Kong Christian, og lovede ham Riget, hvøraf Kong Carl alene skulde beholde en Provinds. Herudover havde Kongen Spillet vundet, lod Erkebispnen herligen bestjænke, og besluttede at skikke ham som Gouverneur til Sverrig igjen. Det Brev, hvormed Kongen affærdigede Erkebispnen til Sverrig, lyder saaledes:

Vi Christian med Guds Naade Dan-
nemarks, Norges, Venders og Gothers Kon-
ge, Hertug udi Slesvig, Greve i Holsteen,
Stormarn, Oldenborg og Delmenhorst, gjøre
alle vitterligt, saavel tilkommende, som nu
ere, at Vi af Guds Naade ere Fjerligen, ven-
ligen og vel fordragen, forligt og forenet til
en fuldkommelig gandske god Ende med Os el-
skelige værdige Fader Sr. Erkebisp Jens i Up-
sal, og love, at Vi, Vor Fjere Husfrue og
Fjere Børn, Frender eller Venner, aldrig ville
eller skulle den Uvillie, Skade med Opreisning,
Brev, Ord eller Gjærninger nogen Tid vrække
eller hevne, og alle de af Sverrigs Prælater,
Riddere og Svenne, samt Borgere og Bønder,
Holbergs Skrifter. 15de Del.   §   som

som Os elskelige værdige Sader Hr. Erkebisp Jens i Upsal hørige og lydige ville være til Vores og Vore Rigers Sammenblivelse, dem nem ville Vi være alle en tro og huld Herre, ligervis som den Uvillie os imellem aldrig havde været. Datum Segeberg die St. Birgitta 1465. Førend dette Forligelses-Brev blev udstedt, skee Forliget solenniter udi Franciscanernes Kloster i Kjøbenhavn, hvor Erkebispen udi det danske Raads Nærværelse faldt paa Knæ for Kongen, og bad ham om Forladelse, og Kongen rejste ham op og omfavnede ham. Den svenske Historie siger, denne Forligelse at være skeet Aaret tilforn, men Datum af det kongelige Brev, som Svitfeld af Archivet fremfører, viser, at det er en Bildfarelse, og at det er skeet 1465. Denne Politique, som Kongen her brugte ved at stikke Erkebispen med Fuldmagt til Sverrig, var kraftigere end den stærkeste Krigshær, efterdi man forud kunde see, at han tilligemed Carl Knudsen kunde paa een Tid ikke faae Rum udi Sverrig.

Det gik ogsaa ligesom han tænkte; thi saasnart Erkebispen kom til Sverrig, blev han af Biskop Riætel og hans Anhang imodtagen ved Grændserne og bragt til Upsal. Strax begyndte han at øve kongelig Myndighed, forordnede 4 Rigs-Forstandere, eftergav Skatterne, og forkastede Kong Carl, som han ligesom af Raade vilde alene forunde Finland.

Han

Han lod ogsaa, som han ikke erkjendte Kong Christian, at han desfikkere kunde komme til sit Maal. Efterat disse Anstalter vare gjorte, gik han med en Krigsmagt for Stockholm, for der at belejre Kong Carl. Kongen, som holdt det haanligt at lade sig belejre paa ny, samlede i Hast sammen alt det Folk, han kunde affredkomme, og leverede Erkebispens paa Isen oven for Graamunke-Holmen, ikke langt fra Stockholm, et Feltslag. Slaget var saa blodigt, at nogle tusinde Mand paa begge Sider omtom, og Kong Carl selv blev fangen. Af denne Sejer blev Erkebispens saa modig, at han lod føre den fangne Konge til Stockholm, og der tvang ham til at forsværge Riget, og at forpligte sig under Strafs af Kirkes Bænd aldrig mere at tragte efter Kronen. Efterat dette var skeet, gav Erkebispens ham Raseborg Slot til Underholdning sin Livstid. Men, da han kom til Finland, blev Slottet ham forholdet af den finlandste Biskop Kort, som holdt med Kong Christian, og vilde ikke efterleve, hvad Erkebispens og Bisp Kjættel havde forordnet. Ja, denne uhyfslige Herre var nær bleven ihjelslagen, og maatte ligge hele Sommeren over udi Abo, førend han kunde faae Slottet. Endeligen fik han Slottet, hvor han opholdt sig nogle Aar udi slet Tilstand. Udi hvilken Fattigdom han maa have levet, kan sees af et Brev

dateret Raseborg til Borgemeester og Raad e) udi Stockholm, hvorudi han beklager sig ikke at kunne betale 50 Mark til hans Creditorer. Udi samme Brev besværges han sig, at Hans Helmbolt skulde have beskyldet ham offentligen paa Raadhuset at vilde tragte efter Kronen, hvilket han bevidnede at være falskt, og slutter Brevet saaledes: Vi ere desværre saa faren af Sverrig, at Vi ingen Lyst have at komme 3die Gang.

Da Carl Knudsen saaledes var bragt til Finland, bemægtigede Erkebispens sig det hele Rige, hvorudi Ingen turde gjøre ham Modstand, undtagen Niels Sture, Kong Carls gode Ven, hvilken sagde offentligen, at, saasom han tvende Gange havde forraadet sin Konge, saa var det ikke uden Aarsag, at de Danske havde skjeldet ham ud for en Forræder. Herudover satte Erkebispens efter bemeldte Niels Sture, hvilken af Frygt maatte retirere sig til Finland, og søgte Beskyttelse hos Erik Apelsen, som var Hovedsmand paa Viborg; dog blev hans Hus af Erkebispens Folk plyndret, og hans Tjenere bleve fangne og slagne. Udi denne Alarm døde den stridbare Biskop Bjættel, efter hvis Død en Herredag blev holden til Stockholm, hvor Niels Sture lod sig indfinde med Erik Apelsen, hans Protector, og
der

c) Olaus Petri hist. Svec. manuscr., som andre herudi have efterfulgt.

der klagede over den Bold og Uret ham var vederfa-
ret. Men Erkebispem, forladende sig paa sin Magt,
tracterede ham kun med Haanhed. Hvorudover be-
meldte Sture begav sig hemmeligen fra Stockholm til
sin Gaard Penningby, og derfra til Gestrkland,
hvor han samlede nogle Folk sammen og omkom nogle
af Erkebispens Fogeder. Erkebispem, da han fik
Kundskab derom, stikkede han strax 300 bevæbnede
Mænd efter ham. Men Niels Sture havde beti-
meligen taget sin Tilflugt ubi Dalerne, hvor han for
Dalekarlene afmalede Erkebispem med saadan Farve,
at de omsider begrebe, at han var en ond Mand, og
at det ikke kunde forsvares, at han tvende Gange
havde forraadet og fordrevet sin Konge. Ja Dale-
karlene bleve saa ophidsede mod ham, at de offentli-
gen paa Torvet ubi Westeraas raabte mod Erkebispem,
at han var en Landsforræder, og at han holdt Riget
Kong Christian til Bedste. Herudover maatte Er-
kebispem efter Bøndernes Begjæring væрге sig med
sin Ed, og svor han da for den hele Almue ubi Stok-
holm, at det var et falskt Rygte, og at han med
andre Vilkaar ikke havde taget Stockholms Slot af
Bisp Njættel, end at holde det den tilhaande, som
Rigets Raad fandt for godt at antage til Kongs eller
at gjøre til Rigets Forstander.

Efterat Carl Knudsen saaledes havde sagt sig
fra sin Ret paa Kronen, foreholdt Kong Christian
Er-

Erkebispens hans Løfte, om at befordre hans Ret, hvortil Erkebispens ogsaa stillede sig an at være villig, Skjøndt han nyligen havde svoret Almuen til at ikke tage sig Kongens Sag an. Til den Ende magede han det saa, at der paa den Herredag, som blev holden til Wadstena, bleve stikkede svenske Fuldmægtige til Jentjøping, hvor de danske Commissarier vare samlede, for at handle om Enighed imellem Rigerne, og blev da Fredagen efter Kyndelmisse 1466 gjort saadant Fordrag:

1) At den gamle fjærlige Forening, som imellem de 3 Riger, Danmark, Norge og Sverrig, i lang Tid været havde, skulde i alle Maader blive uforkrænket.

2) At hver skulde nyde sit Guds løst og fast udi alle Riger.

3) Det ene skulde frit og uforhindret handle og vandle udi det andet Rige.

4) St. Olufs Dag skulde holdes et almindeligt Møde til Halmstad, hvor alle Rigets Raad skulde komme sammen, for at handle om en bestandig Fred og Endrægtighed.

Men paa den store Herredag, som holdtes til Wadstena, fandt Erkebispens mange Modstandere blandt det svenske Raad. Der blev mod hans Villie Erik Axelsson udvalgt til Sverrigs Riges Forstander, og maatte Erkebispens overlevere ham Stockholm

og andre Rigets Slotte, hvilket gif denne hidfige Prælat besnære til Hjerte, efterdi Erik Arpsen var en svoren Ven af hans Erke-Fiende, Niels Sture. Denne Niels Sture havde imidlertid ophidset Dalekarlene mod Erkebispem, og faaet en anseeligt Magt paa Benene, hvormed han rykte mod Westeraas, lade sig offentlig forlyde med, at han vilde sætte Kong Carl paa Tronen igjen. Men Erik Nielsen, som havde Westeraas Slot og Drebroy inde, og som var Carl Knudsens Fiende, bragte og en Krigshær sammen af Nerike, og dermed gif Niels Sture imøde. Begge Krigshærene komme sammen ved Kolbaksbro, hvor de bygte Skanser paa begge Sider af Elven, som var dem imellem. Dog kom det ikke til noget Slag, efterdi Gouverneuren Erik Arpsen lagde sig derudi, og handlede dem saaledes imellem, at Erik Nielsen overgav Niels Sture Westeraas Slot. Men den første gjorde det imod sin Villie af Frygt for Gouverneuren; thi det Had continuerede længe imellem disse 2 Herrer, hvilke udi et helt Aar satte hinanden efter Livet; og var da Riget udi en meget stor Forvirrelse, og bragt udi den Tilstand, som alle Oprør styrte et Land udi. Det var deelt udi tvende Hoved-Factioner, som med største Forbittrelse forfulgte hinanden. Udi den første Faction var Erkebispem, Erik Nielsen, Trotte Karlsem, Iver Green, Erik Karlsem, Johan Schval

Schvalke, Niels Federsen og Andre. Udi det andet Parti Gouverneuren Erik Arpsen, Joer Arpsen, Niels Sture, Birger Trolle, Gustav Karlsen, Ruud Posse med Staden Stockholm. De første foregave, at de vilde beskytte Erkebispemod Kong Carl, hvorvel deres Hensigt var at befordre Kong Christians Ret, skjøndt de turde ikke lade sig merke dermed for Bønderne. De andre gave offentlig deres Mening tilkjende, nemlig, at ville beskytte Riget mod fremmed Herskab, og enten hjælpe Kong Carl igjen paa Tronen, eller beskytte den af Stænderne bestillede Gouverneur. Dette gefaldt Almueu bedst, hvorfor det sidste Parti og endeligen fik Overhaand. Imidlertid sad Kong Christian stille, og lurede paa, hvad Udfald denne Forvirkelse vilde have, forhaabende, at, naar de Svenske længe havde raset, og mærket, hvad skadelig Virkning dette Spør havde ført med sig, de omsider skulde falde tilføje, og igjenkalde deres retmæssige Konge.

Imidlertid disse Uroligheder varede udi Sverrig, blev Kong Christian indviklet udi Tvistighed med Edvard den Fjerde, Kongen af Engelland, og det ved saadan Anledning: nogle Engelske af London havde 1467 gjort et Tog paa Island, hvor de plyndrede Landet og ihjelslog Kongens Foged. Herudover lod Kongen arrestere 4 engelske Skibe udi Sundet, som han lod sælge med det Gods, de inde havde.

de. De Engelfke, som havde Hansfestæderne mis-
 tænkte for at have forvoldet denne Arrest, anholdte
 derfor alle deres Kjøbmænd, Skibe og Gods udi Lon-
 don. Kongen lod da et aabent Brev udgaae Hanses-
 tæderne til Forsvar, hvori han vidnede, at bemeldte
 Stæder ingen Del havde udi hans Foretagende;
 men at han alene havde bemægtiget sig de engelfke
 Skibe for at hegne den Bold og Uret, hans Under-
 saatter var vederfareet paa Island. Alting saae der-
 for ud til Krig mellem disse 2de Riger, og Hanses-
 tæderne, som herudi havde tilfælles Interesse med
 Danmark, toge da samme Riges Parti. Men det
 blev først gjort en Anstand paa to Aar, hvilken en-
 delig blev forvandlet til en Fred, som blev sluttet
 1474 til Utrecht, hvorudi blandt andet blev afgjort,
 at de Engelfke uden særdeles Tilladelse ikke skulde fare
 paa Island, og Kongen af Engelland maatte give
 Danmark en anseelig Sum Penge, som uidentviol
 var en gammel Gjeld f) paa Holsteens Vegne, efterdi
 den holstenfke Greve Henricus Ferreus Aar 1346
 havde tjent Engelland mod Frankrig, hvorudover han
 havde faaet Obligation paa en Sum Penge, som
 endda

f) Denne Fordring taler Switsfeld ikke om, men Sa-
 melman udi hans Old. Chr. pag. 202. Disse 2
 Skribentere komme ej heller overeens udi Aars-
 tallet; thi Switsfeld siger, at Freden blev sluttet
 til Mastricht 1476.

endda ikke var løst. Der oprejste sig ellers nogle Tvistigheder udi Holsten, hvilke dog ikke vare af syn-
 berlig Bigtighed. Den gamle Hertug Adolpha Ef-
 terleverfke, Dorothea, rejste Anno 1465 til Thü-
 ringen, som var hendes Fædreland, og kom tilbage
 gelejdet af Grev Ernst af Mansfeld g). Men en
 holstenf Herremand, Bendix von Ahlesfeld, lød
 Greven da arrestere, uidentvibl formedelst en Gjelds-
 Fordring. Over denne Arrest besværgede sig Hertug-
 inden for Kongen, hvilken strax beføl, at Greven
 skulde igjen løsgives, dog maatte han først forskrive
 sig til inden en vis Tid at betale bemeldte Ahlesfeld
 4000 Gylden. Denne samme Enke-Hertuginde, Do-
 rothea, havde til Lifgeding Rendsborg, men, da hun
 rejste fra Holsten, handlede Dronning Dorothea
 med hende om samme Stads Dvergivelse, som og
 skede med saadanne Vilkaar, at Hertuginde-
 n derfor aarligen skulde nyde en Pension af 800 Gylden h),
 hvilke

g) *Svaningius* Hist. Chr. 1. manuscript. item *Pe-
 ters. Chron. Holsat. part. 4.* Herudi findes en
 dobbelt Bildfarelse hos Svitfeld; thi først siger
 han, at det skede paa Udreisen, dernæst kalder
 han ham Grev Ernestum af Holsteen istedetfor
 Mansfeld; thi Hertuginde-
 n var af det mansfeld-
 ske Hus, og Svitfeld selv siger, at Greven var
 hendes Blodsforvante.

h) Anonym. Chron. Slav.

hvilke 800 Gylden hun tog igjen af Grev Gert, som hun forlehnede med Rendsborg.

Medens dette forrettedes udi Danmark, continuerede Tragoedierne udi Sverrig; Erik Nielsen overfaldt 1467 Niels Stures Folk ved Arboga, omkom nogle af dem, og tog andre fangne. Det samme gjorde han ogsaa udi Gestrik og Helsingland. Men kort derefter kom Niels og Steen Sture fra Dalene, og handlede ligeledes med Erik Nielsens Folk. Saadant Haandværk blev en lang Tid ovet, og mange brave Mænd bleve derover opoffrede. Sa Forbittrelsen var saa stor paa begge Sider, at den ene Herres Tjenestefolk og Bønder myrdede den andens, og bleve derfor roste af deres Herrer. Dmsider blev Erkebispens Parti saa mægtigt, at hans Folk belejrede Gouverneuren Erik Apelsen udi Stockholm. Men hans Broder Iver Apelsen kom med en Hob Folk fra Gulland sin Broder til Undsætning. Samme Iver Apelsen erholdt en Sejer over Erik Nielsen udi Nerike, og rykte strax mod Stockholm for at ophæve samme Stads Belejring. Til ham stødte siden Niels Sture med 1300 Mand fra Kobberværket, og slog Erik Nielsen igjen ved Westeraas med de Folk, som han vilde føre Erkebispens til Undsætning. Da Erkebispens, som laae for Stockholm, fik Tidender om, at hans Folk vare slagne og hans Tiender rykkede mod ham, ophævede han Belejringen

og flygtede til sit Slot Steffa, andre sige, til Dland i), hvor denne urolige Mand omsider døde. Hans Navn bør stedse staae med sort Farve afmalet udi den nordiske Historie; thi han var den fornemste Aarsag til al den Blods Udgydelse, som skede, og, omendskjøndt han gemeentligen holdt Kong Christians Parti, saa kan dog ingen ærlig dansk Mand sætte Farve paa hans Udbyder; thi Kongen betjente sig af ham, ligesom Gud undertiden betjener sig af Fanden. Alt, hvad man kan sige til hans Forsvar, var, at det var fast umuligt for en Erkebisp at være en god Mand paa de Tider, efterdi Geistligheden ikke alene kunde gjøre uden Frygt for Straf hvad de vilde, men bleve autoriserede i deres onde Gjerninger og oprørske Opførsel af Paverne, og enhver Bisp, efterat han havde forjaget sin Konge, og kommet et heelt Land at svømme udi Blod, saae sig an oven i Kjøbet som en St. Ambrosius, confunderende hellig Nidkjerhed med Hofmod og Uergjerrighed.

Erkebispens Død var et stort Saar for hans Parti. Dog gavede sig derfor ikke tabt, men samlede en stor Hob Folk sammen, og leverede Gouverneuren, Erik Arpsen, et Feltslag ved Niskog, hvor de bleve totaliter slagte, saa at Erkebispens Parti siden den Tid maatte ligge under. Man maatte vel

i) Olai Petri Manuscr. siger Bornholm, men det maa være Borkholm paa Dland.

forundre sig over, hvi Kong Christian i slige Con-
 juncturer sad saalænge stille, helst saasom han havde
 saadant stærkt Parti af Svenske for sig, og hvorfor
 han ikke begyndte at gribe til Gevær, førend for silde,
 da samme Parti var kommen under. Denne Opførsel
 synes at stride mod den sædvanlige Politique, som
 ellers fremfænnede udi alle hans Gjerninger. Men
 herved er at mærke, at, omendskjøndt han havde et
 stort Parti af Adel, og de fleste Bisper paa sin Side,
 saa var dog fast den hele Almue af Bønder ham imod,
 hvorfor de svenske Herrer, der vare udi hans Inter-
 esse, fandt ikke for raadeligt at give Almuen tilkjæn-
 de, for hvem de stred, men lode som de fægtede for
 Rigets Frihed imod Kong Carl, og derfor fik Tillob
 af en stor Del Bønder, som ellers havde blevet dem
 uvillige. Politiquen bestod derfor udi, at befordre
 Kong Christians Restitution ved hans egne Fien-
 ders Hjælp, indtil de fik Overhaand imod Kong Carls
 Parti, at de da sikkert kunde tage Massen af, og
 conjungere sig offentligen med de Danske; men denne
 Politique, hvor sin den end var, saa faldt den dog
 ud til liden Fordel, efterdi Erkebisperen saa hastig
 døde, og derfor hans Parti ganske gik under, saa at
 Kong Christians Forhalning tjente til intet andet
 end at ødelægge hans Tilhængere, og at bestyrke hans
 Modstandere saa meget, at det siden blev ham lige-
 saa vanskeligt at bringe Sverrig til Lydighed, som
 at

at tvinge et fremmed Rige. En anden Aarsag til Kongens Stillesiddelse var ogsaa de Tvistigheder, han havde med Engelland, hvilke truede med Krig; item med hans Broder Grev Gerhard, hvorom siden skal tales. En anden Fortrebelighed, som mødte Kongen paa de Tiber, var, at en af hans egne Under- saatter, Hr. Iver Apsen, offentlig opsigde ham al Trofskab. Aarsagen til samme Herres Misfor- nøjelse rejste sig først af den Dom, som Kongen Anno 1453 lod fælde over dem, der havde Rigets Pante, og hvilke man kunde bevise at have oppes- baaret mere Rente af samme Pante, end Hovedsto- len eller de laante Penge kunde beløbe sig til; thi, som de Apsønner derudover mistede ansæeligt Gods, saa havde de fra den Tid været koldfindede mod Re- gjeringen. Denne Koldfindighed formeredes siden, da han mærkede, at Kongen havde ham mistænkt for- medelst hans Broder, som havde Kong Carls Sø- ster, og var bleven Sverrigs Rigs-Forstander. Her- udover frygtede han, at Kongen skulde tage fra ham Gulland, som han havde i Pant efter sin Broders Oluf Apsens Død, og som han var bleven forles- net med af Kongen og det danske Raad, besluttede derfor itide at tage sin Tempo udi Agt, medens Con- juncturerne vare favorable for ham, og hans Bro- der spillede Mester udi Sverrig; og derfor udi det Aar 1467 opsigde Kongen sin Trofskabs-Ed.

Dver
denn

Denne Dpfigelse blev Kongen ikke lidet allarmet, saasom de Arelsfønner vare 9 Brødre, alle udi stor Ansæelse udi begge Rigerne. Hvor stor Eftertanke det gav Kongen, kan sees deraf, at han strax derpaa foer om til alle Landsting udi Danmark, og spurgte, om Noget vidste at beskylde ham for Ord og Gjerninger, og, da Ingen med nogen Beskyldning fremkom, lod Kongen efter Rigets Raads Godtfindende belejre bemeldte Erik Arelsens tvende Slotte, Lillø og Sølvborg. Det Brev, som han skrev Indbyggerne udi Nørre-Jylland k) til om Undsætning, giver tilkjende, hvad Kjøb der var paa Varer udi de Tider, nemlig en Tønde Byg blev beregnet til 8 Sk.; en Tønde Rug 6 Sk.; en Tønde Smør 6 Mk.; en Tønde Honning 7 Mk.; en god Dre 3 Mk. Den 10 Sept. overgav Sølvborg sig, men Lillø udstod et heelt Aars Belejring l).

Efterfølgende Aar blev handlet om et Giftermaal mellem Kong Jacob af Skotland og den danske Princesse, for at gjøre Ende paa de Tvistigheder, som i lang Tid havde været mellem Kongerne. Derom tales ofte udi denne Konges Historie, men jeg har tilforn intet vildet melde derom, for at have den
 hele

k) Vid. Litt. Regis ad Cimbros Septentr. pag. 911.

18. Skilling bleve da regnebe til et Tød Sølv.

l) Chron. Nic. Joh. Fil. som her ender, eller rettere dens Continuation.

hele Historie samlet paa eet Sted. Da Harald Haarfager satte sig for at undertvinge det hele Rige Norge, og endeligen i det store Slag udi Hafurs-Fjorden, ikke langt fra Stavanger, overvandt alle mod sig allierede Konger Anno 875 m), og derefter blev Enevolds-Konge udi Norge, flygtede alle de, som saae sig skilte ved deres Frihed og Herredom, ud af Landet, og satte sig ned paa Island og de Der, som ligge udi den deucaledoniske Sø ved Skotland. Paa disse Der forbleve de om Vinteren, men om Sommeren agerede de Vikinger eller Sørøvere, og gjorde ibeligen Indfald udi Norge, for at hævne sig, hvoraf sees, hvad Ankomst Norge havde til bemeldte Der. Om disse norske Misfornøjede ellers fandt dem øde for sig, derom kan intet med Visshed siges, det synes dog, at de for den Tid havde været undertiden udi de Romeres, undertiden udi de Picters eller Skotters, undertiden i de Norskes Hænder n). Men man kan allerførst regne disse Ders Historier fra den Tid, de bleve indtagne af de norske Misfornøjede. Efterat dette Sørøveri længe havde været og imidlertid meget incommoderet Norge, satte Harald Haarfager sig for engang at gjøre Ende derpaa, hvorudover han udrustede store Floder, og ved adskillige Sejervindinger rensede Derne fra disse Sørøvere, og finder

jeg

m) *Torf. Hist. rerum Orcad. lib. 1. cap. 3.*

n) *Torf. Hist. rerum Orcad. lib. 1. Cap. 2.*

jeg da, at han forlenede med Orkenøerne og Hetland En ved Navn Ragvald, hvilken han gav Titel af Jarl eller Greve af samme Land, og er dette Oprindelsen til de orkenøiske Grever, som havde Landet til Lehn af de norske Konger, hvilke derefter ofte laae i Krig med de skotske Konger om de orcabiske og andre i samme Hav liggende Der. Da Kong Magnus Haagensen regjerede udi Norge, blev imellem ham og Kong Alexander den Anden af Skotland Aar 1266 handlet om samme Der saaledes, at Kong Alexander skulde til evig Tid beholde Mansøer og Sudersøer tilligemed Jus Patronatus over Mansøers Bispedom, undtagen den Rettighed og Jurisdiction, Tronhjems Kirke i Norge til samme Bispedom havde. Norge o) derimod skulde beholde Orkenøer og Hetland med al deres Rettighed og Herlighed. For den Afstaelse paa Sudersøer og Mansøer skulde Kong Alexander betale Kong Magnus 4000 Mark Sterling paa eengang, og siden give ham og hans Efterkommere, Konger af Norge, til evig Tid en aarlig Pension af 100 Mark Sterling eller 200 engelske Nobler. Denne Pension gav Anledning til ibelig Trætte imellem Rigerne, efterdi de skotske Konger ofte forhalede med Betalingen, saasom de nu ogsaa resterede for 26 Aar.

o) Vid. exempl. Transactionis ex Arch. Reg. apud Torf. hist. rerum Orcad. pag. 199.

Var. Kong Christian havde i den Henseende meget at bestille med Kong Jacob den Anden af Skotland ubi de Var 1456 og 1457, og paa stod Pensionens idelige Betaling, eftersom Skotland havde holdet inde dermed siden Kong Eriks Tid af Pommern, og blev Trøtten drevet med saadan Hidsighed, at det havde kommet til aabenbare Krig imellem Danmark og Skotland, hvis Frankrig ikke havde lagt sig derimellem; begge Riger stode da i Forbund med Frankrig, og indeholdt det franske Forbund med Danmark blandt andre Artikler denne, at, hvis Kongen af Skotland ikke vilde lade Kong Christian, som Konge af Norge, nyde den Rettighed, som ham tilkom, af de Suderøer og Manøer, da skulde Kongen af Frankrig arbejde paa at forskaffe ham sin Ret. Herudover tog samme Konge sig paa Kong Christians Klagemaal Sagen an 1457, og med begge stridende Kongers Samtykke berammede et Møde til Paris. Men, da Sagen stod under Frankrigs Mediation og Underhandling, hendte det sig, at Kong Christians Statholder paa Island, Bero Thorlaksen, blev af en Storm ubi Søen drevet til Drøknøer. Der blev han overfalden af nogle Skotter, som kom ind ubi Havnen, og bortført tilligemed sin Hustru og Folk. Af dette voldsomme Foretagende sluttede Kong Christian, at Kongen af Skotland ikkun fremtvis underkastede sig denne Underhand-

hand:

handling til Forlig, hvorudover han først skrev Kong Jacob til, begjærende Fangernes og Godssets Restitution, og at denne Gjerning, som var skeet paa hans egne Strømme, maatte tilbørligen straffes. Derefter gav han Sagen tilkjende for Kongen af Frankrig, og erklærede, ikke at kunne indlade sig i videre Negotiation, førend Kongen af Skotland havde givet Satisfaction for sidste Dvervold.

Herpaa bleve nogen Tid verlede Breve mellem Frankrig, Danmark, og Skotland, men uden Frugt. Endeligen blev Sagen alvorligen foretagen udi et Mode til Bourges i Frankrige Aar 1460, hvor paa Danmarks Vegne mødte Bisp Knud af Viborg og den kongelige Cancellier Mag. Daniel Kiepfen, Kanik til Tronhjem, og paa Skotlands Vegne Biskoppen af St. Andrews, item Johannes Monison, Capitain over den kongelige skotske Guarde. Men, som de danske Commissarier fremlagde alene en vidimeret Copie af den Contract imellem Kong Magnus og Alexander, hvorpaa Kong Christians Forbring grundede sig, toge de skotske Deputerede deraf Anledning til at chicanere og begjære Opsættelse, hvorudover Carl den Syvende, Kongen af Frankrig, for at gjøre en Ende derpaa, foreslog et Giftermaal mellem begge stridende Kongers Børn, nemlig Kong Jacobi Søn af Skotland og Kong Christians Datter Margarsta; begge Kongers Gesandter svarede

vertil, at de gjerne vilde høre Carl den Syvendes Proposition, før at referere den til deres høje Principaler. Derpaa bleve de skotske Gesandtere først afspurgte, paa hvilke Conditioner de mente saadant Ægteskab kunde sluttes. De Samme sloge da disse Midler fore, at Kongen af Danmark skulde frastaae al sin Rettighed paa Orkneyer og Hetland, og derforuden give til Medgift hundrede tusinde Kroner. Kongen af Skotland derimod skulde forære Bruden saa meget, som Kongen af Danmark skal finde sig fornøjet med. De danske Commissarier svarede dertil, at, som de ingen Fuldmagt havde til at handle om Ægteskab, kunde de intet andet dertil svare, end at de vilde foredrage deres Konge saadant Forslag, og derfor denne Gang alene stode paa det, som de havde Fuldmagt til, nemlig at fordrø Pensionen. Smid- lertid fik man Tidender om, at Kong Jacob af Skotland var død, og at hans Søn Jacob den Tredie, som blev foreslagen den danske Princesse, ubi sit 7de Aar var kommen til Regjeringen. Herudover gjorde Kongen af Frankrig saadant Forslag, at Kong Christian skulde give den unge Konge til Medgift den Pension, som fordredes af Suderøer og Manser, og om det ikke kunde finde Bisald, at der maatte være 2 Aars Anstand mellem Rigerne, at de stridende Herrer kunde have Tid at betænke dem og forsyne deres Gesandter med Fuldmagt, hvilket blev fundet for godt

gødt paa begge Sider, og dermed endtes denne Congress til Bourges den 8de Octbr. 1460. Sagen blev derefter henstaaende ikke alene udi de 2 Aar, men indtil 1468, da skrev Kong Christian paa ny Kong Jacob den Tredie et alvorligt Brev til af den Indhold, at, eftersom han hidindtil havde beslittet sig paa at holde Venskab med alle christne Potentater, saa var iligemaade hans Attraa at holde det Venskab vedlige, som havde været mellem hans Formænd, de norske Konger, og Kongerne af Skotland, bad derfor høfligen, at Kongen vilde fuldbyrde den Contract, som mellem deres Forfædre var oprettet, og betale den Pension, som Norges Rige tilkom af Suserøer og Mansøer, paa det at der stedse kunde være Fred og Rolighed mellem Rigerne. Men det synes, at de sidste norske Konger ingensinde vilde lade sig bevæge til at betale denne Pension, hvorudover deres Commissarier chicanerede udi alle de Forhandlinger, som bleve foretagne, og Creditorerne vandt intet derved uden idelige Uroligheder, og at see sig truede med Krig ovenikjøbet, hvilket ere gjerne Frugter af slige Stipulationer, og kan derfor regnes for en Statsfejl af Kong Magnus Haagensen, at have sluttet saadan Contract, som man i Fremtiden kunde see, vilde tjene til intet andet end at opvække Misforstand mellem tvende Nabo-Riger, og forarsage ti Gange meer Bekostning, end de aarlige Penge kunde være

være værd; thi at en Konge stipulerer sig paa Livstid Pensionen af en anden Konge, gaaer vanskeligt an, langt mindre, naar saadant skal strække sig til Efterkommerne paa evig Tid; thi Efterkommerne saae flige Pensioner an ubi Tidens Længde som en haanlig Tribut, og derfor vare altid for at blive entlediget deraf. Med al den Respect derfor, som jeg haver for Kong Magnus Haagensen og det daværende norske Ministerium, saa holder jeg for, at det havde været bedre at tage for disse Hers Cession en tilstrækkelig Sum Penge paa eengang, og, om det ikke kunde lade sig gjøre, heller at forære dem bort.

Det Brev, som Kong Christian ubi dette Aar blev, blev da saaledes besvaret, at Kong Jacob vilde gjerne beslitte sig paa at holde Venfkab med alle christne Potentater, især med Kong Christian, efterdi deres Riger grændsebe sammen, men hvad denne Pension angik, som Kongen ubi sit Brev melder, vidste han som en ung Herre, der nyligen var kommen til Regjeringen, ingen Bessked om, eftersom den ikke er efterlevet hverken ubi hans Faders eller Forfædres Tid. Han vilde derfor med det første affærdige Gesandter til Danmark, for at handle saavel om denne Post som om andre Sager angaaende Fred og Venfkab mellem Rigerne; begjerede ogsaa, at Kong Christian vilde beramme et Sted, hvor Gesandterne skulde møde. Kong Christian berammede da

Kjø-

Kjøbenhavn, hvor saadan Sammenkomst skulde begynde St. Jacobs Dag 1468; og lode sig da sammesteds indfinde de skotske Gesandter, som vare Andreas, Biskoppen af Glasgou, Wilhelmus, Biskoppen af Orkenser, Andreas Stuart, Rigets Cancellar, Thomas, Greve af Aran, Martinus Vane, Kongens Confessionarius, og Andre. Disse komme til bestemte Tid til Kjøbenhavn, men fandt da ikke Kongen der, efterdi han var rejst til Sverrig. Hvorfor Dronning Dorothea undskylder hans Forsald udi et Brev til Kong Jacob. Men, paa det at Sagen skulde ingen Dphold lide, bleve strax forordnede nogle af Danmarks og Norges Raad, som derom imidlertid med de skotske Commissarier skulde conferere. De skotske Gesandter foregave strax, at det var begge Konger og deres Riger gavnligt at slutte en evigvarende Fred, hvortil de intet bedre Middel saae uden Giftermaal mellem deres Konge Jacob den Tredie og den danske Princesse Margareta, og at ved saadan Forening den Pension, som havde forarsaget saa stor Urolighed mellem Rigerne, kunde efterlades.

Efter nogen Underhandling blev en Egtteskabs-Contract p) sluttet paa flige Conditioner, at Kong
Chris

p) Vid. exempl. contract. matrim. ex archiv. Reg. de dato apud oppid. Hafnien. die 8 Sept. 1468. apud Torf. hist. rerum. Orcad. pag. 191. seqv.

Christian paa Norges Begne afstod den omtvistede Pension for en Part af Medgiften eller Brudegaven med sin Datter Margareta, og at den gamle Contract mellem Kong Magnus og Alexander skulde vær magtesløs. Derforuden vilde Kong Christian give Kong Jacob til Brudekat 60,000 rhinske Gylben, og af samme Summa strax, førend Princesen blev bragt af Danmark, betale 10,000 Gylben. For den øvrige Summa skulde Kongen af Skotland til Underpant bekomme Orkener med al Herlighed og Rettighed, og saalænge nyde og beholde, indtil samme Summa blev betalt. Princesen derimod blev accorderet til Lifgeding anseeligt Gods udi Skotland, og blev iligemaade afgjort, at, hvis hun efter Kongens Død vilde forlade Skotland, skulde hende gives 120,000 rhinske Gylben, udi hvilken Summa kunde afkortes de 50,000 Gylben, som Orkener var pantsat for q). Om de danske eller skotske Commissarier øde see størst Forsigtighed udi denne Contracts Slutning, skal jeg ikke kunde sige. Vist nok er det, at Stænderne udi Norge vare ikke meget fornøjede dermed, saasom paa eengang tabtes for samme Rige baade Pensionen og Orkenerne; thi, endskjøndt udi alle de efterfølgende Kongers Haandfæstninger altid blev indført denne Artikel, at Kongerne skulde løse Orkenerne ind igjen, blev dog formedelst Pengetrang

der

q) Vid. *Buch. hist. Scot.* lib. 12,

dermed saalænge forhalet, indtil Summen blev for stor, saa at man maatte lade Skotland rent beholde Den. Det er rimeligt, at Dronning Dorothea smedede dette Værk i Henseende til den altfor store Kjerlighed, hun bar for sine Børn, som man ogsaa mærkede udi andre Ting, sær da hun vilde affondre Holsten og Slesvig fra Kronen, paa det at hendes anden Søn Frederik, efter Kong Christians Død, ogsaa kunde blive en Potentat. Dette kan antegnes som en Skrøbelighed hos denne Dronning, som ellers var begavet med store Qualiteter.

Efterat denne Contract var sluttet, blev Maret derefter andre Gesandter skikkede fra Skotland til Danmark, for at afhente den danske Princesse. Hovedet for denne Legation var Greven af Aran, hvilken af sin Principal havde Ordre tilligemed Bruden at bringe med sig de 10,000 Gylden, som vare accorderede strax at betales. Men, som Kong Christian formedelst de Bekostninger, han gjorde paa den svenske Krig, da havde et tomt Skatkammer, kunde man paa samme Tid ikke bringe mere end 2000 Gylden tilveje. Herudover blev Hetsland pantsat for de øvrige 8000 Gylden paa samme Maade som Orkenser, og, saasom det ene Lands Indløsning forhaledes formedelst Tidernes Banskelighed ligesom det andet, mistede Kronen ved dette Giftermaal baade Orkenser og Hetsland, saa at denne Margareta var en temmelig

kost-

Kostbar Princesse for Rigerne. Dronning **Dorotheæ** Fader, Markgreve **Hans** af Brandenburg, havde bedre vist at udstyre sin Datter; thi han fikkede hende til Kong **Christopher** af Baiern med en Obligation paa 30,000 rhinske Gylden, hvilken maaskee endnu ligger forvaret i Danmark, efterdi Historien viser, at Pengene aldrig bleve betalte, hvor ofte end Kong **Christian** anholdt hos Markgreven derom.

Dette Aar 1468 var ellers mærkeligt formedelst den anselige og mægtige Herremands **Henning Pogvists** Fald. Samme **Henning Pogvist** var en af Kongens største Creditorer, og havde lille Tøndern til Pant for 25,000 Mark. Den Samme øvede det store Tyranni, og lod skjære Næse og Dren af nogle af sine Underhavende, ja det gik saavidt, at en af hans Sønner, **Wolf**, skar Brysterne af en Bondesone, efterdi hun vilde ikke skille sig af med sit eget Barn for at opdie hans Søn. Kongen blev derover saameget fortørnet, at han skilte ham ved sin Forbring, drev ham i Landsflygtighed, og sequestrede hans andet Gods udi Holsteen. Hvormeget der end blev intercederet for samme Herre, kunde Kongen dog ikke bevæges til at pardonere saadant Tyrannie, hvorudover bemeldte **Pogvist** tog sin Tilflugt til Hertug **Albert** af **Gustrow**, hvor han døde r).

Me=

r) Anonym. Chron. Slav. vid. Peters. Chron. Holsat.

Medens dette forrettedes udi Danmark, var Kong Carl af hans Parti, som victoriserede, kalden ind udi Riget igjen, hvor Gouverneuren Erik Axl- sen strax overleverede ham Stokholm med de andre Slotte. Mange af hans gamle Modstandere bevil- gebe ogsaa derudi, og hylbede ham paa ny. Men Erik Nielsen og Erik Carlsen vilde ikke bekvemme sig dertil, foregivende, at han ikke mere kunde være Konge, efterdi han, under Straf af Kirkens Band, havde forpligtet sig til, ikke at stræbe efter Kronen mere. Kong Karls Parti derimod mente, at, saasom den Forpligtelse var skeet med Svøben over Hovedet, saa kunde den efter ingen Lov forbinde. Man begyndte da at handle om Forlig mellem Rigerne, saasom det saae ud til en blodig og langvarig Krig, og blev der af begge Konger 1468 bevilget at skulde holdes et Møde til Halmstad, og at Fangerne imidlertid skulde løslades med Condition, at indstille sig igjen 14 Dage efter samme Møde.

Jeg har tilforn antegnet den Bold, som de Contorske havde svet udi Bergen, i det de havde ihjel- slagen Lehnsmanden tilligemed Bispen, og sat Ild paa Munkelif Kloster. Det er forunderligt, hvorle- des Underfaattere turde vove Saadant under saadan mægtig Konge, og langt forunderligere, at det ikke blev exemplariter straffet. Men det, som er gandske ubegribeligt, er, at bemeldte Lehnsmands heroiske

Enkefrue Elise dette Aar lod see saadan Tillid til de Tydske paa Contoiret i Bergen, at hun betroede Olsbermanden paa samme Contoir alle hendes Klenodier og 4 Kister, hvorudi fandtes efterfølgende Ting: udi den første Kiste 342 Sølvbæggere og Skaale. Udi den anden et Guldbaand, derpaa 26 Guldringe, en Guldsteen mellem hver to Guldringe, hver to Guldstene vejede en Nobel, item 52 Sølvbæggere. Udi den tredje Kiste to Par Silkelagen med Perlebaand omkring, og to Perlebaand igjennem Lagene, et Dække til en Seng oversat med Guld og Perler. Udi den 4de Kiste 1400 rhinske Gylben, 500 Nobler, 18 Guldspanne, 3 Guldspanne med Diamanter og andre Edelstene, 4 Guldbraffer (hvilket maae være Bracelletter), 209 Sølvkeer, 1800 danske Penge og 38 Mark lodig smeltet Sølv. Dette vil maaskee synes nogle for ringe at anføre udi en Konges Historie, som ellers er fuld af mærkværdige Sager, men man lærer deraf tvende Ting: 1) at der maa have været store Midler hos mange private Folk udi Norge paa de Tider, som er desmere at forundre, efterdi Pengetrangen hos Regjeringen var saa stor, at man formaede ikke at bringe mere end 2000 Gylben tilveje af 60,000, som skulde gives Princesse Margareta til Medgift; 2) seer man heraf, udi hvilken Anseelse de Tydske paa Contoiret udi Bergen da have været, efterdi bemeldte Frue Elise vidste ingen sikkrere at betroe

troe sit Guld og Klenodier til, thi der blev indført udi den Revers, som de Contorske gave hende, at ingen Konge eller Første skulde have Magt til at gjøre Indførsel udi dette Liggendesæ. Man kan ellers sige, at disse kostbare Sager have været Levninger af den gamle nordiske Rigdom, som samledes ved Fribytteri, og at Frue Elises Bo bestod af flige Midler, efterdi hun frygtede, at Præensioner derpaa skulde formeres; thi jeg har viist paa et andet Sted, at hun selv paa sin egen Haand udrustede Kapere.

Efter den Aftale, som var gjort mellem Rigerne om et venligt Mode, blev Aar 1469 holden en Sammenkomst til Halmstad, hvor disse svenske Commissarier mødte, nemlig Johannes, Biskop i Skara, Gustav Carlsson, Erik Eriksson og Nage Jensen. Udi dette Mode blev besluttet, at 12 Dommere skulde udnævnes for at dømme mellem begge Konger om deres Ret. Dette Tal var almindeligen brugeligt udi Norden, naar man skulde kjende udi Tvistigheder mellem Konger og Førster, og maatte disse 12 Dommere sværge ved Gud, ved Helgene og Sacramentet, at de vilde dømme det som Ret var. Der blev ogsaa udi samme Mode forenet om at begjere en Overdommer af Paven, hvis de 12 Mænd ikke kunde forenes, item at Iver Axelsson strax skulde overlevere Kong Christian Gulland med Bisborg, og at Dronning Dorothea skulde nyde sin Morgengave, nemlig

lig Drebro og Vermeland i Sverrig, endeligen at de Svenske skulde intet tentere mod de Slotte og Stæder, Kong Christian havde inde udi Sverrig, indtil bemeldte tolv Dommere komme sammen for at kjende udi Tvistigheden mellem Kongerne. Men det synes, at alt dette skede kun for at vinde Tid, hvilken var nødvendig for Kong Carl, for ganske at dæmpe den anden Faction i Sverrig, iligemaade for Kong Christian for at ruste sig mod Sverrig; thi jeg finder ikke, at der mere bliver talt om disse tolv Dommere. Kong Carl døde ogsaa Aaret derefter, hvorved Coniuncturerne bleve forandrede.

Medens der handlede om Forlig mellem Kongerne, continuerede Tragoedien mellem de tvende Factioner udi Sverrig. Jeg har tilforn anmærket, at Erik Nielsen og Erik Carlsen, som vare Hoveder for det saakaldte Erkebispens Parti, vilde ikke bekvemme sig med de Andre til at erkjende Carl Knudsen for Konge, men foregave, at han ikke kunde komme paa Thronen igjen, efterdi han engang havde forsvoret Riget. De søgte derfor at handthæve deres Parti saalænge, som det var dem muligt. Erik Nielsen kom udi Februarii af det Aar 1469 til Madstena, og der tog Kong Carls Dotter Magdalena Erik Apselsens Frue, samt Birger Trolle, til Fange. Derpaa rykte han til Upland, hvor han ophidsede en Hob Bønder mod Kong Carl, som han kaldte

en Meneder, der var forfalden udi Kirkens Band, hvilket paa de Tider havde meget at sige hos Almuen. Derimod bragte Kong Carl ogsaa en Hob Folk sammen ved Upsal, med hvilken Erik Karlson gjorde en Stilstand paa 14 Dage; men, da han derved havde bragt Kongens Folk udi Sikkerhed, overfaldt han dem, og nødte deres Anfører Hr. Boe Dyrre med Forlis at tage Flugten. Kortiderester kom Steen Sture med en Hob Folk for at hævne denne Skade, men han blev ogsaa slagen, og maatte retirere sig til Dalerne. Erik Karlson havde ogsaa samme Lykke, da der tredie Gang kom en Hob kongelige Folk ham imøde; thi han slog de samme ved Knudby Kirke, og derudover blev saa modig, at han lod sig offentlig forlyde ikke at ville stikke sit Sværd udi Skeden, førend han havde det hele Rige inde s).

Men Lykken vendede ham Ryggen efterfølgende Aar 1470. Udi samme Aar rykkede han med sin hele Magt ind udi Dalerne for at udbrødbe ganske Kong Karls Parti, og derefter at belejre Stockholm. Men Niels og Steen Sture mødte ham paa en flæt Mark, kalden Salem, og der gjorde saadant Nederlag paa hans Folk, at han ingensteds mere fandt

s) *Svaningius* hist. Chr, 1. Manuscr. siger, at Kong Christian dette Aar erholdt en Sejer ved Helsingborg, hvor de Svenske tabte 8000 Mand. Men Andre melde intet derom,

fandt sig sikker udi Sverrige, og derfor med sit Anhang flyede til Dannemark, hvor han opmuntrede Kong Christian til at gjøre et Indfald udi Sverrig, og gjorde Kongen der Alting saa let, at, omendkjøndt han ingen Lyst havde endda at gjøre noget saadant Forsøg, lod han sig dog overtale dertil af Erik Karlsen, og udi egen høje Person faldt med en Krigshær ind udi Vester-Gothland og belejrede Dresten. Men de tvende Sturer komme i en Hast de Kongelige paa Halsen, og tilføjede dem stor Skade, saa at Kong Christian maatte ophæve Belejringen, og retirerede sig til Danmark igjen, og siges der, at han udi samme Trefning selv blev saaret.

Denne Expedition fortælles mest udførligen af Svanningio saaledes: Anno 1470 gjorde Kongen mod Vinteren et Tog til Sverrig. Da de Svenske mærkede hans Ankomst, flygtede de med Hustruer og Børn ind udi Rjær og Moser. Da de Kongelige komme til Tyveden, som er en vanskelig Post, og saa snever, at man kan ikke komme derigjennem uden Mand for Mand, og Peder Oxe, som commanderede de Danske, mærkede, at de Svenske der laae i Hinderhold, udskikkede han nogle letbevæbnede Folk for at udforske Tilstanden. Smidlertid, saasom de Svenske fornumme, at Kongen med sin hele Krigshær vilde passere den Skov, som laa derved, nedhuggede de strax en stor Hob Træer, og deraf gjorde sig

sig Skandfer, bag hvilke de skjulede sig, og endelig, da de saae deres Lejlighed, deraf gjorde Udfald paa de Danske, og, saasom de sidste formedelst Stedets Vanfælighed ingen Modstand kunde gjøre, mistede de i første Angreb over 500 Mand. Kongen, ophidset af denne Forlis, ønskede gjerne at hævne sig; men, saasom Kulden tog til, og han havde Mangel paa Levnets-Midler, fandt han forgodt at rejse tilbage igjen t).

Kort derefter den 13de Maj u) døde Kong Carl paa Stokholms Slot, efterat han fuldkommeligen havde havt Prøver baade paa Modgang og Medgang. Han var en Herre af god Forstand, munter og stridbar, havde ogsaa et anseeligt Legeme, hvorved han ofte recommenderede sig mere hos Almuen end ved Gindets Gaver, hvilket sees af den Dom, som den gemene Mand fældede, da han med Kong Christopher gjorde Indtog udi Stokholm; thi, saasom Kongen var liden og uanseelig, sagde Almuen, at Carl Knudsen var heller skabt til at være Konge. Han var af en af de største og ældste Familier udi Sverrig, og var det i Henseende til hans Byrd og Rigdom, at Stænderne udi Sverrig præfererede ham for Engelbrecht og Erik Pucke, skjøndt de havde større

Men

t) *Svantng. hist. Chr. 1 Manuser.*

u) *Olaus Petri hist. Svec. Manuser.*

Meriter, og gjorde ham til Rigets Forstander. Men denne gode Herre vidste ikke at skikke sig ubi Medgang, saasom han af Naturen var stolt og hovmodig, og kunde ikke temporisere, da han var kun Rigets Forstander, langt mindre da han var bleven Konge. Han vidste ikke at flattere Geistligheden, kjendte den meste Stats- Politique paa de Tider bestod derudi, hvorudover han fik Erkebispfen af Upsal paa Halsen, hvilken spillede ligesom Bold med ham, og nødde ham tvende Gange at see Riget an med Kyggen. Dog havde han omsider den Lykke at see Konge paa Stockholms Slot. Han overleverede Regimentet paa sit Yderste ubi Steen Stures Hænder, som var hans Søstersøn, og der havde bevist ham stor Troskab og Tjeneste. Noget for denne Konges Død ender den oftciterede svenske Skribent Ericus Upsaliensis sin Historie, samme Skribent, der har kjendt Carl Knudsen, giver hans Portrait saaledes: Kong Carl var en høj og anseelig Mand, saae majestætisk ud og havde et skjønt Ansigt. Han var hel spidsfindig, estertænksum i sin Tale og caut i sine Svar. Udi Krigsfager havde han intet synderligt Begreb. Han var ogsaa frygtsom og forsagt; men særdeles habile i at strabe Penge sammen, saa at han vidste at trække alle

Ri-

Rigets Indkomster til sig, hvorudover han var forhadet af Adelen x).

Strax efter Kong Carls Død skreve Stænderne dem af Adelen til, som havde retireret sig til Danmark, bedende dem, at de vilde komme tilbage igjen, for endrægteligen at udvælge enten en Konge eller en Gouverneur, paa det at Riget engang kunde komme i Rolighed igjen. Men Erik Karlson med sit Anhang lode dem svare, at de engang havde udvalgt Kong Christian, og derfor intet nyt Konge-Valg behøvede. De begave sig derpaa til Sverrig, og samlede en Hob Folk udi Upland, Sudermanland og Nerike, og skreve til Indbyggerne udi Stockholm, at de havde isinde at udvælge en Konge, der efter den calmariske Forening skulde regjere alle tre Riger, og at de ikke vilde bekvemme sig til andet Kongevalg. De af Dalerne derimod skrev iligemaade til Stockholm, at de vilde blive ved Steen Sture, som Kong Carl paa sit Yderste havde overdraget Regimentet, og at de vilde staae ham bi mod Kong Christians Anhang med Liv og Blod. Den forrige Gouverneur Erik Apxelsen, som havde Finland inde, item Jøer Apxelsen, som havde Gulland, formanede ogsaa Stockholm at blive ved Steen Sture, hvilket viser, at den Første maa have været en særdeles god Mand, efterdi han intet Had bar til bemeldte Sture, skjøndt

x) Eric. Ups. lib. 6.

Han kunde have havt Marsag at fortryde paa, at Riges Statholderskab, som han nyligen selv havde forvaltet, blev en Anden betroet.

Udi saadan Tilstand var Sverrig, da den nye Erkebisp Jacob kom fra Rom, da tog man sig fore at forfatte et vist Regimente udi Sverrig, til hvilket Ende Bønderne forsamlede sig tolv af hvert Herred over det hele Rige, og begave sig til Upsal, for der efter gammel Skik at udvælge en Herre. Mange af Raadet troede sig dog ikke der at møde. Hvorudover de, som vare nærværende, approberede Kong Carls sidste Billie, og udvalgte Steen Sture til Riges Forstander. Kong Christian havde imidlertid brugt al den Moderation, som kan forventes af nogen forurettet Herre. Han havde længe siddet stille, og givet Eygdommen Tid til at rase ud, besrammede nu ogsaa, for at forsøge, om det var muligt at udrette noget med Lempe, et Mode, for at handle om Rigerens Fred og Forening; men, da han saae, at intet kunde hjælpe, og at hans Parti gandske gik under udi Sverrig, satte han sig for med Magt at forfølge sin Ret, og udrustede en Flaade af 70 Skibe, smaa og store, hvormed han den 20 Juli 1471 y) kom ind udi Stokholms Skjer, og kastede Anker for Staden ved Valmarsø. Men som

y) *Jacob Uhlesfeld* Compend. hist. Manuscr. figer 1470, hvilket er urigtigt.

de fleste af det svenske Raad paa samme Tid vare udi Stockholm, blev han stille liggende udi ganske søv Uger, og imidlertid negocierede med de Svenske om Fred og Forlig, saa at de svenske Stribentere derudi selv erkjende en særdeles Douceur og Sagtmodighed. Udi bemeldte Tid udvirkedes en Stilstand, som gav Forhaabning om Fred. Udi samme Stilstand blev paa begge Sider forenet saaledes: at Kongens Folk imidlertid maatte kjøbe deres Nødtørst udi Staden; at de Svenske skulde ingen Fiendtlighed øve mod Kongen eller hans Folk, og at alle de, som vilde handle paa Stockholm, skulde have Frihed dertil. Men som Kongen siden mærkede, at de Svenske vare ingenlunde at bevæge til Fred, og at han ikke kunde taale at ligge længer, efterdi hans Victualier fortæredes, satte han sine Folk iland paa Nørre-Malmen, og der befæstigede sig. Nogle Stribentere sige 2), at han da Tod flige Trusel'er falde, at han med Ris vilde hudstrænge Steen Sture, som tilforn havde været hans Page, item at han vilde lade skjende de stockholmske Qvinder, og castere Mændene. Men dette kan ansees som en Digt og et Eventyr, som er staaen af Alexander Magni Historie; thi man finder intet udi denne Konges Historie, som kan gøre sliq Rodomontade troværdig; tilmed melder den troværdig-

2) Vid. Pufend. hist. Svec.

digste svenske Stribent Olaus Petri intet berom, et klart Bevis paa, at det siden maa være digtet.

Efterat Kongen havde befæstet sig paa Nørre-Malmen, begav han sig selv med endel Folk til Upsal, hvor han opholdt sig udi otte Dage, og imidlertid anklagede Rigets Raad for Bønderne, og forestillede dem, hvor uretmæssigen de havde handlet med ham, og skilt ham ved Riget, alene i den Henseende, at de kunde selv regjere. Han gav dem da ogsaa adskillige Forsikringer om et naadigt Regimente, og lovede blant andet at skaffe dem Salt for godt Kjøb, som da var dyrt udi Sverrig. Af Saadant lode mange, saavel Bønder, som Herremænd, sig bevæge, og hylbede Kongen paany igjen. Og, da dette var skeet, gik Kongen tilbage til sin Lejr for Stokholm igjen. Imidlertid forlisede hans Folk Elsborg udi Vester-Gothland, og Steen Sture bragte en Hob Folk sammen af Øster-Gothland, Nerike og Sudermanland, og gik dermed mod Stokholm. Niels Sture kom ogsaa fra Dalene med en Hær, som blev formeret med 1300 Mand af Stokholm. Disse allesammen conjungerede sig med hinanden en halv Mil fra Staden, og skreve Kongen til, begjærende, at han vilde rejse til Danmark igjen, og ikke anmasse sig nogen Ret til Sverrig, førend han blev antagen af alle Stænder. Men Kongen svarede dertil, at han ikke var kommen i den Henseende til Sverrig,

og at han havde gjort alt for store Tilberedelser og Omkostninger for at lade sig afvise med blotte Ord. Han var engang udvalgt til Konge udi Sverrig, vilde derfor forsvare sin Ret. Herudover rustede man sig paa begge Sider til Slag. Kongen havde delt sine Folk udi tre Parter, en Part tog vare paa Skibene, en anden Part var paa Brunke-Bjerget, og den tredie havde posteret sig ved St. Claræ Kloster. Steen Sture rykkede an med sit Folk til Brunke-Bjerget den 9 October hen ved Klokken 11 om Formiddagen. Og Stockholms Borgere bemægtigede sig, saasnart Slaget gik an, en Bro mellem Malmen og Replingen, trænge sig ind paa Kongens Skanse og satte Ild derpaa. Da Slaget stod paa det haardeste, blev Kongen skudt udi Munden med en Pil, eller som Hvitfeld siger, med et Lod a), saa at nogle

Læn-

- a) Af dette, som Hvitfeld her fortæller, at Kongen blev skudt udi Munden med et Lod, skulde man tænke, Kugler og Krud da allerede var kommen i Brug i Norden, men man kan ikke vide, om ved det Ord Lod bemeldte Skribent mener Kugle; thi man finder, at Pile vare udi fuld Brug endogsaa i Kong Hanses Tid, eftersom udi det Slag, som skede ved Rødebro, oftemeldte Skribent siger, Dalekarlene skjøde over Broen med deres Pile. Saa at man deraf seer, at, hvis Bøsser vare komne i Brug i
- Kong

Tænder faldt ham af Munden, hvorudover han maatte begive sig fra Krigshæren paa Flaaden; ikke desmindre forsvarede hans Folk sig dog med saadan Tap- perhed, at Steen Sture fire Gange maatte vige tilbage b). Dmsider bleve de Danske dog overvundne, maatte forlade Bjerget, og begive sig til Skibene, ubi hvilken Skynding nogle hundrede druknede.

500

Kong Hanses Tid, de dog ikke have været almindelige. Det synes rimeligt, at de allersørst ere hid indførte af den saxiske Guarde, som Junker Slens bragte til Danmark; thi ubi det Overflag, som Kong Hans gjorde paa de Beføstninger, som vare anvendte paa den svenske Krig, befandtes der, at Kongen havde betalt 150000 rhincke Gylben, foruden Bøser, Pulver og Pile. Jeg veed vel, at Udskillige ville gjøre deres Brug langt ældere ubi disse Riger, og at en fremmed Stribent Achilles Gasparus siger, at den danske Flaade havde Canoner 1354, item den slaviske Krønike, som Lindenbrogius har udgivet, vidner, at 1360 et Consistorium til Lybek sprang i Luften af Krub, Ordene ere disse: Anno 1360 Consistorium urbis Lubeci totum combustum est negligentia eorum, qui pulveres pro bombardis parahant; men, som ingensteds ubi de nordiske Historier tales derom paa de Tider, kan det holdes for en Digt.

b) Teste Olao Petri hist. Svec. Manusc.

500 laae slagne ved Hovedbanneret Dannebrog, og 900 bleve fangne, blant hvilke vare Rigets Marsk Claus Rønnow, Thure Thuresen, Bjørn Johansen og Niels Christensen, Anders Friis, Niels Lunge, Didrich Friis, og andre fornemme af Adelen. Rosefontanus tilskriver dette Slags Fortis alene den Ulykke, som traf Kongen, hvilket er troligt, efterdi Krigshæren ved den Hændelse blev noget modløs. Men jeg kan ikke see, paa hvilket Fundament han kan udregne dette Pilestød til Trol-dom; thi det er naturligt, at hvor en Pil eller Kugle træffer, der gjør den Skade c). Efter dette Slag begav Kongen sig med sin Flaade til Danmark igjen. Steen Sture derimod foer allevegne omkring i Lan-det, og indtog alle de Slotte, som Kongen endda havde tilbage udi Riget. Der blev strax derpaa ubi samme Aar sluttet en Unstand mellem Rigerne, og Fangerne bleve paa begge Sider løsligvne.

Dette Slag bliver mest udførligen beskrevet ubi det oftciterede Manuskript, som tilskrives Johannes Euaningius; men derved er at mærke, at Autor uden Grund

c) Vid. Rosefont. refutat. calum. hans Ord ere disse: insidiis & incantamentis, ut plerique existimant, contra sacratum Regem dimicatum est. Vid autor. incerti Chron. Dan. per quendam monachum, fascinati se mari præcipites dedere.

Grund siger, at Kong Christian var den første af de danske Konger, der betjenede sig af udenlandske Krigsfolk, og præfererede dem for de Danske, hvorved de sidste have tabt meget af deres forrige Brauour; thi Historien viser, at adskillige Konger for ham have gjort det samme, og finder man mindre Klagemaal i den Henseende over denne Konge end over Christopher 1, Christopher 2, Erik af Pommern, og Christopher af Bajern. Udi samme Manuskript tales ellers omstændigen om det Hereri, som blev samme Tid øvet mod den danske Krigshær, og navngiver Autor d) den svenske Heremester, sigende, at han hed Rytting. Men, som Autor selv vidner, at de Svenske brugte brav Armene udi Slaget, kan man holde for, at denne Rytting har heller været en god Krigsmand end en Heremester.

Det synes, at Kong Christian siden den Tid mistede al Lyst til at vindicere sig den svenske Krone. Han havde af sin egen saavel som af hans Formænds Historie seet, at alle de Frugter, man høstede deraf, bestode kun udi ihelig Fortræd og Bekostninger. Svenskerne udi Sverrig var et haardt Folk, vanskeligt at tvinge, saavel i Henseende til deres naturlige Stridbarhed, som deres Lands bequemme Situation for Opstand, og naar de engang vare bragte til Lydighed, varede det ikke længe; thi den mindste Bind

op=

d) *Svaning. hist. Chr. 1 Manuscr.*

oprørte dem igjen, og kostede det kun en Adelsmand eller Bisp at gjøre en Rejse til en Province, for at bringe den samme udi Bevægelse. Om denne slemme Qualitet var naturlig hos den svenske Almue, drister jeg mig ikke til at sige, for ikke temere at tilskrive Nationen en Fejl, som den ikke tilkommer. Jeg giver derfor ikkun Afridsning paa de Tidens Tilstand, og holder for, at heller en slem Bane, end Naturen, saadant kan tilskrives; thi den Maade at rebel- lere havde paa nogen Tid saavel under egne som frem- mede Konger taget saadan Overhaand udi Sverrig, at det var anseet som en Slags Galanteri blant Bøn- derne; ja Oprør og Nidkjerhed for Fædernelandet vare blevne Synonyma, og saaledes confunderede med hinanden, at en stiv og trodsig Undersaat var, lige- som i gamle Dage en Sø-Røver, agtet for en dy- dig og dulig Mand. Af denne Qualitet vidste saa- vel Bisperne som de svenske Adelsmænd forunderligen at betjene sig, for at fornøje deres Uergjerrighed. At Ambition var Maalet, hvortil de sigtede, og Hjulet, som alene drev Alting hos dem, viser deres Ustabighed; thi nu vare de for, nu imod Regjerin- gen, nu fægtede de for et Parti, nu for et andet, li- gesom de af deres Interesse bleve drevne, og gik det da med Bønderne ligesom udi Skakspil, der maatte i Hobetal opofres, for at promovere en eller anden Adelsmands Begjerlighed. At regjere over en Na-
tion,

tion, hvilken en langvarig ond Bane saaledes i Grund havde forværret, var ikke andet, end at tilkjøbe sig en kostbar og besværlig Titel. Den største Banskelighed, som herved fandtes, var, at de Svenske aldrig havde fra første Tid haft nogen Tilbøjelighed til den calmariske Forening, eftersom Kongerne vare af dansk Blod, og derfor ansaae Sverrig som en Accession til Danmark. Dette altsammen havde denne fornuftige Herre Kong Christian I for Dine, og derfor gemeenligen, medens alle disse Tragoedier spillede, sad stille, for at lade Sygdommen udraase, og at give Bønderne Tid til at see og mærke, at de brugtes kun som Machiner, med hvilke Adelen spillede Bold til deres og Rigets Fordærvelse. Herudover, da Højstbemeldte Konge havde gjort det sidste Forsøg, fandt han ingen mere Behag i at eje et Rige med saadan besværlig Titel: hvorudover efterfølgende Aar 1472 blev arbejdet paa Fred mellem Rigerne, hvilken ogsaa blev sluttet til Calmar, Mariæ Besøges-Dag e) saaledes, at der skulde udnevnes 24 Mænd af alle tre Riger for at dømme og kjende udi alle Tvistigheder, og, hvis samme Mænd tildømte Kongen Riget, skulde Indbyggerne annamme ham for deres rette Landsherre. Hage Axlens skulde imidlertid beholde Halmstads Herred med Falsenbjergsby, Iver Axlens Villandsherred, Gjerse-

hers

e) Transactio Calm. die visitationis Mariæ p. 955.

herred og Bæ, Lauritz Axelsen Skjelskør og Tra-
nekjær, som de tilforn i Pant havde; dømme de 24
Mænd Dronning Dorothea Drebro til, da skal det
hende frit overantvordes. Men udi den Sammen-
komst, hvor disse 24 Dommere skulde møde, blev
intet andet forrettet, end at et nyt Mode blev beram-
met igjen til Calmar af 12 Dommere paa Sverrigs
og 12 paa Danmarks og Norges Begne.

Udi det Aar 1473 havde Kongen at bestille med
Lüneborg; men Lüneborgerne fulde tilføje, da han
forbød det lüneborgske Salts Indførel i Riget N.
Han havde ogsaa meget at bestille med sin Broder
Grev Geert af Holsten. Om de Tvistigheder, han
havde med samme Grever, har jeg tilforn intet talt,
hvorfore jeg dem her fra Roden vil optage. Først
Christianus I blev udvalgt til Konge i Danmark,
havde hans Brødre, Gerhard og Mauritz, gjort
saadan For skrivelse, at Christianus alene skulde be-
holde Oldenborg og Delmenhorst, og at de skulde la-
de dem nøje med en Sum Penge eller i andre Maa-
der forseees. Ikke desmindre, da han havde faaet
Slesvig og Holsten, afstod han igjen til sine Brø-
dre

h) Chron. Slav. pag. 233. Ordene ere disse: Rex
vetavit sal Lunenburgensium vendendum in
regno suo. Hoc audito sua miserunt musi-
calia in saccum, det er: de maatte stille de-
res Pibe i Sællen.

dre Oldenburg og Delmenhorst, og forbeholdt sig alene Patrocinium eller den høje Haand derover, og lovede sine Brødre 40000 Gylben g), for hvilke Penge han pantsatte Gerhardo Holstens Reventer. Udi det Aar 1463 kom de tvende Brødre i Trette med hinanden om Delmenhorst, hvilket enhver af dem vilde tilegne sig, og gif denne Tvistighed saadidt, at den brød ud til aabenbare Krig. Grev Mauriz fik Undsætning af Greven til Høja og Bremen h), og Gerhard blev assisteret af Hertug Wilhelm af Lüneborg. Der blev ogsaa holdet et Feltslag mellem dem, hvorudi mange paa begge Sider bleve slagne og fangne. Men de bleve omsider udi samme Aar saaledes forligte, at Grev Gerhard beholdt Oldenburg og Mauriz Delmenhorst. Da det varede noget længe med Betalingen af de accorderede 40000 Gylben, blev Grev Gerhard utaalmelig, faldt udi Kongens Fraværelse ind udi Holsten 1465, og der fordrede af Drosten og Marsken de Penge, som ham og hans Broder tilkomme, og, da ham blev svaret, at han derom maatte tale med Kongen selv, saasom de ingen Ordre havde at erlægge ham noget, truede han at øve Fiendtlighed i), hvis Betalingen ikke strax fulgte, hvorudover Kongen, saasom de Bekostninger,

der

g) *Crantzii Saxon.* lib. 12. cap. 6.

h) *Hamelm.* Chron. Oldenb. pag. 245.

i) *Hamelm.* hist. Comitatus Mauritiæ pag. 264.

der udfodredes til den svenske Krig, tillode ham ikke at udrede den Summa, forskrev sig paa en Landdag til Kiel at betale ham rigtig de 40000 Gylden. Den holstenske Skribent og Zvitfeld holde fore, at Kongen lovede ham end 40000 Gylden mere, hvilket synes at være en Bildfarelse k). Men, som Penge-Mangelen blev den samme, forlehuede Kongen Grev Gerhard med Slesvig og Holsten paa fire Aar, at han af Dppebørselen kunde afforte udi Gjelden; og førte han imidlertid en Titel af Administrator udi Holsten og Slesvig, hvilket sees af det Gjenbrev, han gav Kongen dateret Kolding. For at inddrive Pengene, begyndte Greven Aar 1467 at øve Violence, og bemægtige sig de bedste Stæder udi Holsten, hvorudover Kongen lod ham arrestere udi Segeberg l), og tvang ham at sværge ikke at ville hævene saadant. Ikke desmindre kom han dog 1473 til Slesvig, fremvisende et forfalsket Brev, hvorudi Kongen bad Indbyggerne at være ham hørige og lydige, hvorudover han ogsaa af Udskillige blev hylbet, men Kongen kom ham strax derefter paa Halsen, og tvang ham selv tolvte at flygte af Landet, og kom Holsten derefter i Rolighed igjen. Samme Gerhard var af Naturen en stridbar og urolig Herre.

Han

k) Samelm. taler saaledes derom: Darauf seynd ihm zum andern máhl die 40000 fl. zugesagt.

l) Svaning. hist. Chr. 1 Manuser.

Han havde længe tjent **Carolo Audaci**, Hertugen af Burgundien, item Kongen af Engeland, og haver **Samelm.** i sin Historie anført et mærkeligt Forbund mellem ham og **Carolus Audacem**, hvilket Forbund viser, hvad disse to Herrer førte i deres Skjold, og at de havde isinde at gribe vidt om sig m). Hvorledes han forholdt sig mod Kong **Christian** saavel som hans Broder **Mauris**, viser ovenanførte Historie, som giver et fuldkommen Portrait paa hans Urolighed. Han blev siden erklæret udi Rigets Act af Keiser **Friederich 3**, efterdi han af sit Slot **Delmenhorst** foruroligede alle sine Naboer, saa at Keiseren lod forkynde, at hvo som kunde indtage **Delmenhorst**, skulde beholde det, og derforuden ansees som **Fædernelandets Befrier n)**. Han døde omsider til **Spirito** udi Kloster i **Spanien** 1499, efterat han havde meget omflakket udi Norden o). Nogle skulde vel lægge Kongen til Last, at han var for haard imod sin Broder; men Historien viser, at han var

m) Foed. inter *Carol. & Gerhard.* Dat. in castris contra *Nussiam* 1474 ex archivo *Oldenborch* apud *Hamelm.*

n) Manuscr. *Skibyens.*

o) At han i sin Tid maa have været et *Ris* for *Hansestæderne*, sees af den *Character*, som ham gives af en vendisk *Skrivent*, nemlig: *civitarum pingvedinis deflorator.* Vid. *Anonym. Chron. Slav.*

en farlig og særdeles urolig Herre, ja et Ris for alle sine Naboer, saa at alt det Gode, Kongen gjorde ham, ingen Virkning kunde gjøre. Hvor stor Kjærlighed Kongen bar til ham, kan blant andet sees af det kjærlige Brev, han skrev til Borgemeester og Raad af Oldenborg i Begyndelsen af sin Regjering p).

Dog

- p) Christian van Gades Snaden tho Dennemarcken, Schweden, Norwegen, der Wenden vnd Gotten Rönink, Graue tho Oldenborch vnd Delmenhorst, ic. Unser Gunst thovdrn: Ersamen Leuen besondern, uns us vörgekamen, wo zwischen dem Edlen vnser leuen Brodern Gerdtz, Grauen tho Oldenborch und Delmenhorst, und den van Bremen, etliche Unwillen entstahn sy, vnde siß de genömede unse Broder deshaluen Ehren und rechts Erbaden hebbe tho böhnbe; vnde us des, so wy van ehme ernsthaftigen erfahren hebben, noch also tho böhnbe auerbödic vnd hebben wy den van Bremen darup geschreuen, da se ydt mit demseluen vnsem leuen Broder in Güde stahn lathen, beth so lange ydt fründtlic gemiddelt werde. Des leuten besondern isset, dat wy böhn andechtigen bidden, mit ganzem Flythe, effte ydt Safe were, dat de van Bremen, dauen sodane limplike Erbedinge, vnser leuen Broder vorgegeschreuen nicht worden tho freuden stellen, da gy
- sampts

Dog synes det, at denne urolige Herre omsider fortrød sine Synder; efterdi han paatog sig en Pillegrims-Rejse til St. Iago udi Compostel, og var det paa samme Rejse han døde.

Xaret derefter, nemlig 1474, gjorde Kongen en Rejse til Rom. Om det skede af Andagt for at besøge Apostlernes Grave, som Moden var paa de Tider, eller udi anden Hensende, skal jeg ej kunde sige, maasse det skede baade af hellig og verdslig Drift. Om samme Rejse fortælles flige Omstændigheder: Den 8 Januari rejsede han fra Segeberg, havende med sig ifølge 150 Heste tilligemed efterfølgende Her-

rer,
 samptligen als denn vnser leuen Broder ehrgendmeden sodane Vnrecht ernsthaftigen willet helpen affkehren, des wy vm tho yuw allen den also ganzer Dinge versehen, vnd willen ydt vmb yuw allen samptlicken geborlicken gern erkennen. Da dencken wy den genömeden vnser leuen Brodern, so wy syner tho ehren und Rechte mechtich syn, neuer Wyse catholathen, sunder eme, wann em effte yuw van synent wegen des noth syn möge ernsthaftige Entsetzunge thoschicken, so sicc dat billicke wol geböhrret. Syran leuen besondern willet yuw also bewysen, alse gy vns vnd demsuluen vnsem leuen Broder plichtich syn, vnd wy yuw vnlentkamen getruwen, gegeben vp vnsem Schlate Kopenhagen, am Dage Simonis & Judæ Apostolorum: Anno 1448 vnder vnsem Secret.

rer, Hertug Johan af Sachsen-Lauenborg, Burhard Greve til Millingen og Barby, Ludvig Greve af Helffenstejn, tre Doctores og to Herolder. Kongen og hans Medfølgere havde alle klædt sig sort, og førte hvide Pillegrims-Stave; alle Førster og Stæder bevisede dem stor Ære paa Vejen. Den 8de Februari kom han til Røthenborg, hvor Keiser Friedrich 3 fikkede mod ham hans Søn Maximilianum med Churførster og andre Førster, og lod ham ved 500 Heste med kejserlig Pragt føre ind ubi Staden, hvor han ubi syv Dage forblev hos Keiseren, og imidlertid taledede med ham om adskillige vigtige Sager. Blant andet forestillede Kongen da Keiseren, at der var et Folk ubi Tydskland, som grændsede ved hans Lande, kaldne Ditmarsker, som tilføjede deres Naboer idelig Skade, og vare Ingen undergivne, begjeredede derfor, at Hans Keiserlige Majestæt vilde give hant samme Folk, og forene de tre Lande, Holsten Stormarn og Ditmarsken, til et Hertugdøm. Keiseren føjede Kongen derudi, og den 14 Februari ubi samme Aar udstedde et Diploma derpaa, og som samme Diploma er af stor Vigtighed saavel i Henseende til Holsten, som derved af et Grevskab blev gjort til et Førstendom, som i Henseende til Ditmarsken, hvorpaa Kongerne af Danmark fra den Tid grundede deres Prætensioner, saa holder jeg det fornødent det her Ord for Ord at indføre, saasom det fin-

des blant Cancellers Switsfelds Archiv-Documenter.
Det lyder saaledes:

Vi Friderich, af Guds Naade romerske Keiser, Konge udi Ungarn, Dalmatien, Croatien, Erz-Hertug udi Østerrige, Styrien, Carnthen og Carniolen ic. gjøre Alle vitteligt, at, efterdi det er det romerske Folk til Prydelse, at Mange ved dets Hjelp og Besodring, komme til Ære og Værdighed, og at Mange for deres Dyd og Fromhed blive belønnede, saa have vi, som lykkeligen efter Guds Befaling forestaae det hele romerske Rige, og flittigen stræbe efter det altid at forsøge og med Ære og Værdighed at bepryde, af velberaad Hu, og efter Churførsters og andre Førsters, Grevers, Friherrers, og Vore ypperste Mænds Raad, og Vor egen Indsigelse, af vis Erfarenhed, og af Vor kejserlig Magt og Myndighed disse Grevedommers Navne og Titler Holsten og Stormarn udslettet, og gjort tilintet, og have Vi disse Grevedommers Lande incorporeret og indlemmet med Ditmarsken, og gjort dem til et Hertugdømme. Samme Hertugdømme give Vi alle
Dus

1) Af dette Diplomate findes kun den danske Oversættelse hos Switsfeld, men Originalen udi Leibnitzii Codice Diplomatico Tom. 1.

Ducalia, og førstelig Magt og Frihed, og ophøje det til førstelig Ære og Værdighed. Vi give og samme Hertugdømme det Navn af Holsten, og befale Vi, at det af Alle skal saa kaldes, og med samme Navn nævnes. Dernæst betænkende, hvad Tjeneste den berømmelige Herre, Herre Christiern, Konge af Danmark, Vor Kjære Broder, Os, og det romerske Rige gjort og bevist haver, hvorfor Vi have undt, givet og tilladt samme Vor Kjære Broder, som en Hertug af Holsten, fornævnte Lande. Han haver ogsaa gjort Os sin Ed efter Sædvane at ville findes tro og lydig, hvorpaa Vi ham have forlehnet med samme Hertugdømme, som saaledes med Dithmarsken er forenet og bestykket til et Hertugdømme, at han maa have, bruge og beholde det med al førstelig Magt og Myndighed, Ære, Titel, Navn, Frihed og al anden Herlighed. Han skal og have Magt og Myndighed at lade mynte Guld og Sølv, Told og Tribut at paalægge og eftergive, item at give fri Pas og Lejde. Skal og samme Vor Kjære Broder som Hertug udi Holsten og hans Efterkommere være pligtige at bekjende sig at have faaet samme Hertugdømme af det romerske Rige, og at være det undergivent lige

gesom Grevedømmet var tilforn, førend dette Vort Diploma er udstædiget. Dernæst byde og befale Vi strængeligen enhver og alle Førster saavel Gejstlige som Verdelige, Grever, Friherrer, Adel, Stæder, og alle det romerske Riges tro og elskelige Undersaattere at bevise ham tilbørlig førstelig Ære fornemmelig derudi, at de give ham og hans Efterkommere Titel af holstenske Hertuger. Imod dette Vort Brev, som lyder, at disse Grevedømmers Titel af Holsten og Stormarn er affkaffet, og samme Grevedøm forenet med Ditmarsken er gjort til Hertugdøm udi det romerske Rige, bør intet Menneske gjøre nogen Hinder, af hvad Aarsag det være kan. Men, dersom Nogen drister sig at gjøre noget herimod, skal han vide, at han derimod er forfalden under Vor Vredes store Straf, og for sin Ulydighed betale 1000 Mark purt Guld, Halvparten af samme Straf ville Vi at skulle komme til Vort Skatkammer, og den anden Part skulle de have, som saaledes forurettede blive. Til ydermere Bekræftning have vi hertil hængt Vor Segl, og til vitterligt have undertegnet Adolphus Markgreve af Brandenburg, Churførste, og Vor Kjære Søn Maximilianus,

Her.

Hertug udi Østerrige, Wilhelmus og Ernestus Hertuger udi Bajern, Greven af Valdengz oc. givet udi Rothenborg paa Taubern den 14 Febr. 1474. Kongen fik ogsaa paa samme Tid af Keiseren det saakaldte Privilegium sori for Holsten, at ingen Indlændisk eller Udlændisk maatte appellere fra det holstenske foro Domesticum eller Landret Sager til nogen anden Ret, og det under Straf af 50 lødige Mark, hvoraf den halve Del skulde betales til det kejserlige Kammer, og den anden halve Del til Kongen: dog forbeholdtes den kejserlige høje Appellation r).

En skreven Historie vidner s) ellers, at Kongen da iligemaade erholdt Frihed af Keiseren at forhøje Tolden udi Rigerne for de vendiske Stæder og andre Folk, men at han af en særdeles Mildhed ikke betjente sig af det Privilegium. Men man fatter ikke, hvorledes Kongen kunde udbede sig af Keiseren det, som var hans og Rigets eget Regale, hvilket ved intet kunde indskrænkes uden ved Commerce-Tractater mellem Rigerne og de vendiske Stæder; thi man seer, at, saa ofte bemeldte Stæder fortørnede Kongerne, toge disse sig ikke alene Frihed til at forhøje Tolden, men endogsaa at forbyde al Handel paa begge Rigerne, uden at

spør-

r) Vid. privilegium udi Lunigs Reichs-Archiv.

s) Svaning. hist. Chr. I. Manuscr.

spørge Kejseren derom. Er derfor troligt, at dette confunderes med den Bevilning Kejseren gav, at anlægge et nyt Toldsted ved Hanroo, som er et Grændsested mellem Ditmarsken og Holsten.

Efterat Kong Christian havde ubirket dette ved det keiserlige Hof, fortsatte han videre sin Rejse, og kom den 24 Febr. til Inspruk; der skikkede Hertug Sigismund mod ham sin Førstinde, som var en Prinsesse af Skotland, med tre forgyldte Vogne, som vare ladte med Fruer og Jomfruer, item fem Fruer og Jomfruer til Hest, fulgte og selv derefter med 300 Heste. Kongen forblev hos ham udi tre Dage, og derpaa begav sig til Brixen, hvor han ankom den 11 Marti. Den 12 Marti kom han til Malapago og den 13 til Tarviso, hvor Hertug Galeazzo af Mayland skikkede mod ham 400 unge Personer, alle iførte hvide Klæder, og hver af dem havde i Haanden et lidet Banner paa en lang Stang, paa den ene Side var malet Kongens Vaaben, og paa den anden Side Hertugens. De samme raabte: *Christiano di Danimarca*, og continuerede steds dermed, indtil de kom ind udi Staden. Hertugen selv gik ham ogsaa imøde med sin Broder og sit Raad, og den gemene Mand løb ud af Hoved-Staden Mayland for at see Kongen, og posterede sig fem Mile paa Vejen, hvor Kongen red frem. Da han kom ind i Staden, begyndte man at ringe med alle Klof-

Klokker, og at lade Musik høre. I alle Gader saaes Kongens og Hertugens Vaaben. Gaderne vare og bedækkede med Klæder, og overstrøede med Blomster. Hertugen forærede Kongen 4000 Ducater og to Mulsælle med forgyldte Sadler, og adskillige gyldene Stoffe. Gelejde ham ogsaa til Pavia, hvor han til Afsted gav ham en Kjæde med en Saphir udi, som blev skattet til 1000 Ducater. Til Pavia slog Kongen to af Hertugens Ministrer til Riddere. Hertugen lod ham videre derfra med sit Folk føre til Mantua. Denne store Høflighed og udsædvanlige Gæmildhed rejste sig deraf, at Hertugen trængede til Kongens Intercession hos Kejseren, udi hvis Unåde han stod, og mente, at Kongen, som, han hørte, stod saa meget udi Kejserens Venskab, kunde formilde hans Brede, hvilket ogsaa ske.

Udi det Mantuanske blev han med Pomp imodtagen af Markgreve Ludvig af Mantua, som var Christiani I Svoger, efterdi hans Gemahl var Barbara, Dronning Dorotheæ kjædelige Søster. Hos ham forblev Kongen udi to Dage. Den tredie April kom Kongen til Aquapendente, hvor Pave Sixtus 4 skikkede mod ham tvende Cardinaler, som gelejede ham til Rom, og, da han kom imod Staden, gik fast den hele Stad ud mod ham, og førte ham til Pavens Pallads; saa at fast aldrig nogen Konge er bleven beviset mere Ære paa sin udenlands-

ste Rejse, besynderligen udi Italien. Uarsagen dertil var saavel Frygtet om hans store Dyd og Forstand, sem hans Magt, efterdi han var Konge over hele Norden og Herre over de Gothe, der fordum havde undertvungen hele Italien t). Kong Christian forblev tre Uger hos Paven. De Foræringer, som voredes mellem Kongen og Paven, vare disse: Kongen forærede af disse nordiske Rigers Producter, Silb, Bergsiff og Hermelin, hvilke vare vel ingen prægtige Gaver, men dog rare udi Italien. Paven derimod gav efter Sædvane til Bederlag Uflad, hvide Haandklæder og Torklæder, Belsignelser og Benedictioner, som paa de Tider agtedes mere end Guld, skjøndt man nuomstunder ikke verlede sig dem til her i Norden for et eneste Skippund Bergsiff. En Autor vidner, at de Reliquier, som Kongen fik da af Paven, endda i hans Tid vare forvarede i Roskilde Capel u). Det mærkværdigste, som ellers da passerede, var, at Paven absolverede ham fra det Løfte, han havde gjort, at rejse til den hellige Grav, hvilken Absolution var ikke lidet Naades-Tegn, efterdi Paverne havde ofte vegret Kejseren saadant. Dernæst fornyede og formerede han den Magt, som tilforn af Pave Martino var given Kong Erik af Pommern, at stifte et Universitet udi Danmark. At han

t) Vid. *Crantzii* 8. Dan. 37 & 12. *Saxon.* 12.

u) Manuscr. Skibyense.

han haver cederet Rangen til Cardinalerne, og holdt Vandbeckenet for Paven, som Nogle foregive, derom tale vore Historieffrivere intet, og kan derfor maasse være en Digt, eller en geistlig Rodomontade af Cardinal de Pavia x), som da var nærværende. Den samme skriver udi sine Epistler derom saaledes: Kongen stod med Vandbeckenet udi Gaanden, da Paven holdt Messe. Han vilde hverken bedække sig eller sætte sig ned, førend Cardinalerne havde sat sig, hvorved, siger bemeldte Cardinal, han efterlod et Exempel paa den Ære, man bør at bevise Geistligheden. Men han burde have lagt dette dertil, at Geistligheden paa samme Tid efterlod et stort Exempel paa Bispe- og Præste-Hofmod, i det de lod en Konge over tre Niger, som kom ligesom fra en anden Verden for at besøge dem, bære Vandbeckenet: da dog Sømmelighed udfodrer, at endog saa de største Herrer sætte deres Clienter øverst udi deres egne Huse. Ellers er ogsaa dette at mærke, at Paven forundrede sig over, at saadan stor og fornuftig Konge ikke kunde tale Latin, hvilket giver tilkjende, at den Samtale, han har holdt med Paven, er skeet ved Udtolkere, og vidner Cranzius udi hans Saxonica, at hans Udtøker var Henrik Sanctenstede, Doctor Juris y).

Den

x) Cardinal. Papiens. Epist. 556.

y) Crantzii Saxonica lib. 12. cap. 12.

Den 27 April rejsede Kongen fra Rom først til Florens, hvor han slog tvende florentinske Herremænd til Riddere, og kom den 6 Maj til Bologna, hvor tvende af hans Svite blev creerede til Doctores, hvilket var en stor Ære i de Dage. Fra Siena lod Maggistraten affærdige nogle Deputerede til ham, blant hvilke Augustinus Datus, hvilken holdt en latinſk Lykønskings-Tale, som er anført udi den oſtiterede *Christ. 1* skrevne Historie 2). Derefter fortsatte han sin Rejse tilbage igjen til Mantua og Majland, og kom den tredie Juni til Augspurg, hvor Kejseren var med mange Churførster og Førster, for at bilægge adskillige Tvistigheder mellem Stænderne udi Tydskland, og lod Kongen sig da bruge til at slutte adskillige Forlig, besynderligen at bilægge den Uenighed, som var imellem Kejseren og Hertugen af Majland, hvortil han havde forbundet sig. Og som Biskop Henrik til Munster og Administrator af Bremen havde udi Kongens Fraværelse mod det Fordrag han havde gjort, belejret hans Broders Residens Oldenburg, besværgede Kongen sig derover for Kejseren og Churførsterne, hvorudover Kejseren beføl samme Bisp at fordre sit Folk tilbage fra Oldenburg, hvilket ogsaa skeede. Denne Rejse kostede Kongen ikke mere end 2500 rhinſke Gylden, skjøndt den
hol:

2) Oratio Augustini Dati apud *Svaning*. hist. Chr. 1. Manuscr.

holstenſke Krønike ſætter 25000, ſaa det ſkulde ſynes troligt, at hos Svittfeld var bleven udladt et o, hvis han ikke havde ſkrevet Summen med fulde Bogſtaver a). Men hvor liden den Sum end var, ſaa vidner dog Historien, at der gik mere til paa denne Rejſe, end man havde ventet, og at Kongen formodt ſin Liberalitet blottede ſin Rejſecaffe ſaaledes, at han paa Hjemvejen maatte laane Penge af Erkebiſpen i Majland d).

Efterat Kongen lykkeligen var kommen tilbage igjen, blev han anmodet af Kejſeren og Hertug Carl af Burgundien om at gjøre en ny Rejſe til Coln, for at tilægge den Uenighed, ſom havde rejſt ſig mellem Erkebiſpen og Stiftet, hvilket giver tilkjende, udi hvilken Anſeelse denne Konge var blant europæiſke Potentater. Kongen, ſom intet var kjærere end at ſiſte Fred og Enighed, efterkom villigen deres Begjering. Erkebiſp Rupertus kaldte til Hjelp den ſtridbare Hertug Carolum Audacem af Burgundien, hvilken udruſtede en ſtor Magt for at belejre den Stad Neus, ſom det colniſke Capitel havde inde. Kejſer Friderich derimod tog ſig bemeldte Stad

an

a) Samelman ſiger, at det var engeliſke Penge, ſom Kongen anvendte paa denne Rejſe; thi, han fik en ſtor Sum af Engeland ved det utrechtſke Fordrag.

b) *Svaning. hist. Chr. I. Manuſcr.*

an, saa at det saae ud til en blodig Krig imellem Riget og Hertugen af Burgundien; for at hindre saadant, tog denne fredsommelige Konge sig for at besøge Hertug Carl selv. Til den Ende rejste han fra Holsten med 120 Heste, havende med sig tre Hertuger og mange andre anseelige Herrer. Da Kongen kom mod den Stad Soest, lagde nogle hundrede colnische og vestphalske Ryttere sig i Vejen for at snappe ham op. Men han fik itide Kundskab derom, og tog en anden Vej mod den Stad Lippe. Og, omendskjøndt de ogsaa satte efter ham paa samme Vej, kom han dog lykkeligen ind udi bemeldte Stad Mortens-Aften. Formedelst den Fare, som Kongen her havde udstaaet, maatte han forsyne sig med en Hob tydske Ryttere, hvilke gelejdede ham til Hesen, hvorfra han siden kom under andet Lejde til Dyseldorf. Kongen lod strax melde sin Ankomst til Hertugen af Burgundien, men det varede dog otte Dage, førend de komme sammen. Smidlertid lod han opstaae et Telt, Kongen til Vre, red ud af sin Lejr med 1000 vel munderede Heste, og lod tolv Jagtskibe roe ned ad Rhinstrømmen for at tage mod Kongen, som laa for Anker udi et Skib, tilhørende Hertugen af Gulik og Berg. Hertugen gif selv Kongen imøde med en prægtig Jagt, og udi en Equipage, som gav tilkjende denne Herres overmaade store Magnificence; thi hans Waabenskjole var overalt besat med

Per:

Perler, og var skatteret over 100000 Guldgulden. Krandsen paa hans Hjelm var mere end 100000 rhin-
ske Gylden værd. Og kan Ingen forundre sig over
saadan Pragt, efterdi han var den rigeste Potentat,
som levede paa de Tider, og regjerede over Neder-
landene, hvor at Rigdom formedelst Handelen var
concentreret. Men, saasom han ankom noget sids-
de om Aftenen, blev der ingen Samtale holden før-
end om anden Dag; da tracterede han Kongen her-
ligen ubi sit Telt, og efter Maaltid handlede med
ham om Fred mellem Biskoppen af Coln og Capite-
let, skjøndt intet vist blev besluttet. En lang Tid
gik derfor bort med unyttige Negotiationer, dog brag-
te Kongen det omsider saavidt, at der blev sluttet en
Stilstand. Kongen foer derpaa til Coln, og laa
der til ottende Dagen efter Hellig-tre-Konger 1475,
og forærede til de Hellig-tre-Konger, som der sigdes
at ligge begravne, et forgyldt Credens. Han begav
sig derefter til Andernach, hvor Kejseren med adskillige
Førster kom ham imøde, og blev da paany igjen hand-
let om Fred mellem de stridige Partier. Da han
rejsede derfra igjen til Coln, for at give Rapport om,
hvad som var forhandlet, blev der paa Vejen af et
Slots-Taarn fyret trende Canonskud c) efter ham.

Dg,

c) Om det har været det som nu kaldes Canoner,
kan til visse ikke siges; thi Canon var et al-
min-

Dg, da det fjerde Canonstueb blev gjort, kom der Ild udi Taarnet, hvoraf tredive Mænd bleve forbrændte. Dog kom Kongen derfra uden Skade, og Hertugen af Burgundien lod Commendanten paa samme Slot hænge. Alle disse Forfølgelser skede af Erkebispens Folk af Cöln, efterdi Erkebispens intet raisonnabelt Forlig vilde beqvemme sig til, og derfor saae Kongen an som en Fiende. Endeligen da Kong Christian mærkede, at det ikke var muligt at bringe noget Forlig tilveje, begav han sig paa Rejsen tilbage, efterat han havde udstaaet stor Møje og Livsfare for at stifte Fred mellem tvende fremmede Folk, saa at denne møjsomme Rejse er et Bevis paa denne Konges store Dyder, dog gav denne Sammenkomst med Hertugen af Burgundien Anledning til en Snaak, at imellem ham og Kongen var sluttet et Forbund saaledes, at Hertugen skulde hjælpe Kongen til at

mindeligt Navn, som i Begyndelsen gives haade til Bøsser og Stykker, hvorudover den franske Skribent Jouvenal des Ursins, som har skrevet Caroli 6 Historie, siger, at der vare udi Hertugens af Burgundien Krigshær henved 14000 Canoner, hvilke ikke kan have været uden Bøsser, som ogsaa paa andre Steder kaldes Haand-Canoner, og af en ubekjendt Autor beskrives saaledes: *des grosses balles de plomb qu'on tiroit avec des tyaux de fer. vid. Anonym. in vita Carol. 6.*

at undertvinge de vendiske Stæder d). Paa samme Rejse slog Hertugen af Burgundien hans Broder Gerhard, Greven af Oldenborg, til Ridder, og vilde beholde ham udi sin Tjeneste; men Kongen raadede ham derfra, efterdi Hertugen var en urolig og hof- færdig Herre, som han spaaede snart at vilde styrte sig udi Ulykke, hvilket ogsaa skede; thi han blev kort derefter slagen for Nancy den 5 Januar 1477. Paa denne Rejse fortærede han 15000 Gylden. Uarsa- gen, hvorfor denne lille Rejse kostede mere end den store, var, at han blev paa den første fast overalt defrajeret. Den sidste derimod skede paa hans egen Bekostning alene.

Den Gave, som Keiseren havde gjort Kongen paa Dytmarsken, vilde Indbyggerne sammesteds ikke respectere. Hvorudover høistbemeldte Keiser ved aab- ne Breve lod formane den nedersaxiske Kreds at assi- stere Kongen, hvis de Dytmarsker ikke vilde beqvem- me sig til Lydighed. Og fandtes ingen uvillig i at befordre denne Konges Interesse; saa stor Kjærlig- hed havde han tilvejebragt sig, endogsaa hos dem, som burde allarmeres over hans tiltagende Magt udi Tydskland. Man har seet af forbigangne Tider, hvor ofte de næstliggende tydske Forster og Stæder have conspireret mod Danmark, saa tit samme Rige har søgt

d) *Svaning. hist. Chr. I. manuscr.*

føgt at fæste Fod paa den tydske Bund, ja de have ført langvarige og blodige Krige for at hindre Slesvigs Forening med Riget. Men Ingen besværgede sig over denne Konges tilvorende Magt i Tydskland, Kejseren giver ham Alt, hvad han forlanger, og de omliggende Førster ere fornøjede dermed. Stæderne udi Holsten, som altid vare forpikkede paa at leve under deres egne Grever, underkaste sig frivilligen denne Konge, ja vige fra den rette Succession for at blive hans Undersaatter, og de skovenborgske og oldenborgske Grever finde ingen Bistand hos de andre nebersarsiske Førster til at befordre deres Ret, tvært imod de hjælpe Kongen ikke alene til at beholde Holsten og Slesvig igjen, men ere ogsaa færdige til at befordre hans Ret til Dytmarsken, saa at de af Kjærlighed og Æstime for denne Konge kunde ikke see deres egen Interesse, men begaae en Statsfejl efter en anden; thi, alt hvad Kong Christian acquirerede, var ved Douceur og venlig Underhandling, saa at man havde Møje at faae ham til at trække Sværdet mod sine egne rebelske Undersaatter udi Sverrig. Saa at derfor alle andre danske Konger burde have anseet som en Umulighed at holde et Rige udi Lydighed, der ikke havde kundet leve fornøjet under saadan dydig Potentat.

Noget for Kongens sidste Rejse til Tydskland, blev den Gjæld clareret, som Grev Geert havde at

for-

fordre for sine Præensioners Afstaaelse, hvilket sees af samme Greves General-Quittance, dateret Mandagen efter Matthæi Evangelistæ Dag 1474. Samme Aar forpligtede Greven sig, at, naar Kong Christian eller hans Arvinger lode fordre deres Andel, som var den 3die Del udi de Grevskaber Oldenborg og Delmenhorst, skulde det dem følge, og sees heraf, at Kong Christian ikke aldeles havde afstaaet sin Ret paa bemeldte Grevskaber, men at han foruden den høje Haand eller Patrocinium, han forbeholdt sig udi Almindelighed, ogsaa maa have betinget sig en særdeles Ret over den 3die Deel af disse Lande. Den ofte citerede slaviske Krønike vidner ellers, at udi det Aar 1476 var en stor Ildbrand udi Bergen i Norge, og at alle Lybekernes Boliger og Dplage da bleve brændte; til samme Brand var Uarsag Hans Claveswynchel, en Brygger, som hos bemeldte Autor kaldes cultor Cereris & Bacchi e).

Hvad de svenske Sager angaaer, da bleve adskillige Sammenkomster holdne for at kjende udi Tvistigheder, men intet virkeligt blev besluttet uden at stadfæste Fred og Rodlighed mellem Rigerne; endeligen blev udi et Møde holdet til Rodneby 1476 af Stænderne udi Sverrige accorderet, at Kong Chri-

R 2

stian

e) *Anonym. Chron. Slav.* Anno 1476 incendio perierunt ferè omnia tuguria Kopmannorum Bergis non sine luctu Kopmann.

ftian næstkommende Sommer maa komme til Sverrig igjen, og der antages til Konge, dog med de Vilkaar, om de først kunde forenes med højstbemeldte Konge om nogle visse Artikler. Men dette uanseet kom Kongen dog ikke til sin Ret, saalænge han levede, efterdi man siden forevendede, at Almuen dertil ikke vilde samtykke, eller foregav andre Aarsager for at besmykke Sagen med. Hvorudover Kongen blev saa fjed omfider af den svenske Handel, at han besluttede ingen Moder mere at holde, men lod Alting komme an paa Gud og Tiden. Han lod sig alene nøje med at gøre en offentlig Protestation mod Sverrig, og derudi tilkjendegive, hvormegen Flid han har anvendt paa at stifte Fred mellem Rigerne, og hvor mange Moder han til den Ende haver berømmet, og selv udi høje Person været tilstede, saa at Skylden har ikke været hos ham, men hos visse urolige Hoveder i Sverrig, der havde søgt Udflugter for at forspilde hans Ret, og at fomentere de Uroligheder, som Rigerne svævede udi. Samme Protestation er dateret Torsdagen for Laurentii Martyris Dag Anno 1477 f).

Udi samme Aar anholde Kongen om Hertug Ernesti af Sachsens ældste Datter Christina for sin ældste Prinds Hans. Dertil bleve skikkede udi Ambassade Hr. Albert Krummedig, Biskop til Lybek,

f) Vid. protest. contr. Ord. Regn. Sv. pag. 955.

ket, Hr. Brif Rosenkrantz, Danmarks Hovmester, og Albert Klitzing, Domprovst udi Hamborg, hvilke val forrettede deres Vrende. Princesens Brudeskæt var 20,000 rhinske Gylden, hvilken Summa da almindeligen var vedtagen blandt de tydske Førster til deres Døttres Udstyr, saa at Ingen gif højere uden af særdeles Aarsager. Efterfølgende Aar blev bemeldte Princesse Christina bragt med stor Stads til Danmark, gelejdet af Hertug Albert, hendes Farbroder, med mange fornemme Sachser, saa at det hele Følge bestod af 800 Heste og 42 Vogne. Kong Christian red selv hende imod udenfor Kjøbenhavn med 500 Heste, og førte hende ind paa Kjøbenhavns Slot, hvor Bilageret blev holdet den 6te Septbr. og Vielsen forrettet ved Erkebisp Jens Brostorff af Lund.

Jeg kan ellers her ikke forbigaae at anføre et Bryllups-Brev, som Kongen ved denne Lejlighed afsærdigede til Borgemeistere og Raad udi Nestved. Samme Brev har jeg fundet blandt nogle Manuscripter, saaledes lydende:

*Dilectis nobis Proconsulibus & Consulibus
Nostris Nestvediensibus.*

Christianus I, Dei gratia Daciæ, Norvegiæ, Sveciæ &c. Rex, Slesvigæ & Holsatiæ, Stormariæ & Ditmarskiæ Dux, Comes in Oldenborg &c.

Præ-

Præmissō nostro favore. Vider, kjære Venner, at Vi agte næst Guds Hjelp at gjøre Vor. kjære Sønns Bryllup den Søndag næst efter Bartholomæus Dag her i Kjøbenhavn. Thi bede Vi Eder kjærligen at komme hid til os med Eders Hustruer, at gjøre Eder glade med Os og flere Venner, som der da kommandes vorder. In Christo valetē &c. Castro nostro Hafniensi feria tertia post beati Petri ad Vincula Anno 1478 nostro sub Signeto.

Uf dette Brev sees, at det har været brugeligt hos Kongerne at invitere Stæbernes Dyrighed til deres Bryllupper. Man sees ogsaa deraf, at Proconsul har været mere end Consul. Det Tal I, som lægges til Kongens Navn, synes alene at være et Tillæg af Copisten, efterdi Christian den Tredie var den første, som lod sætte Chiffer til sit Navn.

Dette Aar var ellers mærkværdigt formedelst det Kjøbenhavnske Universitets Stiftelse, som endnu flourer, og er et af de anseeligste Universiteter i Europa. Førend jeg taler videre derom, vil jeg korteligen røre noget om, i hvad Tilstand dette Rige var, i Henseende til Lærdom, for denne Tid. — De nordiske Folk have fra ældgammel Tid været omhyggelige for at forplante til Efterkommerne deres Bedrifter, saa at de lode grave deres Historier paa Stene, paa deres Skjolde, item paa Væggene af deres Huse. Hvad som mest flourerede hos dem, var Poesi, og
vare

vare de nordiske Poeter eller Skjaldrer udi saadan Anseelse, at de fleste af dem vare tillige med kongelige Ministre. Deres Vers havde ellers intet tilfælles med andre poetiske Skrifter, undtagen Stilen. Thi det meste, som findes udi de gamle nordiske Skrifter, er heller oprigtige historiske Relationer, end zirlig Digt, saa at de første Skribenter have betjent sig af samme Viser til deres Historier, ej tvivlende om deres Oprigtighed og Upartiskhed, hvilket saavel Snorro Sturlesen, som Theodoricus Monachus og Saxo Grammaticus vidne. Den første, som ellers har skrevet nogen ret Historie udi Norge, var Theodoricus Monachus, en indfødt norsk Mand, som han selv vidner. De tvende store Islændere, Sæmund Frode og Are Frode, have udi det 12te Seculo skrevet de bekjendte Mythologiet eller Eddas, som indeholdt den gamle nordiske Theologie, og ere oversatte paa Latin og Dansck. Af den sidste, nemlig Are Frode, have vi en liden ypperlig Tractat om Islands første Bebyggelse, item om de gamle Normænds og Islænders fornemste Bedrifter. Denne Ares Godspor haver den store norske Skribent Snorro Sturlesen fulgt udi sin Krønike om de norske Konger, som han fører ud til sin Tid. Hans Historie er skreven med den Oprigtighed og Skjønksomhed, at saa Historier kan sættes udi Comparaison dermed, endogsaa græske og romerske; thi man seer udi alting at

at fremskinne Oprigtighed, man seer oprigtige Vidnesbyrd af tilforladelige Auctorer, som have kjendt de Konger, som de skrive om, item zirlige og skjønsumme Portraits over Konger og andre store Mænd, saa at derudi findes Alt, hvad som udfordres af en fuldkommen Historieffriker. Udi Danmark have vi havt Saxo Grammaticus, hvilken har skrevet den danske Historie med saadan Zirlighed paa Latin, saa at man neppe har kundet fattet, hvorledes saadant Skrift paa slige barbariske Tider kunde produceres, skjøndt hvad Materien angaaer, det ingenlunde kan lignedes med Snorres norske Krønike. Man seer heraf, at historiske og poetiske Studia alene have floreret udi Norden, og at der findes intet Tegn til, at andre Videnskaber have været cultiverede, undtagen nogenledes det juridiske Studium og lidt Theologie før Universitetets Stiftelse. Det er ellers mærkeligt, at tvende Danske have været Rectores paa Universitetet i Paris. Den første kaldtes Genning, og den anden var den bekjendte Petrus de Dacia, en stor Mathematicus, hvorom tilforn er talet g).

Erik af Pommern var den første af de danske Konger, der tog sig for efter andre Nationers Exempel at stifte et Akademie udi Danmark, og til den Ende udvirkede et Brev fra Pave Martino den Femte til Erkebispfen af Lund og Bispen af Roskilde,

hvor

g) Vid. hist. *Erici Mendved.*

hvorved han bevilgede dem Frihed at oprette et Akademie her udi Riget, og at lære offentligen alle Videnskaber, undtagen Theologie, og tilligemed gav samme Akademie alle Friheder og Privilegier, som de fornemste Universiteter i Europa, besynderligen det parisiske da nød. Men den forvirrede Tilstand, som samme Tid var i Riget, forarsagede, at dette gode Forsæt blev ikke sat i Værk, sær som man fornam, at det var ikke Paven's Utvord, efterdi hans Tilladelse skete med den Limitation, at den skulde ophæves, hvis inden to Aar Saadant ikke blev sat i Værk, som Resenius h) har anmærket udi hans Manuscript om Kjøbenhavn. Men denne prisværdige Konge Christian den Første tog sig alvorligen for at stifte et Universitet i den kongelige Residentsstad Kjøbenhavn, og udvirkede dertil Bevilgning af Pave Sixtus den Fjerde Aar 1474, som sagt er. Udi dette ypperlige Værk raadførte Kongen sig fornemmetigen med Olof Martini, Biskoppen af Roskild, og efter samme Biskops Raad og Tilskyndelse fortroede dette hele Værk til Mag. Peder Albertsen, med Befaling, at han skulde tage til sig visse Doctores og Magistros, der tilligemed ham skulde lære og undervise offentligen udi alle Videnskaber, endogsaa udi Theologien, som Kong Erik af Pommern ikke kunde erholde, beføl ogsaa, at de dertil beskikkede Professores skulde

ikke

h) Resen. Descript. Hafn. Manuscr.

ikke dependere af nogen anden Ret end af de Dommere, som egentligen dertil bleve beskikkede, saasom Biskoppen af Roeskilde, Decanus og Provsten udi samme Stad, og Decanus udi Kjøbenhavn. De fornemste Doctores, som bleve brugte til Universitetets Indrettelse, komme fra Cöln, saasom Petrus Scotus, Petrus Alberti, og Tilemannus i). Efter at Mag. Peder Albertsen denne vigtige Sag var betroet, reiste han med Johan Brostorph, Erkebispens af Lunds, Tilladelse til Cöln am Rhein, og paa samme Universitet udvalgte adskillige lærde Mænd, hvilke han bragte med sig til Kjøbenhavn, og, efter at han af den roeskildske Biskop var beskikket til at være Vice-Canceller, gjorde han Begyndelse dertil, og til den Ende holdt Orationem inauguralem udi Kongens, Biskoppens og de fornemste Stænders Nærværelse, ved hvis Samtykke paa samme Tid blev creeret den første Rector, nemlig Mag. Jesper Henrikssen; men Johan Brostorph, Erkebispens af Lund, gav Academiets Statuta, og foreskrev Maa- den, paa hvilken en Rector skulde udvælges, samt adskilligt Andet.

For at give desmere Dplysning derudi, har jeg holdt fornødent at indføre det kongelige Diploma, som lyder saaledes oversat af Latinen: **Vi Christiern af Guds Naade, Danmarks, Sverrigs, Norges,**

i) Manuscr. Skibyense pag. 12.

ges, Venders og Gothers Konge, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmarcken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst, ønsker alle og enhver, som dette Vort Skrift see, høre og læse, Fred, Glæde og Salighed. Det maa være Alle vitterligt, at naar Vi grandgiveligen overveje og betragte Alting, da befinde Vi, at formedelst boglige Konster, med dens Hjelp, fra hvilken alle gode Gaver komme, lærde Mænd dannes, som stille Ret fra Uret, og at Enfoldige derved oplyses, saa at de kan opstige til højere Ting, og den catholske Tro kan styrkes; hvorfor Vi efter Vore elskelige tro Mænds Raad, og af den hellige apostoliske Kirkes Myn- dighed for Vor Sjæls Saligheds Skyld, samt Vore Forsædres og Efterkommeres Danmarks Kongers, have erhvervet Fuldmagt at fundere og oprette et almindeligt Studium og Univer- sitet udi Vort Rige til dets Gavn og Ære, at ved Lærdoms og boglige Konsters Lys og Skin kan forhverves den allersødste Frugt, hvorved Barbari og Mørkhed udrøddes, og Menneskers omhyggelige Vindskibelighed ordinerer sine Jdrætter, og sætter dem udi Sandheds Lys, ja ved hvilken ogsaa Guds Ords Ære og Dyr- felse kommer til at skinne, Retfærdighed dyr- kes, publice saavel som private Sager nytti- gen

gen drives, og det menneskelige Vilkaars Haab
Eraftigen bestyrkes og formeres. Hvorfor Vi
af den apostoliske Myndighed, som Os er gi-
ven, tilstæde og hermed befale den ærværdige
Mand Peder Albertsen, Magister udi de
boglige Konster og Licentiat udi Medicinen,
efter den højværdige Faders udi Gud, Bisp
Oluf Mortensen udi Roeskilde og flere
Vore Raadsherrers Raad, at antage et vist
Tal af Doctoribus og Magistris, som med
ham kunde være bequemme til at lære udi alle
Faculteter, og dermed promovere Andre udi Vor
Stad Kjøbenhavn, og paa alle andre Stæder,
som ere under Vor Beskyttelse. Forbyde der-
for alle og enhver, af hvad Stand de ere, at
bebyrde deslige Doctores og Magistros, og
angribe deres Gods, saasom Vi ville, at de
skulle være fri for den sædvanlige Jurisdiction
udi Landet, og at de alene skal være under de-
res egen Ret og Dommere, som Vi dertil be-
stikke skulle, som er den ærværdige Fader udi
Christo, Biskoppen af Roeskild, og de ærvær-
dige Mænd Decanus og Provsten udi samme
Stad, samt Decanus udi Kjøbenhavn, og det
saalænge de alvorligen dyrke deres Studia.
Ydermere befale Vi Borgemestere og Raad udi
Kjøbenhavn, at de samme Vore studerende Pers-
soner

soner haandthæve, elste og fra al Vold beskytte, medmindre de vilke forfalde udi Vore Vrede. Givet paa Vort Slot Kjøbenhavn die Francisci Confessoris 1478. under Vort Kongelige Segl.

Dette er det første Diploma, udgivet i Faveur af det kjøbenhavnske Universitet. Jeg haver gjort Oersættelsen saa tydelig som muligt, hvorvel jeg beskjender, at den endnu kan tage Sveden af Læseren. Men det er fast ikke gjørligt at give bedre Versioner af de Tibers aabne Breve, som ere alle fulde af højtavende og affecterede Talemaader, hvis Mening man ikke kan gjætte sig til. Men, som Skatkammeret udi denne Konges Tid altid var i slet Stand, saa havde han ikke Evne til at beneficere det nye Universitet med meget, saa at Professorerne da bekomme intet uden de tvende saakaldne Vicariatus St. Margaretae og St. Jacobi k), item nogle Landsbykirker. Dog overdrog han Bisperne den Omsorg videre at tænke paa andre Fonds til Professorernes Underholdning; men, Saadant blev slet ereqveret, saa at Universitetet havde kun slet Anseelse indtil Christian den Tredies Tid.

Anno 1480 forskrev Kongen en almindelig Landdag til Rendsborg, hvorhen han lod Hamborgerne og Lybekkerne fordre. Paa samme Tid lod han insinuere

de

k) *Svaning. hist. Chr. I. Manuscr.*

de Ditmarsker det Lehnsbrev, han af Keiseren havde erholdt over Ditmarsken, begjærende, at de i Følge deraf skulde erkjende ham for deres Landsherre. Ditmarskerne svarede dertil, at Keiseren, ikke vel undervist om deres Tilstand, havde udgivet saadant Lehnsbrev. De foregave sig at høre under Erkebispens af Bremen, og at de siden Grev Hartwigs Tid, som gav det Grevskab Stade tilligemed Ditmarsken til Erkebispdommet Bremen, altid havde kjendt bemeldte Erkebisper for deres Landsherrer; de kongelige derimod viste dem, at siden den Tid Stade er bleven indlemmet med Bremen, de havde haft anden Dyrighed, som Kong Valdemar den Anden, og de hollandske Herrer; men det kunde ikke bevæge dem til Lydighed; alt, hvad paa samme Tid blev udvirket, var et Aars Stilstand, og, som Kongen kort derefter ved Døden afgik, og hans Søn og Successor Johannes blev strax indviklet i Krig mod Sverrig, hvilede Sagen indtil det Aar 1500, da den for Danmark ulykkelige ditmarske Krig begyndte. — Udi dette Aar blev atter sluttet Forbund med Edvard af England. Vore danske Historier tale intet derom, men det findes udi de engelske udgivne Archiv-Dokumenter 1) saaledes, at de Engellske udi en Congres med de Danske til Hamborg forpligtede sig ikke at sætte Fod

1) *Rymers Act.* publ. Tom. 12. pag. 100.

Job paa Island uden Kongens af Danmarks Til-
lædelse.

Udi Holsten tilbrog sig ellers adskillige mærk-
værdige Ting dette Aar. Den holstenske Adel havde Anno
1469 gjort et Forbund m) med hinanden indbyrdes
mod alle og enhver, hvorudi de havde end ikke undtå-
gen Kongen selv, saa at, naar Nogen mente sig at
være forurettet, da, istedetfor at indflyd til Regjerin-
gen, søgte de Hjælp af Adelen efter samme Forbund,
hvilket især sees af Henning Pogvist, der, for at
undgaae den velfortjente Straf, som Kongen havde
paalagt formedelst det Tyranni, han havde øvet udi
lille Løndern, som han af Kongen havde til Pant
for 25,000 Mark Lybssk, skjed sig fra Kongen til dette
Forbund. Dette vilde Kong Christian ikke længer
lide, men fordrede Forbunds-brevet af den holstenske
Adel n). De samme krympede sig vel nogen Tid der-
ved, men maatte endeligen levere det fra sig til Se-
geberg, da det blev dømt magtesløs, Sejlene fra-
revne og Brevene igjennemstungne; og, paa det at
Ingen skulde klage sig over de Misordener, for hvis
Skyld bemeldte Forbund var bleven oprettet, lod Kon-
gen, som mente, at det tilkom ham alene at hæve
Uot-

m) Anonym. Chron. Slav.

n) Edict. de Cassat. Fæderis Hamburg. die St. Mar-
garet. 1480. pag. 959.

Uorden, paa en Herredag, som blev holden til Rendsborg 1480, publicere en ny Forordning, hvorudi han lod Adelen tydeligen vide, at han alene var regjerende Herre udi Holsten. Dette Forbund, saasom det er et af de dristigste Foretagender af nogen Under-saatter, sær under saadan mægtig Landsherre, som Kong Christian den Første, saa holder jeg forsendent det her at anføre, saaledes som det findes udi den holsteniske Krønike o).

In den Nahmen Gottes Amen. Im Jahr unsers Herren Christi 1469 am Dingstag nach Wallpurgis waren wir Ritter und Knechte hienach benant bey ein ander zum Kyle, und gelobten und verschwuren uns zusammen wieder einem jeglichen, er sey wer er sey, der uns allen samtlich oder unser ein Theil besondern, es geschehe mit Raub oder mit Brandt an Lieb oder Gut, oder woran es sey, wolle verunrechten und begwaltigen, so sollen und wollen wir einem jeden unter uns, so unsere Hülff und Beystandt begehrt, der Gebühr nach, wider denjenigen, er sey auch wer er woll, so uns bey unser Gerechtigkeit nicht bleiben lassen will, von Stund an, so bald es uns kund gethan wird, mit Lieb und Gut nach all unserm Vermögen behülfflich und beyständig seyn: auch
were

o). Peters. Chron. Holsat.

were es sach, daß uns unterschribenen Rittern und Knechten einigerley Bewerung oder Verdruß ankam, für der Verbyndnis, die offenbar und wissentlich wäre, so sollen und wollen wir indes in guten Trewen bleiben, daß unser Keiner sich absondern, abzusöhnen, noch zu tagen, wir haben denn des alle ein ganze Ende: Hierum sollen und wollen wir alle sampt gemeinlich jedes Jahr zwey mahl zusammen kommen in Städten, und zu Zeiten hernach benennet, als nemlich: Zum ersten des nächsten Tags nach Michaelis Tag auf dem Voltradesbecke, zu der andern Zeit des Mitwochs in der heiligen Ostern, auch daselbst auf dem Voltradesbecke obgenennet, all da zu handeln und zu sprechen, was uns zu dieser Bündniß nüzlich und behülflich seyn mag. Und ob uns mehr Stücke noth seyn würden, die noch zur Zeit in dieser Schrift nicht begriffen seynd, daß man alsdann diese Briefe erneure, als viel und oft es vonnöthen seyn wird. Alle diese vorgeschriebene Stücke geloben wir Ritter und Knechte hernach genannt nach Gebung dieses Briefes einen jeglichen unter uns dem andern in guten Trewen bey obgeschriebenen Eyde stätt und feste zu halten ohn einige Argelist und Hülffrede. Zu mehrem

Zeugniß haben wir diesen Brief mit unserm
 anhangenden Insieglen lassen bekräftigen etc.

Dette er den mærkelige holstenske Association,
 som Kongen med Myndighed lod ræsfere. Han lod
 og derforuden paa en anden Tid see sin Myndighed
 udi samme Land udi en anden Occasion; thi, da
 Adelen holdt an om nogle Fordringer, som Kongen
 syntes vare for store, lod han ved en skarp Revision
 reducere 465000 p) Mark lybsk, som de fordrede, til
 90000. Det synes heraf, at Stænderne have villet
 misbruge Kongens Sagtmødighed, og tage sig større
 Myndighed til, end Underaanterne tilkom. Men
 Kong Christian var med al sin naturlige Fromhed
 dog en Herre, der ikke vilde lade sig sin kongelige Myndighed
 betage, og derfor ved Leilighed gav Stænderne
 tilkjende, at den Haandfæstning, de ved Eri-
 bernes Coniuncturer havde udpresset af ham, be-
 hovede nogen Indskrænkelse. Udi samme Aar pants-
 satte han med Kejsersens Bevilling baade Holsten og
 Slesvig til Dronning Dorothea for 100000 Mark
 lybsk, formaade ogsaa Kejseren at confirmere sam-
 me Dronnings Lifgeding udi Førstendommerne, og
 lod Stænderne strængeligen forbyde at forbinde sig
 oftere.

p) Chron. Holsat., andre sige 24000, vid. Chron.

Slavi

Efterat Kong Christian var kommen til sit 55de Aar, og havde ført et prisværdigt og lykkeligt Regimente udi 33 Aar, døde han omsider udi Kjøbenhavn den 22de Maj 1481 q), og blev begravet udi det Capel udi Roskilde, som han selv havde ladet bygge, og som blev kaldet Kongens Capel. Han var af Væxt en fuldkommen Herre, stærk af Lemmer og fast højere end alle andre Folk. Hvad Sindets Gaver angaaer, da var han frønt, sagtmødig, gudsfrygtig, og af rar Forstand. Hans Dyd og Fromhed forarsagede, at han var elsket saavel af Underfaattere som Fremmede, saa at det syntes, at hans Naboer, de tydske Førster, langt fra at misunde ham hans tilvoksende store Magt udi Tydskland, glemte deres egen Interesse, og heller befordrede den af den Æstime og Kjærlighed, de bare for ham. Til Bevis paa hans Forstand og Retfærdighed tjener dette, at Kejseren saavelsom andre Førster søgte hans Raad udi deres vigtige Anliggender, og brugte ham til Underhandler udi adskillige Tvistigheder. Hans Begreb udi Statssager sees af de store Acquisitioner, han erholdt uden Sværdslag, og har jeg vidtløftigen udi Historien vist, med hvilken Politique de hollandske Successions-Sager bleve drevne. Men denne Konges Hoveddyd var Fredsommelighed; thi, hvor-

§ 2 vel

q) Manuscr. Skibyense, hvormed overensstemmer
 Tvivfeld, kjøndt nogle sætte hans Død 1482.

vel han var en af de mægtigste Konger udi Europa, foruroligede han dog aldrig nogen Potentat sin hele Regjerings-Tid, ja denne Dyd gik saavidt hos ham, at man med stor Nøje kunde faae ham til at trække Sværdet mod sine rebelske Undersaattere udi Sverige, og, da han omsider efter lang Taalmodighed rustede sig mod dem, laae han endda nogle Uger stille med sin Flaade for Stockholm for at forsøge, om det var muligt at komme til sin Ret ved Underhandling. Ligeledes forholdt han sig mod de gjenstridige Ditmarsker, som han med Ord og Skrivelser søgte at bringe til Lydighed. Derfor finder man, at hvor stor og mægtig Konge han end var, Rigets Naboer dog ingen Frygt fattede derover. Jeg seer alene, at Lybekkerne engang allameredes, da han 1463 rejste igjennem deres Stad, saa at de fordoblede Bøgen; hvorudover Kongen skjæmte med Magistraten, som ledsagede hannem udaf Staden, og lod dem vide, at de kjendte ham ikke ret, efterdi de vare saa bange for hans Nærverelse. Men, hvor stor hans Fromhed end var, saa taalede han dog ikke sin Majestæts og Myndigheds Krænkelser, hvorpaa han lod see adskillige Prøver imod de holstenske Stænder, da de vilde gaae udenfor deres Skranker. Han efterlod ogsaa ikke at straffe Misgjerninger, hvilket især sees af den mægtige holstenske Herres Henning Pogwits Exempel; thi hvormange Interces-

sio-

fioner der end skede for samme Mand, kunde Kongen dog ikke bevæges til at estergive Straffen. Den eneste Statsfejl, som denne store Konge ellers kan siges at have begaaet, var ved den Egteskabs-Contract med Kongen af Skotland med de Der i den deuscaledoniske Sø, hvorudi han maaske formeget føjede Dronning Dorothea, hvilken udi adskillige Ting præferede sine Børns Interesse for Landets Belfærd, og udi den Henseende var ingen nyttig Dronning for Danmark; thi hun arbejdede derforuden paa at skille Riget baade ved Holsten og Slesvig af Kjærlighed for sin anden Søn Hertug Friderich, som hun mest elskede. Ham lægges ellers til Last en alt for stor Gæmildhed, hvilken, **Albertus Cranzius** siger, bragte ham ofte i Penge-Trang, ja at cassere de Obligationer, som han af al for stor Rundhed havde udgivet, saa at derudover denne Gæmildhed, efterdi den gif saavidt, tabte sit Navn af Dyd, og svækkede hans Credit, hvorpaa bemeldte **Cranzius** citerer nogle Exempler r). Den ofte citerede Autor til den slaviske Krønike, som levede paa de Tider, synes at give tilkjende, at han undertiden lod sig forlede; thi han var af Naturen en from og mild Herre; men han maatte undertiden tude med Ulvene, (sed lupi sibi præcinuerunt & ipse succinuit s).

Hans

r) *Crantzii Saxon. lib. 12. cap. 26.*

s) *Anonym. Chron. Slav.*

Hans Dronning var Dorothea, Markgreve Johannis Alchymistæ til Brandenburg Dotter, med hvilken han avlede Olauum, som strax døde, og blev begravet til Roskild, Canutum, som Hvitfeld intet melder om, men den oldenburgske Krønike 1), Johannem, som succederede ham i Regjeringen, Fredericum, som blev Hertug udi Slesvig og Holsten, og siden Konge udi Danmark, og Margareta, som blev Dronning udi Skotland.

Udi denne Konges Tid er dette mærkværdigt udi Kirkesager, at Paverne tillode de Norske at bruge, isteden for Vin, Mjød eller anden Drik i den hellige Nadvere. Da blev indført den Skik at klemte med Klokkerne ved Middagsflet, for at bede for de Christnes Sjæle, som bleve slagte af Tyrkerne. Blant mange Ting, som Kong Christian stiftede, tillægges ham Elephant-Ordenens Foundation, hvorvel Nogle gjøre samme Orden ældre og Andre yngre. Om Elephant-Ordenen udi denne Konges Tid taler Hvitfeld udi den danske og Petersen udi den hollandske Krønike, og sige, at høistbemeldte Konge paa sin Tilbagereise fra Rom gav Markgreven af Mantua Ridder-Ordenen, som Hvitfeld kalder den gyldene Glib, hvilket menes, at have været Ridder-Ordenen af Elephanten; thi Ordenens Figur, hvormed denne Høistpriselige Konge begavede Markgreven,

1) *Hammelmann Chron. Oldenb. item Lyschand.*

vent, viser *Bernhardus Justinianus* in historia
 Chronologica Ordinum Equestrium efter den Be-
 skrivelse, som var funden udi Stalien, at have væ-
 ret en Kjæde af et Patriarchal-Kors, hvoraf hang
 en Elephant og derunder Jomfru Mariæ Billede.
 Dog er vanskeligt at sige noget vist om denne Ordens
 Brug, førend udi *Friderici 2* Tid, hvilken, om
 han ikke først indskiftede den, saa kan han dog siges
 først at have indført dens bestandige Brug. Hvad
 Lov og Ret angaaer, da foruden de danske og norske
 Haandfæstninger findes adskillige Christiani i For-
 ordninger, blant hvilke den besynderligste var denne
 af 1459, at Geistlige og Qvindfolk, endskjøndt de
 vare blant dens Arvinger, som havde begaaet et
 Mord, skulde dog være fri for de Pengebøder, som
 de tilforn maatte betale, hvilke Bøder kaldtes Saal;
 og blev befikket, at saadan Mulet skulde herefter repar-
 teres paa de andre Manddraberens Paarsørende, end-
 skjøndt de vare ikke hans Arvinger; saa at man
 ser, at endskjøndt *Canutus 6* affskaffede den saa-
 kaldte Saal, saa maas den dog siden være kommen i
 Brug igjen. Kong *Christian* forordnede ogsaa, at,
 dersom den Anklagte ikke kunde overbevises ved San-
 demænd u) eller ved dem blive befriet, skulde den

dom-

u) Sande-Mænd ere et Slags juridiske Personer,
 hvis Forretninger udi den jydskke Lov og *Chris-
 tian*

bømmes ved andre Vidner, kaldet *Søring*. Det danske Raaden blev ellers under denne Konge formet ved et Nalleblad og tvende Bjelker, hvoraf det første forestillede Holsten og Bjelkerne Oldenborg og Dalmenhorst. Til Slutning er at mærke, at i denne Konges Tid blev af Erkebisp Jacob i Upsal Aar 1477 x) stiftet det upsalske Academi, hvorpaa Paven gav Aaret tilforn Bulla y). Erkebisp Jacob søgte strax at gjøre samme Universitet anseeligt ved at fors

søne

stian 3 Reces beskrives saaledes, at de skulde sværge om Manddrab, om Afhug, om Qvindes Voldtægt, Hærværk, Markeskjel, sær om Guds Huses Ejendom og om Brand. Vor nu brugelige danske Lov taler om Sandemænd saaledes: Sandemænd skulde være otte lovfaste og bosiddende Dannemænd, og af Fogeden til Ting udnævnes i tvilsomme Drabs-Sager, og naar der tvistes om Markeskjel. Den Ed, som dem i Loven forelægges at gjøre, viser besynderligen, til hvilken Ende de nævnes; thi de skal sværge, at de have gjort al deres yderste Flid til at udsørge Sandheden, og at de troe, at den Mand er den Drabtes rette Banemand, og er saadan Ed bet, som Juristerne kalde Juramentum credulitatis.

x) *Olaus Petri* hist. Svec. Manuscr. siger 1478.

y) Bulla Pontificis de erigend. Ups. Acad. apud Scheff. in Upsalia antiqva.

syne det med lærde Mænd udi alle Faculteter 2). Og florerede det samme udi Sverrig saalænge som han levede; men efter hans Død tog det saaledes af, saa at der var fast intet uden det blotte Navn tilbage, hvorudover Gustavus I ikke ubilligen kaldes det up-falske Universitets Stifter, ligesom Christianus 3 fortjener Titel af det kjøbenhavnske Universitets Fundator.

2) *Spaning. hist. Chr. 1. Manusc.*

Johannes eller Hans,

den anden Konge af den oldenburgske
Stamme.

Efter Kong Christians Død var Riget udi saadan Tilstand: denne berømmelige Konge havde ved et særdeles fornuftigt og fredeligt Regimente forhvervet sig Anseelse og Kjærlighed, saavel blant Fremmede som Undersaattere, saa at hans Søn og Succesor Johannes, som udi Faderens levende Live af Stænderne tilforn var antagen og hylbet, fandt udi Begyndelsen saavidt Alting jævnet for sig. Ikke desmindre vare der dog efter Kong Christians Død adskillige Vanskeligheder at bestride. De Ditmarsker havde erhvervet Revocation af Kejseren paa det forhen givne Lehn=Brev, og derfor vare mere trodsige end tilforn. Stænderne udi Slesvig og Holsten tilegnede sig efter de Privilegier, de udi Kong Christians Tid havde udpresset, en fuldkommen

Balg=

Valg-Rettighed, saavel til Slesvig som til Holsten, ubi hvilken Paastand de ikke lidet bleve bestyrkede af Enkedronningen Dorothea, som fandt sin Regning derudi, paa det at hun kunde spille den yngre Prins Friderich, som hun mest elskede, Forstendommen ubi Hænderne. Foreningen mellem Rigerne var vel ikke gandske brudt, men Sverrig var dog under egne Statholdere, som søgte at fomentere den Koldfindighed, som havde rejst sig mellem Rigerne, saa at der behøvedes ikke liden Konst og Forsigtighed at forene dem under eet Hoved igjen. Om disse Ulejligheder, som den unge Konge ved sin Ankomst til Regjeringen havde at bestride, vil jeg her efter Orden noget korteligen melde.

Hvad Ditmarskerne angaaer, da har jeg tilforn meldet, at Kong Christian af Keiser Friderich 3 erholdt Lehns-Brev paa samme Land, saa at det skulde forenes med Holsten og Stormarn under Navn af et Forstendom. Til denne Forenings Fuldbyrkelse havde Kongen anvendt stor Umage, men forgjæves. Han lod Naret for sin Død, nemlig 1480 a), beramme en stor Landdag til Rendsborg, hvorhen Ditmarskerne ogsaa bleve stevneede. Der lod Kongen deres Deputerede vise og forelæse det keiserlige Lehns-Brev, og paastod, at de skulde erkjende og hylde ham for deres Landsherre. Men de svarede,

at

a) Peters. Chron. Holsat. part. 4.

at Kejseren ikke var berettiget at underkaste dem noget fremmed Herskab, eller at han var ikke vel informeret om deres Ret b); de sagde sig at have deres egen Herre, nemlig Erkebispfen af Bremen, og at de stedsse havde ligget under det bremiske Stift siden deres sidste Arveherres Grev Hartvigs Død. Kongen lod dem derimod svare, at der siden ovenmeldte Grev Hartvigs Død adskillige Forandringer vare forefaldne udi Ditmarsken; thi Landet havde siden under Kong Waldemar I ligget under den danske Krone, og derefter en tidlang staaet under de holstenske Grevers Herskab, hvorfor Kejseren ikke havde andet gjort end at underkaste Landet paany det gamle Herskab, hvorfra det havde affondret sig.

Men som Ditmarskerne havde erhvervet Fort efter Kongens Død Revocation af det kejserslige Lehns-Brev, saa at de paany igjen bleve underlagde det bremiske Stift, agtede de ikke disse Forestillinger, men udi Begyndelsen af Kong Hans's Regjering visede sig hel trodsige, og fremturede udi deres Ulydighed, indtil Kongen omsider maatte gribe til Gevær, hvorom siden skal tales, naar jeg kommer til den bekjendte ditmarske Krig.

De slesvig-holstenske Sager betreffende, da begav Kong Hans sig med sin unge Broder Prins Srich udi det Aar 1482 til Holsten, for der at lade sig hylde af Stænderne. Men de samme beraabte

b) *Crantzii Saxon. lib. 12. pag. 27.* sig

sig paa de Friheder, som dem vare givne af Kong Christian, nemlig, at det skulde være dem tilladt at uvælge til Landsherre, hvilken af de kongelige Børn, som de vilde, hvorudover samme Tid intet blev foretaget, men Sagen blev opsat til en anden Sammenkomst, som siden blev holden til Slesvig, hvor Kongen fornægte sin Paastand, og begjerede at forlehnes med Holsten og Stormarn af den lybske Biskop Albert Krummedige, saasom samme Steds Bisper efter kejserlig Bevilgning vare berettigede til saadan Lehns-Act. Men Sagen blev igjen opsat, saasom Støenderne paastrøede, at Kongen først maatte forlige sig med sin Broder. Til dette at forstaae maa man vide, at Kong Christian ved sin sidste Willie havde besluttet og forordnet, at hans ældste Søn Hans skulde beholde Riget, og at Førstendommerne Slesvig, Holsten og Stormarn skulde indrømmes hans anden Søn Friderich alene, hvorvel man kunde have saadant Testament mistænkt, saasom det beroede alene paa Dronning Dorothea Sigende, som vidnede, at det var Kongens Willie. Til denne skadelige Deling var Dronning Dorothea Ursag, hvis Sjærlighed til den yngste Søn Friderich c) var saa stor,

c) *Rosefontanus in vita Johannis* taler saaledes derom: Regina etsi utrumque filium enixa erat, majore tamen filium natu minimum more matrum quam majorem semper amore prosecuta est.

stor, at alle hendes Tanker vare henvendte til hans Højhed og Fjorremmelse, og, som det synes af Historien, at hult har haft Kongens Hjerte i sine Hænder, saa var det hende ikke vanskeligt at besøge hendes Herre til at gjøre saadan Erklæring paa hans Yderste. Den samme habile Dronning glemte ej heller at incaminere Sagen hos de Slesvig-holstenste Stænder, og det med des større Fremgang, endel, fordi bemeldte Stænder ønskede heller at have deres egen Landsherre, end at dependere af Riget, endel ogsaa, efterdi de, ved at antage den yngre Broder, finge desmere Lejlighed at bestyrke den Valgrettighed, som laae dem saa meget paa Hjertet, og var dette Aarsag til de Udflugter og Forhålinger, de brugte imod den ny Konge; thi man seer klarligen deraf, at deres Forsæt var, ganske at udlette ham fra Successionen ubi Fjorstendommerne, hvorvel de af Frygt for den kongelige Magt ikke strax turde gaae lige tilverks. Det er ogsaa troligt, at de ikke vilde beråbe sig paa den salige Konges Testamente, paa det at de derover ikke skulde gjøre Skaar ubi deres Valgrettighed. De søgte derfor i Begyndelsen at dylse Kong Hans i Søvn med gode Dyd, og at beramme et Mode efter et andet, for at opholde Sagen, indtil de kunde faae Lejlighed at sætte dette Forsæt iværk.

Endeligen ubi November Maaned af samme Aar tog man Massen af. Da begav Dronning Do-

rothea sig mod Kongens Videnskab til Kiel, for der at lade hylde den yngre Søn Hertug Friderik. Men Kongen, saasnart han fik Tidende derom, hede han til Holsten med sit Raad, protesterende mod Dronningens og Stændernes Foretagende d). Han paa-
 stod mod Stænderne, at de ingen Valg-Rettighed kunde tilegne sig, og mod Dronningen, at det kongelige Testamente, som var til Rigets Svækkelse, ikke kunde gjælde. Efterat man nogen Tid havde tvistet derom, og Dronningen saavel som de flensvig-holstenske Stænder fornamme, at det vilde blive farligt at irritere saadan mægtig Konge for meget, hvilken kunde sige medens Jesu Christi Eders Ret udi Pennen, vil jeg imidlertid tage Landet ind, kunde de omsider forgodt at foreslaae et Fodlig om Førstendommernes Deling mellem Brødrene; hvortil Kongen ogsaa besvømmede sig. Til den Ende blev det flensvig-holstenske Ridderskab forskrevet til Kiel, Mandagen efter Martini udi samme Aar, og blev da besluttet, at Førstendommene skulde deles mellem Brødrene, hvilket ogsaa skede saaledes, at hver af dem fik sine visse Stæder. Skiftet skede saaledes:

Rong
 d) Crantzii Saxon. lib. 12. cap. 32. undskylder ikke alene Dronningen, men siger, at hun selv vilde, at Kongen skulde have endel udi Førstendommene; sciebat fluxam esse fidem regnorum.

Kong Hanses Del

Glensborg Rendsborg

Synderborg Hasselborg

Norborg Hanrove

Upentrade Femern

Segeberg.

Hertugs Friderichs Del

Gottorf Tritton

Ländern Olbenborg

Hadersleben Olden

Lyle Kiel

Steinborg.

Denne Deling siger Petersen e) at være skeet strax efter Hyldingen, og mener Hammelman, at Kongen derved ikke glemte at tage sin Fordel ubi Agt, og at forsyne sig med de beste og vigtigste Stæder. Men Hvitfeld er dem herudi begge imod, sigende, at Delingen skede ikke førend 1490, da Hertug Friderich først havde naaet sine myndige Aar, item at Kongen gav Hertugen Balget, saa at det ikke er troeligt, at Hertugen haver taget de f) fletteste Stæder. Og saasom de første ikkun løsligen, men den sidste Skribent derimod omstændigen beskriver denne Deling, er det sikkerst at følge den sidste Fodspor.

Med

e) Peters. Chron. Holsat. part. 4.

f) Hammelman. Chr. Old. part. 3 Hvitfeld pag.

Med mindre man vil sige, at Delingen blev besluttet strax efter Hylningen til Kiel 1482, men Fuldbyrdelsen blev forhalet til 1490, da den allerførst kom til Effect udi den Sammenkomst, som skede til Gortorp den 5te Januari, og kan saaledes disse Skribentere forenes med hinanden. Ved denne Deling menede man at have lagt Grundvold til en bestandig Fred udi Førstendommene, men Tiden har viset, at den har været en stedsvarende Kilde til utallige Ulejligheder. Kongen fandt ellers ved Førstendommernes Tiltrædelse en stor Forvirring sammesteds, helst udi det Slesvigske, hvor fast alle Stæder, Slotte og publike Indkomster vare pantsatte af hans Fader, som dertil var bleven drevet for at tilvejebringe de store Penge-Summer, som behøvedes for at fornøje Prætenderterne til Holsten og Stormarn. Dette forarsagede, at Kongen maatte paabyde en almindelig Skat, saavel udi Riget som udi Førstendommene, for at betale sin Hr. Faders Gjeld, og at tilbageløse de pantsatte Stæder, saavel paa sin egen som paa sin Broders Vegne, hvis Formynderskab han da paatog sig. Om da Flensborg allerførst blev løst tilbage, skal jeg ikke kunde sige; thi jeg finder blant Lambecii udgivne hamburgske Diploma-
ta, at Flensborg Stad og Slot blev pantsat til Ly-
bek og Hamborg 1470 g).

Jas

g) Diplom. *Christ. 1.* apud *Lambee. de custodia*
Ur-

Jacob Uhlefeld i Comp. Historico siger, at Kongen accorderede da Hertug Striberik den Titel Arving til Norge, og raisonnerer som en fornuftig Statsmand derover saaledes: Denne Titel kunde ikke med nogen Ret gives de holstenske Herrer arveligen; thi efter Rigernes Forening vare Danmark og Norge ubi lige Casu, saa at de Norske havde Valgs-Ret saavel som de Danske, dog saaledes, at begge Riger vare forbundne til at have tilfælles Konge. I den Henseende tilegnede sig hverken Kong Erik af Pommern, ej heller Kong Christopher af Bavern sig mere Ret til Norge end til Danmark, skjøndt de vare Dronning Margareta's rette Arvinger h). Saa vidt denne store Statsmand, men derom skal tales mere paa et andet Sted.

Efterat begge Herrer vare hylbede ubi Forstendommene, blev den Stad Hamborg og anmodet om Hylbing, og paastode Herrerne, at den maatte ske edeligen, ligesom Christianus I den havde forlangt. Men Raadet og Almuen i Hamborg vegrede sig nu saavel som da for at aflægge Ed, hvorfors og
saa

urbis & arcis Flensb. Lubec. & Hamborg-commissa. dar. Segeberg. 1470. Ubi dette diplomate er mærkeligt, at de holstenske Herrer, som her nævnes, kaldes die Duchtige Knapen.
h) Jacob. Uhlef. comp. hist dan. manusc. biblioth. Dannesk.

saa denne Hylдинг skede paa samme Raade, som
 den forrige. Indtoget skede udi Staden den 5te No-
 vember 1482. Kongen og Dronningen vare gelejdede
 af 600 Heste, og havde efterfølgende Herrer med sig:
 Hr. Albert Krummedige, Biskop til Lybek, Karl
 Rønnow til Dthense, Niels Glob til Viborg,
 Grev Adolph til Oldenborg og Delmenhorst, Hr.
 Johan Ibsen Sangeler, Hr. Erik Ottesen Hof-
 mester, Hr. Hans von Ahlesfeld Ridder, og Hen-
 rik Rangov Lehnsmænd paa Stenborg. Da blev
 Kongen og Hertugen som holstenske Færster af Ham-
 burgerne erkjendte for deres Overherrer, og Stadens
 Privilegier blev af dem confirmerede; Kongen forlod
 derpaa Staden, og begav sig til Riget igjen, efter-
 at han saaledes havde ordineret sine Sager udi Fær-
 stendommene.

Hvad Rigerens Sager angik, da lod Danmark's
 Raad strax efter Christiani I Død affærdige Skri-
 velse til de Norske og Svenske, for at tilkjendegive
 dem deres Herres dødelige Afgang, og at begjere,
 at alle tre Rigers Raad maatte komme sammen til
 Halmstad, for at raadslaae om et nyt Konge-Valg
 udi Kraft af den calmariske Forening, paa det at Ri-
 gerne stedse maatte blive sammenbundne. Saadant
 blev samtykt af de Norske og Svenske, og blev udaf
 Sverrige beordrede visse Mænd, som dette Møde skulde
 bivaane. Blant dem var ogsaa Sverrigs Gouverneur

Steen Sture. Samme Steen Sture saae vel intet mere ugjerne end Rigeres Forening, saasom den skilte ham ved hans Myndighed og Regimente udi Sverrig, dog, saasom han mærkede, at de fleste af Stænderne vare for at fornøye det calmariske Forbund, holdt han gode Miner, og begav sig med de andre Deputerede paa Rejsen til Halmstad. Men, da han kom til Vadstena, stillede han sig syg an, lod som han ikke kunde følge de Andre, til hvilke han overleverede sit Indsegl, og gav dem Guldmagt at gjøre og lade Alting, ligesom han selv personligen kunde være tilstede. Denne Stats-Sygdom lykkedes ham saavel, at der blev intet af Modet samme Gang; thi, som det svenske Raad mærkede, hvorudi Sygdommen bestod, vilde ingen gaae videre fort. Herudover udvalgte de Danske Johannes til Konge, og tog han af Adel og Almue udi Danmark paany igjen til Kallundborg 1482 Hyltings-Eed, endskjøndt Riget tilforn havde svoret ham udi hans Hr. Faders Tid. Hvorpaa Dronning Dorothea overleverede ham alle Rigets Slotte, hvorvel han endda ikke var kronet. Der fandtes strax de, som mærkede af de Svenskes Dødsførsel, at intet laae dem mindre paa Hjertet end Rigeres Forening, og derfor raadde Kongen at sætte frugtesløse Negotiationer tilside, og at bane sig Vej til den svenske Throne ved Sværdet. Kongen havde ogsaa strax fulgt deres Raad, hvis Enkedronningen

Dorothea ikke havde holdet ham tilbage i); thi, som samme Dronning havde af Erfarenhed fornummet, at der var intet at vinde ved Magten, og at en Krigs-Declaration tjenede ikke til andet end at forene Adel og Almue i Sverrig at fægte som een Mand mod Kongerne, saa holdt hun for, at det eneste Mid- del for Kongen at komme til sin Ret, var, at lade de Svenske være uanfægtede, saasom de snart efter Sædvane vilde falde til indbyrdes Krige igjen, hvilke omfider vilde drive dem til frivilligen at antage deres retmæssige Konge. Med saadanne idelige Formæ- ninger hindrede denne fornuftige Dronning Krigen, saalænge hun levede: Kongen satte derfor Krigs- Tanker tilside, og blev ved at vindicere sin Ret ved Negotiationer og venlige Underhandlinger.

Det danske Raad handlede derfor paany igjen med de Svenske om et Mode til Halmstad, og bragte det saavidt, at Steen Sture berammede en ny Sammenkomst; men, medens han lod tilkjendegive den Nidkjerhed, han havde for Rigernes Forening, arbejdede han underhaanden med Erkebisp Gauther ubi Trondhjem at bringe de Norske fra Forbundet, og overtalede dem ingen at stikke til det halmstadste Mode, paa det, at de Svenske deraf kunde tage An- ledning at gjøre Modet ogsaa denne Gang frugtes- løst, hvilket ogsaa skede; thi da Sammenkomsten

skede,

i) Rosefontan. in Vita Joh.

fløde, og ingen af de Norske mødte, undskyldte de svenske Deputerede sig for at træde til nogen Slutning, førend alle Rigers Fuldmægtige vare samlede. Den udvalgte Konge mærkede deslige Intriguer, indlod sig ubi Handel med bemeldte Erkebisp Gauthé og det norske Raad, forestillede dem Foreningens Nytte, og forsikrede dem saaledes om deres Privilegier og Friheder, saa at de omsider lovede at ville møde.

Efterfølgende Aar 1483 den 20 Juli, mødte da de norske Fuldmægtige tilligemed de Danske til Halmstad, men, som de Svenske komme ikke førend længe derefter, og man tydeligen kunde mærke, at dette store Verk laae dem lidt paa Hjertet, da, paa det at de Svenske ved Anledning af videre Opsættelse ikke skulde faae Tid til at spille nye Intriguer ubi Norge igjen, dreve de danske og norske Fuldmægtige, som da vare nærværende, med saadan Iver paa Foreningen, at den endelig til samtliges Fornøjelse blev sluttet, og blev da Johannes samtykt til Danmarks og Norges Konge, og Plads blev ladet de Svenske, for siden at træde til Forbundet med de Andre. Der paa blev den kongelige Haandsæstning udgiven m) og underskrevet af Danmarks og Norges Raad, nemlig Jens, Erkebisp til Lund, Oluf til Roskilb, Karl til Odense, Bisper, Erik Ottesen, Claus

Røn

m) Vid. capitul. Reg. Joh. pag. 965. seqv.

Kønnoy, Styge Nielsen, Johan Ore, Knud Knudsen, Verner Paaberg, Axel Laugsen, David Jack, Jens Due, Erik Algeson, Esbild Gøye, Riddere: Peder Nielsen Landsdommer i Staane, Bendt Bilde, Danmarks Raad paa samme Riges Begne; Gauthé, Erkebisp udi Trondhjem; Hans i Bergen, Karl i Hammer, Biskopper: Joen Smør, Boe Flemming, Gude Karne, Svend Galde, Riddere: Anders von Bergen og Otto Madsen Væbnere, Fuldmægtige paa Norges Begne.

Denne Haandfæstning er dateret in Festo Purificationis Anno 1483, og inderholder fast intet uden, hvad som er indført udi Christiani I Haandfæstning, hvorføre jeg den ikke her vil opregne. Det mærkeligste, som især derudi findes, er, at tre af hvert Riges Raad, en Bisp og to Riddere, udi alle ni Raadsherrer, befikkedes at møde engang hvert Aar, for at raadslaae om Rigerens Beste, og skulde siige Moder skee verelvis, et Aar udi Kongsbakke, det andet udi Lodisse, og det tredie udi Kongelle. Dette er ogsaa mærkeligt, at al Told i Sverrig blev paabudet at aflægges udi Sølv til Myntens Forfremmelse, saa at ingen Tolder skulde have Magt at tage for Told Klæde, Salt, Humble eller andre Varer, hvoraf sees, udi hvilken Tilstand Toldvæsenet maa have været for denne Konges Tid, nemlig, at Kjøb-

mænd

mænd havde paa Loldbodene, isteden for Penge, givet Vare, hvilken Sædvane Kong Hans affaffede, efterdi hans Mærke var at forfremme det danske Myntvæsen, saasom han ogsaa er den første, der har ladet slaae de store Sølvpenge, som udi Størrelse ligne de Stykker, som siden bleve kaldne Joachims Daler eller Dalere. Ellers bliver udi denne Haandfæstning handlet om de svenske Privilegier saavel som om de danske og norske, endskjandt de svenske Fuldmægtige da ikke vare nærværende. Men man lod Plads og Rum staae aaben for dem, ifald de vilde træde i Forbundet, og antage Johannes til Konge.

Udi samme Aar 1483, den 18 Maj, blev Johannes kronet til Konge udi Danmark tilligemed sin Dronning Frue Christine n), som var Hertug Ernsts Datter af Sachsen, og blev Kronen dem paafat af Erkebisp Jens Brostorp. Dtte Dage efter denne Kroning begav Kongen sig tilskibs til Norge, kom først til Opslo, og derfra rejsede over Land til Trondhjem, hvor han iligemaade den 20 Juli o) blev kronet til Konge over Norge. Nu stod alene de svenske

n) Anonym. Chr. Slav. kalder hende Catharina, hvilket er falskt.

o) For dette Datum vil jeg dog ikke garantere, efterdi det ovenansførte halmstadfke Forbund er dateret samme Dag, og underskrevet af det norske Raad, som da sammesteds var tilstede.

Sager tilbage; men det var den vanskelige Knude. Stænderne ubi Sverrig stillede sig vel an, som de vare rede til at fornø det calmariske Forbund, og at antage Kongen; men forrige Tidens Saar var endda ikke læget, og Mistanken var saa stor, at de svenske Stænder ginge frem ligesom paa Gløder, og er ingen Tvivl paa, at den habile Gouverneur Steen Sture jo contribuerede dertil. Alt hvad han kunde, endstjændt han offentlig lod sig mærke, ingen Affky at have for Foreningen. Den Forbindelse, som var gjort mellem Danmark og Norge, hvilken han af al Magt havde søgt at hindre, forrykkede ikke lidet hans Concepter, og forarsagede, at han tilligemed Adelen i Sverrige begyndte at blive mere føjelig. Sa mange af det svenske Raad, som ikke kunde lide, at de skulde regjeres af deres Eigemænd, begyndte at see Herr Steen Sture an med skele Djen, og dreve med saadan Iver paa Foreningen, at man omsider fandt forgodt at skikke Thure Bentzen, Lage Jensen, Carl Bentzen og Lindorm Bjørnsen til Kjøbenhavn, for at handle om et Mode til Calmar, hvilket ogsaa af Kongen blev samtykt. Sammenkomsten skede den II November 1483 af Rigernes Fuldmægtige, da de Svenske vegrede sig ikke for at antage Kongen, naar det kunde see Riget til Nytte og Forbedel, og, naar man vilde indgaae visse Artikler med dem, hvilke blant andre derudi bestode: at Kongen skulde

fulde betale al den Gjæld, som hans Hr. Fader Kong Christian havde gjort udi de tre Riger, og erstatte den Skade, som Undersaatterne var skeet. At han fulde først afgjøre den Tvistighed, som Sverrig havde med Danmark angaaende Gulland, og med Norge angaaende Skjorbal og Svarteqverne. Disse og andre Punkter bevilgede de danske Commissarier, hvorpaa den bekjendte calmariske Recess blev gjort p).

Steen Sture især for sin Person blev forsikret om det, som han forlangede. Hvorudover han lovede at overlevere Kongen Riget. Men det varede over fjorten Aar, førend saadant skede, efter som bemeldte listige Mand ikke fandt sin Regning ved saadan Forandring, som af en Riges Regent gjorde ham til en simpel Undersaat, og derfor søgte adskillige Udflugter. Samme Steen Sture var efter Kong Carls Død bleven udvalgt til Rigets Forstander udi Sverrig, saasom de Svenske ansaae ham som den dygtigste og værdigste Mand til saadant højt Embede. De bleve ogsaa ikke bebragne udi deres Tanker; thi han forestod Riget med saadan Visdom udi mange Aar, saa at de Svenske syntes ingen synderlig Lust at have til andet Regimente; thi han var hurtig, aarvaagen og tapper, var ogsaa en stor Mester i at forstille sig, saa det var mere ved Intriguer end ved Sværdet, han gjorde Dannemark Afbryk. Hans

p) Recess. Calm. die Nativit. Virg. 1483. p. 977.

største Talent bestod derudi, at han saalænge kunde
 conservere sin Myndighed blant et uroligt Folk, der
 ikke kunde skikke sig i at lade sig regjere af Konger,
 end lige af deres Ligemænd; thi endstjøndt han havde
 en overvættets stor Ambition og Gresnge, syntes
 han dog ingen at have, og derfor var anseet af de
 Svenske som en Mand, hvis eneste Djemærke var
 at beskytte Folkets Frihed. Saa tit der handlede
 om at underkaste sig Konge-Regjering, stillede han
 sig saa ivrig derfor som nogen Anden, men brugte
 derimod alle optænkelige Konster for at hindre saa-
 dant at komme til Execution; thi han vidste paa en
 særdeles subtil Maade at gjøre den danske Regjering
 fort, og var særdeles rig paa Udflugter og Paaskud
 for at hindre Kongen at komme paa den svenske Thro-
 ne, ja, naar Alting ikke kunde hjelpe, vidste han at
 gjøre sig syg. En saadan Mand var denne Steen
 Sture, som Kong Hans havde at bestille med, og
 af hvilken den svenske Krone blev ham ubi saa mange
 Aar gjort disputerlig. Han holdtes for at nedstam-
 me af en gammel holstensk Familie, hvilket dog nogle
 svenske Skribentere nægte. Dette seer man dog af
 de Sturers Vaaben, at han var af anden Familie
 end Svante Nielsen Sture, som succederede ham
 ubi Rigets Administration. Hvorom Alting er, hvis
 han ikke var af de ældste svenske Familier, saa var
 han

han dog en af de største Mænd, som Sverrig har tilveiebragt.

Strax efter den calmarske Reces, udi hvis Kraft Kongen skulde antages i Sverrig, drev denne habile Mand paa, at de Tvistigheder angaaende Gulland, Skjordalen, og Svarteqverne først maatte afgjøres. Den Tvistighed om Gulland var af saadan Beskaffenhed. Jeg har udi foregaaende Historie ofte antegnet, at denne vigtige D-fts Waldemari 3 Lider har været Tvistens-Uble mellem Danmark og Sverrig. Jeg har ogsaa viset, hvorledes Gulland kom udi de prydsske Ordens-Herrers Hænder, og hvorledes Landet blev igjen tilbageløst fra de samme. Tilgemaade hvorledes dermed bleve forlehuede de Axel-Sønner. Samme Axel-Sønner vare danske Herremænd, ni Brødre, nemlig Herr Aage, Herr Lauritz, Herr Oluf, Herr Peder, Herr Kiold, Herr Iver, Herr Erik, Herr Philippus og Herr Anders Axelsen; af dem havde nogle begivet sig til Sverrig, hvis Aarsag er viset udi Christiani I Historie, og komme der ikke udi mindre Anseelse end de Andre vare udi Danmark; ja Erik Axelsen blev Sverrigs Riges Forstander. Herudover findes endnu baade svenske og danske Axelsønner, som ere bekjendte under det Navn Totter. En af disse ni-Brødre, nemlig Oluf Axelsen, fik Gulland udi Pant af Kong Christian, efterdi han havde ladet sig bruge til at indtage

sams

samme D for Kongen. Karl Knudsen anvendte stor Umage for at faae Gulland fra de Arelsonner, hvilke regjerede Den som souveraine Herrer. Efter Oluf Arelsen faldt Landet til hans Broder Iver Arelsen, hvilken Kong Carl gav sin Dotter til Egte paa de Vilkaar, at Gulland skulde indrømmes til Sverrig. Men Iver Arelsen beholdt baade Princesessen og Den, og regjerede den med kongelig Myndighed. Dette var Aarsag, at de Svenske saa hæftig paastode Gullands Restitution, og ikke vilde bekvemme sig til at antage Kong Hans, førend saadant blev fuldbyrdet. Ingen fandt sin Regning mere ved denne Paastand end Gouverneur Steen Sture; thi at betinge sig Gullands Restitution, førend Kongens Antagelse og Kroning, var udi visse Maader at nægte Kongen sin Ret til Sverrige, efterdi Iver Arelsen havde sat sig saa fast paa Gulland, at man ikke uden med Magt og Møje kunde faae Den af hans Hænder. Denne Sag standsede derfor Rigernes Forening. De Danske dreve paa, at Kongen først maatte krones i Sverrig. De Svenske derimod paastode, at Gulland først skulde gives tilbage, og, saasom saadant var vanskeligt saa hastig at tilvejebringe, afmaalede Steen Sture denne Vanskelighed som en Uvillie hos Kongen, og forestillede de svenske Stænder, at, hvis de nu ingen Ret kunde faae, de da langt mindre kunde vente sig nogen, naar

Kon:

Kongen blev fast udi Sadelen. Saaledes varede Misforstanden længe mellem Rigerne, og, naar Kongen raabte paa Kronen, raabte de Svenske paa Gulland, og vandt ingen derved uden Steen Sture, som imidlertid blev ved Sverrigs Riges Administration. Hvad Udfaldet ellers denne Tvistighed om Gulland havde, item hvorledes og af hvad Aarsag Iver Apxelsen siden overgav Den til Kongen, skal paa et andet Sted videre omtales.

Hvad Førstendommenes Sager angaaer, da har jeg tilforn antegnet, at Kongen saavel som hans Broder, den unge Hertug Fridrik, begge vare antagne som regjerende Førster udi Slesvig og Holsten. Dette, faae Kongen, vilde udi Fremtiden foraarsage Ulejlighed, og idetringeste skille Riget ved den Halvedel af samme Førstendom, helst, om hans Broder fik mandlige Arvinger, paa hvilke den ene Del vilde forplantes; herudover greb han til en subtil Invention for at forebygge saadan Ulejlighed, skikkede sin unge Broder strax udi det Aar 1483 til Cöln at studere, og forhvervede ham sammesteds et Kannikdom eller geistligt Lehn, forhaabende siden at hjælpe ham til en Bispestol, og consequenter at befries fra saadan Rival, og beholde Førstendommene alene. Men, da den unge Hertugs Venner mærkede, hvorhen Kongen sigtede, overtalede de ham til at resignere samme geistlige Lehn, hvilket ogsaa skede; thi han forlod Cöln

ken mod Kongens Billie og Videnskab, og begav sig til Førstendommene igjen, for at antage og selv at regjere den Del, som ham kunde tilkomme. Og menes der, at Dronningen var det fornemteste Instrument til at smedde dette Verk, saasom intet laae hende mere paa Hjertet end denne hendes Favorit-Søns Høshed. Hvad, som ellers mærkværdigt påferebe dette Aar udi Holsten, var, at foromtalte Henning Pogwiffs Børn q) finge Frihed at komme til deres Fæderneland, og der at tage deres Arvegods udi Possession. Jeg har udi Christiani 1 Historie antegnet Aarsagen, hvorfors samme Henning Pogwiff kom udi Landflygtighed, og at Kongen ved ingen Intercession kunde bevæges til at give ham sin Frihed igjen. Men efter hans Død tog Kong Hans hans Børn til Raade, saa at de nøde deres Fædernegods igjen, men de Penge, som de havde at fordrø af Regjeringen, bleve dem ikke tilbagegivne. Paa samme Tid lod Kongen udskrive en Landdag til Glensborg, hvor der blev handlet igjen om at fornye og stadfæste Stændernes og Stædernes Privilegier. Derover blev vel et Skrift forfattet, men blev af Kongen ikke for-

seg-

p) Peters. Hols. Chr. part. 4. Hos ham hede Henning Pogwiffs Børn Henning og Wolf, men hos Svitfeld Claus istedenfor Wolf; bemeldte Svitfeld anfører ogsaa deres Fred til det Aar 1488.

seglet. Paa samme Tid blev ogsaa en Skat bevilget, som den holstenske Krønike vidner at have beløbet sig til 200000 Gylden. Anledning til denne store Skats Paabydelse var Fornødenhed til den store Gjelds Betaling, som Christianus I var geraaden udi, endel for at udkjøbe sine Medbejlere til Førstendommene, endel ogsaa for at føre Krigen mod Sverrig. Riget blev ej heller forskaanet for denne Skat; men, ligesom der af hver Ploug udi Førstendommene gaves to Gylden, saa gav hver Bonde udi Danmark tre Mark, og hver Tordegn en rhinsk Gylden.

Men det allermærkværdigste, som udi dette Aar 1483 tildrog sig udi Holsten, var det store Oprør udi Hamborg, hvortil gaves saadan Anledning. Danmark søgte ofte at hæmme Hansfestædernes Handel paa Island. Raadet havde ogsaa i den Henseende ladet indføre udi Kong Hanses Haandfæstning, at Hansfestæderne skulde forbydes at handle paa Island. Men, at saadant ikke var fuldbyrdet, sees af de Besværinger, Almuen udi Hamborg dette Aar førte mod deres Dyrighed, beskyldende nogle af dem, at de for deres egen Nytte og Fordels Skyld lode føre saa meget Korn ud af Staden til Island, at mange fattige Folk derudover maatte lide Hunger og Nød. Den onde Tanke, som Almuen derudover havde mod Raadet, tog dagligen saaledes til, at man frygtede for Oprør. Og, som udi deslige Tilfælde

fælde den gemene Mand aldrig fattes Anførere, saa gav sig her an en Bødker ved Navn Henrik von Lohn, hvilken engang, da Borgerne vare forsamlede, begyndte med høj Røst at haranguere mod Dyrigheden, som han beskyldte for alene at see paa deres eget Beste, og ingen Omforg at have for Staden, hvor Almuen led Nød og Mangel paa Levnetsmidler, efterdi de Store og Rige udførte Korn og Lvæg til Fremmede. Denne oprørske Tale kom Raadet strax for Dren, hvorudover man strax lod gribe denne dristige Mand, og kaste ham i Fængsel. Men ved dette Middel vandt man ikke andet end at kaste Dlie i Jlden; thi Henrik von Lohns Anhængere rottede sig strax sammen, og besluttede med Magt at tage ham ud af Fængslet igjen. De toge deres Tempo da iagt, da Raadet var bortrejst af Staden, og omringede paa Bejen til St. Peders Kirke en af de Borgemeistere, som var bleven hjemme, og anholdt med Truselers hos ham om Henrik von Lohns Løsgivelse, og, som den ældste Borgemeister endelig, af en Hændelse eller for at assistere sin Collega, der ogsaa lod sig indfinde, nødde dem begge at gaae med sig til Fængslet, og det med saadan Hidsighed, at den yngste Borgemeister paa Bejen bekom et Drefingen, saa at Blodet løb ham ned af Ansigtet. Da de nu komme til Fængslet, blev Dørren med Magt opslagen, og den fangne Henrik von Lohn blev strax udtagen.

Den ældste Borgemeſter lode de gaae ſin Vej, men den yngſte maatte med ſit blodige Hoved følge Henriſ von Lohn til hans Hus, og derpaa forlade Staden. Men dermed endtes ikke Oprøret; thi Borgerne ſamlede ſig derpaa ſammen, lode Storm-Klokkerne ringe, ſaa at Alting havde Anſeelse til indbyrdes Krig. Den ældſte Borgemeſter, ſom menede ſig at formaae noget hos dem, ſkikkede dem da Bud, og lod dem bede, at de vilde give dem tilfreds, og gav tilkjende, at Fredagen derefter Raadet ſkulde ſamles, og da overlægge, hvad ſom kunde være til Almuens Beſte. Men han fik det haantlige Svar, at, hvis Borgemeſteren vilde Borgerne noget, var det billigt, at han kom til dem. Dertil beqvemmede denne gode Borgemeſter ſig, gik ſelv til dem, og formanede dem med ſaadan Sagtmodighed, at de ſkilted ad, og Alting blev ſtillet. Derpaa begyndte man at handle om Forlig. Imidlertid, ſaalænge ſom Uroligheden varede, havde Borgerne Nøglerne til Stadsportene, og beſkikkede hver Dag Vagten, frygtende, at Fremmede ellers ſkulde indlades ubi Staden for at beſtyrke Oprighedens Parti. Dermed lode de Oprørſke ſig ikke nøje, men ſøgte at anmaſſe ſig Stadens Regimente, og omſider, for at komme til ſaadant Maal, beſluttede at myrde Raadet med de fornemmeste Borgere St. Hans-Aften, paa hvilken Tid Raadet og de fornemmeste Borgere plejede at ſamles. Og, for at

at sætte Smykke paa saadan hæslig Gjerning, opdigtede de saadan Løgn. En Handverksmand skulde foregive, sig at have faaet et Brev fra sin Broder udi Lybek af den flygtige Borgemeester, at den samme havde forbundet sig med den lybske Magistrat mod Borgereskabet udi Hamborg, og at Borgemeesterne udi Lybek skulde lade sig indfinde St. Hans-Dag udi Hamborg. Over dette Rygte, som med Flid blev udsprede for at sværte Raadet, blev mange gode Borgere allarmede. Nogle af dem bade denne skalkagtige Handverksmand at give Magistraten saadant tilkjende; men, som han svarede, at Raadet saadant allerede vidste, lod man ham opkalde paa Raadhuset, og der examinere ham, og som han hverken kunde bevise, hvad han havde sagt, ej heller producere det omtalte Brev, som han vidnede sig at have istykker revet, blev han som en aabenbare Løgner kastet i Fængsel, og, endskjøndt hans oprørske Staldbrodre saadant fortrøde, turde de dog ikke hindre det, efterdi mange fornemme Borgere istemmede med Raadet udi den Sag. Men Forbittrelsen formeredes derover hos de Oprørske. Endeligen, da Raadet engang med Borgerne vare samlede paa Raadhuset, kom en Skibsbygger med en Hob Oprørske, og vilde med Magt trænge sig ind paa Raadhuset, men de finge saadan Modstand, at de maatte vige tilbage, og Skibsbyggeren blev tilligemed en Anden greben og

fængslet. Herpaa raadførte Dyrigheden sig med Borgerne, hvad man skulde foretage med disse oprørske Fanger, og blev der besluttet, at deres Process dem skulde formeres, hvilket ogsaa skede; thi man dømte dem til Døde, og lod dem halshugge paa Bjerget ved St. Peders Kirke.

+
 Hvad Henrik von Lohn angik, som var Stifter af dette Oprør, da tilbrog sig med ham en mærkelig Hændelse. En Adelsmand, ved Navn Freytag, kom samme Tid med sin Frue til Hamborg. Den samme foregav, at Henrik von Lohn var hans Vorne, og formanede ham hemmeligen at kjøbe sig løs, paa det at saadant ej skulde spørges udi Staden. Henrik von Lohn blev derover saa forbittret, at han søgte at ophidse den hele Stad mod samme Herremand, hvorudover han fandt ikke raadeligt at forblive længere udi Hamborg, men rejste bort, og efterlod sin Frue for at forfølge sine Prætensioner. Hende tracterede Henrik von Lohn meget skammelig, hvilket forarsagede, at hendes Husbond skrev Raadet til, og forlangede Satisfaction, og, som Raadet og de skikkeligste Borgere intet heller ønskede end samme von Lohns Ruin, lode de ham føre for Retten, og dømme fra Livet. Han blev ogsaa strax derpaa til alle Godts folks Fornøjelse rettet, og dermed endtes dette farlige Oprør, som udførligen er

be-

beskrevet af den hamborgske Doctor Cranzius r), som levede paa samme Tid.

Efterfølgende Aar 1484 blev Negotiationerne fortsatte med Sverrige. Der blev da et nyt Mode igjen holdet til Calmar. De Danske dreve paa den calmariske Recesses Fuldbgyrdelse. De Svenske derimod paastode, at de Tvistigheder angaaende Gulland, Skjerdalen og Svarteqverne maatte først afgjøres. Hvorudover der fandtes de, som raadede Kongen, at han med Magt skulde søge sin Ret, som de ham saavel som hans Fader i lang Tid havde forholdt. Men Enkedronningen raadede ham stedse fra Krig, og holdt for, at man heller skulde continuere med Negotiationerne, hvilke derudover bleve fortsatte, saa at Danmarks Raad skikkede ofte Bud og Skrivelse til Sverrig, foreholdende Stænderne, at de vel skulde betænke, hvad Ulejlighed deraf vilde flyde, om de længere bleve ved at disputere Kongen hans Ret. Mange lode sig deraf bevæge, saa at der bleve to Partier i Sverrige. Det ene holdt med Kong Hans, og hemmeligen arbejdede paa Rigernes Forening. Det andet derimod hang ved Steen Sture, som forunderligen vidste at spille sin Kulle under det Navn af Rigets almindelige Beste. Udi Sverrig søgte han at sværte den danske Regjering, og at afmale det som en Uvillie hos Kongen, at han ikke vilde beqvemme sig

r) Crantzii Vandal. lib. ult.

sig til at afgjøre Tvistigheden om Gulland. Hos Kongen derimod foregav han Skylden ikke at være hos sig, men hos Almuen udi Sverrig, som ikke kunde bevæges til at antage Foreningen, førend de omtvistede Sager vare afgjorte. Udi dette Aar regjerede ellers en særdeles Pestilenske over hele Danmark tilligemed en dyr Tid, saa der menes, at begge disse Plager borttoge henved den tredie Del af Indbyggerne, saavel udi Kjøbstæderne som paa Landet.

Seg har tilforn udi Christiani I Historie talt om den Uvillie, som var rejset mellem Danmark og Engeland, formedelst det Mord, som nogle Engelske bedreve paa Kongens Lehnsmænd paa Island, Børre Thorlossen, item formedelst de fire engelske Skibe, som derfor bleve arresterede i Sundet. Men, omendskjøndt samme Tvistighed blev bilagt ved den utrechtiske Fred 1474 s), saa blev dog Søen igjen opfyldt med engelske Fribyttere, som vare Levninger af forrige Krig. Disse Fribyttere bleve siden formerede af Francke, og tilføjede saavel danske som Hansestædernes Skibe stor Skade, ja deres Driftighed gif omfider saavidt, at de løbe ind udi Sundet for Helsingør, som er Rigets Toldsted, og der bortsnappede Skibe, som laae paa Reden. Over dette besværgede Kong Hans sig saavel hos Frankrig som hos

Engel-

s) Svitsfeld siger her 1468, men det maa være fortrykt.

Engeland, men Kongerne af Frankrige og Engeland affpisede ham alene med Snak, foregivende, at saadant skede mod deres Billie, og at det stod ikke i deres Magt det at hindre. Hvorudover Kong Hans udi dette Aar 1485 lod forskrive sit Raad til Kjøbenhavn for at høre deres Betænkning, hvad som skulde foretages. Han forelæste dem Copie af de Breve, som han havde tilskrevet begge Konger, iligemaade hvad Svar han derpaa bekommet havde. Raadets Betænkende var derfor, at, saasom Kongerne foregave, at dette Fribytteri blev dreven mod deres Billie og Videnskab, at man da skulde udruste Krigsskibe for at hemme sig Vold, og at sætte Magt mod Magt. Dette blev ogsaa iværksat, og endel danske Skibe gik ud i Søen, hvilke erobrede nogle Fribytttere. Men de udrustedes dem Aaret derefter langt stærkere, hvilket forarsagede, at de Danske maatte doublere deres Magt, og lod Kong Hans da tage udi Tjeneste de bekjendte tvende Fribytttere Pinnick og Piickhorst, som fordum havde tjent Greve Jacob af Oldenborg, og under ham øvet Fribytteri.

Om denne Greve Jacob er tilforn intet talt, hvorfor jeg til Historiens Forstaaelse her vil melde noget om hans Bedrifter. Jeg har tilforn antegnet, at Christianus I havde tvende Brødre, hvoraf den ene, nemlig Gerhard, fik Oldenborg, og den anden,

nem-

nemlig **Mauriz**, **Delmenholst**. Denne sidste efterlod sig en Søn ved Navn **Jacob**, med hvilken **Biskop Henrik** af **Münster** svæde flige Konster og Practiquer, at han skilte ham ved det Grevskab **Delmenhorst**, som var hans Fædernearv. Og, som **Greve Jacob** saaledes var bleven skilt ved sit Land, rejste han over Bøltet til Danmark, hvor han af sine overblevne Midler, som han havde salveret, udrustede nogle Skibe, og dermed agerede en Fribytter; og, som de tvende Stæder **Lybek** og **Hamborg** havde spillet under Dække med **Biskoppen** af **Münster**, for at skille ham ved **Delmenhorst**, togde han især paa bemeldte Stæders Skibe, og gjorde dem allevegne stor Afbræk. Dette forarsagede, at **Lybek** og **Hamborg** besværgede sig højligen over ham hos **Kong Hans**, og begjærede, at han som en Sørover maatte straffes. Men, som **Greve Jacob**, da deres Klagemaal indkom, var udi **Norge**, foregav **Kongen**, intet dermed at kunde foretages, før end han hørte sin Fætters **Grevens** Erklæring derpaa. Det synes ogsaa, at **Kongen** havde hverken Lyst eller Villie til at hindre saadant, estertænkende, hvilken Skade **Lybek** og **Hamborg** havde tilføjet **Greve Jacob**, og at den Krig, som han førte mod dem, var ikke ilde grundet 1). Men, som **Greven** fort derefter både udi

Nor.

1) *Crantzii Metrop*, lib. 12. cap. 6. *Hammelman Oldenb. Chr.* pag 294.

Norge, ophørede denne Tvistighed. Hvor hæftig forbittrede Hansfestæderne ellers havde været mod denne Greve Jacob, som udi Historien kaldes *Domiscellus Jacobus*, kan sees af den ofte citerede ubestjendte Autor til den slaviske Krønike u), hvilken fortæller om hans Fordømmelse og Hensart til Helvede, med slige Omstændigheder, som han selv kunde have været ifølge med; thi han siger, at saasnart bemeldte Greve Jacob døde, blev han af en hel Skot Dævle bragt udi Triumph til Helvede; men, saasom Historien viser, at det var aldeles ikke uden Aarsag, at denne betrængte og landsflygtige Herre plagede de hansestædiffe Kjøbmænds Skibe, saa kan man ikke vist sige, hvor denne Greves Sjæl foer hen. Det staaer vel udi en Autors Magt at skrive de Dødes Rejsepas, men Gud alene raader for Rejsen, og assignerer Boliger anderledes end Mennefferne. Det er ellers ved disse Tider, som bemeldte Autor ender sin slaviske Krønike, saa at det synes, at han har levet udi Kong Hanses Tid; thi han taler om hollandske Fanger i Christiani 1 Tid, som endda ikke vare løsende x).

De

u) *Anonym Chron. Slav.* Ordene ere disse: *cujus animam multitudo inferorum ad baratra ovando perduxit.*

x) *Plures Holsati ibi fuerant captivati, nondum liberi.*

De fornemteste Sø-Commandeurer, som Greven havde betjent sig af, vare Pinninck og Piickhorst. Dem tillige med Andre, som vare øvede udi Caperier, tog da Kong Hans udi Tjeneste, for at sætte Fribyttere mod Fribyttere, eftersom de forstode Handværket ligesaavel som de Franske og Engelske. Kongen lod iligemaade tilbyde Hansfestæderne, at, hvis Nogen vilde udruste Skibe for at togde paa de Franske og Engelske, skulde det være dem tilladt, og skulde de have Frihed at føre Byttet ind udi Riget, hvoraf Kongen skulde nyde en Del og de selv beholde tre Dele. Saaledes begyndte den store Fribytter-Krig for Alvor at gaae for sig, og varede den indtil 1490. De danske Fribyttere gjorde Søen imidlertid saa trang for de Engelske og Franske, at de neppe mere kunde opdukke; thi de lode sig ikke alene nøje ved at angribe dem udi Søen, men de besøgte dem ogsaa paa de engelske og franske Kyster og Strømme. Saa at England og Frankrig nu begyndte at føre samme Klagemaal som Danmark tilforn, hvorvel med mindre Føje, efterdi deres Skibe havde først begyndt at øve saadant Handværk. Mange danske og tydske Avanturiers bleve rige udi denne Fejde, og derfor gjerne ønskede, at den havde varet længere; men mange Ufskyldige lidde ogsaa derved, og geraadede udi yderste Armød.

Hvad

Hvad indenlandſke Sager angaaer, da gav Kongen dette Aar Kjøbenhavns By adſkillige Privilegier, og gjorde for ſamme Stads Indbyggere adſkillige Lovde, blant andre denne, at Ingen maatte gaae eller ride udi Kjøbenhavn med ſpendt Armbøſſe, hvilket giver tilkjende, at Buer endda var det brugelige Skudgevær, og at Bøſſer endda ikke vare ret komne udi Brug. Videre blev forordnet, at Ingen maatte tappe Vin, Mjød, tydſk eller danſk Ol udi Kjøbenhavn, uden med det roffildſke Maal, hvoraf ſees, at man endda rettede ſig efter den gamle Hovedſtads Sædvaner. Ved de andre Artikler er intet ſynderligt at mærke, hvorfor jeg dem ikke her vil anføre y). Udi ſamme Aar confirmerede Pave Innocentius 2) de Privilegier, ſom hans Formænd Nicolaus 5 og Calixtus 3 havde givet Danmarks Indbyggere, at ingen danſk Mand maatte ſtævnes udenlands for Paves Legater, førend Hjemmedom var gaaen. Aarsagen, ſom Paven foregiver til ſaadan Privilegii Udfædſe, var meget grundig, nemlig, at de pavelige Forordnede ikke ſaavel kunde være underrettede om danſke Sagers Beſkaffenhed, ſom indenlandſke Dommere, item at det var Rigets Underſaatters beſværligt og koſtbart at rejſe ud af Landet, helſt om Vinteren.

y) Vid. Privileg. Hafn. dat. die St. Canuti Ducis pag. 987.

2) Bulla *Innocentii* pridie idus Junii 1485.

teren. Saadant Privilegium udstrakte ogsaa denne Pave til det Slesvigske, samt Holsten og Stormarn. Af dette Privilegio erhvervede Kongen to Exemplarer, hvoraf det ene blev forvaret udi Rigets, det andet udi Førstendommens Archiv. Udi dette Aar døde Olaus Martini, Biskop udi Roskild, kongelig Cancellar og det kjøbenhavnske Akademies første Patron: Han funderede St. Birgittæ Capel a). Han var udaf ringe Herkomst, men ved sine Dyder og Meriter kom til saadan Værdighed. Hans Succesfor var Nicolaus Skaffue.

Efterfølgende Aar var mærkeligt formedelst Gullands Afstaaelse til Danmark af Hr. Iver Apelsen Tot. Hvorledes saadant skede og af hvad Anledning, vil jeg her korteligen melde. Jeg har tilforn antegnet, med hvilken Titel bemeldte Iver Apelsen besad denne vigtige D, nemlig at han havde faaet den af sin Broder Oluf Apelsen, til hvilken den af Kong Christian var pantsat for en Sum Penge. Jeg har ogsaa fortalt, at Gulland længe havde været Evisstens-Øble mellem Danmark og Sverrige, og at de Svenske ikke vilde bekvemme sig til at antage Kong Hans, førend Den blev lagt til Sverrig. Mellem denne Iver Apelsen og den svenske Administrator, Steen Sture, rejste sig Uvenskab formedelst Finland,

a) Lib. Daticus Roschildensis fol. 124. in excerpt.
Th. Barth.

land, som Iver Apelsen blev fraløffet, og, end-
 skjøndt der blev gjort et Fordrag mellem dem, hvor-
 ved Iver Apelsen til Vederlag for Finland bekom
 adskillige Stæder udi Sverrig, blev den engang rej-
 sebe Misforstand dog derved ikke hævet, tvertimod
 Iver Apelsen slog sig til Steen Stures Avinds-
 mænd udi Sverrig, arbejdede med de Samme paa at
 fjerne ham ved Rigets Administration, og at spille
 den i Hænder paa Arved Trolle, som var Hr. Ivers
 Datters Mand. Dog kom Sagen ikke dertil; thi
 der blev sluttet et Forlig, saaledes, at Steen Stur-
 re forblev ved Regimentet, som tilforn, og Iver
 Apelsen begav sig til Gulland igjen, hvor han regje-
 rede som en Enevolds-Konge, og som den, der hers-
 ken dependerede af Danmark eller Sverrige. Han
 lod ogsaa udruste mange Skibe, og tvang Hollænder-
 ne at bringe sig aarligen to Skibs-Ladninger med
 Salt for Bisby b). Og, saasom han udi nogle Aar
 foruroligede Søen, skjeldede de Svenske ham for en
 rebelsk Sørover, saasom de mente, at Gulland var
 en Province af Sverrig. Steen Sture saavelsom
 det svenske Raad formanede ham ofte at staae fra saa-
 dant Haandverk, hvorved Sverriges Rige hørte ilde;
 men alle slige Formaninger vare forgjæves, efterdi
 Iver Apelsen mente, at Skammen og Eftertalen
 kom alene paa ham selv, saasom Gulland var ingen

De-

b) Olaus Petri hist. Svec. Manuscr.

Dependence af Sverrig. Da Hr. Iver engang kom til Vland, og Steen Sture fik Kundskab derom, begav han sig til Calmar, begjærende der at komme i Tale med ham. Men Hr. Iver troede ikke Landefreden, stillede sig syg an, og vilde ikke komme, hvorudover Sture rejsede til Vland og inviterede ham til sig til Skoggens, ikke langt fra Borkholm, hvor han da opholdt sig, men Iver Arksen gav ikke alene intet Svar, men gjorde Anstalt til Modstand. Herudover belejrede Steen Sture ham paa Borkholm c), og søgte der saaledes at indspærre ham, at han ikke skulde komme ham af Hænderne. Men han fik en Baad om Natten, og dermed salverede sig over til Gulland. Herudover kunde man ikke vente andet, end at de Svenske med al Magt skulde angribe Gulland, hvorudover Kong Hans, for at hindre, at den skulde ikke falde udi deres Hænder, udrustede 40 Skibe til Iver Arksens Beskyttelse. Men, førend disse Skibe udløbe, kom Hr. Iver til Kong Hans ved Dragør, og der overgav ham Gulland, udi Haab at nyde anden Befordring for saadan Villighed, eller at Kongen skulde give ham Landet frivillig til Forlehning igjen. Nogle mene, at han lod sig overtale til saadant af hans Venner og Paarørende udi Danmark, item af hans egen Hustru Frue Magdalena, hvilken holdt for, at, eftersom, de Arks-

c) Olaus Petri hist. Svec. Manuscr.

sønner havde faaet Landet af Danmark, saa var det og billigt, at de leverede det samme Rige tilbage. Dog er det rimeligst, at Hr. Iver greb til saadan Resolution, efterdi han frygtede, at de Svenske skulde erobre Den med Magt, og derfor besluttede godvilligen at overdrage til Danmark det, som han saae sig ikke ubi Stand at kunne beskytte med egen Magt, og saaledes af Nød gjorde sig en ny Fortjeneste. At Kongen ikke ansaae denne Afstaaelse som nogen stor Merite, viser Udgangen; thi han blev ikke recompenferet saaledes, som han bildte sig ind at have meriteret: Dog gav Kongen ham hans Fæderne Jorde-Gods tilbage, som var dømt under Kronen. Det Forsonings-Brev, som Kongen lgav for Gullands Afstaaelse, lyder saaledes d):

Vi Hans med Guds Naade Danmarks, Norges, Venders og Gothers Konge, udvalgt til Sverrig, Hertug udi Slesvig, Holsten &c. Gjøre alle vitterligt, at, som Hr. Iver Apelsøn, Ridder, vor elskelige Mand og Tjener, haver nu igjen antvordet Os paa Danmarks Krones Vegne Vort Slot og Lehn, Visborg og Gulland, frit og qvit, som han havde udi Forlehning af Vor Fjære Sader Kong Christian og Danmarks Krone, og derudi har ladet see sin Trostøb; saa have
Vi

d) Lit. Reconcil. in Castro Wisborg. 1487 p. 990.

Vi nu efter vort elskelige Raads Raad undt, og givet ham Vor Hyldest og Vensteb, og eftergivet al den Uvillie og Skade, som han Os gjort haver, i hvad det ellers er eller nævnes kan, saa at det skal blive en fuldkommen aftar led Sag til evig Tid. Og haver han for sig og sine Arvinger gjort Os sin Ed, hvorpaa Vi have antaget ham og hans Gods, rørende og urørende, med hans Tiunde, Tjenere og Vornede udi Vor Kongelige Beskyttelse, forbydende Alle og Enhver derudi at gjøre nogen Hinder under Straf af Vor Kongelige Vrede. Datum Visborg 1487. Saaledes kom denne vigtige D under Danmarks Krone igjen, uanseet alle de Machiner, Sverrigs Administrator havde sat i Bærk, for at bringe den under Sverrig, og forme-rede saadant ikke lidet den Koldsindighed, som var mellem Rigerne, hvorvel Steen Sture, som var en stor Mester i at simulere, lod sig ikke mærke saa meget med sin Fortrydelse paa samme Tid. Han havde da ogsaa Si.teresse i at forstille sig, og give Kong Hans gode Ord, saasom Dland med Borkholm var endda udi Iver Axelens Hænder, og Ivers Frue søgte om Uudsætning af Danmark. Hvorudover da Kongen efter Gullands Erobring kom med sin Flaade til Dland, indlob Steen Sture sig udi en venlig Samtale med ham, og lovede at over-

antvorde ham Sverriges Rige udi Følge af den calmariske Reces, betingende sig for saadan Velvillighed Kongens Underhandling mellem ham og Jver Apelsen om Dlands Overgivelse. Kongen lod sig overtale af denne listige Mands Ord og Løfter, og formaaede Hr. Jver til at overgive Dland, hvilken Steen Sture ikke saasnart havde faaet i Hænde, førend han begyndte at gvoede sin gamle Vise, nemlig, at det gjorde ham ondt, at den svenske Almue var Kongen saa lidet bevaagen, og at, hvor stor Møje han selv og Andre anvendte paa den saalænge løbende Rigeres Forening, saa fremtvæde den gemene Mand dog i sin Koldstindighed og Mistanke mod den danske Regjering; dog haabede han ved kraftige Persvasioner at bringe Sagen til en lykkelig Ende. Man veed sandeligen ikke, hvad man mest her maa forundre sig over, enten Kongens Lettroenhed, eller Stures List; thi det var ikke den første Gang, han havde givet saadan Forsikring, og var befunden at have handlet tvertimod, og dog lod Kongen paa blotte Ord overgive ham Dland. Ingen var mere at beklage herudi end Jver Apelsen, hvilken mistede baade Gulland og de andre Stæder, han havde udi Sverrige, og af en liden Konge blev igjen reduceret til en simpel og maadelig bemidlet Uheldsmand; thi det Gode, han beholdt udi Danmark, var ikke af den Consideration, at det forslog til saadan anseelig Mands

Underholdning. Det allerværste var, at han fik ingen Tak, hverken hos det ene eller hos det andet Parti; thi Steen Sture mente, at han havde Kongen alene Obligation for Dlands Overgivelse, og at han igjen derfor nogenledes havde fyldestgjort ved at gjøre ham prægtige Løfter, som han ikke agtede at holde. Kongen paa den anden Side ansaae Gulands Afstaaelse ikke som nogen Merite, holdende for, at Iver Apxelsen af tvende onde Vilkaar alene havde udvalgt det, som var mindst ondt, og havde af Nød overgivet Landet, paa det at det ikke skulde falde i hans dødelige Fienders Hænder. Iver Apxelsen levede derfor udi maadelig Anseelse, og døde udi det Tilstand.

Dette var det fornemste, som tilbrog sig udi det Aar 1487, udi hvilket Aar en Herredag blev holdet til Lund, hvor Kongens ælteste Søn Christian af de nærværende Gejstlighed, Adelskab, Borgere og Bønder blev samtykt til Konge efter hans Faders Død. Samme Prins var fød til Nyborg af Dronning Christine, 1481, saa at denne Hylдинг skede udi hans syvende Aar. Dette er den navnkundige Prins, som siden blev Herre over de tre nordiske Riger, og hvis Historie er mere bekjendt end nogen dansk Konges i Henseende til hans Lykke, Modgang, og haarde Regimente.

Den

Den store Fribytter = Krig continuerede endda mellem Danske, Engelske og Franske, uden at Rigerne derover vare indviklede udi virkelig Krig, thi enhver Potentat stillede sig an, som han intet vidste deraf. Alene Sofatende sølede, at Krigen var virkelig, og kunde bevise det samme ved deres Skibes og Godses Forlis. Adskillige virkelige Krige mellem Danmark og Engeland have i Gjærningen været mindre virkelige, saasom de undertiden have alene bestaaet udi Manifester og Formaliteter. At der ellers ingen åbenbare Fejde var mellem Kongerne, og at denne Fribytter = Krig ingen Titel havde af Krig, vides af den Handel som efterfølgende Aar 1498 var imellem Danmark og Engeland. De londonste Kjøbmænd besklagede sig samme Aar, at de Tydske paa Contoret i Bergen formeent dem deres Handel paa Bergen, ja at de forbøde at sælge dem Victualier. De oprippede ogsaa adskillige andre deslige Ting, som dem vare vederfaret af samme Contorske udi forrige Kongers Tid. Kong Henrik af Engeland skrev derfor Kong Hans til, forestillede ham sine Undersaatters Klagemaal, og begjerede, at de maatte beholde deres gamle Friheder, som de tilforn stedse have nydt udi Danmark, Norge og Sverrig. Kong Hans søjede ham ogsaa derudi, og forordnede, ingen Hinder at gjøre de Engelske udi deres Handel paa Bergen. Men den Misforstand, som engang var rejst mellem

de Engelse og Contorske, forarsagede, at de første gæve over den Handel paa Bergen, og at de selv fra den Tid brugte Fiskeri under Norge, saa at de Contorske derudover mistede den Debit; de tilforn havde til de Engelse paa Fiskevarer udi Bergen. Denne Handel viser, at der var Venskab mellem Kongerne, medens begges Undersaatter røvede og plyndrede hinanden tilføes, saa at det her kunde hede, at den ene var den andens Ven, men alene tillands.

Det er ellers herved at mærke, at Stats-Konflikten saavel under denne Konge som hans Formand begyndte at rafineres, og det efter andre Nationers Exempel; thi de fleste Potentater begyndte da at omgaaes hinanden paa langt anden Maade end tilforn. Under de forrige Konger var brukeligt, at, naar en Potentat blev misfornøjet med en anden, erklærede han ham strax Krig, og, naar Sagen ikke var af den Bigtighed, at Krig kunde erklæres, ophævede man dog al venlig Correspondence, og kaldte Ambassadeurerne tilbage. Men paa disse Tider bleve Stats-Maximerne derudi forandrede; thi hvor stor Misfornøjelse, Koldsindighed og Mistanke der end rejste sig blant Potentater, holdtes der dog gode Miner, høflige Breve bleve vekslede som tilforn, og Ambassadeurerne forbleve ved de suspecte Hoffer, indtil aabenbare Krig blev erklæret, hvilket kan sees af disse Uroligheder mellem Danmark og Engeland; thi,
end.

endskjøndt begge Rigers Undersaatter udi mange Aar tilføjede hinanden ubodelig Skade, saa dog, eftersom ingen virkelig Krigs-Erklæring var skeet, underholdtes høflige Correspondencer ligesom tilforn. Kong Ludvig XI. af Frankrig holdes for første Autor til denne Stats-Maxime, og, som han ikke befandt sig ilde derved, saa have Andre derudi efterfulgt ham. Ia hele Europa fik paa de Tider en ganske anden Skik. Den gamle grove Uerlighed tog allevegne af, og Politesse igjen tog til. Krige bleve førte paa en anden Maade, og Statskonst blev mere rafineret, saa at, endskjøndt der bedreves ligesaa meget Ondt som tilforn, skede det dog med større Høflighed. Den Finessse, som Kong Hans her og i andre Tilfælde brugte, kan derfor ikke tilskrives Personen, thi han var en af de oprigtigste og ærligste Konger, der nogen Tid har siddet paa Thronen, men Tiden, da Simulation blev til en anstændig Mode. Hvorudover ovenmeldte Konge af Frankrig da gav sine Ambassadeurer eller Agenter saadan Instruction: *S'ils vous mentent bien, mentez vous bien aussi* f). Ia den store Konge udi Spanien, Ferdinandus Catholicus, som levede udi Kong Hanses Tid, holdt Stats-Intriguer og Svig for saadan Galanteri, at, da hans Secretair Quintana ved sin Tilbagekomst fra Frankrig sagde, at Lu-

do.

f) Memoires de Bethuns.

Dovicus XII. havde besværet sig over ham, at han havde bedraget ham to Gange, svarede Ferdinandus: det er ikke sandt, at jeg har bedraget ham to Gange: Jeg har bedraget ham ti Gange g).

Udi dette samme Aar overkom Dronning Dorothea en hellig Sper at rejse af Andagt til Rom, for der at besøge St. Peders og St. Pauls Kirke og at bekomme Afslad. Hun havde ogsaa isinde at rejse videre til den hellige Grav udi Jerusalem, hvis hun havde tort vove sig paa saadan Rejse formedelst den saraceniske Krig. Hun blev meget hæderligen modtagen til Rom af Pave Innocentio 8, som løsede hende fra hendes Synder, og dispenserede i det Løfte, som hun havde gjort, at rejse til den hellige Grav h), med de Vilkaar, at hun derefter skulde give en Sum Penge til visse Hospitaller, ligesom Kong Christian udi lige Tilfælde havde gjort paa sin romerske Rejse. Med hende endtes de danske Kongers og Dronningers Pilgrims-Rejser, fra hvilke om Kongerne vare komne helligere tilbage igjen, skal jeg ikke kunde sige: Vist nok er det, at Riget ingen Fordel havde deraf, efterdi de komme gemeenligen med tomme Punge tilbage, og de publice Sager bleve imidlertid forsømmede. De som ene profiterede af denne Dronnings Rejse, vare Benedictiner-Munkene

udi

g) Amelot. Observat. sur les traités des Princes.

h) Manuscr. Skibyens.

udi St. Knuds Kloster til Odense, hvilke efter pave-
lig Tilladelse vare forvisebde deres Kloster, Anno
1476, og Canonici seculares indførte i deres Sted i);
thi, som Dronningen havde en Samvittigheds Scru-
pel derover, aabenbarede hun saadant for Pave In-
nocentio, hvorubover Paven fandt forgodt at reta-
blere disse Munke, hvorvel man kan slutte, at det
var ikke for deres Dyds Skyld, at de vare forvisebde
Klosteret. Dette, siger Historien, skebde, at Dron-
ningen kunde blive forvisset om hendes Herres Sa-
lighed, og hans Sjæls Forløsning af Skjærsilds
Pine. Det er troligt, at hendes Hof-Prædikant
Matthias Ulv, som fulgte hende paa denne Rejse,
opvakte denne Samvittigheds-Scrupel hos Dron-
ningen; thi Historien viser k), at han havde hem-
melig Commission af de forbrevne Munke at arbejde
paa deres Retablisement. Men ved Dronningens
Tilbagekomst rejsede sig derover stor Urolighed; thi,
endskjøndt Matthias Ulv fremvisebde Pavens Exe-
cutorial-Breve udi Faveur af Munkene, vilde dog
de Canonici, som udi samme Munkes Sted vare
indkomne udi St. Knuds Kloster, ikke derudaf igjen.
Begge Parter fulminerede derfor længe mod hinanden
med Skjelds-Ord, Skrifter og Excommunicationer,
og vilde ingen tage sig paa at kjende udi denne Evi-
stige

i) Manuscr. Skibyens.

k) Rosef. in vita Joh.

stighed, end ikke Erkebisp Johan Brostorp selv, af Frygt for at lægge sig ud med disse stridbare Geistlige. Endeligen dristede Kongen sig til at bemænge sig udi denne Sag, lod den nøje examinere af en Commission, som blev holden paa Neshoved-Slot ved Odense, som dømte, at Canonici skulde rette sig efter Paven's Ordre, og give Plads til Munkene igjen. Denne Dom blev ersegeret Aaret derefter 1489, og Uroligheden nogenledes stillet; men disse Canonici, som tabte Sagen, saasom de ikke kunde hæve sig over Dommerne, saa søgte de at styrte Matthias Ulv, som paa Dronningens Rejse havde udvirket det pavelige Diploma. Hvorudover denne gode Matthias, som frygtede for sit Liv, søgte Beskyttelse hos den regjerende Dronning Christine, hvilken for at bringe ham udi Sikkerhed, skikkede ham til Ernestum, Erkebispen af Magdeborg, hvor han endel formedelst Dronningens Recommendation, endel formedelst sine egne Meriter, avancerede saaledes, at han blev bemeldte Erkebisp's Vicarius, og continuerede udi samme geistlige høje Embede indtil Reformationen, da han faldt til den evangeliske Lærdom, og derfor sagde sig af med sit Embede. Denne hele Historie vidner Rosfontanus at have hørt af Matthias egen Mund paa en Forsamling, som blev holden til Brunsvig 1558, hvor han talede
med

med samme ærværdige Mand, som da var ganske
gaa af Alder l).

Ellers erhvervede Dronning Dorothea paa dens
ne Rejse et Bans-Brev mod Steen Sture og hans
Anhang, efterdi han foreholdt hende Drebros Slot m),
som var hendes Lifgebing og Morgengavt, og tillagt
hende af Sverriges Riges Raad saavel udi Kong Chris-
tophers som udi Kong Christians Tid. Steen
Sture fik samme Bans-Brev, da han var paa et
Tog mod Russerne, som havde gjort Indfald i Fin-
land, og der tilføjet stor Skade. Men han skjøtte-
de ikke meget derom, dog skikkede han Zenning Gadd
til Rom for at bevise sin Uskyldighed for Paven. Ef-
ter sig vel forrettet Sag, og saa mange formeente
oppebaarne Belgjæringer begav Dronningen sig paa
Vejen til Danmark igjen. Den eneste Erkjendelse,
som Paven forlangede for sin Billighed, var, at
han samme Aar ved sin Legat, Antonium Mast,
lod samle en Hob Afslads-Penge udi Danmark. Og
var dette det fornemmeste, som tildrog sig udi dette
Aar 1488.

Udi efterfølgende Aar tildrog sig intet mærkeligt,
uden at Hertug Christian blev af Norges Raad sam-
tykt og hylbet til Norges Konge. Hylbningen skede
til Kiøbenhavn, hvor da var forsamlet det norske
Raad,

l) *Rosefont. in vita Johannis.*

m) *Olaus Petr. hist. Svec.*

Raad, saasom Erkebisp Gauthé af Trundhjem, Hans til Bergen, Oluf til Stavanger, German til Hammer, Bisper, foruden andre verdslige Raad. Saaledes blev denne unge Prins hyldet udi begge Rigerne, og seer man, at de Norske vare stedsse villige at efterfølge de Danskes Exempel, uanseet de mange Sollicitationer, de havde fra Sverrig om at separere sig fra Danmark, ja denne deres idelige Villighed giver tilkjende, at Kongerne have tracteret de nordiske Riger paa en lige Fod, og kan tjene til et Bevis paa, at de svenske Besværinger ikke alletider maa have været vel grundede; thi intet uden et mildt Regimente kunde bringe de norske Stænder til saadan Føjelighed, og kan man ikke see, hvad Interesse Kongerne kunde have af at tractere de Svenske mere som Stedbørn end de Norske.

De Svenske kunde dog ikke bevæges af slige Exempler, at underkaste sig Foreningen, hvilket dog ikke saameget var at tilskrive Nationen som visse høje Standspersoner, hvilke kunde deres Regning ved, at der var ingen Konger udi Sverrig, paa det at de selv kunde regjere med kongelig Myndighed. Derfor søgte ogsaa den listige Steen Sture at opsætte Rigerne's Forening et Aar efter et andet, og imidlertid at affpise Kongen med prægtige Løfter n), saasom

n) *Olaus Petri* hist. Svec. giver ham selv samme Character.

som han fandt ligesaa lidt sin Regning ved at bryde overtvers med Kong Hans, som at tage ham an til Konge; thi begge Delene kunde stille ham ved Administrationen, saasom han mærkede, at den svenske Nation var inclineret til kongeligt Regimente, og det var at befrygte, om de Svenske skrede til et Kongevalg, da Valget kunde falde paa Andre saa vel som paa ham. Han fandt derfor sin Interesse i at lade Kong Hans stedse passere for en Candidat til den svenske Krone, og ideligen at tale om Rigernes kjærlige Forbindelse, hvilken Opførsel han ogsaa brugte ubi det Aar 1490, da han fornam sig at være befuldt hos Kongen for at ville anfægte Gulland, hvilket kan sees af den Forførelse, han gjorde samme Aar til Gentjøping den 1ste Maj. Derudi melder han, at, saasom han havde fornummet sig være befuldt hos Kongen at ville anfælde Gulland og belejre Bisborg, da maatte han forestille Kongen, at saadant af hans Fiender vare ham uretteligen paadiget. Han lovede og tilfagde paa Sverriges Vegne, at intet skulde foretages, hverken mod Gulland, eller mod andre Kongens Lande, som kunde stride mod den kjærlige Forbindelse, som var gjort mellem Rigerne. Saaledes vidste Steen Sture at holde gode Miner med Kongen og at tale om Rigernes kjærlige Forening, skjøndt saadan Forening bestod alene ubi blotte Ord og Titler.

Den foromtalede Fribytter-Krig, efterat den havde været fortsat nogle Aar med stor Skade paa de Danskes, men med større Skade paa de Engellskes Side, blev den endeligen bilagt ved et evigt Freds-Fordrag, sluttet til Kjøbenhavn mellem Danmark og Engeland o). Til denne Freds Slutning blev alene employerede paa de Engellskes Side nogle Kjøbmænd tilligemed en Doctor Juris, saasom den mest angik Handelen, og kan den holdes for den første udførlige Commerce-Tractat, som blev sluttet mellem disse Riger. Derudi blev blant andet regleret, at de Engellske, som vilde til Østersøen, skulde være forpligtede for Toldens Skyld at løbe igjennem Drefundet, saa at, naar de toge en anden Vej igjennem Beltet, skulde Skipperen og to Haandsmænd sværge, at det skede af Nød, og dog til Nyborg betale Tolden. De Engellske finge ogsaa Frihed at handle paa Island, dog skulde de hver 7de Aar søge om nyt Forlov dertil. Dem blev tilladt at holde paa adskillige Steder deres Aldermænd, som skulde domme udi deres Kjøbmands-Tvistigheder. Endelig, hvilket var det fornemmeste, blev Fribytteri under stor Straf forbudet.

Dette Aar var ellers mærkværdigt formedelst bet Fordrag, som skede til Gottorp den 5te Januari
mel.

o) Vid. transact. inter Reg. Johannem & Henricum 7. Hafn. die Sebastini Martyris Anno 1490. pag. 1001 seqv.

mellem Kongen og hans Broder Hertug Friderik. Jeg har tilforn fortalt om den Jalouſie, ſom var imellem diſe Brødre, og at Kongen ſøgte paa en ſubtil Maade at drage Førſtendømmet til ſig alene ved at forſkaffe ham et Canonicat, og derved at bane ham Vej til geiſtlig Orden. Dette mærkede Dronning Dorothea, ſom agerede Hertugens Formynderi, og derfor fik ham itide til at renuncere paa hans Canonicat, og at begive ſig fra Cöln, hvor han ſtuderede, til Førſtendommerne igjen. Herudover formeredes den Kolbsindighed, ſom var opvakt mellem Brødrene. Kongen fortrød paa at ſee Riget ſvækket ved den halve Dels Forlis af Førſtendommerne, ſaaſom han mente det Hele ſig ſom den ældſte Broder at tilkomme, helſt ſaaſom Chriſtian 1 ſidſte Willie, ſom Dronning Dorothea beraabte ſig paa, var efter hendes egen Sigelſe kun mundtlig, og derfor kunde være miſtænkt. Hertugen derimod mente de ſig at være fornærmet, eſterdi det hele Førſtendom tilhørede ham eſter ſamme mundtlige Teſtamente, hvilket de førſtelige Miniſtre anſaae ſom gyldigt in Jure, eſterſom Teſtamenta nuncupatoria, hvorved man mundtligen giver ſin ſidſte Willie tilkjende, vare paa de Tider meget brugelige, og anſeete ſom juridiſke udi Norden, hvilket Argument Fridericus ſiden anførte udi ſit Maniſeſt mod Chriſtian 2. Allermieſt beſværgede de Førſtelige ſig over, at Kongen

gen ogsaa søgte at skille Hertugen ved den Del af Hertugdømmerne, som engang ved Accord og de Slesvig-holsteniske Stænders Kjendelse var assigneret. Saaledes vare Conjunctionerne til dette Aar 1490, da der blev gjort en virkelig Deling mellem Brøderne, og Kongen, for at hæve al Misforstand og betage de forstelige Ministre al Anledning til Chicane, lod bele Forstendommene udi tvende Parter, givende Hertugen Valg at tage den Del, som han lystede. Delingen faldt da saaledes ud, at Kongen beholdt Segeberg, Oldeslo, Rensborg, Hanrove, Haseldorp, Femern, Als, Arrø, Flensborg og Apenrade; Hertugen derimod fik Gottorp, Tundern, Hadersleben, Eckensforde, Rundtostte, Steinberg, Ejdersted, Tritow, Oldenborg, Pløn, Lyle, Tseho, Osterhofe, Niemunster, Lytkeborg, Kohovede, Nienstad, Kiel. Endelig blev ham ogsaa tillagt Norstrand, endskjøndt det samme var faldet udi Flensborger og Segeberger Lod ved Skiftet, og consequenter til Kongens Del, men Kongen lod sig bevæge til saadan Føjelighed, overtalet dertil af Dronning Dorothea, hvilken holdt for, at Kongen havde nok udi Rigerne, og derfor ikke saa nøje burde regne med sin Broder udi dette Skifte. Men denne gode Dronning raisonne-rede herudi heller som en Moder end som en Dronning, saasom der er større Forskjæl paa at dele forenede Lande mellem kongelige Børn, end Penge og

Lof

Løsøre mellem andre Brødre. Christianus I havde anvendt alt for stor Omkostning og Umage paa disse Landes Forening med Kronen, for at bemem-
brere dem saa let derfra, og Slesvigs Afsondring havde forarsaget saa mange Ulykker, at man burde have lært ikke oftere at lade sig forblinde af utidig Kjærlighed til sine Børn. Om Christianus I udi sin hele Regjering intet andet havde udrettet end at forene Holsten og Slesvig med Danmark, kunde man holde ham for en af de nyttigste Konger udi Danmark; thi af hvilken Styrke og Vigtighed samme Lande ere for Riget, har man mærket af deres Forslis eller Deling.

Af Klosterne beholdt Kongen Rheinsfeld, Arens-
bech, Preek, Rukloster, og Hertugen fik Rheinbeck,
Bordesholm, Gismar, Utersen og Lügum-Kloster.
Et almindeligt Herfskab eller Dominium over Præla-
ter og Ridderfskaber blev da indført; hver af Brødrene forbeholdt sig Prætensioner til Ditmarsken, item Hylbings-Ret og Overherfskab udi den Stad Hamborg. Dette er den første navnkundige holstenske Deling, hvorpaa siden ere fulgte andre. Og er dette det mærkeligste, som tildrog sig Aar 1490. Udi hvilket dette udi Kirkesager er at antegne, at Pave Innocentius 8 gav Præsterne udi Norge Lov at holde Messen uden Vin med Mjød og anden Drik, hvilket viser, at der paa de Tider har været libere

Handel paa Norge fra fremmede Steber, item at Ralken, som nu nægtes i Pavedømmet, har da været agtet saa nødvendig, at man heller har villet tillade Mjød og Bl at bruges i Naderen end at lade den blive ude. Dog veed jeg ikke, om de Norske have betjent sig af denne pavelige Dispensation. Det synes ogsaa troligt, at denne Tilladelse angik Gejslighedene alene, efterdi Paverne længe tilforn havde formenet andre Folk Ralken udi Naderen.

Udi efterfølgende Aar findes intet mærkværdigt udi Historien at antegne, ej heller udi dette Aar 1492. Da tales om en Forordning, som blev gjort udi Faveur af Kjøbenhavns Magistrat, eller rettere om en gammel Forordnings Fornyeelse, nemlig at Borgemeister og Raad skulde sammesteds have af hver Kræmmer, som sætter Bod paa Gaden, udi de tre første Dage et Pund Peber. Hvorfore denne Recognition skulde aflægges udi Peber, skal jeg ikke kunde sige, undtagen, at det har været den mest almindelige Kram, og som alle Kræmmere have været mest forsynet med, hvorudover det Ord Peber-Kræmmere er ogsaa bleven saa brugeligt, at man endnu kalder Peber-Kræmmere En, der sidder sin Tid hen, og høker.

Paa samme Tid blev en Herremand, ved Navn Oluf Ope, dømt udi Kongens Unaade, saa at det skulde staae Hans Majestæt frit fore, om han vilde benaade ham Livet eller ej. Aarsagen dertil var, at han

han havde bemægtiget sig Hert Lapmands Gaard
 Nkirbo, medens samme Lapmand var udi Kongens
 Grinder paa Gulland, og havde Kongens Skyds-
 Brev, at Ingen skulde paaføre ham nogen Trøtte
 udi hans Fraværelse. Den anden Aarsag til hans
 Fald var, at han havde skudt efter Kongens Herreds-
 foged, da han sad paa Tinget. Begge Gjeringer
 var dristige, og anginge Kongens Højhed, hvorfor
 han ogsaa blev dømt i kongelig Unåde for Retten i
 Kjøbenhavn, hvor Kongen udi egen høje Person var
 nærværende med Marsken Eskild Søje, samt ad-
 skillige Riddere og en Borgemeester i Kjøbenhavn,
 men, saasom intet tales om hans Execution, er
 det troligt, at Kongen, som en særdeles mild Herre,
 har pardoneret ham. Ellers var udi dette Aar en
 haard Vinter, og saa dyr Tid, at Mange døde af
 Hunger. En Skjeppe Rug galdt da til Hamborg
 halvtredie Mark og 4 Skilling løbsk, hvilket da blev
 regnet for en overmaade høj Pris; thi man seer af
 den Skat, som var bleven lagt paa det Hertugdømme
 Slesvig, at den rigeste Mand sammesteds stod for
 fem Mark løbsk.

Jeg veed ikke, om man skal henføre det Mirakel,
 som siges at være skeet udi Kippinge Kirke paa Fal-
 ster, til dette Aar. Det er vel ikke Umagen værd
 at bemøje sig meget med at udsøge Aarstallet, saasom
 man ikke er forsikret, om Historien er sandfærdig.

Der siges, at en Tuv, som bortstjal Kalk og Duff af samme Kirke, kunde ikke komme tilbage dermed, men sank ned til Knæerne, hvor han gik, baade paa Kirkegaarden, Muren og ved Strandbredden. Jeg har ikke af anden Aarsag mod min Sædvane anført dette Mirakel, end, efterdi mange endnu troe, at det har været skeet, og, efterdi bemeldte Kippinge Kirke endnu af den gemene Almue holdes helligere end andre Kirker der paa Landet. Jeg begriber, at en Præst kan være helligere end en Anden, men ikke, hvorledes saadan særdeles Helligdom kan falde paa en Bygning fremfor andre. Hvad som mest gjør slige Mirakler mistænkte, er, at de gjerne skee ved Kirker, som ligge ved Strandbredde, hvor det har været Præsters Interesse at bringe Kirker udi Rygte af særdeles Hellighed, for derved at trække søfarende Folks Gaver til sig. Og haver Kippinge Kirke ingen Skade havt deraf, hvorfor jeg ej heller vil i ringeste Maader tvivle om de Mirakler, som der siges at være skeede, ej heller disputere derimod, saasom jeg heller ønsker at see en Kirkes Indkomst formieret end formindsket.

Hvad de svenske Sager angik, da var Situationen endda den samme som tilforn. Steen Sture blev ved at gjøre Kongen Løfter, og at tale om Rigeres Forening. Men at han intet menede dermed, og at han ingen Tillid havde til Kongen, viser det

Forbund, han efterfølgende Kar gjorde med Hanses-
 tæderne, hvorudi blant andet indeholdtes, at, ifald
 Noget af dem blev overfalden med Krig, skulde den
 Ene forsvare den Anden. Af dette Forbund kunde
 Kongen nok mærke, hvortil Sture sigtede, lod sig
 dermed dog intet mærke, men besluttede endda at
 temporisere med Sverrig, ubi hvilket Forsæt han
 fornemmelig blev styrket af Enkedronningen. Han
 haabede ogsaa, at det vilde gaae med Steen Sture,
 som med de forrige svenske Gouverneurs, nemlig,
 at Nationen engang vilde blive kjed ved at see sig re-
 gjeret af en simpel Herremand længere, eller og at
 Steen Sture, ligesom Carl Knudsen, hofmodet af
 sin Lykke, vilde omsider tage Marsken af og lade see,
 hvad han gik svanger med. Kongen blev ej heller be-
 dragen ubi sine Tanker; thi Gouverneuren, forladende
 sig paa sin stedsevarende Lykke og Alliancer, som han
 havde bestyrket sig med, begyndte ikke alene at stille
 sig mere trodsig an end tilforn, men endogsaa at øve
 usædvanlig Myndighed, saa at den største Del af
 Adelen ansaae ham med skele Dine. Disse favorable
 Conjuncturer forsømmede Kong Hans ikke at føre sig
 til Nytte, corresponderede flitteligen med adskillige af
 Raadet og Adelen ubi Sverrig, gjorde ogsaa For-
 bund med Storførsten af Moscovien, hvilken ved ad-
 skillige Indfald ubi Finland tilføjede Sverrig mærke-
 lig Skade; saa at Stures Regimente begyndte

at blive mere og mere forhadet, især blant de Store. Den gemene Almue derimod var ham temmelig anhängig, og søgte han besynderligen at vinde Bønderne ved at afmale de Store som Rigets Fiender, der corresponderede med Kong Hans, hvilken han ogsaa afmalede som Stifter til alle de Ulykker, som dem bleve paaførte af Moscoviterne, tagende dertil Anledning af det moscovitiske Gesandtskab, som dette Aar lod sig indfinde udi Danmark, hvorvel Zvitfeld vidner, at samme Gesandtskab sigtede alene til at afgjøre Tvistigheder om de norske Grændser med Moscovien, og søger at vise, at saadant ikke sigtede paa Sverrig, hvilket jeg dog vil lade staae ved sit Værd, helst saasom ingen Apologie her gjøres nødvendig; thi, indlob Steen Sture sig udi Alliance med Andre mod Danmark, saa kunde ingen fortænke Kongen, om han bestyrkede sig med andre Potentaters Forbund mod Sverrig. Han sluttede derforuden ogsaa dette Aar en Alliance med Kong Jacob 4 af Skotland, og, saasom derudi blant andet blev mentioneret, at, hvis en af Parterne blev forarsaget at føre nogen retfærdig Krig, skulde den Anden komme ham til Hjælp for at bekriige sin Fiende, saa kunde man see, at den svenske Krig var nær ved Døren, og at Kong Hans havde udi Sinde engang med Magt at gjøre Ende paa den Trøette, som han i saa mange Aar ved Føjelighed ikke havde kundet bilægge.

Hvad indenlandſke Sager dette Aar angaaer, da annammede Kongen ſaavelſom Hertug Friderik Holſten og Stormarn til Lehn af Kejſeren. Lehns-Acten blev forrettet den 21de November til Kiel, og det efter Sædvane ved Biſkoppem af Lybek, endſkjøndt Churførſten af Brandenburg raadede Kongen ſaavelſom Hertugen fra at underkaſte ſig den Formalitet, og at tage Lehnnet immediate af Kejſeren ſelv. Der tales ogſaa ſamme Aar om en Opſtand udi Nørre-Halland, hvor Almuen blev opdakt af en ved Navn Gunde Anderſen; men han ſaavelſom de fornemſte af hans Tilhængere bleve fangne af Høvidsmanden paa Barbjerg, Ebbe Munk, og lagte paa Stejle.

Efterfølgende Aar blev bortdrevet med Negotiationer, ſaavel med det forſtelige Holſten ſom med Everrig. Hertug Friderik, foruden den Del, han havde bekommet af Slesvig og Holſten, menede, at, efterſom de kongelige Børn ſtedſe plejede at aflægges med nogen Appanage udi Riget, ſaaſom undertiden med Langeland, undertiden med Halland eller Samsø, ſaa begjerede han af Kongen og Danmarks Raad at forſørges med noget af Rigets Lehn, ſom med Lolland, Falſter eller Møen. Paa denne hans Begjæring blev ham af Raadet ſvaret, at ſaadant kunde ikke ſkee uden med ſamtliges Stænders Bevilling, og, at man til den Ende maatte forſamle ſaavel Geiſtlig-

he-

heden som Ribberflabet og Almuen. Der blev, saaledes holden en Samling til Callundborg, hvor sig lodde indfinde alle Rigets-Raad, fire Adelsmænd af hver Stift, en Borgemester og Raadmand af hvert Kjøbstæd, samt Bøndernes Deputerede. Og betjenede Raadet sig af denne Formalitet, og brugte saadanne Dmsvøb, ikke saa meget for at høre Borgernes og Bøndernes Betænkning, hvorom de udi andre Tilfælde ikke bekymrede sig meget, som efterdi de ikke havde ifinde at føje Hertugen udi hans Begjæringer, og derfor vilde skyde endel af Skylden paa Almuen. Efterat man havde raadslaaet over Hertugens Proposition, blev af Forsamlingen endelig givet et Svar af det Indhold p): Ut, saasom Danmark var et frit Valg-Rige, saa kunde Stænderne efter deres engang gjorte Ed ikke samtykke eller bevilge, at noget af Riget skulde komme udi andens Bold; men at det Hele maatte blive under eet Hoved. Denne saavelsom mange andre Stændernes Erklæringer give en stor Uvidenhed tilkjende in Jure publico, og tjene ikke til andet end at vise, hvor ofte de tilforn maa have gjort mod deres Ed, eftersom fast alle kongelige Børn have været afslagne med Rigets Lehn, og var det ikke paa andre Vilkaar, Hertug Friderik her saadant forlangede, nemlig, end at

p) Respons. Ordinum Comitii Calundb. 1494. p. 1009.

nyde noget Lehn udi Riget pro Persona til sin Stands Underholdning efter den Maade, som stedse havde været brugelig her udi Riget. Det havde derfor været bedre simplicitet at have svaret, at, eftersom Hertug Friderik enten ved sin Hr. Faders Testamente eller ved sin Broders Bevilling havde bekommet den bedste halve Del af Forstendommerne, og det var venteligt, at han efter sin Frue Moder vilde, som den kjæreste Søn, bekomme mere end en Broder-Lod af løse Midler, saa havde han ikke den Føje til at forlange Uppanage udi Riget, som andre kongelige Børn, hvilke intet andet havde til deres Stands Bedligholdelse; og, troer jeg, at Hertugen skulde have fundet sig bedre fornøjet med saadan reent Svar end ved Stændernes Galimathias og selsomme Disfertation om Valg- og Arve-Riget, helst som de ikke vilde tilstaae, at Regjeringens Form var bleven forandret under de højlovlige Konger af det oldenborgske Hus. Hertug Friderik kunde derfor ikke andet end fortørnes over saadant Svar, og stedse blev paa sin Paastand, at han ikke burde mere være Stedbarn end de andre kongelige Børn for ham, og betjenede han sig siden af saadant Argument ved Petrus Svaveniam udi hans Stridskrifter mod Christian 2.

Hvad de svenske Sager angik, da continuerede Kongen at anholde om sin Ret hos Stænderne udi
Sver-

Sverrige, og det med des større Forhaabning, efterdi han mærkede, at Raadet var ham ikke ubevaagen; men Sture, forladende sig paa fremmed Forbund og Almuens Gunst, agtede hverken Kongens Skrivelser, ej heller Raadets Formaning, saa at det led sig ansee, ligesom han med Magt vilde anmasse sig Regimentet. Endeligen bevilgede han dog et Møde til Calmar, hvor han lovede at forlige sig med Kongen. Men, da Tiden kom, blev Kongen overfalden af Svaghed, saa at han ikke kunde møde, hvorudover Mødet blev opsat til næstkommende Aar. Da, nemlig 1495, blev holdt det store calmariske Møde, som man tænkte skulde gjøre Ende paa denne langvarige Tvistighed, efterdi den skede med stor Tilberedelse, og alle tre Rigers Raad der bleve samlede. Men da Mødet gik for sig, biede man en hel Maaned efter Sture, som skylbede paa Vinden, skjøndt man holdt hans Billie mere var Marsag til saadan Udeblivelse. Imidlertid vederfoer Kongen en stor Ulykke, i det at der kom Ild udi det Skib kaldet Gryps Hund q), hvorpaa alle de skriftlige Documenter laae, som paa Mødet skulde produceres. Paa samme Skib var ogsaa en italiensk Doctor Juris, som Kongen maasse havde ført med sig, for at plaidere sin Sag, hvilken tilligemed Skibet blev brændt, saa at Kongen paa engang blev skilt baade med Advocaten og Docu-

menter.

q) Olaus Petri hist. Svec. Manuscr.

terne. Over denne Ulykke fattede Sture saadant Mod, at han ikke engang vilde tale med Kongen, men stillede det udi hans Raar, om han vilde have Krig eller Fred. Og, som Kongen saae, at han stode saa meget paa den oprettede Alliance med Hansesæderne, søgte han af al Magt at splide samme Forbund. Han lod derfor Sture ved Gesandtere tilkendegive, at, ifald han vilde staae fra det Forbund, som han havde gjort med Hansesæderne, vilde Kongen indgaae 30 Aars Stilstand med Sverrig, paa det han kunde vende sin hele Magt mod samme Stæder. Men som Sture ikke vilde beqvemme sig dertil, men alene uden Bilskaar indgaae et Aars Stilstand, blev Kongen saa hæftig fortørnet, at han indelod sig udi nøjere Alliance med Moscovien, og ophidsede Russerne til at holde Steen Sture varm paa den anden Side af Sverrig. Dog kom det ikke til nogen Fiendtlighed mellem Rigerne, saalænge som Dronning Dorothea, Kongens Moder, levede, saa som hun ideligen raadede til Fred. Men denne navnkundige Dronning døde udi dette Aar til Kallundborg, og ved hendes Død bleve begravne alle fredelige Tanker; og Anstalt blev gjort til at angribe Sverrig med Krig. Hun var en af de navnkundigste danske Dronninger, og havde havt meget at sige udi tre Kongers Tid. Hun berømmes af hendes Forsand, Gudsfrøgt, Fredsommelighed, og særdeles

Sjæls

Kjærlighed til hendes Børn, dog var den sidste *Q*ualitet i saa stor Grad, at den tabte sin Dyd, og blev heller anseet som en Hovedfejl hos denne Dronning, efterdi hun præfererede sine Børns Forfremmelse; Landets Velfærd; saaledes maatte Norge skille sig ved de *D*er udi den deucaledoniske *S*ø for hendes Datters *M*argaretes Skyld, at hun kunde faae en Krone paa Hovedet: saaledes blev ogsaa Riget skilt ved den halve *D*el af Forstendommerne, paa det at hendes *F*avorit-Søn Hertug *F*riderik kunde blive en regjerende *F*ørste; hvorudover hun kan holdes for at have været bedre *M*oder end Dronning. Det er vanskeligt at gjette *A*arsagen, hvi al hendes *K*jærlighed falbt paa den yngste *S*øn, da Kong *J*ohannes var en af de søjeligste, sagtmødige og dydigste *H*errer, som nogen *T*id har siddet paa Danmarks *T*hrone, saa man ikke kan tilskrive det uden en blind *K*jærlighed, som ingen *A*arsag kan gives til, og som havde saadan ond *V*irkning udi Riget, og forarsagede saadan *S*kade, som *P*osteriteten ikke kunde reparere; hvorudover med alle hendes gode *Q*ualiteter hun ikke kan regnes blant de nyttigste danske *D*ronninger; men denne *F*ejl reparerede hun ved adskillige store *D*yder, sær den *O*msorg hun havde for at conservere *F*red og *R*olighed, og have i den *H*enseende de svenske *S*kriventere heller *A*arsag at rose end at laste hende. Ingen kan troe, at en saa gudfrygtig *D*ame

var

var capable til at faae saadan hæslig Gjerning ifinde, som hende tillægges hos en vis Skribent, hvilken taler om hende saaledes: Efter Christiani I Død vilde Dronning Dorothea, den anden Jesabel, tage sin Søn Johannem af Dage ved en stegt Sone, som var forgift udi r). Men, som Autor har skrevet i Rim, kan man regne dette blant poetiske Fictioner. Hvad, som ellers lægges hende til Last, var det, at hun var alt for paaholden s). Ved hendes dødelige Afgang forsvandt alle fredelige Tanker, og Riget blev indviklet udi besværlige Krige, som hun ved sine idelige Bønner havde hindret. Hun døde højbedaget af Alder, og hendes Lig blev ført til Klost:de og nedsat udi Hellig-tre-Kongers Capel hos hendes salige Herre.

Ved denne Dronnings Død hævedes saaledes den Hinder, som hidindtil havde været mod den svenske Krig, hvilken dog ikke gik for sig førend 1497. Førend jeg træder dertil, vil jeg melde noget om, hvad som i foregaaende Aar passerede udi Sverrig, og som banede Vej til Kong Hans at føre Krig med Succes, og at støde Steen Sture fra Regimentet. Russerne gjorde et farligt Indfald udi Finland Aar 1496, og blev Carl Knudsen, som der comman-

der

r) Chron. Rythmicum Svec. pag. 517 in excerpt.
Th. Barth.

s) Manuscr. Skibyense. ad rem nimis attentat.

berede, slagen tillige med mange Andre. For at imodtage disse farlige Gæster, samlede Steen Sture en stor Hob Folk sammen, hvormed han agtede at begive sig til Finland; men, som det varede længe ud paa Høsten, førend han kunde bidkomme, havde Russerne imidlertid stor Fremgang. De komme for Viborg St. Andrews Dag, stormede til Staden, og finge et Taarn ind; men Knud Pose, som commanderede udi Viborg, lod stikke Ild paa Taarnet, saa at en Hob Russer der bleve brændte, og de andre, som løbe Storm, og vare allerede komne paa Stads-Muren, deraf bleve forskrækkede, og toge Flugten. Saaledes blev Viborg ved Knud Poses tappere Modstand befriet, og Russerne begave sig paa Hjemreisen igjen, efterat de paa dette Tog havde mistet over 9000 Mand. Steen Sture kom til Finland, da Russerne allerede vare borte med stort Bytte, som de paa Vejen havde gjort, hvorudover der paa samme Tid intet var for ham at bestille, men han maatte lægge sit Folk udi Winter-Quarter. Han gik derpaa tilbage til Sverrig igjen for der at samle mere Folk, efterdi han var Russerne forventende med Foraaret igjen. Men Moscoviterne, som regne ikke saa nøje at campere om Winteren, komme udi Februari tilbage, gjorde Indfald udi Carelen og Tavasten, hvor de omkomme over 7000 Svenske og bragte deres Folk udi Sikkerhed igjen, førend Steen Sture kunde

komme til Undsætning. Som han nu meente, at Russerne vare borte, beordrede han Krigsfolket at blive udi Finland under Commando af Svante Nielsen Sture, Erik Trolle og Steen Thuresen. Selv forblev han den hele Sommer udi Sverrig, af Frygt, at Kong Hans udi hans Traværelse skulde tentere noget mod Riget, hvor han vidste, at Kongen havde et temmeligt Anhang, som med Glæde vilde tage mod ham. De udi Finland efterladte Anførere, da de mærkede, at Hr. Steen saalænge fortovede, holdte de det uforsvarligt at ligge med Krigshæren saa længe ørkesløse, gjorde et Indfald udi Moscovien, trængede sig ind til Narva, erobrede det Slot Ivanogrod, og med stort Bytte og 300 fangne Russer komme tilbage til Finland igjen, hvor Gouverneuren da just nyligen var arriveret, og paastod, at man om Vinteren skulde gjøre et nyt Tog; men Svante Nielsen vilde ikke beqvemme sig dertil, og gik tilbage til Sverrig. Dette forarsagede Misforstand mellem disse tvende Herrer, og Steen Sture skjeldede Svante Nielsen for en felbtslygtig Mand.

Saaledes fik han en ny anseelig Mand af stort Anhang paa Halsen, som blant Andre slog sig til Kong Hanses Parti, og vorede samme Parti dagligen saa til, at Kongen kunde gjøre sig Forhaabning om Succes udi sit Forehavende. Udi Kongens Parti var Erkebispfen af Upsal med de fleste af Gejstelig-

ligheden, endel af Had til Steen Sture, endel ogsaa, efterdi de undsaae sig ved at være en Mand tilhængige, som var sat udi Kirkens Band. Blant de Verdslige vare de fornemmeste Svante Nielsen, Erik Trolle, Arve Trolle, Niels Boesen og Thure Thuresen. I det hele Raad begyndte omfider at falde fra Steen Sture, og bede ham godvilligen at sige sig af med Regimentet. Men han skolede paa Almuen, som han havde paa sin Side, og lod Raadet svare, at han havde sit høje Embede ikke alene af Adelen, men endogsaa af Borgerne og Bønderne, hvorfors han uden deres Samtykke ikke kunde forlade Rigets Administration. Han lod derpaa kalde en Hob Ryttere tilbage, som laae indquarterede udi Finland, udaf hvilke han rejste omkring igjennem Landet for at jage Frygt ind udi sine Fiender, og at bestyrke sin Myndighed. Saaledes bleve Conjunctionerne favorable for Kong Hans, og er dette det Mærkværdigste, som tildrog sig udi det Aar 1496.

Hvad Rigets indvortes Sager angaaer, da finder jeg intet synderligt derom at anføre. Der tales alene om en særdeles Forordning, som Kongen lod udgaae mod, Skjøger, at de skulde bære Hver halv tønde og halv sorte, for at gjøre dem fjendelige fra andre Qvinder, og er saadant det eneste og fornuftigste Middel, man i slige Tilfælde kan bruge; thi at ville
paa

paa engang udrødde Skjøger af et Land, er lige saa vanskeligt som at ville udrødde alle Fluer i September Maaned. Vel kan ikke nægtes, at Letfærdighed er en grov Synd, og de, som saadant bedrive, fortjene højlig at straffes, men Executionen er vanskelig, efterdi der handles om at udrødde en Synd, som har hersket fra Verdens Begyndelse blant alle Folk, endel ogsaa, efterdi det er et necessarium malum, eller en fornøden ond Ting. Det er bekjendt, at Benedig engang uddrev alle Skjøger, men siden maatte forskrive hele Skibs-Ladninger igjen. Dog, paa det at Dyrigheden ikke skal beskyldes for ved Stiltienhed at autorisere Letfærdighed, kan den enten paalægge Skjøger en dobbelt Skat efter de romerske Pavers Exempel, eller dømme dem til en vis Klæbedragt, paa det at de udi Forsamlinger kan forhaanes og kjebes ved deres Levnet. Udi den Henseende paabød Kong Hans, at de skulde bære to Slags farvede Huer, og var det at ønske, at enhver Stads Dyrighed vilde følge samme Exempel; thi saadant Middel gjør langt bedre Virkning end Ris og Fængsel.

Nu træder jeg til det mærkværdige Aar 1497, udi hvilket den svenske Krig gik for sig. Kongen havde besluttet strax efter Enkedronningens Død ved Sværdet at gjøre Ende paa den langvarige Trætte med Sverrig, men Executionen blev opsat til dette Aar, endel, saasom han endda vilde give Steers

Sture

Sture nogen Tid at betænke sig, endel ogsaa, saasom der behøvedes Præparatorier til saadant stort Forsæts Fuldbyrkelse, saavel ved at disponere Gemytterne udi Sverrig, og der at erhverve sig et Anhang, som ved at tilvejebringe en tilstrækkelig Krigsmagt til Lands og Bands. Jeg har tilforn viset, hvorledes Conjuncturerne vare forrige Aar udi Sverrig, og hvorledes det kongelige Parti blev formeret ved saadan anseelig Mand som Svante Nielsen og Andre. Udi dette Aar blev holdet et Møde til Stockholm, af hvis Dpførsel man kunde mærke, at det var slet bestillet med Stures Sager udi Sverrig; thi samme Møde erklærede ikke alene Svante Nielsen fri for den Beskyldning, Sture havde kastet paa ham, men endogsaa anholdt om Regjeringens Afstaaelse, og at den calmariske Reces af 1483 maatte fuldbyrdes. Sture protesterede hæftigen derimod, skjød sig ind til Almuen, og foregav, at de vare Rigets Fiender, som paany vilde underkaste Sverrig fremmed Herskab. Denne hans Haardnakenhed forarsagede, at man opfagde ham al Trofskab og Lydighed. Sture derimod, saasom han ingen Folk havde ved Haanden, kunde han strax ingen Modstand gjøre, men practiserede sig med Behændighed ind paa Slottet, indtil hans Krigsfolk komne fra Finland. Ved deres Ankomst fik han nyt Mod, søgte at haandthæve sin Myndighed ved Sværdet, og lod sig allevegne hylde udi

udi Landet. Han lod ogsaa Bispen af Lindkjöbing fængsle, og agtede at spille samme Tragoedie med Erkebisp Jacob af Upsal; hvilken han belejrede paa hans Slot Stecka, plyndrede hans Folk, og satte Ild paa den erkebispelige Residencé i) udi Upsal, saa at der blev aabenbare Fejde mellem ham og Rigets-Raad, dog havde Herr Steen paa sin Side Almuen, som var Landets Styrke, item Stokholms By.

Da Kongen nu saae, at Sagen var temmelig moed for ham udi Sverrig, og at hans Parti sammesteds var bleven saa considerabelt, at hvis han bestemmeligen secunderede det med en god Krigshær, han da kunde være forvisset om Sejret; herudover, paa det at Steen Sture ingen Tid og Lejlighed skulde gives paany at bestyrke sig, og at undertrykke det kongelige Parti, lod han forskrive en almindelig Herredag til Kjöbenhavn, hvor der blev besluttet med Krig at anfalde Sverrig, som udi 14 Aar havde været ham gjenstridigt. Der blev strax bragt paa Benerne en anseelig Krigshær, og en Flaade blev udrustet i største Hast, for at hindre Sverrigs Undsætning fra Fremmede tilføes. Kongen anholdt ogsaa om Hjelpe-Tropper fra Tyskland, og bekom et Antal Folk for Besoldning fra Markgreven af Brandenburg, item fra hans Broder Hertug Fridrik. Den fornemmes

i) Olaus Petri hist. Svec. Manuscr.

meste Styrke for den kongelige Krigshær var den ubi Historien navnkundige sariske Garde u), bestaaende af 6000 Landsknegte, som under den store General Jørgen Slens, en Adelsmand fra Coln, havde sigtialiseret sig baade ubi Tydskland og Nederlandene. Og, saasom ofte ubi den nordiske Historie tales om denne sariske Milice, kaldet gemeentligen den store Garde, og Alle gjorde saa store Djen ved dens Ankomst til Danmark, vil jeg korteligen sige Aarsagen dertil. Krigsdiscipline veltet sig gjerne fra et Landskab til et andet, ligesom andre Videnskaber, og seer man gjerne det Land at spille Mester, hvor Milicen er best indrettet. Længe for den Tid vare Engellænder og Skotter ubi Anseelse, og betjenede sig af visse Slags Sværd, hvorved de Engellske udrettede utrolige Ting ubi Frankrige. Siden begyndte det franske Cavalleri at stige, item det sviserske Fodfolk, og oversvømmede hele Italien; det franske Cavalleri ved sin Hurtighed og det sviserske Fodfolk ved usædvanlig store Gæver og Bøsser, hvis Rugler gjorde slige Hul, at man kunde stikke en hel Haand derubi. Sviskerne bleve derfor anseete som levende Djevle ubi Italien, hvor man tilforn efter Machiavelli Vidnesbyrd ubi hans florentinske Historie var vant til at holde Feltslag fra Morgenen indtil Aftenen uden een eneste Mandes Forlis. Endeligen komme

u) Crantzii Wandal. 14. Cap. 27.

under Kejser Maximiliano I de saakaldte Landsknægte udi Westime. De samme havde indlagt et stort Navn allevegne udi Europa, og ved deres Tap- perhed og Krigs-Discipline ikke lidet svækket Svizzer- nes Reputation. Af flige 6000 Landsknægte bestod denne store Garde, som Kong Hans da fik udi Tje- neste. Anføreren derover var Jørgen Slenz, en Mand af særdeles Bravoure og Stolthed, hvorudover man endnu denne Dag hos os kalder et stormodigt og stift Menneske Junker Slenz. Den sidste Herre, som disse 6000 Mænd, alle store Borhalse, stode udi Tjeneste hos, var Hertug Magnus af Neder- Sarsen, hvilken betjenede sig af dem mod Erkebispem Johan Kode af Bremen x), hvor de oversvømme- de det hele Stift, saasom deres blotte Navn var en Skræk over hele Tydskland y). Og, da samme Her- tug Magnus havde dem ikke mere nødvendig, overlod han dem til Danmark. Crantzii, som levede paa de Tider, siger udi denne Konges Historie, at disse 6000 Mand var en Sammenblanding af alle Slags Nationer, hvilke udi Begyndelsen havde slaaet sig sam- men for at røve og plyndre, men siden lode sig hver- ve af en og anden Potentat, hvorfor dette Corps blev kaldet Garde eller Beskyttere, hvorvel man heller

D 2

kun

x) *Crantzii Saxon. lib. 13. cap. 23. it. Vandal. lib. 14. cap. 27.*

y) *Rosefontani. in vita Joh.*

Kunde kalde dem *Udelæggerne*, efterdi de tilføjede ikke mindre Skade dem, i hvis Tjeneste de stode, end Fienderne selv. — Efterat Kongen saaledes havde styrket sin Krigshær, lod han den mønstre ved *Ånskjærre*, og blev *Commando* derover given til *Herr Larmand*, Rigets *Hovmester*, *Marquard Rønnow* forte *Hovedbanneren*, og *Jørgen Rud* blev beordret at *commandere* *Skytterne*.

Saa snart Krigshæren kom til de svenske Grænser, gjorde nogle svenske Bønder et *Udskrig*, hvilket bragte *General Larmand* paa de Tanker, at der var en stor fiendtlig Krigsmagt forhaanden, hvorudover han beføl sine Folk at have *Alting* udi god *Agte*. Det første af *Vigtighed*, som man foretog, var *Calmars* *Belejring*, hvilken blev berendt af *Herr Esild Gøye*. Saa snart samme vigtige Stad var belejret, kom Kongen did hen udi egen høje Person med et stort Antal Folk, og begyndte man da strax at beskyde Staden, og tvinge den til at overgive sig. Efter Stadens Erobring gik man løs paa Slottet, hvilket ej heller holdt længe Stand, men overgav sig ligeledes. Dette er ellers den første Gang, jeg finder, at de Danske have betjent sig af *Cannonet*, hvilke kunde ikke andet end gjøre stor *Virkning* i *Begyndelsen*, og derfor saa hastigen befordrede denne vigtige Stads saavel som Slottets *Overgivelse*. Paa samme Dag, som *Calmars* Slot overgav sig, ankomme til

den kongelige Lejr paa Sverriges Raads Begne Ar ved Trolle, Niels Boesen og Thure Johansen. De samme aflagde der deres Trofskabs-Ed, og overleverede Borkholm, Drebro, Dresten og Stegholm. Derpaa lod Kongen ved Henrik Krummedige og Ebbe Munk belejre Elsborg, og uden synderlig Modstand bemægtigede sig Slottet. Samme Tid lod han anslaae Patenter paa adskillige Stæder udi Sverrige, hvorudi gaves tilkjende Marsagen til hans Ankomst, Steen Stures Forhold, og andet deslige; samme Patenter vare forfattede udi Nisbenhavn, før end Toget gik for sig, hvilket sees af deres Dato 2).

Imidlertid continuerede Steen Sture at belejre Erkebispem paa hans Slot Steckå, hvor samme Tid laae Svante Nielsen med flere af Sverrigs Raad. Disse lode Kongen ved Skrivelse deres Tilstand vide, og begjærede Undsætning, hvorudover Kongen lod skikke et stort Antal Folk med Flaaden fra Calmar. De samme kom lykkeligen ind udi Stokholms Skjær, gjorde Landgang, tvunge Steen Sture at ophæve Belejringen, og at flygte til Stockholm, hvor han strax blev belejret af de Kongelige, blant hvilke lode sig ogsaa indfinde Erkebispem tilligemed Svante Nielsen. Denne Belejring indjog iførstningen stor Skræk blandt Stokholms Borgere, hvilke

2) Vid. liter. Reg. sub. dato Hafn. die Dom. post. fest. corporis Christi 1497.

hvilke lode røre Stadens store Klokker, og kom sammen for at overlægge med hinanden, hvad de skulde foretage; men, da Steen Sture lod dem vide, at han ventede til Undsætning 30000 Dalekarle, toge de Mod til dem igjen, og bespottede de Kongelige af Stads-Murene. Medens de Danske gjorde dette Indfald udi Sverrig paa den ene Side, finge de Norske Ordre at bryde inde paa den anden Side, hvor de belejrede Elsborg. Besætningen gjorde vel stor og tapper Modstand, men de Norske dreve paa Belejringen med saadan Iver, at Staden omsider maatte overgive sig. Og jog denne vigtige Stads Fortis saadan Skræk udi de Svenske, at alle Indbyggerne paa de Grændser af Sverrige gave sig under Kongens Lydighed. Der stod da intet tilbage for Kongen at vinde udi Sverrige, undtagen Stokholms Stad og Slot, hvor Steen Sture opmuntrede Borgerne og Soldaterne til en tapper Modstand, lovende dem en hastig Undsætning, hvilket Løfte han ogsaa holdt. Skjøndt samme Undsætning gjorde ikke den Virkning, som han ventede. Han havde, da Staden blev belejret, udsikkert hemmeligen om Natten visse Bud til Dalekarlene, paa hvis Tapperhed han udi denne Tilstand mest forlød sig, og lod dem vide, at Stockholm var det eneste tilbage af Riget, som ikke var faldet i de Danstes Hænder, og hvis samme Stad ikke betimeligen blev reddet, var

det

det ude med Sverrig; han haabede derfor, at, saasom de alle Tider havde ladet sig see færdige til Fædernelandets Frelse, de nu ikke vilde undslaae deres Bistand paa den Tid, som den allermest var nødvendig. Og, saasom Steen Sture tvivlede ikke om deres Hjelp, saa lod han ved samme Bud undervise dem om Tiden og Maaden, paa hvilke saadant helst kunde skee, nemlig, at 30000 Dalekarle paa Michaelis-Dag skulde angribe den danske Lejr, som laae paa Brunkebjerg, og, naar det skee skulde han selv med 10000 Mand gjøre Udfald af Staden, saa at det skulde være vanskeligt endog for den mægtigste Krigshær at imodstaae saadan uformodentlig dobbelt Magt. Men det gik anderledes end Herr Steen Sture havde ventet; thi, da man udi den danske Lejr fik Kundskab om Dalekarlenes Ankomst, blev efter Claus Arummediges og Henrik Knudsens Anslag fundet forgodt ikke at oppebie Dalekarlene udi Lejren, hvor de ved Udfaldet fra Staden kunde besængstes paa begge Sider, men udi al Hast at rykke mod den ankommende fiendtlige Krigshær. Dette blev ersejveret med stor Hurtighed og saaadn Tausshed, at de Belejrede ingen Kundskab fik derom, for end efter Slaget; thi de Danske gave sig Michaelis-Aften tre Timer for Dag paa Vejen, og traf Dalekarlene ved Rødebro. Der erholdt de Danske en fuldkommen Sejer, og Dalekarlene bleve totaliter
 slag-

flagne. Nogle omkomme ubi Flugten, og 500 Bønder, som vilde salvere sig over en Sø, druknede der alle. Ellers lode Dalekarlene ubi denne Trefning see ikke mindre Tapperhed, end de plejede; thi de gjorde i Begyndelsen længe saadan Modstand, saa at det menes, at hvis de havde været forsynede med Ryttere, havde de gjort Sejeren disputerlig a). Liden tillod ikke længe at forfølge den flygtige Fiende, hvorudover de Danske strax efter Sejeren besluttede at rykke tilbage til Lejren igjen, paa det at de Besæjrede ikke skulde føre sig deres Fraværelse til Nytte. Men, som de førte mange af de erobrede svenske Felttegn med dem, bildte Steen Sture sig ind, at de vare de forventede Dalekarle, rykkede derfor udaf Staden med 10000 Borgere og Bønder. Men de Danske, opmuntrede af forrige Lykke, gik ham med saadan Hurtighed imod, at han efter en kort Trefning med 600 Mandes Forlæs maatte tage Flugten til Staden igjen.

Efter disse tvende herlige Sejere og Kongens Ankomst med Flaaden til Stockholm, som skede kort derefter, ventede man intet andet end Stockholms Overgivelse paa Naade og Unaade, og det hele Riges hastige Reduction; men Almuen holdt endda stift med Steen Sture, Vinteren var forhaanden, og Provianten begyndte at fattes, saa at man frygtede for

a) Rosefont. in vita Johannis.

for Hungersnød; herudover var intet andet Middel til at redde sig ud af de forestaaende Ukejligheder, end enten at flaae sig igjennem Landet eller at slutte et hastigt Forlig. Det første Middel var farligt og vanføeligt, hvorfor man greb til det sidste, og blev Biskop Glob af Kongen committeret at handle om Fred. Han tilligemed Andre af Danmarks Raad udsatte sig meget, at Hr. Steen Sture indlød sig i Samtale med Kongen udi Claræ Kloster udenfor Staden, og blev da Fred sluttet med de Vilkaar, at Kong Hans skulde blive en regjerende Herre over Sverrige, Steen Sture skulde forsynes med Gods og Indkomster til sin Stands Underholdning, og intet Regnskab gjøre for førte Administration. Hans gerne skulde løsgives paa begge Sider, og den calmariske Reces skulde i alle Maader staae ved Magt. Derpaa begjærede Kongen, at Steen Sture skulde overtale Dalekarlene at begive sig hjem igjen, og at erkjende ham for Konge, for hvilket Hr. Steen i Begyndelsen vegrede sig, men endeligen beqvemmede sig dertil med de Vilkaar, at ham til Forlehnning maatte gives Besterås, hvilket Kongen da bevilgede, endskiøndt han vel saae, hvorhen Sture dermed sigtede, nemlig, at han altid kunde have Dalekarlene, som han mest forlod sig paa, ved Haanden.

Efterat Freden saaledes lykkeligen var sluttet, gjorde Kongen sit Indtog udi Stokholm, hvor Bor-

gemestere og Raad med det gandske Borgerstab ginge ham imøde med Stadens Nøgle. Derpaa blev Taksigelse gjort udi Kirkerne, og Staden tilligemed Slotet blev overleveret. Kort derefter lod Kongen tilsiendegive Sverrigs Raad, at han vilde rejse til Upsal, for der efter svenske Kongers gamle Sædvane at lade sig krone. Men, saasom Erkebispens Gaard udi Upsal var af Steen Stures Folk ødelagt, og den hele Stad udi slet Tilstand, bad man Kongen, at saadan Kroning maatte skee udi Stokholm; hvilket Kongen ogsaa bevilgede, som blev derfor bragt til Raadhuset i Stokholm gelejdet af Erkebispens og den svenske Gejstlighed, Steen Sture og Sverrigs Raad, samt alle Laugmændene item Kjøbstædernes og Bøndernes Fuldmægtige, hvilke der hylbede ham til Sverrigs Konge, og aflagde deres Troskabs-Ed. Derpaa blev han med stor Højtidelighed kronet den 26de November udi Stadens Kirke, og bleve ved samme Højtidelighed slagne 50 Riddere, saavel Danske og Svenske som Tydske. Steen Sture blev da erklæret Kongens Hofmester, og Svante Nielsen Sture blev gjort til Rigets Marsk. Der fortælles, at, da Kongen udi et Gjestebud spurgte en af de Nærværende, om der fattedes endda noget til denne Højtidelighed, svarede en tydsk Herre, som havde stor Udgang til Kongen, og større Frihed at tale end Andre: der fattedes intet uden een Ting. Kongen, som

om menede sig intet at have forsømt, spurgte da, hvad det var? derpaa siges denne fremmede Herre at have svaret, at intet fattedes uden en Skatprettis, der kunde lægge nogle svenske Herrers Hoveder for deres Fødder. Af disse Ord blev Kongen forstræffet, og slog Dinen ned til Jorden. Da han nogentid saaledes havde siddet stille uden at tale, løftede han om sig Dinen op igjen, saa skarpt paa denne Raadgiver, og med haarde Ord bebrejdede ham hans Undskab, hvorpaa han rejste sig fra sit Sæde, og begav sig ind udi sit Cabinet, og siger Rosfontanus, at han siden den Tid ikke kunde taale at see samme Mand. Saaledes bliver denne Historie fortalt af denne Skribent b), Den findes ogsaa udi de svenske Historier, men Svitfeldt taler intet derom, hvilket er desmere forunderligt, efterdi det er den største Biserat udi Kong Hanses Historie, Christiannus 2 efterfulgte siden saadant Raad, men befandt sig meget ilde derefter.

Medens dette forrettedes udi Sverrig, blev Dronning Christina udi Danmark forløst med en ung Søn, som blev kalden Franciscus, saa at flige Tidender foregode ikke lidet den Glæde, Kongen havde over sine Vaabens Fremgang og Sverrigs Reduction. Strax efter Kroningen tog Kongen sig for at fuldbyrde den Forhandling, som var gjort med Steen

Sture

b) Rosefont. in vita Joh.

Sture udi Lejren for Stockholm, og forlehede samme Sture igjen med adskillige vigtige Slotte og Stæder; derimod overtalede han ham at afstaae Westeraas, efterdi han ikke gjerne saae ham saa nær ved Dalerne, hvor Landets Styrke var, og hvor Almuen var ham saa meget tilgedan, og gav dette tilkjende, at hvor stor Venfæb der end syntes at være stiftet mellem Kongen og ham, saa troede de dog hinanden ikke meget, thi Kongen afstod ikke, førend han fik Westeraas af denne urolige Mandes Hænder. Derpaa blev af Sverrigs Stænder udstædt et Hyltings-Brev og Kongen overleveret af dette Indhold:

Vi Jacob med Guds Naade Erkebisp i Upsal, Brynolf i Skara, Coort i Stregnæs, Oluf i Westeraas, Magnus i Alabo, med samrae Naade Biskopper, Arved Trolle, Svante Nielsen, Knud Eskildsen, Niels Clausen, Erik Nielsen, Erik Trolle, Niels Boesen, Steen Thuresen, Bent Rønning, Bent Gregeresen, Henrik Bither, Riddere, og Peder Ragsvaldseu Væbner, Sverriges Riges Raad, gjøre vitterligt med dette vort aabne Brev, at, saasom Højbaarne Første Kong Hans, Vor Kjæreste Naadige Herre, haver udi hans Kjære Sr. Saders Kong Christians Tid, og siden efter hans Død paa mange Her

rei

temoder været udvalgt, kesset og samtykt til Herre og Konge over Sverriges Rige, efter, som de Recesser og Breve, som derpaa gjort ere, videre indeholde og udvise, saa have Vi nu tilforn efter samme Recessers Indhold udi Stokholms Stad St. Catharinæ Dag alle samdrægtigen efter Sverriges Riges Lov, kesset og samtykt forestrevne vor Kjære Naadige Herre Kong Hans til regjerende Konge over Sverriges Rige, og gjorde hans Naade strax paa samme Tid hans Kongelige Ed, efter Sverriges Lov Riget at regjere, og vi iligemaade Sverriges Raad, desligeste alle Laugmænd, Kjøbstedmænd, og den hele Almue, som tilstede vare, svore ham Huldskab og Troskab, hvorpaa han blev salvet og kronet. Og, eftersom Gud det nu saa søjet haver, at hans Naade er saa lovligen kommen til Sverriges Krone, saa forpligte Vi os alle og enhver i Særdeleshed med dette Vott aabne Brev, stedse at være ham som vor rette Landsherre hørige og lydige. Skrevet udi Stokholm paa St. Andreæ Apostoli Aften Anno 1497.

Steen Sture forskrev c) sig udi et særdeles Brev til Kongen, hvilken ogsaa paa sin Side skriftligens

c) Lit. Stenonis, Holmiæ die Saturni ante Dominicam invocavit 1499. pag. 1025.

ligen forsikrede de svenske Stænder om deres Privilegier. Derpaa blev den ældste kongelige Prins Christian kaaret til Konge udi Sverrig, efter sin Faders Død. I de Svenskes Føjelighed gif saavidt, at de tillode Kongerne efter egen Behag at sætte og bestikke danske, norske eller svenske Fogeder til adskillige Stæder og Slotte, som Stockholm, Galmar, Nykjøbing og Drebroy. Udi det Dverflag, som blev gjort paa Bekostningerne af denne Krig, befandttes, at Kongen havde udgivet til de fremmede Troppers Besoldning halvandet hundredetusinde rhinske Gylden, foruden Kost og Tøring, Pulver, Bøsser, Pile og andre Gevær. Og er det her allerførst, hvor der tales om Krud og Kugler, saa at det er troligt, at de tydske Landsknægte bragte saadant herind udi Landet; thi man seer af samme Dverflag, at Pile og Buer endda ikke vare komne af Brug, hvilket ogsaa findes udi andre Nationers Historier; thi man seer af et Register af det saakaldte chambre des comptes de Paris, at Krudt har været i Brug i Frankrige fra 1338, efterdi derudi findes antegnet en Udgift med disse Ord: pour avoir poudres & autres choses necessaires aux Canons &c., hvorvel den franske Historie viser, at man længe efter den Tid betjenede sig af Pile tillige, hvilke man har holdet for i visse Maader at være ligesaa nyttige som Bøsser. Og findes der endnu forfarne Krigsmænd, der ansee saadan

Blat

Blanding som nyttig d). Foruden ovenmeldte Summa bleve regnede 20000 hansestædiffe Mark, som Elsborgs Belejring ene havde kostet.

Efterat Alting saaledes lykkeligen var forrettet, rejste Kongen efterfølgende Aar om Vinteren til Danmark igjen. Intet kunde have været forrettet med større Orden og Højtidelighed, end denne Hyl- ding og Kroning, saasom den var bivaanet saavel af Kongens Venner, som hans hemmelige Fiender, og alt hvad som gjort var, blev siden stadfæstet ved skrift- lige Forpligtelser. Ikke desmindre fandtes dog de, som siden understode sig at sige, at Kongen kom paa Thronen ikke ved samtlige Stænders Samtykke, men alene ved en særdeles Faction af svensk Udel. Den upsalske Erkebisp har ikke undseet sig ved at indføre saadant ud: sin svenske Kronike e), men samme Er- kebisp's Historie selv viser, intet at være mere falskt; thi hele Sverrig var delt udi tvende Partier, nem- lig det kongelige og det sturiske Parti; begge disse Partier vare tilstede ved Kongens Kroning, begge gjorde Lykønskninger, og begge gave skriftlige For- pligtelser fra sig; thi vi have saavel Steen Stures Revers som Erkebisp Jacobs, det er Hovedernes for begge Partier, og consequenter for det hele Rige. Vil man derimod sige, at endel satte ikke Kronen paa

Kon-

d) Vid. du Cange in Glossar. verbo Bombarda.

e) Joh. Magn. Chr. lib. 23. cap. 14.

Kongens Hoved med god Billie, saa gjorde det dog in jure samme Virkning, som om det var skeet med et godt Hjerte, ligesom en legitimus bliver creeret til Doctor, endskjøndt Decanus er hans Fiende. Det ser ellers uklogt, at mange ikke med god Billie svore Kongen Lybighed, thi man kan i visse Maader sige, at Sverrig denne Gang blev undertvungen med Sværd, hvorfors den gamle Surdej blev tilbage, og siges det, at Steen Sture længe derefter rev sig ubi sit Skjæg, saa ofte der blev talet om Slaget ved Rødebro og Stokholms Dvergivelse N.

Kongen havde neppe vendet Ryggen til Sverrig, førend der rejste sig en Urolighed ubi samme Rige, hvortil var Stifter Erkebisp Jacob til Upsal; thi, som Steen Sture havde, medens han endda sad ved Røret, tilføjet samme Erkebisp stor Skade, plyndret hans Folk, belejret ham paa hans Slot Steffa, og ruineret Bispe-Gaarden ubi Upsal, søgte han af yderste Magt at hæbne sig derover. Men saadant var vanskeligt, efterdi Sture havde Kongens Brev og Segl paa, at han af Ingen maatte tiltales for sit førte Regimente. Hvoindover Erkebispen lod anholde hos Paven om Dispensation dervedi, nemlig at Sture, uanset Kongens Forskrings-Brev, maatte tiltales for sin Opførsel med det erkebispelige Sæde. Hvilken Dispensation da han erholdt, satte han sig for

1) Rosefont. in vita Joh.

at formere Sture en farlig Proces, og at actionere ham for Rov, Brand, og ugubeligt Forhold mod Gejstligheden, og, som begge havde stort Anhang, faae det ud til indbyrdes Krig, saa at Kongen maatte tage sig paa at megle et Forlig mellem dem, da han anden Gang kom til Sverrig, hvorom videre siden skal tales.

Den Tvistighed, som rejste sig imellem disse tvende Herrer, begyndte, som sagt er, strax efter Kongens Rejse fra Sverrige, og varede det hele Aar. Imidlertid opholdt Kongen sig i Kjøbenhavn, for der at have Dje paa andre Sager, og at bestyrke sig med flere Alliancer, ifald nogen ny Urolighed skulde forarsages; thi han havde lært, saavel af sin egen som af foregaaende Konges Historie, at det var ikke mindre Konst at beholde Sverrig end at vinde det, og at For skrivelser og edelige Forpligtelser havde ikke længere Kraft, end et eller andet uroligt Hoved fandt det forgodt. I den Henseende bestyrkede han sig dette Aar med fransk Alliance, udi Kraft af hvilken hans Succesor Christianus 2 siden udi den svenske Krig bekom fra Frankrig nogle Hjelpe-Tropper, item otte smaa Kartover. Hvad indenlandiske Sager angaaer, da lod Kongen udi dette Aar see stor Omsorg for Studeringers Forfremmelse udi Danmark, og til det ny Kjøbenhavnske Universitets Opkomst forordnede, at Ingen maatte sende deres Børn

udenlands, førend de havde studeret tre Aar paa samme Universitet. Forordningen, som jeg har fundet in Originali udi Constitutionibus Academicis, lyder saaledes: Vi Hans med Guds Naade Dannemarks, Sverriges, Norges, Wendis og Gothis Konninge. gjøre Alle vitterligt, at Vi esther Vor elskelige Raadts Raad det saa beskikket hafver, at esther denne Dag ingen god Mands Barn, Kjøbstædmands, eller Almues, Skal færdis her af Riget thill Studium, untagen Upsalæ Studio udi Vort Rige Sverrig, met mindre end the skulle thilforne staae her i Kjøbenhavn til Studium y-thry samfulde Aar i thet mindste. Svo som modgjør, skal have forbrudt, hves Leen han haver af Kirken, og siden ey ydermere haffve Sob esther at nyde nogle Kirkers Leen her udi Vort Rige Danmark. Givet paa Vort Slott Kjøbenhavn Torødagen næst esther Dominicam Jubilate Aar esther Guds Byrdt tusinde firehundrede halffemptsinds tifye paa det gttende, under Vort Secrete.

Uf denne Forordning sees, at Nationen da saavel som nu har havt Begjerlighed til udenlandske Rejser, og at Kongen derfor fandt nødigt saadant at indskrænke. Sligemaade seer man ogsaa, at han har havt Omsoerg for Upsalæ Universitets Lær, i

det han har tilstedet danske Studentere at fortsætte deres Studia der saavel som i Kjøbenhavn. Bemeldte Universitet blev stiftet af Erkebisp Jacob med Pavers Tilladelse 1477, saa at Svitsfeld farer vild, eller rettere ikke har observeret, hvad han tilforn har sagt, naar han paa et andet Sted siger, at samme Universitet blev stiftet af Gustavo 1 Anno 1540; thi at det idetringeste har været til mange Aar tilforn, sees af denne Kong Hanses Forordning, med mindre man vil sige, at det allerførst blev sat udi god Stand af Gustavo 1 eller rettere først blev forsynet med reformerede Lærere; og kan man da paa samme Maade regne Kjøbenhavns Universitets Stiftelse fra Christiano 3. Mag. Peder Skotte, som var en af de første, der blev brugt til det kjøbenhavnske Universitets Indrettelse, blev dette Aar promoveret til Doctorem Theologiæ, og var Hertug Christian, Kong Hanses ældste Søn, nærværende ved samme Act.

Udi dette Aar tildrog sig en mærkelig Historie udi Pommern, hvilken jeg ikke kan forbigaae at fortælle, endskjøndt det er imod min Sædvane at indføre fremmede Bedrifter udi min Historie. Udi en pommerisk Stad, kalden Banen, blev præsenteret Christi Passions-Historie. En agerede Christum paa Korset, en Anden Longinum, som skulde aabne hans Side med Spydet, den Tredie Mariam, som

stod under Korset, og den Fjerde Johannem. Longinus stak for haardt til, saa at den fingerede Kristus faldt død ned af Korset paa Mariam, og slog hende ihjel. Derudover blev Johannes saa forbitret, at han omkom Longinum, efterdi han havde omkommet Christum, som var ham paarsørende. Samme Johannes blev omsider greben af Dyrigheden og rettet.

Efterfølgende Aar 1499 rejsede Kongen til Sverige igjen, havende med sig Dronning Christina, for der at lade hende krone. Kroningen gik for sig til Upsal; otte Dage for Fasten. Og, som Kongen mærkede, at den Misforstand, som var rejst mellem Erkebispem og Steen Sture, dagligen vorede til, saa at Riget blev truet med ny Urolighed, satte han sig for at forlige disse stridende Herrer, og endelig efter megen Møje bragte et Forlig tilveje, hvorved Steen Sture forbandt sig til at give Erkebispem en Sum Penge for den Skade, som ham var tilføjet. Ingen kan nægte, at dette var jo en christelig Gjerning af Kongen; men, om den var saa politisk, det vil jeg lade staae ved sit Værd; thi det heder: divide & regna. Og, saalænge som disse to anseelige Mænd havde Horn ubi Siden paa hinanden, flattede de begge Kongen, og søgte at gjøre ham sig bevaagen. Man kan derfor sige, at ligesom den Misforstand, som havde rejst sig imellem bemeldte tvende Her-

Herrer, havde banet Kongen Vej til Thronen, saa kunde saadan Misforstand ogsaa beskytte ham derpaa, saa at det var Kongens Interesse at fomentere sig Tvistighed, og alene at hindre, at det ikke kom offentlig til Sværdslag. Udgangen visede ogsaa, hvor liben Nytte det var for Kongen, at de svenske Herrer begyndte at trække paa een Linie. Men Kongens vilde derudi ikke følge visse Potentaters Maxime, og bestyrke sin Throne ved at saae Uenighed blandt sine Undersaatter, saa at, hvis denne hans Gjerning kan badles af visse Statsmænd, saa fortjener den at berømmes af alle Retsfindige.

Paa dette Forlig fulgte nye Forsikringer, saavel af Steen Sture, som af Sverriges Raad, omstedsevarende Troskab og Lydighed mod Kongen, saa at de lovede under Vres og Redeligheds Fortabelse ej at stifte mere Uro mod Regjeringen g). Og, som Stænderne Aaret tilforn havde samtykt Hertug Christian til Konge efter hans Faders Død, saa blev dette Aar udstedt et Hyldingsbrev til samme unge Hertug, som da var med Kongen udi Sverrig. Udi samme Brev h), som mærkeligt er, renoncere Stænder-

der.

g) Vid. declarat. Stenonis St. sub dato Holmiæ pridie Dom. invocavit 1499. item literæ Senat. Svec. pag. 1026.

h) Vid. instrument. sub dato Holm. die 10000 Martyr. 1499. pag. 1027 seqv.

berne ligesom paa deres Valgrettighed, og erklære tydeligen, at Successionen tilfalder Hertug Christian, som Kongens Søn, beraabende sig paa det gamle svenske jus Regium eller Konge-Balkens tredje Capitel, som siger, om Kongens Søn er til, da er den næst. Nu var Alting fredeligt ubi Sverrig, og Kongen havde faaet alt, hvad han ønskede; det alene stod ham for Hovedet, at Steen Sture havde faaet alt for store Forlehninger, saa at hans Indkomster vare vigtigere end Kronens. Der fandtes derfor Adskillige, som raadede Kongen at remedere derudi, holdende det usikkert for Regjeringen, at lade en Mand af den Character blive saa mægtig. Herudover indlod Kongen sig i Handel med Sture, og formaaede ham til at afstaae en Del af de Lehn, han havde faaet, som Nabo Slot, Viborg Slot, Ny Slot eller Nafsborg med omliggende Lande. Slige fede Stykker, er ikke troligt, at Hr. Steen overgav med sin gode Villie, hvorvel det da saaledes skulde hede, og holdes der for, at dette lagde Grundvold til det Dyrer, som han kort derefter paany stiftede. Efterat Kongen saavel havde beskicket sine Sager ubi Sverrig, rejsede han til Danmark igjen.

Efter slige herlige Bedrifter og saadan Lykke var Kong Hans en af de anseeligste Konger ubi Europa, han havde ikke alene forenet de tre nordiske Riger, men endogsaa bragt de gjenstridige Svenske til en
blind

blind Lybighed, saa at han kunde bøje dem udi Alting efter sin Willie, og den ene Stand ligesom kjeppedes med den anden i at lade see Prøver paa Underdanighed; han stod ogsaa udi god Fortrolighed med andre Potentater, især med Frankrig og Skotland, som han havde sluttet defensive Alliance med. Den Misforstand, som hidindtil havde regjeret mellem ham og hans Broder, var nu hævet, og hans Krigsmagt var formedelst adskillige Sejervindinger og Sverrigs Reduction udi stor Anseelse, hvo skulde derfor kunde have troet, at et lidet ringe foragtet Folk skulde have kommet saadant et mægtigt Monarchi til at vakle, ja givet det saadant Saar, som udi denne Konges hele Regjerings-Tid ikke kunde læges igjen, og at et Land af nogle faa Miles Begreb, som Ditmarsken, skulde være den Anstøds-Klippe, hvorpaa det nordiske Monarchies, saavel Magt, som Reputation skulde lide Skibbrud. Det efterfølgende Mars Historie, og den da begyndte ditmarske Krig er sandeligen et af de store Exempler, som anføres udi Historien paa de menneffelige Vilkaars Skrøbelighed, og at Himelen undertiden betjener sig af de allerringeste Midler til at kuldkaste og ydmyge de største Herredømmer. Man skulde have tænkt, at et Lands Reduction, som Ditmarsken, under saadan stor Konge skulde neppe kunde have faaet Sted udi hans Kronike, ja neppe at have kundet været antegnet som en Krig udi Hi-

fte-

historien, da den dog blev en af de uheldigste for Danmark, ikke alene i Henseende til det store Nederlag, som den danske Magt der led, men endogsaa til de onde Sviter og Sverrigs Strafald, som samme Nederlag forarsagede.

Førend jeg skriver til samme Krig, vil jeg give en kort Beskrivelse over Ditmarsken, og fortælle samme Landstabs Historie, som viser Ursagen til Kri- gen, og hvorpaa de kongelige Prætensioner grundede sig. Ditmarsken er et fast Land, som strækker sig langs om ved Elben. Der er det forvaret med høje Demninger. Naar det er Flod, vører Vandet indtil Digerne, men naar det er Ebbe, løber det en halv Mil tilbage fra Digerne. Mod Vesten bliver Landet befæstet med Eiderstrømmen, hvor ogsaa er Ebbe og Flod indtil Eilenburg, hvorfra indtil Ulverstorff ere store Moradser, saa at man paa det Sted ikke kan komme ind ubi Landet. Ved den nordlige Side er en tør Vej og Passage vel forsynet med mange Graver og Skanser; mod Osten mod Wilschermarsk er ogsaa en smal Vej, som gaaer ind ubi Landet. Det inderste af Landet og Marken er fuld af Graver, saa at Ryttere der ikke kan komme fort med deres Heste. Indbyggerne vare ubi Stand paa de Tider at bringe 6000 Mand i) paa Benene. De ere af Naturen høje og stærke Folk, og vide med stor Behændighed at

i) Teste Peters. in descript. Dytmars.

at tumle sig over Gravene med deres Springestokke. Intet Land har været mere jaloux over sin Frihed. De vare paa de Liden genegne til Urolighed, saa at, naar de ingen udvortes Fiender havde, laae de udi Haar med hinanden indbyrdes. Qvinderne vare ligesaa stridbare som Mændene, saa at de undertiden lode sig see som vilde Dyr mod deres Fiender. Saa-
 dan Beskrivelse gjør den holstenske Stribent Petersen k) over Landet, som levede ikke længe efter den ditmarske Krig; thi hans Historie endes med Christi-
 ani 2. Undvigelse af Rigerne. Hvad den ditmarske Historie angaaer, da, endskjøndt derom tilforn er talt, vil jeg den dog her mere omstændeligen, som paa det retteste og bekvemmeste Sted, anføre, og egentligen vise, hvorpaa Kongens, som Hertugs af Holsten, Prætensioner grunde sig.

Udi Kejser Henrici 2. og Henrici 4. Tid finder man, at Ditmarsken har staaer under deres egne Grever, af hvilke den første hedde Henrich den Gode. Efter ham fulgte Siegfred og siden Udo, hvilken var den første Greve, som bekom Landet til Lehn af den bremiske Kirke, og erkjendte den bremiske Erkebisp for Protector og Overherre. Det Overherreskab blev ogsaa den bremiske Kirke tilkjendt af Kejser Frederico Barbarossa, paa Rigsdagen til Erfurt
 1180.

k) Peters. Chr. Hols. [part. 1. vid. Cilic. Cimbr. Belli Dytm. lib. 1.

1180. Men, da de Danske siden under tvende *Waldemaris* og *Canuto 6* bleve saa mægtige udi *Tydsland*, og *Waldemarus 2* af *Keiser Frideric 2* erhvervede *Diploma* paa alle de Lande, som ligge Norden for *Elben*, have de *Ditmarsker* udi nogle Aar været *Danmark* skatkyldige, og ligget under *Slesvig Domkirke*, indtil det Slag, som skede ved *Bornhoved*, hvor de fulde fra de Danske og sloge bag ind paa dem. Derpaa bleve *Ditmarskerne* efter det Løfte, som var gjort dem af *Kongens* Fiender, et frit Folk. Dog, paa det at de ikke skulde siges at leve uden *Herskab*, gave de sig quantsvis under den *bremiske Kirke* igjen. Saaledes var Landet længe som en Slags *liben Republique*, og *Ditmarskerne*, naar det *bremiske Stift* vilde lade see nogen *Myndighed* mod dem, foregave, at de vare et frit Folk; men, naar andre omliggende *Herrer* vilde tilegne sig *Herskab* over Landet, sagde, at de laae under den *bremiske Kirke*. Udi den Tilstand førte de adskillige lykkelige Krige, og forsvarede deres *Frihed* med stor *Tapperhed* mod de *holsteniske Grever*; thi, da de *Holstener* under *Grev Johannes* og *Gerhardo* gjorde Anno 1322 1) et *Indfald* udi *Ditmarsken*, blev deres *Krigshær* totaliter slagen. Det andet *holsteniske Nederlag* skede under *Gerhard den 1*, *Hertug* af *Slesvig* og *Greve* til *Holsten*, hvilken blev slagen in
der

1) *Peters. Chr. Hols. part. 4.*

der Hame Aar 1404 m). Endeligen, da Kong Christian I besøgte Keiser Fridrich til Rothenborg, erholdt han af Keiseren Donation paa Ditmarsken paa den Maade, som fortalt er ubi samme Konges Historie. Men den Donation blev siden kalden tilbage, og de Ditmarsker erholdte pavelig Confirmation paa deres forrige Stand, nemlig, at Landet skulde forblive under den bremiske Kirkes Beskyttelse. Fra den Tid bleve Ditmarskerne Republicaner igjen, og blev Ditmarsken regjeret af 5 Fogeder og 48 Domme, fra hvilke ingen Appellation skede, og skattede imidlertid hverken til Keiseren, Kongen af Danmark, eller Bremen. Kongen lod i Begyndelsen af sin Regjering strax anholde hos dem, at de i Kraft af det keiserlige rothenborgske Diploma skulde erkjende ham for deres Herre. Men de ditmarske Jurister beraabte sig paa den Revocation, som siden var gjort, hvilken dog var nihil in Jure; thi en Gave giver ikke mindre Possession end Kjøb, og hvad engang er cederet eller bortgivet, kan ikke tages tilbage igjen. Alt hvad som kunde med Skin forekastes, var det bremiske Overherskab, men derudi var ingen Realitet; thi Ditmarsken dependerede af ingen. Denne Tvistighed stod saa hen ubi mange Aar, indtil Kong Hans havde lykkeligen fuldendet den svenske Krig,

da

m) Cilic. Cimb. Belli. Dytm. lib. 1.

da tog han sig for at undertvinge Ditmarsken Anno 1500.

Førend han greb til Sværdet, lod han n) dog paany bestikke Ditmarskerne, om de med Gode uden Blods Udgydelse vilde give sig under hans Lydighed, og fandtes da Nogle iblandt dem, som gjerne vilde beqvemme sig at erkjende Kongen og Hertug Frideric, som holstenske Færster, for deres Herrer, men den største Del vilde ikke vide af saadant Herskab at sige, men besluttede at søgte for deres Frihed og retirerede Nogle sig med Hustruer og Børn ind ubi Uvejer og Moradser o). Herudover samlede Kongen, saavel som hans Broder Hertug Frideric, en anseelig Krigsmagt sammen. Krigshæren bestod foruden af danske og holstenske ogsaa af andre tydske Tropper, item den store Garde p) anført af Jørgen Glentz, hvilken efter sin Sædvane talede store Ord, og ansaae Ditmarsken som en Mundfuld for sig. De andre tracterede saadan Krig ikke med mindre Foragt. Den holstenske Abel ankom pyntet og opudset, ligesom til en Dands eller Bryllup, og blev

n) Rosfont. kalder ham Frideric 4, hvilket er ikke mindre underligt end Franciscus 8 istedenfor Francisc. 1 Konge af Frankrig, som han paa et andet Sted omtaler.

o) Petr. Sax. hist. Dytm. manusc.

p) Hamelm. Old. Chr. siger, at den hele kongelige og førstelige Krigshær bestod af 30000 Mand.

der intet omtalt uden at dele Byttet. Rosefontanus, som levede ikke langt fra de Tiber, siger, at mange af Adelen havde intet Gevær, og istedenfor Harnisk bare Guldfjedder, ligesom de skulde gaae til Bryllup; Enhver førte tomme Bogne med sig, for derpaa at lægge Byttet, som de allerede ubi Forhaabning havde opsluget, og en stor Mængde Kjøbmænd fulgte Krigshæren, førende Penge med for at tilhandle sig for en billig Pris de ditmarske Sager, saa at Alle saa kun hen til Byttet, og Ingen tænkte paa den Fare, som forestod. I det Galskab gik saavidt, at adskillige store Herrer delte mellem sig Bestillinger og Beneficier ubi det undertvungne Land, og kalde hinanden forud Hr. Abbed, Hr. Prior &c., hvilket siden gav Anledning til den skjemtsomme Tale, nemlig, at der aldrig paa engang ere omkomne flere designerede Bestillings-Mænd, end ubi det ditmarske Slag q). Og holder derfor den gamle oft citerede skreven Krønike for, at de danske og holstenske Herrer, saavel i den Henseende, som efterdi mange af dem vare hengivne til det bøhmiske Kjetteri, geraade ubi paafølgende Ulykke r). Denne statelige og pyntede Krigshær s) kom mod Grændserne af Dit-

mars

q) Rosefont vita Johannis.

r) Manuscr. Skibyense.

s) J. Uhlf. Comp. manuscr. "tanquam ad nuptias irent."

marfken ubi Begyndelsen af Februari 1500, men blev der holdende stille nogle Dage, formenende, at Ditmarskerne skulde besinde sig, og falde tilføje. Men disse frætte Folk, langt fra at lade sig deraf skrælle, celebrerede paa samme Tid et stort Bryllup ubi en Landsby kaldet Wintberg ^{t)}, for at lade see, hvor libet hange de vare for deres Hus og Hjem, og bes gave sig ned ubi det sumpige Land, og, som de troede, at deres Fiender skulde søge at komme ind ubi Landet igjennem Hamme, lode de samme Stad forsyne med en god Besætning. Hvor stærk den kongelige og førstelige Krigshær var, derom findes intet vist ubi trokte Bøger. En skreven Historie siger, at der ubi de ditmarske Annalibus findes saadan Opregnelse:

den saksiske Garde	6000 Mand
fra Sylland, Nordfriesland og Holsten	6000 "
af Ribberskabet	2000 "
fra Brunsvig og Lyneborg	2000 "
ved Rustvogne	6000 "
nok Anhang ved alle Regimenterne	8000 "

Saa at den hele Krigsmagt gjorde 30000 Mand ^{u)}.

Den 13de Februari bleve de Kongelige og Førstelige ved nogle ditmarske Vejvisere førte igjennem en

Græs:

t) Peters. Chron. Holsat. part. 4.

u) Patr. Sax. histor. Dytin. Manusc. é biblioth. Danesk.

Græsvej ind udi Ditmarsken for den Stad Melborp, hvilken Stad de strax erobrede, og der pnteligen omkom alle Indbyggerne, Mænd og Qvinder, Unge og Gamle, for dermed at indjage Skræk udi de Andre. Fra Melborp stilledes Kongen og Hertugen Spejdere ind udi Landet, for at udforske, hvad de Ditmarske foretog sig. Af disse Spejdere fangede Ditmarskerne en Frislænder, hvilken de med Slag tvunge til at røbe Fjrsternes Anslag, og at vise dem, hvilken Vej Herrerne havde besluttet at tage; og, da de bleve erkjendige derom, lode de efterfølgende Nat opkaste en Skandse ved samme Vej, som de forsynede med nogle Feltstykker og en stærk Besætning. Den 17de Februarti brød Kongen op fra Melborp, og x) rakte ind udi Landet, skjøndt man raadede ham at ligge stille, i det ringeste den Dag over, Endel af Superstition, efterdi de holdt det for en ond Dag, Andre formedelst det Uvejr, som da indfaldt, og Andre igjen, efterdi de haabede, at Ditmarskerne skulde give sig uden Sværdslag; thi de, som vare flygtede fra

Mel-

- x) *Hamelm. Chr. Old.* siger, at Feltmarskalken Hans Ahleselt raadede Kongen fra at marchere den Dag, men forgjæves; derauf man seynen Kopff volgen müssen, siger han videre; men saadan Egenindighed var ikke denne Konges Character, hvorfore det er rimeligere, som *Svitfeld* fortæller, at han fulgte *Jörgen Glenges* Raad.

Melbory, havde jaget, saadan Skræk ind ubi Ditmarskerne, at Nogle raadede dem til at overgive sig, Andre at forlade Landet, og søge andre Boliger, ja Frygt og Mistanke var saa stor hos dem, at de gaa ve Affked til de tydske Tropper, som de havde hversvet, saasom de Ingen mere troede. Saa at derfor Mange ere i de Tanker, at, hvis Kongen havde holdt sig i en Tid lang stille ubi Melbory, havde Ditmarskerne frivilligen undergivet sig det danske Herredom. Men Kongen fulgte Jørgen Slenges og andre høje Officerers Raad af den store Garde, af hvis Tjeneste han havde befundet sig vel i den svenske Krig y), og derfor gav Ordre til Udfald.

Den store Garde passerede igjennem en snever Vej ind ubi Landet, og de andre fulgte den efter, og var der saadan Mængde af Rustvogne og Bagage, at Rytterne kunde ikke rykke tilbage. Vejen var dyb og skiden, Vejret var ogsaa mørkt; thi det sneede og haglede den hele Dag, saa at Krigsfolket var ganske forfrosset. Af alle disse Ulejligheder lode de sig dog ikke skrække, forladende sig paa den store Garde, som da blev holden for uovervindelig. Da de kom til den Skandse, som Ditmarskerne nyligen havde opkastet ved Vejen, blev der uden Ophør canoneret paa dem. Adskillige bleve da omkomne, efterdi de formedelst Vejens Sneverhed ikke kunde rykke tilbage.

De

y) Petr. Sax. hist. Dytm. manuscr.

De Fremmeste af Fodfolket komme dog omsider over Graben, og Rytterne fulgte dem efter, men den trange Vej tillod dem ikke at stille sig ret til Gevær; de vare ogsaa saa forfrosne, at de neppe kunde bruge deres Gevær. De Ditmarsker, da de mærkede, at Landsknechtene vilde omringe dem udi deres Standsse, gjorde de et Udfald med 400 Mand, men bleve tvende Gange slagne tilbage. Den tredie Gang forstærkede de sig, og grebe deres Fiender an med saadan Fyrighed, at de maatte vige for dem. Da skede der et stort Nederlag, Nogle bleve nedfablede af Ditmarskerne, Andre styrkede ned udi Gravene, hvor de omkomme. Vandluserne bleve ogsaa aabnede, og det hele Land svømmede udi Vand, saa at man kunde ikke skille Gravene fra det andet Land. Den uovervindelige store Garde tog da først Flugten, hvoraf Ditmarskerne fik saadant Mod, at de udi en Hast gjorde kort Proces med Fodfolket, hvoraf endel bleve slagne og de øvrige druknede i Gravene. Derpaa grebe de med samme Fyrighed Rytterne an, som stode paa en snever Vej, hvor de hverken kunde komme frem eller tilbage. Foran havde de Standsen, hvoraf Ditmarskerne beskjode dem uden Ophør; bag til vare Rustvognene, og paa begge Sider vare store Båndgrave, saa at de vare indsluttede paa alle Kanter. Men Ditmarskerne vidste med Behændighed at svinge sig over Gravene paa begge Sider, skjode og stunge

paa Hestene, hvilke da de bleve saarede, begyndte at springe og slaae Rytterne af, saa at endel blev traadde under Heste-Fødderne, og Andre styrtede udi Gravene, hvor de druknede. Man kunde formedelss Røg og Damp, Hagel og Sne intet see, men hørte alene ynkeligt og jammerligt Skrig. De maatte blive Alle staaende, og lade sig slagte som Faar, og var det med stor Nød, at Kongen og Hertugen kunde redde sig med Flugten. De som laae udi Melbors, da de hørte om dette Nederlag, søgte de at komme udi Sikkerhed, men Mange af dem bleve ogsaa slagte udi Flugten. Det er utroligt, hvilken anseelig Hob Folk udi tre Timers Tid z) da omkomme. Ditmarskerne selv forundrede sig derover, da de saa saa mange døde Kroppe. Og, da Vandet faldt ud igjen, befandtes der flere druknede end omkomne ved Sværd. Stedet, hvor dette Nederlag skede, er mellem Melbors og Hemmingstad, og vidner Autoriteten til den ditmarske Krigshistorie, at det endda udi ham Tid til en Grindring om denne store Ulykke, som skedde den 17 Febr. b), blev kaldet Teuffels Verk.

z) *Crantzi* Sax. lib. 13. cap. 26.

a) *Cilic. Cimb. Belli Dytm.* lib. 1.

b) *Jacob Uhlfeld* Comp. hist. Dan. manuscr. hvilken vidner, at dette Datum er rigtigt mod andre, som sige 4 Calend. Mart.

Efterat Slaget var overstaaet, komme Ditmarskerne fra alle Kanter, saavel Qvinder som Mænd, for at give dem Rest, som endda havde noget Liv tilbage, og at plyndre de døde Kroppe, af hvilke de toge alle Klæder indtil Skjorterne, og lode dem ligge nøgne. Af Fodfolket bleve nogle tusende begravne. Men Ribberes, Herremænds og andre Rytteres Le-gemer lode de ligge ubegravne og til Pris for Dyr og Rævne, ubentvivl af den Aarsag, at de ansaae dem som Stiftere til Krigen, og de Andre som uskyl-dige Redskaber. De bekomme et stort Bytte af Klæ-der, Guld, Sølv, Perler, Edelstene, Heste og Rustning, item Stykker, Faneer og Kongens Sølv-Service. Blant Faneerne bleve ogsaa borte det navn-kundige Felt-Tegn, kaldet Dronnebroge, hvilket de Danske havde udi alle Feltslag brugt til Hovedban-ner, siden Waldemari 2 Tid. Ditmarskerne op-brændte efter Slaget 400 Rustvogne, og forstyrrede Lylleborg samt andre Steder paa den holstenfke Grund. Der disputeres endnu om de Dødes Tal. De Dan-ske regne foruden høje Officerer 4000 af den gemene Almue at være slagne. Men Crantzii, som le-vede paa de Tider, og med dette Nederlag ender sin sarsiffe Historie, siget, at de Slagnes Tal er uvist, og at Somme gjøre formegit, Andre forlidet deraf c).

S 2

De

c) Crantzii Sax. ibid. cæsorum numerum uero satis explicat.

De Ditmarsker ubi deres Krønike regne 11000. Hvor stort dette Nederlag ellers maa have været, kan sees nogenledes alene af de holstenske Herremænd, hvorefter paa Petersen, som dette Slag udførligen har beskrevet, giver saadan Liste:

Adolf og Otto Grever til Oldenburg og Delmenhorst,

Hans von Ahlesfeld med Dannebrog,

Hennicke von Ahlesfeld,

Henrik von Ahlesfeld,

Marquard von Ahlesfeld til Sartorp,

Georg von Ahlesfeld til Segarde,

Henrik von Ahlesfeld til Stejnborg,

Laurentius von Ahlesfeld,

Benedictus von Ahlesfeld til Burghorst,

Benedictus von Ahlesfeld Otteson,

Ditlev von Ahlesfeld til Hasselborg,

Hans von Ahlesfeld til Neuenstadt,

Ditlev von Bockvalde til Hasselborg,

Hans von Bockvalde til Neuenstadt,

Ditlev von Bockvalde til Wensin,

Joachim Ranzow til Asscheberg,

Ove Ranzow til Rastorf,

Brejde Ranzow,

Henrik Ranzow,

Wolf Pogvisch Henningsen,

Wolf Pogvisk til Dobberstorf,

Joachim Pogvisch } Brødre,
 Hans Pogvisch }
 Hartvig Pogvisch af Grønholt,
 Hennie von der Wische }
 Ditlev von der Wische } Brødre,
 Wolf von der Wische }
 Joachim von der Wische }

Luder Hessen, Volradt og Bartram hans
 Søner,

Marqvart Swane,
 Henrik Swane,
 Geert Westerholz,
 Hans Blume til Seedorf,
 Henrik Blume Amtmand til Gottorf,
 Poul Sehestede til Rendsborg,
 Benedictus Sehestede til Klouensick,
 Hans Sehestede til Sehestede,
 Poul Sehestede til Klovvede,
 Joachim Sehestede Rejmersen,
 Burchard Sehestede,
 Iven Reventlou,
 Hartwich Reventlou til Gram,
 Marqvard Brejde,
 Otto Schaß til Rüşhaue,
 Henning Schaß til Rüşhaue,
 Ditlew von Zwalen,
 Henrik Stuer,

Dit-

Ditlev von Siggen,
 Schaf Kumor,
 Hans Wastorf,
 Olaus Wensin,
 Benedictus Smalstede,
 Hans Smalstede,
 Schaf Smalstede,
 Otto Kode } Brødre,
 Claus Kode }
 Helvich Wolf,
 Eggert Groske til Soldick,
 Otto von Thienen til Wolstorf,
 Olaus Katlow,
 Michael Katlow,
 Emeke Katlow til Boberkamp,
 Siwert Katlow til Lensan,
 Claus von Hagen til Mübel.

Paa de Gemene skede Nederlag efter Proportion, og vidner en fornemme Autor, som levede ikke længe derefter d), at neppe 400 Mand af den hele store Krigshær undflyede.

Af denne slagne holsteniske Herremænds Liste sees, at den største Del af Krigshæren maa have bestaaet af Holstener; thi Kongen og Hertugen førte denne Krig som Hertuger af Holsten, eftersom Ditsmarcken paastodes at være et Lem deraf; foruden

denne

d) Jacob Uhlfeld. Comp. hist. Dan.

denne Petersens Liste paa den holstenske Adel giver Svittfeld os en anden paa danske Herremænd, som bleve slagne, men, som den samme efter hans egen Sigelse er ucomplet, vil jeg den her ikke opregne. Om den store Gardes Forlis finder jeg ingen Omstændigheder. Det er troligt, at den mestendels er bleven ødelagt tilligemed Generalen Jørgen Slentz, hvilken en skreven Historie e) vidner af en Ditmarsker at være tagen ved Halsen, kastet ned paa Jorden og ihjeltraad under Fødderne.

Danmark har ofte ført ulykkelige Krige, men aldrig mindre Krig med større Forlis. Det var just Krigens Ringhed, som forarsagede Skaden; thi, hvis man ikke havde agtet Fienden saa ringe, og brugt de Præcautioner, som nødige vare udi et vanskeligt og af Naturen saa befæstet Land, som Ditmarsken, havde man ikke havt nødvendig at anvende den halve Magt paa dets Erobring. En ubekjendt Auctor af den danske Krønike tilskriver denne Ulykke de verdslige Stænders Haardhed mod Præsterne, men disse Raisonnemens tjene til intet andet end til at vise, at han selv maa have været enten Præst eller Munk. Den samme synes at have levet paa de Tider, thi han ender sin Historie kort efter den ditmarske Krig. Udi en skreven Ditmarsks Historie findes

en

e) Petr. Sax. hist. Dytin. manuscr.

en vidtloftig Specification paa den hele Skade, saavel af Folk som Canoner og Bagage h).

Kort efter Slaget blev handlet om Fred til Hamborg, hvor sig lode indfinde kongelige, førstelige og Hansfestædernes Fuldmægtige, og, som de ditmarske Deputerede da foredroge deres Besværinger, som de havde mod Kongen og Hertugen, blev besluttet at committere nogle holsteniske og hansfestædiske Gesandtere for at efterforske deres Klagemaals Grund og at kjende derudi. Og, hvis de ikke kunde forenes derom, skulde den hamborgiske Theologus Albertus Krantzius antages til Opmand, saa at, hvilken Mening han bifaldt, derved skulde det blive. Udaf dette saavel som adskilligt andet sees, udi hvilken Æstime den Mand har været paa de Tider, saavel i Henseende til Dyd som Lærdom; og, som den hele nordiske Nation er denne Krantzio forbunden formedelst hans mange herlige Skrifter, som tjene baade til den geistlige og verdslige Histories Oplysning, og jeg ofte har betjent mig af hans Bøger udi dette Værk, kan jeg ikke forbigaae her at røre noget om samme store Mand. Albert Krantzius var Doctor Theologiae og Juris samt Decanus til Kirken udi Hamborg. Han var en Mand af stor Lærdom og ikke mindre Dyd og Gudsfrugt. Han lastede med Frihed de

Syns

h) Petr. Sax. hist. Dytm. Manuscr. e biblioth. Dannesk.

Synder, som udi hans Tid ginge udi Svang, og plejede at sige, at Gud engang vilde straffe dem ved en Ulykke, som skulde sætte hele Tydskland udi Forvirrelse. Selv, saasom han ingen Del vilde have udi Gejstlighedens Hofmod og uordentlige Lednet, henbragte han sin meste Tid udi Enlighed i sit Studere-Kammer, hvor han sammenskrev de bekjendte Skrifter, som endnu ere udi alle Folkes Hænder. Det fornemteste Skrift er en Kirkehistorie under det Navn af Metropolis, som tjener meget til de nordiske Kirkesagers Oplysning. Derforuden har han skrevet den sarsiske Historie udi 13 Bøger, den vendsiske Historie udi 14 Bøger, og en Krønike over Danmark, Norge og Sverrig fra samme Rigers første Begyndelse indtil 1504. Han døde den 7de December 1517, som var det samme Aar, Luther begyndte at reformere. Af de Ord, som han fortæller at skulle have ladet falde imod Luther paa sit Overste, nemlig: *abi in cellam & dic: miserere mei Deus*, synes, at han ikke har approberet samme Reformators Foretagende, medmindre han har sagt det af Frygt for Luther, som, han saae, vilde styrte sig i stor Ulejlighed ved at sætte sig op mod den geistlige Magt, som da var paa den højeste Spids. En saadan Mand var Albertus Kranzius, som man brugte til at bilægge Tvistigheder mellem stridige

Ma-

Nationer, og som man udvalgte til Opmand udi denne ditmarske Handel.

Der blev endeligen saadan Fred sluttet med Ditmarsken, at Landet skulde blive i sin forrige Stand, og at de holstenske Herrer skulde have deres Ret forbeholden, indtil Tvistigheden i Mindelighed kunde afgjøres. Saadan Ende tog denne ulyksalige ditmarske Krig, og Landet beholdt længe derefter sin Frihed indtil Friderici 2. Regjering, da det af samme Konge blev underbunget, og fra den Tid har været et Lem af Holsten.

Kort efter denne Krig blev sluttet Ægteskab mellem Markgrev Joachim, Churførste til Brandenburg, og den danske Princesse Elisabeth. Brylluppet blev celebreret Aaret derefter, nemlig 1501 g), udi Brandenborger Land, og bekom Churførsten med hende til Medgift 3000 rhinske Gylden, hvilken var en vedtagen Sum blant tydske Potentater paa de Tider, som før er meldet. For de 30000 Gylden, som Kongen gav hende til Udstyr, renoncerede hun paa al hendes Fæderne- og Møderne- Arv udi Riget. Samme Aar havde ogsaa Kongens Broder, Hertug Friderik, Bryllup med Churførst Joachims Søster Anna, af hvilket Ægteskab blev fød Christian tredie, som siden blev Konge i Danmark. Og som adskillige danske Herrer hivaanede disse tyende Bilager,

g) Chytræus henfører dette til 1502.

ger, og de der saae den Dragt, som den sarsiske, mejsniske og markiske Adel forte, bragte de ved deres Tilbagekomst samme Dragt ind udi Danmark. Den patheticke Klage, som Hvitfeld derover fører, kan jeg ikke forbigaae her at andrage i Henseende til dens ærlige Simplicitet. Hans Ord ere disse: Paa den Tid bar ingen af Adelen Guldfjæder uden alene Førster, Herrer, Grever og Riddersmænd; men den Tid til Bryllupet udi Stendal saae man først, at den mejsniske, sarsiske og markiske Adels begyndte at bære en Snor om deres Hals, hvorpaa hang to eller tre Guld-Ringe, hvilket her antegnes, at man skal see, udi hvad Overflødighed vi nu leve frem for de Tider. Adelen er nu sprungen i den Pragt med Guld og Klædebon, som Herrer da ikke brugte, og de, som nu opføres udi saadan Pragt, vide ikke andet, end saa altid har været før. Gud vil sig ders over forbarne, Straffen tør være nærmere ved Haanden, end vi vide. Disse ere Hvitfelds Ord. Men, om den gode Mand havde levet udi disse Tider, da man seer fattige Borgere age udi deres forgyldte Carosser garnerede med Laquejer; (udi Hvitfelds Tid gif Rigets Hofmester tilfods, og Ingen uden det kongelige Hus lod sig age; thi jeg finder udi Historien at Fri-

dericus 3 forærede 3 à 4 af de største Rigets Mænd Carosser, hvilket da var usædvanligt). Jeg siger da, hvis han havde levet udi disse Tider, vilde hans Vise have gaaet udi langt anden Tone. Et gammelt Manuskript h) har ellers en Historie, denne Princesse Elisabeth angaaende, som ikke findes i trykte Bøger: nemlig af Storførsten af Rusland Aar 1499 skikkede Gesandtere til Danmark for at begjære hende til Ægte. Det er ingen Tvivl paa, at jo Princesen fandt liden Smag udi dette Forslag. Kongen, for ikke at støde Storførsten for Hovedet med et all for plat Afslag, skikkede Gesandtere til Moscovien, for at gjøre en Hob Complimenter derfor. Gesandterne, mærkende, da de vare komne til Rusland, at det vilde være farligt for dem at sige Meningen reent ud, affisede Storførsten med Complimenter, og derfor med stor Gres-Bewisning bleve skikkede tilbage; men, da de komme udaf de russiske Grændser, gavede de tilkjende, at Princesen allerede var forlovet med en Ander. Hvorledes Storførsten ellers optog denne Tour, som de spillede ham, derom meldes intet.

Saa snart det uheldige Slag i Ditmarsken blev spurgt udi Sverrig, begyndte alle de, som vare misfornøjede med Regjeringen, at rejse Hovedet i Bejret, og Steen Sture lavede sig til at spille sine gamle Kuller igjen; dog stillede han sig i Begyndelsen

h) Manuscr. Skibyense.

fen an, som han meente det Kongen meget vel. Han skrev dette Aar 1501 Kongen til, bedende, at han vilde begive sig til Sverrig, saasom Riget behøvede hans Nærværelse, baade i Henseende til Finland, som Russerne aarligen ved Indfald bleve ved at bestadige, saadg i Henseende til den svenske Almues Klagemaal, som man maatte søge at stille tilfreds. Derforuden foregav han, at den forrige Tvistighed mellem ham og Erkebispen begyndte at fornhes igjen. Han bad derfor Kongen, at han vilde paatage sig saadan Rejse og det med et lidet Følge, efterdi det var dyr Tid udi Landet. Kongen efterlevede hans Begjering, og begav sig strax til Sverrig. Men, førend jeg taler videre om denne Rejse og dens Virkning, vil jeg korteligen fortælle, hvad udi Kongens Fraværelse var forefaldet udi samme Rige, og, hvoreledes Gemytterne da sammesteds vare dannede.

Efterat Kong Hans havde bragt Sverrig til Lydighed, var det udi lang Tid god Fred og Velstand, saasom Kongen efter svenske Skribenters eget Sigelse var en ærlig Herte i), langsom til Brede og ikke hevngjerrig. Dog stødte han strax Steen Sture for Hovedet ved at tvinge ham til at give adskillige Lehn tilbage, hvorom tilforn er talet. Ligeledes fløde og med Svante Sture og nogle Andre, saa at de samme derudover bleve temmeligen faldsindige

mød

i) Puf. hist. Svec. pag. 267.

mod Regjeringen, og gav den Dpførsel Anledning til adskillig Estertale, skjøndt man kan sige til Kongens Forsvar, at saadan Reduction var nødvendig, efterdi de bedste Indkomster vare udi nogle faa store Herrerens Hænder, saa at Kongen havde lidet tilbage. Det var ogsaa farligt, at lade en Mand af Steen Stures Humeur og Character vore for meget til udi Magt og Rigdom, og derved ligesom at give ham Sværdet udi Haanden for at gjøre Skade med. Men deslige Argumenter kunde ikke stille de misfornøjede Herrer tilfreds; hvorudover, endskjøndt de udi Begyndelsen offentlig ikke lode sig mærke med deres Uvillighed mod Regjeringen, saa lode de dog ikke af hemmeligen at fortale Kongen hos Almuen, og, saasom under ingen Regjering, hvor mild og retfærdig den end er, jo et og andet forefalder, som kan dables af misfornøjede Gemytter, saa kunde vi heller Materie fattes dem her til Critique; og, saasom en af Kongens Embedsmænd, ved Navn Jens Falster, lod rette paa Drebro en Mand ved Navn Herald Pletting, som tilforn havde været Steen Stures Foged; og en anden kongelig Betjent, ved Navn Anders, gjorde ligesaadan Execution paa nogle Andre, toge de deraf Anledning at opvække Almuen til Had mod Kongen, skjøndt man ikke kan sige, om disse Folk vare skyldige eller ej, og det er troligt, at saadant var Kongen uvitterligt. Men,

som

som det er let at prædike for Bønder, saa var det ikke vanskeligt at bilde dem ind, at det var Kongens Befaling, og at man maatte vente mange deslige haarde Ting. Dog bestod Misfornøjelsen en Tid lang alene ubi hemmelig Knurren og Klagen. Men, da Tidender komme om det store Nederlag ubi Ditzmarsken, begyndte den Gnist, som tilforn laae skjult under Asken, at frembryde, saa at de Svenske offentligen begyndte at besværgesig over Regjeringen. Ubi saadan Tilstand vare Sagerne, da Kongen tredje Gang efter Stures Begjering kom til Sverrig.

Ubi Begyndelsen af dette Aar 1501 begav han sig tilligemed Dronning Christina paa Reisen, og havde kun et lidet Følge med sig, for ikke at besvære den svenske Almue. Steen Sture med nogle andre Svenske af Adelen stillede sig, som de vare glade ved hans Ankomst, toge mod ham ved Grændserne, og ledsagede ham ind ubi Landet. Da han var kommen til Svarte-Sø, blev han advaret af nogle Svenske, at Steen Sture havde ondt Anslag imod ham, og at han hemmeligen havde bestilt 3000 Bønder, som bevæbnede skulde komme ham imøde, og under et Skin af at forestille deres Klagemaal, skulde fængsle eller omkomme ham. Om Hr. Steen virkeligen havde saadant Anslag fore, eller om det var ham af hans Fiender paadigtet, skal jeg forvist ikke

kun

Kunde sige k). Vist nok er det, at Kongen derover blev ikke lidet allarmeret. Han stillede sig derfor an, som han vilde rejse tilbage til Danmark, og beføl til den Ende Sløder at tillaves, hvilket ogsaa skede. Derpaa lod Steen Sture opsigte Almuen, som var tilfagt at møde, saa at enhver rejsede hjem til sit hjem. Men Kongen, da han ved saadan Contra-Drødre menede at have deconcerteret de Anslag, som kunde være mod ham, begav han sig om Natten postviis paa Vejen til Stockholm. Steen Sture fulgte ham et Stykke paa Vejen hartad til Stockholm, men, som Kongen saae ham an med sure Øjen, rejsede han uden Forlov tilbage.

Saa snart Kongen var kommen til Stockholm, lod han forskrive en Rigsdag. Paa samme Rigsdag gav han tilkjende den Mistanke, han havde fattet til Steen Sture, bød sig an at høre Folkets Klagemaal, og at lide Dom, om man kunde overbevise ham at have gjort noget mod Folkets og Landets Privilegier, Love og Sædvaner. Dette var Alt, hvad Undersaatterne kunde forlange af en Konge. Raadet menede da, at Steen Sture skulde stævnes til at møde for at forhøres, hvilket Kongen bevilgede, og gav ham frit Lejde. Men saadant Lejde gjortes ikke nødvendigt; thi Steen Sture kom tilligemed Genning

k) Jac. Uhlef. Manuscr. siger, at 10000 svenske Soldater lurede paa Kongen.

ning Gad, Svante Sture, Knud Alffen og Bent Rynning med 700 velbevæbnede Mænd til Rigsdagen. Da begyndte Steen Sture at foredrage, hvorledes han falskeligen af sine Uvenner var forført. Han tilstod, at han uden Forlov havde forladt Kongen paa Vejen, men gav Aarsagen tilkjende, hvorfor saadant var skeet, nemlig, at han frygtede for Kongens Vrede, og derfor søgte at komme i Sikkerhed, indtil han kunde bevise sin Uskyldighed. Da han derpaa blev anmodet om at fremvise, hvad Beshyldninger han eller Andre havde imod Kongen, og hvoraf Kongen kunde siges at have handlet mod Everriges Lov og Privilegier, stillede han sig an, som han nødigt vilde dertil. Dmsider brød han dog løs med de gamle Klagemaal, at Kongen havde betroet Rigets Slotte og Lehn til adskillige Fremmede, iligemaade at hans Lehnsmænd paa Drebro, nemlig Jens Salster, havde ladet hænge foromtalte Harald Pletting, hvilke Beshyldninger vare lette at besvare, eftersom Kongen efter Raadets egen Bevilgning var berettiget til det første, og ingen Del havde udi det sidste.

Om Kongen da svarede til flige Beshyldninger, skal jeg ikke kunne sige; man seer alene af den Mistanke, som dagligen tilvorede, at man ingen Tillid fattede til hans Tale. Han havde ej heller stærke Tanker om det hele Raads Troskab, men holdt sig

stedse med sine Folk paa Slottet, og, naar nogen af de mistænkte Herrer der vilde tale med ham, maatte de først stille Gissel for sig. Saadan var Tilstanden udi sex Uger mellem Staden og Hoffet, saa Kongen hverken selv kom udi Staden, eller tillod Kongen uden Caution at komme paa Slottet. Dronningen vilde engang gaae udi Kirke, men det blev hende sagt, at hun gjorde bedre at blive paa Slottet. Dette Forbud gik hende saa saare til Hjerte, saasom hun var en sætdeles gudfrygtig Dame, at hun begyndte at græde, hvorudover Kongen maatte omsider give hende Forlov, dog saaledes, at han ingen af Stadens Folk vilde have med hende paa Slottet. Da Messen var til Ende, og hun vilde tilbage igjen, lode Steen Sture og Svante Nielsen sig indfinde for at gøre deres Opvarthning, og ledsage hende op paa Slottet, men, da de saae, at man laavede Stykkerne til mod dem, stode de fra deres Forsæt. Da Steen Sture mærkede, at han ikke kunde betage Kongen denne Mistanke, som han havde fattet til ham, men tvertimod at han blev mere og mere styrket derudi, forlod han omsider Stockholm, og forskrev et Mode til Vadstena, hvor han med de der samlede Herrer opsagde Kongen deres Trofskabs-Ed, og dertil publicerede efterfølgende Aarsager: At det calmarske Fordrag blev ikke sat udi Værk; at Tvistigheden om Gulland blev ikke afgjort; Rigets Lehn

og Slotte bleve betroede til Fremmede, som handlede ilde med Indbyggere; at Sverriges Indkomster bleve bragte til Danmark; at ingen god Mynt blev slagen; at de svenske Faner, som vare erobrede ved Rodebro, vare den svenske Nation til Spot ophængte udi en Kirke i Kjøbenhavn; endeligen at Stænderne bleve stævneede til adskillige frugtesløse Rigsdage, hvorved man alene søgte at plage og at dysse dem i Søvn; men alle disse Gravamina vilde intet Bifald finde. Thi, hvis Kongen havde betroet nogle af Rigsgets Lehn til andre end Svenske, saa var det noget, som Stænderne selv havde accorderet, og er det troeligt, at mange Svenske derimod ere blevne promoverede baade udi Danmark og Norge. At Kongens Fogeder havde forfaret haardt med nogle af deres Underhavende, derpaa anføres alene udi den hele Tivtvende Exempler, uden at vise, at saadant var Kongen vitterligt. Hvad Myntvæsenet angaaer, da finder jeg intet derover at have været klaget, uden paa denne Rigsdag, hvor Kongen tilbød sig at ændre Alt, hvad Nationen fandt sig besværges over, og, da Steen Sture did blev stævnet for at forestille Folkets Gravamina, lod han sig indfinde, men med 700 bevæbnede Mænd, hvilket kunde ikke andet end allarmere Kongen, og gjøre Rigsdagen frugtesløs.

Da Kongen fik Kundskab om denne Dpfigelse, forlod han Sverrig, og begav sig paa Rejsen til Dan-

mark; men, som han paa Vejen fik at vide, at en svensk Herremand ved Navn Steen Christensen havde handlet ilde med en af hans Fogeder, begav han sig tilbage, og forskrev Sverrigs Raad til Stockholm, hvor samme Steen Christensen blev stævnet at møde, for at svare til sin Misgjerning; men, saasom han havde en ond Samvittighed, vilde han ikke lade sig indfinde. Udi denne Forsamling forligede Kongen sig med det svenske Raad, og blev da besluttet, at al Misforstand skulde ophøre, alene at Steen Christensens Sag skulde staae Kongen aaben for. Efter dette sluttede Forlig fortsatte Kongen sin Rejse med tre Skibe til Danmark, efterladende paa Slottet Dronningen med 1000 Mand 1) af Danske og Svenske, som han best troede. Han tog ogsaa paa ny Trokabs-Eed af Stockholms Borgere, og lovede snart at komme tilbage.

Men Kongen havde neppe vendet Ryggen, førend det hele Land var i Oprør. Henving Gud, Electus til Lindkjøbing, en svoren Fiende af de Danske, lod da, for at ophidse Almuen desmere mod Regjeringen, udsprede de Tidender, at en russisk Gesandt offentlig skulde have bekjendt paa Raadhuset i Stockholm, at Kong Hans havde lovet at cedere til Czaaren af Moscovien endel af Finland. Dette kastede Dlie udi Ilden blant Folk, som vare villige til at

trøe

1) *Chytræus* lib. 5. siger 2000.

troe Altting. De grebe derforre strax til Gevær, og allerførst rykkede til Drebro Slot, som var Dronningens Bisgeding. Ved samme Slots Erobring finge de ovenomtalte **Jens Salster** ihænde, hvilken blev fangen bortført til Arboga, og der af den henderettede **Sarald Plettings** Paarørende huggen istykker. Kong **Jans** skrev derpaa Hr. **Steen** og **Raadet** til, at de skulde nedlægge Gevær, bydende sig til, at føje dem ubi Alt, hvad de med Billighed kunde forlange, og at han gjerne vilde affkaffe de fremmede Fogeder, som de besværgede dem over, hvorvel de vare beskikkede efter det svenske Raads egen Bevilgning og Tilladelse. Men der var allerede kommen saadan Ild ubi Krudet, at den ikke mere kunde bæmpes, og Oprøret ubi Landet var almindeligt; dog holdte adskillige fornemme Herrer endda Kongens Parti, især Erkebispfen af Upsal, hvilken, endskjøndt han syntes ogsaa at holde med Kongens Fiender, dog ubi Hjertet var hans Ven, men han havde udbedet sig Frihed af Kongen at simulere, efterdi han ellers frygtede at blive overfalden af **Steen Stures** Parti.

Efter Drebro's Erobring rykte **Steen Sture** og **Svante Nielsen** for Stokholms Stad, og belejrede den paa begge Sider. Efterat Staden havde været belejret nogle Dage, komme Borgemeistere og Raad ubi Lejren for at handle om Fred. Mens de vare udenfor Staden, lode Nogle (de svenske Skribentere
sige,

fige, at det var Kongens Folk, men de Danske, Steen Stures Tilhængere) stikke Ild paa Staden, som bragte Alting udi Forvirrelse, og betjenede nogle Borgere sig af den Alarm' til at opbryde med Gevalt Stadens Porte, og at indlade de Dprørffe, hvilket giver tilkjende, at Ilden maa have været anstucken af de Dprørffes Benner. Efterat Staden saaledes var indtagen, belejrede de Støttet, hvorudi Dronningen var indsluttet; men, som det samme var forsynet med en god Besætning, varede Belejringen udi otte Maaneder; og, som Kongen imidlertid havde at bestille med sin Datters Bryllup, lægges ham det til Last, at han ikke satte Alting tilside for itide at undsætte Slottet, og at redde sin Dronning. De Dprørffes Tal bleve derover ikke alene forsøget, men Steen Sture betjenede sig ogsaa af en norsk Herremand, ved Navn Knud Alffsen, som var gift udi Sverrig, at bevæge de Norske til Trafalb. Samme Knud Alffsen, saasom han var en anseelig Mand udi Norge, og Høvidsmand paa Aggershus, bragte Landet udi Urolighed, hvorudover Kongen, da han fik Kundskab derom, skikkede iligen Biskoppen af Roskild Hr. Johan Ibsen og Henrik Krummedige med en Flaade til Dpslo for at stille de Norske tilfreds, og at bringe dem under Kronens Lydighed igjen. Saa snart disse ankomme, lode de fordre Knud Alffsen til sig paa Skibene, for at tale med ham. Han be-

gav sig ogsaa efter givet Lejde didhen. Men der opvæktes Trætte mellem ham og de Danske paa Skibe-
ne, som Hvitfeldt siger var om private Sager, og blev Knud Alffsen i samme Tvistighed ihjelslagen.

Medens dette skede, blev Belejringen med stor Iver fortsat for Stokholms Slot, og, som ingen Undsætning kom, begyndte der at blive Mangel paa Levnetsmidler, og Svaghed at komme blant Besætningen, saa at af tusinde Mand, som den i Begyndelsen bestod af, omsider neppe bleve 80 tilbage, hvorudover Dronningen efter otte Maaneders Belejring efterfølgende Aar fandt sig tvungen til at overgive Slottet den 27 Marts m), og begjerede at føres til Badstena Kloster, hvilket ogsaa skede.

Stokholms Slot blev omsider overgivet med saadan Accord, at Dronning Christina med hendes Præster og daglige Tjenere skulde gaae ud af Slottet med Alt, hvad hendes egen Person alene tilhørte, til Graabrødre-Kloster, hvor hun skulde blive, indtil man kunde overlægge, hvorledes hun bekvemmeligst kunde føres til Danmark igjen, enten tilsøes eller til-lands. Men hun begjerede at føres til Badstena Kloster, som sagt er. De danske og tydske Folk, som vare tilbage af Besætningen, skulde ogsaa med deres Mobilier begive sig til et vist Sted, indtil man kunde beslutte, hvad videre dermed skulde foretages.

S yk:

m) *Chytræus* lib. 5. siger, mod Enden af Maj.

Stykker og Munitiøn, item hvad Kongen og Kro-
 nen tilhørte, skulde blive tilbage paa Slottet, og
 skulde Krigsfolket gjøre deres Ed paa, intet deraf at
 føre ud med sig. De svenske Herremænd, som hav-
 de været paa Slottet, skulde nyde deres Gods og
 Ejendom. Kongen begav sig endeligen med en Fla-
 de til Sverrig, for at undsætte Slottet, men kom
 ikke dithen, førend det allerede var overgivet. Over
 disse Tidender blev han ilde tilmødt, og lod Bud af-
 færdige til Raadet om noget, som var Dronningen
 anrørende, men Steen Sture vilde ikke tilstede Bu-
 det at komme ind udi Staden; hvorudover Kongen
 rejste tilbage, lovende snart at komme igjen. Der-
 paa begyndte Ulykken og Fordærvelsen mellem begge
 Riger for Alvor at gaae an; thi Kongen, saasom
 han mærkede sig intet ved Sagtmodighed at kunne
 udrette, besluttede, med Sværdet at forsvare sin Ret,
 og, saasom han vel vidste, at Steen Sture for
 nogle Aar siden havde gjort Forbund med nogle af
 Hansestæderne, og at saadant Forbund ikke lidet styr-
 kede de Svenske udi deres Rebellion, søgte han 1502
 at indlade sig udi Handel med samme Stæder, og
 at trække dem fra den svenske Alliance. Han lod der-
 fore affærdige Biskop Jens Andersen af Odense til
 Lybek, for der at besvære sig over de Svenskes Op-
 forsel, og at formane Lybek saavel som de andre Sø-
 stæder ingen Tilførsel at gjøre hans rebelske Under-
 saats

saattere. Til gode Ord bleve ogsaa lagde Trusel, at hvis Stæderne, uanset Kongens Formaninger, fremturede i at bestyrke de Svenske, vilde han holde dem for sine Fiender. Raadet til Lybek svarede derpaa, at det gjorde dem ondt, at Kongen havde flige Fortredeligheder udi Sverrige. De contesterede, intet Forsæt at have til at bestyrke Kongens Fiender. Men de kunde ikke overgive saadan vigtig Handel, som de havde paa Sverrig, hvor de havde megen ubstaaende Gjeld, som samme Rige dem til ubodelig Skade kunde confisquere. Sa de havde der ogsaa allevegne deres Fuldmægtige boende, som de befrygtede skulde lide Bold af de Svenske, hvis man brød overtvært med dem, og aflod at gjøre dem Tilførsel, bade derfor, at dem maatte gives Frihed at handle med Sverrig som tilforn. Det samme Svar, som man gav Kong Hanses Gesandt, gav man ogsaa den skotske Ambassadeur, som Kong Jacob 4 af Skotland havde skicket til Lybek.

Kongen derfor, seende sig ved venlig Underhandling intet at kunde udrette, lod skikke en Flaade i Østersøen med Ordre at opbringe ikke alene svenske, men endogsaa Stædernes Skibe, som vilde gjøre Sverrig Tilførsel. Den første Execution skede paa et lybsk Skib, som kom fra Riga, hvilket, saasom det befandtes at have svenske Effecter, blev opbragt til Kjøbenhavn, og der gjort til Pris. Herudover
grebe

grebe de Lybske til Gevær, og lode udruste en temmelig Flaade, truende med Magt at igjentage det, som var dem med Bold berøvet. Hertug Friderik, Kongens Broder, tog sig for at arbejde paa et Forlig, men forgjebes, eftersom de Lybske ikke vilde bekvemme sig dertil, medmindre Sejladsen paa Sverrig blev dem tilladt, som tilforn, og deres Privilegier og Friheder udi Danmark og Norge bleve ubeskkaarne, og de Skibe, som vare dem fratagne, igjen bleve restituerede. Hvorudover lod Kongen arrestere alle Lybckere saavel som deres Effecter, hvor de fandtes udi Danmark og Norge. Kong Jacob af Skotland lod iligemaade Stæderne forkynde, at han holdt alle dem for Fiender, som gjorde nogen Tilførsel til Sverrig mod det Forbud, hans Morbroder Kong Hans havde gjort. Men Lybckerne lode sig deraf ikke skrække, bleve ved deres Krigsrustning, og arresterede den 19 December samme Aar en Hob danske Skibe.

Kongen havde da mange Vanskeligheder at bestribe. Hele Sverrige var i Oprør, Hansestæderne, som vare rige og mægtige tilføes, armerede mod ham, og Norge indtil Bahus var ham frafalden. Jeg har tilforn fortalt, hvorledes den norske Herremand Knud Alfssen efter Steen Stures Tilskyndelse havde bevæget mange Norske til Frafald. Jeg haver ogsaa antegnet, hvorledes samme Mand blev ihjelslagen

paa

paa et dansk Skib. Denne Gjerning forarsagede stor Eftertale, efterdi han var en Mand af store Meriter og Anseelse udi Norge, og var forsynet med frit Lejde. For at besmykke dette Mord, lod man først udstrøe, at bemeldte Knud Alfssen n), da han længe havde druffet med Gesandterne paa Skibet, og derudover var bleven ganske beskjænkert, faldt hovedfulds ned udi Baaden, da han vilde stige ned af Skibet, og døde af samme Fald. Men, som saadan Relation ingen Tro kunde finde hos Nogen, greb man til et andet Middel, for at undskylde Gjerningen, og anordnede en Commission af nogle gode Mænd udi Norge, nemlig Erik Eriksen Laugmand udi Opslo, Thormod Jonsen Laugmand udi Tønsberg med nogle Andre, af hvilke Knud Alfssen blev dømt til at have forbrudt sit Lejde formedelst adskillige Misgjerninger, som han beskyldtes for at have bedrevet o).

Men denne Dom tjenede mere til at forsøge end at udslutte den Eftertale, som laae paa de danske Fuldmægtige; og Knud Alfssens Død, langt fra at stille den Urolighed, som var rejst udi Norge, bragte

n) *Chytræus* holder for, at han blev ihjelslagen i Klammeri: ubi rixis animi utrinque exacerbati essent, Canutus a Danis trucidatus est.

o) Vid. sent. lat. Opslo die Ægidii 1502. pag. 1042.

bragte fast det hele Land til Trufald. Kongen besluttede derfor at anvende alle sine Kræfter paa at bringe samme Rige til Lydighed igjen, og til den Ende anholdt om Hjelp hos sin Broder, Hertug Fridrik, hvilken han lod Halvdelen af Norge tilbyde, om han vilde gjøre den halve Omkostning paa Krigen. Men Hertugen, hvis Magt nyligen var bleven saa meget svækket udi den ditmarske Krig, undskyldte sig ved Skrivelse hos Kongen, sigende, at han vilde lade sig nøje med sin Del af Førstendommene; og, om han endeligen skulde indvikle sig udi den norske Krig, kunde det ikke skee paa anden Maade, end at Kongen vilde give ham p) den halve Del af de Oppebørseler, han udi ti Aar havde taget udi Norge. Slige Vilkaar syntes Kongen at være utaalelige, lod derfor af at anholde om videre Hjelp hos Hertugen, og besluttede med egen Magt at bringe Norge til Lydighed; og, som han havde mærket en stor Bravoure og Hurtighed hos sin Søn Hertug Christian, skikkede han ham til Norge med en anseelig Krigshær. Men som Prinsen var endda ung, nemlig udi sit tyvende Aar, skrev Kongen Bisp Carl af Hammer til, bedende ham at gaae den unge Herre tilhaande med Raad og Daad, bød ogsaa sin Søn at følge samme Biskops Raad udi alle sine Tdrætter, efterdi hans Trofskab var saa meget bekjendt. Saa snart

p) Peters. Chr. Holsat. part. 4.

snart Hertugen var kommen til Norge, søgte Adelen og Ridderkabet ham. Bisp Carl lod sig da ogsaa indfinde, tilbydende sin Tjeneste. Hertugen stillede sig an, som hans Ankomst var ham meget kjær; men han hverken betjenede sig af hans Raad, ej heller overleverede ham sin Faders Brev, maaskee af Aarsag, efterdi han vilde raade sig selv og ikke lade sig hofmesterete. Han lod strax bestyrke sin Krigshær med norske Folk, og overfuldt de Oprørske ikke langt fra Opslo. Jeg finder ikke udi Historien, hvor stor de Misfornøjedes Tal var, ej heller om der var Folk af Stand og Anseelse iblant dem. Jeg seer alene, at de vare anførte af en ved Navn Herlof Hyddesfad, hvis Stand og Qualitet Historien ej heller melder noget om, saa at man veed ikke, enten han var af Adel eller ej. Over samme Herlof Hyddesfad erholdt Hertugen Sejer, og fik ham selv fangen, og adspredde hans Anhang. Den fangne Anfører overleverede han til Knud Gyldenstjerne og Andre, og lod dem sige, at hvis han undkom, skulde de staae udi hans Sted, hvilket forarsagede, at de vaagede over samme Fange med stor Flid, saasom de frygtede Hertugen, hvilken, de fornam, af Naturen var vredagtig. Efterat Oprøret var stillet, blev Herlof Hyddesfad pinligen forhørt, og udlagde han da Mange, som man tilforn ingen Mistanke havde havt om, saa at der menes, at hans Angivelser ene-

ten skede af Ondskab, eller for at undgaae Pinen. Hertugen, som intet Qvarteer gav, lod ham først rette og lægge paa Stejle udenfor Slottet. Der næst lod han en Hob norske Herrer aflive, og gjorde saadant Hul paa samme Riges Adels, at Svittfeld siger, det er endnu kjendeligt. Hvad som mest tjener til Bevis, at mange uskyldige Folk da bleve falskeligen forførte, var den Angivelse, som paa samme Tid skede mod Bisp Carl af Hammer, hvilken, saasom han holdtes for en af Kongens troeste Mænd, saa kunde naturligen Ingen mistænke ham for at være i Ledtog med de Dyrøvere, men, uanseet den store Reputation samme Prælat var udi formedelst sin Troskab, lod Prindsen ham paa en gjort Angivelse fængsle. Hvad Skjebne ellers samme Bisp havde, og hvordan det gik ham udi hans Fængsel, skal vises udi Christiani 2 Historie, hvor dette egentligen henhører.

Efterat Hertugen saaledes havde bragt de Norske til Lydighed igjen, og tvunget dem til at sværge, at de aldrig skulde yppe noget Dyrøveri mod Kongen eller hans Efterkommere, begav han sig med sin Krigshær til Sverrige, og der belejrede Elsborg og Drepten udi Vester-Gothland. Erik Erikson, som der commanderede, forlod strax Slottene, enten fordi han fandt sig ikke stærk nok til at gjøre Modstand, eller fordi han ikke vilde lade sig bruge mod Kongen,

til

til hvilken han engang havde aflagt Troffabs-Ed. Men denne hans Troffab kom ham dyrt at staae: thi han blev siden af de svenske Bønder ynkeligen ihjelslagen. De efterladte Besætninger paa Slottene tilbøde strax Hertugen at overgive sig med Condition, at de maatte blive forskaanede paa Liv og Gods. Men den stridbare unge Herre vilde af ingen Overgivelse vide at høre, uden paa Naade og Unaade, hvorudover, saasom hans Strengthed var dem bekjendt, de hemmeligen lode erkjendige Hr. Steen om den Fare de svævede udi, og bade ham om hastig Undsætning.

Steen Sture lod sig ikke forsumme, men samlede sammen udi en Hast en Hob saavel Ryttere som Fodfolk, hvilke han lod skikke til Vester-Gothland, under Anførsel af Aage Johansen, som var Laugmand udi Øster-Gothland. Samme Aage Johansen kom om Morgenens tidlig for Dag uformodentlig til den danske Lejr, udi Faveur af en stærk Taage, som skjulede dem saaledes, at han indtog et højt Bjerg udenfor Lejren, førend de Danske finge Kundskab om hans Ankomst. Og, som Alting var stille udi Lejren, og Krigsfolket laae udi den beste Søvn mod Dagningen, fandtes de, som raadede den svenske General hemmeligen at overfalde Fienden. Men denne ædelhjertede Herre vilde gaae aabenbare tilverks, og derfor beføl Trompetblæseren at blæse Alarm,

og, da den samme vegtede sig derfor, holdende det for en Daarlighed at advare Fienden, blev Generalen hæftig vred, og sagde: **Blæs**, eller jeg skal skyde dig den første Pål udi Livet; thi det er ikke tilbørligt, at man skal forraske en Konges Søn og saa mangen en brav Zelt, men man skal Naæes ærligen med dem, hvoraf man seer, at det endda holdtes for en Last udi Norden, hemmeligen at overfalde Fienden, og finder man, at den, som stridede om Natten, blev i gamle Dage efter den norske Lov holden ubøde, eller berøgtet, som sees af den norske Greve Erlings Tale. - Generalens Ord maatte derfor efterleves og Advarsel om Strid blev givet ved Trompeterne. De Svenske angreb strax den danske Lejr, omkastede Telterne, og nedfablede Mange, i det de vaagnede op af Søvn. Otto Rud var Hoved for de danske Fodfolk, og Anders Bilde for Artilleriet, som da kaldtes Arkeliesmester. Disse tvende Herrer laae samme Nat udi et Telt sammen. Men, da Nage Johansen kom for Teltet med en Hob Ryttere, undstak Anders Bilde sig for at søge Artilleriet, som var ham betroet, og lod Otto Rud forsvare sig alene mod Fienden, som han best kunde. Dog komme der i Hast bemeldte Rud Andre til Undsætning, saa at Fienden maattte vige tilbage, og Teltet blev ubeskadiget. Da den danske Lejer nu var i yderste Forvirrelse, og ingen

ingen vidste, hvad han skulde gjøre, eller hvor han skulde agere mod Fienden, oprejsede en Færrik midt udi Lejren sin flyvende Fane, og lod tilligemed Trommerne overalt røre, for at tilkjendegive, at alle Danske skulle stille sig under samme Fane. Dette skede ogsaa. De Danske løbe alle til samme Fane, som var plantet midt udi Lejren, og der toge med saadan Tapperhed mod de Svenske, at de omsider med stor Skade og deres Hovedbanners Forlis maatte tage Flugten.

Hertug Christian havde, Dagen før dette Slagskede, erobret Elsborg og Drejsten; paa begge disse Slotte lod han sætte Ild, og lagde dem i Aske, hvorpaa han rykte med sin Krigshær ind udi Øster-Gothland, hvor han afbrændte nogle Landsbyer og Herregaarde, og efter slige store Bedrifter begav sig til Skåne. Efter Slaget ved Elsborg rejsede sig en hæftig Trætte mellem Otto Rud og Anders Bilde, af hvilke den Første med haarde Skjælds-Ord angreb den Sidste, og beskyldte ham at have undstøkket sig, da Teltet blev af de Svenske anfaldet. Anders Bilde derimod blev ham intet skyldig, helst saasom han menede derudi at have efterlevet sin Pligt, saasom der laae mere Magt paa det hele Artilleris Conservation end paa Otto Ruds Telt. Denne Trætte forarsagede Forargelse udi Krigshæren, og, som begge vare brave og anseelige Mænd, bemøjedes sig

Mange at forlige dem. Men Hidsigheden var saa stor paa begge Sider, at al Umag var forgjeves, hvorudover Sagen endeligen kom for Kongen, hvilken dømte Anders Bilde ikke alene uskyldig, men endogsaa at have ført sig viseligen op, saasom Enhver bør at forlade Alting for at tage vare paa det Embede, som ham er betroet.

Denne Dom var desstørre Kjendemærke paa Kongens Retfærdighed, efterdi han fremfor alle Ministre elskede Otto Rud, hvilken, foruden at han var en duelig Krigsmand og tro Tjener, var ogsaa særdeles behagelig udi Dmgjængelse, saa at Kongen ofte skjemtede med ham, og han igjen med Kongen. Blant andet Skjemt, som forefaldt mellem dem, fortælles, at, da Kongen engang læsede i en Roman om Kong Artus, der havde store Helte udi sit Hof, sagde han til Otto Rud: Hr. Ivent og Hr. Gaudian, som jeg finder udi denne Bog, have været mærkelige Riddere, saadanne Riddere finder man nu omstunder ikke mere; hvortil Rud svarede, hvit der vare saadanne mange Konger, som Kong Artus, skulde der vel ogsaa findes mange Riddere som Hr. Ivent og Hr. Gaudian. Otto Rud var ellers Befalingsmand over Vigen udi Norge. Udi samme Province huserede de Svenske i denne Krig, og der oprettede en Fæstning, kaldet Dlsborg. Samme Fæstning satte Rud sig for at rive dem af Hænderne,

og

og derfor tog sin Tempo paa en Jule-Aften, som ian vidste Besætningen efter de nordiske Folks Sædvane vilde celebrere med Jule-Drik, for at erøvere sit Forføet. Han beføl derfor det Folk, som laae i Besætning paa Bahus, at, saasom der var megen Sne falden, og Jorden var ganske hvid, de Alle skulde iføre sig hvide Skjorter, og følge ham; udi saadan Dragt komme de uformærkte om Natten for Dlsborg. Otto Rud gav strax Ordre til at bestige Murene, hvilket ogsaa skede med saadan Hurtighed og Tausshed, at de komme ind paa Slottet, førend Noget mærkede deres Ankomst. Derpaa gik man løs paa de af Jule-Drik beskjænkede Svenske, hvilke man for Fode nedsablede. Slotsherren retirerede sig vel i denne Alarm paa et Taarn, og deraf søgte at forsvare sig med Stene, men han maatte omsider overgive sig. Kongen fandt saadant Behag udi denne Behændighed, at han skjænkede Otto Rud Dlsborg til evindelig Eiendom. Siden blev han forlehnet med Mland, og, som han endelig efter de Tidens Maade fik ifinde at rejse til Jerusalem, faldt han i en Sygdom paa Vejen, og døde til Landsberg ikke langt fra Augsburg. Han holdes for en af de navnkundigste Mænd, der levede under Kong Hanses Regering.

Hvad indenlandske Sager angaaer, som i dette Aar 1502 tildroge sig, er mærkeligt det Mord, som

skve paa Rigets Hofmester Paul Laxmand. Samme Laxmand var en af de anseeligste og rigeste Mænd udi Danmark. Paa hans Forbegods givte Svitsfeld saadan Optegnelse, som var Sandholt og Nielstrup udi Fyen, Asserbo i Sjælland, Wallen, hvoraf han egentligen skrev sig Herre, udi Halland, Wagerup udi Skaane; derforuden havde han ni hundrede Acregaarde og 14 Møller. Til Pant havde han Solvisborg for 1300 Mark, Gjongeholm for 900 Mark. Og, som han var en stor Deconomus, kjøbte han dagligen mere og mere Gods, og tog saaledes til udi Rigdom, at han blev forhadt af Høje og Lave; og holder man for, at Kongen selv bar intet godt Hjerte til ham. Udi hvilken Tanke man blev styrket af efterfølgende Historie. En Dag, som var den 22 Juni, da bemeldte Laxmand vilde gaae fra Slottet, blev han paa Højbro overfalden af tvende Herremænd Ebbe Strangesen og Bjørn Andersen. Ebbe Strangesen stak ham først en Kniv udi Brystet, hvorpaa Bjørn Andersen gav ham Resten; og, da de saaledes havde myrdet ham, kastede de ham ned af Højbro udi Strandest, sigende: Du heder Laxmand, løb nu i Vandet som en Lax. Formedelst dette Mord blev Kongen høfligen mistænkt, endel efterdi Morderne længe bleve udi Staden, og Sengen eftersatte dem, endel ogsaa, efterdi Kongen nogentid derefter lod anklage den myr-

bede

bede Hofmester for Retten, og begjerede Dom over ham. Der blev ogsaa fældet saadan Dom, at alt hans Gods rørende og urørende skulde falde under Kronen. Og siges der, at Biskop Jens Andersen af Odense fik hans Gaard i Kjøbenhavn, efterdi han lod sig bruge i denne Sag, og tilvejebragte saadan Dom q). Det er uvist, hvad som var Ursag til denne mægtige Mands Fald, saasom udi Dommen intet andet anferes, end at Kongen havde sagt, at han corresponderede med Rigets Fiender, og vilde tage det paa sin Samvittighed; ellers blev han intet overbevist, man kunde ej heller finde noget derom udi hans Breve, som med Flid bleve examinerede, saa at Folk gemeenlingen holdte for, at han uskyldigen blev opofret. Jeg suspenderer gjerne her mit Judicium, og veed jeg ikke, hvad jeg skal domme om denne Gjerning; thi paa den ene Side vises af Omstændigheder, at han var et uskyldigt Offer; paa den anden Side derimod er det utroligt, at en Konge af den Dyd og færdeles Urlighed, som Kong Hans, skulde kunde saadant opdigte; og, hvis saa er, saa kan man sige, at intet i Verden er sig selv meer uligt end et Mennecke. Det oftciterede r) skibyske Manuscript siger reent ud, at Kongen, efter det almindelige

lige

q) Manuscr. Skibyens.

r) Manuscr. Skibyens. *Invisus erat ob nimiam dicendi libertatem.*

lige Rygte, tilligemed Bisp Johan Ibsen af Roskilde, befordrede hans Død ved disse trende Mænd, og giver Ursag dertil, nemlig, efterdi han talede alt for frit og dristig, men, saasom aldrig nogen dansk Konge har taalet mere dristig Tale end denne Johannes, saa kan saadant ikke have været Ursag dertil. Hvitfeld siger, at Kongen lod den over Hofmesteren affagde Dom confirmere siden af Kammer-Retten, hvilket er særdeles, om det har været den kejserlige Kammer-Ret. Dog hvis saa er, skede det ikke saa meget som en Appellation til højere Ret, som alene for ogsaa at have en Decision udi et fremmed upartist Land, udi hvilken Henseende man ofte lader Tvistigheder decidere af fremmede Academier og Faculteter; men alt dette udslettede ikke Mistanken. Der siges ogsaa, at Kongen paa sit Yderste fortrød denne Gjerning, og raabte nogle Gange: o! Larmand! Larmand!

Dette er ellers den eneste Haardhed, som denne Konge øvede udi sin hele Regjerings-Tid; thi han var af Naturen mild og retfærdig; men man ser dog af denne Historie, at, endskjøndt han sjelden fortørnedes, og var langsom til Vrede, saa dog var det Had, som han kunde fatte, farligt og betydeligt. Dette har Autor til hans Historie s) ogsaa antegnet med disse Ord: *ad iram lentus erat sed vindictæ*

ap.

s) Rosef. in vita Joh.

appetentissimus, dog har man fast intet Exempel paa Had eller Hevngjerrighed, uden i denne Lapmand og ubi den saakaldte Renteskriver Andreas, hvilken han beskyldes for, uden Devislighed, at have ladet hænge, hvorvel det er vanskeligt at sige, om denne Andreas saadant med Rette vederfoer eller ej, hvorfor jeg ej heller vil decidere noget deri, men alene fortælle Historien, saasom den er anført af Rosfontano, hvilken derom taler saaledes: [Anno 1494 kom en Skriver ved Navn Andreas formedelst sin Hurtighed og Capacitet ubi Finance-Sager saaledes ubi Kongens Raade, at han ophøjede ham til den højeste Post ubi sit Cancellie t). Men denne gode Andreas vidste ikke at skikke sig i sin Lykke, blev stolt og hofmodig, saa at han saae alle Menneſker indtil de fornemteste af Adelen selv over Arterne, hvorved han tilvejebragte sig saadant Had hos mange, at de lagde Hovederne sammen for at styrte ham. Han blev derudover afmalet for Kongen som en uretfærdig Husfoged, der plyndrede det kongelige Skatkammer, og paa saadan Beskyldning sat paa det Blaataarn ubi Kjøbenhavn, hvor han blev pinligen

for=

- 1) Han kaldes ikkun Renteskriver, skjøndt man seer af hans Forretninger, at han har været Skatmester. Manuscr. Skibyense pag. 17. kalder ham Vice-Cansler, men Mars-Tallet, nemlig 1497, er falskt.

forhørt; udi Torturen bekyndte han sig undertiden Skyldig, undertiden gif han fra sine Dred igjen, og blev endeligen derpaa hængt. Det er troligt, at han kom udi denne Ulykke heller formedelst sin Hovmod og den Foragt, som han lod see mod Adelen, end formedelst sin Utroffab, hvorudover, hvis han var uskyldig, er hans Anklagere mere at laste end Kongen, hvilken maasse herudi syndede af Lettroenhed. Hvorvel det paafølgende Maseri, som Kongen efter denne Execution faldt udi, bragte Folk gemeenlig paa de Tanker, at det rejste sig af en Samvittigheds-Rørelse. Men, siger ovenmeldte Historieskriver, det kan heller tilskrives hans sædvanlige Melancholi, som udi denne Grad forplantedes paa hans Børn udi vor Tid u).

Ellers lægges ogsaa dette Aar 1502 Kongen til Last, at han diverterede sig noget resolut med andre Fruentimmer, medens Dronningen x) var i Sverrig; hvorvidt samme Divertissement gif, skal jeg ikke kunde sige, vist nok er det, at adskillige fornemme Damer da vare mistænkte for Kongen, især Lehns-

mans

u) *Rosefont. in vita Johannis.* Id quod etiam in liberis ejus etiam hoc ævo superstitionibus, qui ejusdem humoris vitio quandoqve delirarunt, observatum est.

x) *Cypr. Annal. Slesv.* kalder hende af Bildfarelse Dorothea.

mandens Frue paa Bordingborg, om hvilken fortælles, at hun derover skal have gremmet sig paa sit Yderste. Geistligheden og Bisperne, endstjondt de selv paa de Tider vare ikke fri for deslige Galanteri, førte dog stor Snak derom, ja Nogle understode sig at skjemte meget grovt dermed, saasom Biskop Jens Andersen Beldenack fra Odense. Samme Bisp kom engang til en norsk Herremand, ved Navn Asmund Qvant, som var Kongens Kammer-Junker, og spurgte, om han ikke vidste, at Kongen var bleven ham unaadig, og, da Qvant dertil svarede nej, saasom han ej heller vidste noget at have gjort, som saadan Unaade kunde forarsage, bad Bispen ham itide at gjøre sin Undskyldning, og purgere sig for de Ord, han var beskyldt for at have ladet falde, nemlig, at Kongen maatte ikke trøe, at han havde Lehnsmændens Frue paa Bordingborg alene; thi hun tillod ogsaa Otto Rud nogle smaa Friheder, naar Kongen var paa Jagt. Den enfoldige Kammer-Junker troede, at det var Bispens Alvor, løb derfor strax til Kongen, fortalte Historien, og vidnede med Ed, at han aldrig saadant havde sagt. Da Kongen spurgte, af hvem han derom havde været advaret, gav bemeldte Qvant det tilkjende, nemlig at Bisp Jens Beldenack havde advaret ham derom. Kongen mærkede da, hvorhen Bispen dermed sigtede, nemlig paa een Tid at erindre ham baade om hans

Levnet, og tilligemed at advare ham om hans Medbejler. Han blev derover dog ikke fortørnet, men sagde alene: **Bispen er en Skalk.** Denne Historie er et synderligt Exempel paa denne Konges Sagtmodighed; thi man finder ikke alene, at han intet Had eller Ugunst fattede mod Bispen formedelst hans grove Skjemt, men endogsaa ikke, at han lod falde noget af den Affection, han bar for Otto Rud, da dog udi Christiani 2 Tid Torben Oxe for saadan Mistanke maatte lade sit Hoved. Der tales ellers om en Uflads-Kræmmer, nemlig Doctor Hermannus, som udi dette Aar fordrede Penge udi Riget til den tyrkiske Krig, og er det mærkeligt, at Autor til det skibyske Manuscript afmaler baade ham selv og hans Kræmmeri med den allerhæsligste Farve, hvorvel Autor har været en af de allerivrigste Catholiquer y).

Dette er det fornemmeste, som tilbrog sig udi det Aar 1502. Efterfølgende Aar blev Krigen, som udi forrige Aar med stor Succes var ført under den stridbare Hertug Christian saavel udi Norge som udi Sverrig, fortsat mod Steen Sture og de oprørske Svenske. Midt udi denne Krigshede kom den pavelige Legat Cardinal Kaymundus til Norden, for der at stifte Fred, og at søge Hjelp, saavel udi Tydskland, som udi de nordiske Riger, mod Tyrken,

til

y) Manuscr. Skibyens. remissionibus & bullis extinxit multam pietatem.

til hvilken Tid han, for at samle Penge, publicerede Indulgentser for dem, som vilde gifte sig udi visse forbudne Led, hvilket kan sees af det Dispensations-Diploma, som blev publiceret til Lybek 2). Han arris-
 verede udi Begyndelsen af Foraaret til Lybek, hvorhen han lod forskrive saavel danske som hansestædiffe og andre Gesandtere for at handle om Forlig. Blant de danske Gesandtere var ovennævnte Bisp Beldenack af Ddense, en hurtig og habil Mand, som Kongen ofte brugte udi vigtige Forretninger. Samme Biskop disputerede der udi Cardinalens Nærværelse med de lybske Gesandtere, og forsvarede Kongens Sag med Fynd. De Lybske beraabede sig endel paa Folke-Retten, hvorved det er dem tilladt at drive Handel, endel paa de forhen givne Privilegier af danske Konger. Biskoppen derimod svarede dem meget fornuftigen, at de forgjeves beraabte sig paa Folke-Retten, hvilken ikke tillader Nogen at styrke Ens Fiender, langt mindre rebeliske Undersaattere; og, hvad de forhen givne Friheder og Privilegier angik, da havde de dem forbrudt ved saadan Opførsel; thi det er unaturligt at give Privilegier sig selv til Skade. Under alle Privilegier er derfor den Exception, ifald man ikke misbruger dem til Giverens Skade og Forbærvelse. Man sees derfor, at de lybske Jurister
 paa

2) Diplom. dat. Lub. 1. Calend. Maji Anno 1503.
 apud. Cypr. Annal. Slesv.

paa de Tider have lidet forstaaet, hvad jus gentium var; thi, var det Folke-Ret at bestyrke de Svenske, som aabenbare rebellerede mod deres Konge, saa kunde man ogsaa undskyldte sig med samme Ret, om man vilde styrke den Lybske Almue, saa tit den var oprørsk mod Raadet og Regjeringen. Men man kan sige, at de Lybske brugte slige Argumenter, efterdi de ingen bedre havde; thi de torde ikke lade sig mærke med de rette Motiver, som bestod derudi, at de fandt deres Interesse udi Rigernes Separation, hvorudover man ingentunde kunde overtale dem til at forlade det svenske Parti. Dette mærkede Cardinalen, og derfor alene anholdt hos Lybekkerne, at nogle af dem tilligemed hans Gesandtere vilde rejse til Sverige for at procurere Dronning Christina's Befrielse. Dertil beqvemmede de sig endeligen, men med de Vilkaar, at Biskoppen maatte love paa Kongens Vegne at erstatte dem den Skade, som de havde lidet paa det Gods og Effecter, som dem vare fratagne, hvilken blev beregnet til 8000 Daler a); item at betale dem en Sum Penge, som Christian I havde laanet af nogle private Borgere udi Lybek, som beløb sig med Rente til 56000 Mark. Efterat saadant

var

a) Det er underligt, at her bliver talet om Dalere, da dog Joachims-Thaler eller Daler allerførst bleve bekjendte 1519, som var længe efter Kong Hanses Død.

var dem bevilget, rejsede nogle af dem med Cardin-
 nalens Gesandtere til Sverrig, og der saaledes hand-
 lede for Dronningen, at hun kom paa fri Fod igjen,
 og blev af Steen Sture og Svante Nielsen led-
 saget til de svenske Grændser, hvor hun blev imod-
 tagen b) af hendes Søn Hertug Christian og bragt
 til Kjøbenhavn, efterat hun paa tredie Aar havde
 været ude af Riget, og vidner Jacob Uhlefeld,
 at hun strax efter sin Tilbagekomst stiftede Claræ Klo-
 ster i Kjøbenhavn, iligemaade c) et andet til Odense
 for hendes lykkelige Befrielse d). Men Kongen var
 ikke fornøjet med det Løfte, Biskop Beldenack uden
 Ordre havde gjort de Lybske, og derfor ikke vilde bin-
 des til dets Guldbyrdselse. Dog, saasom Biskoppen have
 de gjort det ubi en god Intention for Dronningens
 Befrielse, fik han ingen Tiltale derfor. Contracten
 blev saaledes anseet som ugyldig, efterdi den var slut-
 tet uden Kongens Samtykke. Dog lod Kongen, ef-
 terdi Hertug Friderik havde været Forlover for be-
 meldte Summa, betale endel deraf, bevilligede ilige-
 maade en Stilstand mellem Riget og Stæderne, og
 at de Lybske imidlertid skulde nyde deres gamle Fri-
 hed ubi Handelen paa Rigerne. Om denne Handel
 kan

b) *Chytræus* lib. 5.

c) *Jacob Uhlef.* manuscr. in *Daniam reversa mo-
 nasterium Claræ Hafniæ ædificari curavit.*

d) *Cypr. Annal.* Slesv. pag. 392.

kan læses mest efterretteligen hos Alb. Kranzium, hvilken her ender sin vendiske Historie, som er beskrevet udi fjorten Bøger, og indeholder Adskilligt, som henhører til den danske Historie, sær de Krige, som Kongerne havde ført med Hansestæderne.

Mod Enden af dette Aar skede en stor Forandring, hvorved Kongen kunde gjøre sig Forhaabning om sin Ret til Sverrig igjen; thi Steen Sture, kort efterat han havde ledsaget Dronningen til Grændserne, og var kommen tilbage til Jernköping, døde samme Steds. Hans Død blev længe skjult for de Danskes Skyld, paa det at de ingen Fordel skulde søge derved, indtil Rigets Administration kunde betros til en Anden. Man holder for, at han blev forgiven udi et Gjestebud til Suderkjøbing af Knud Alfssens Enke, Mereta, paa det hun kunde bane Vejen til Regimentet for Svante Sture, som hun var forlovet med. Om denne navnkundige Mand vil jeg intet mere tale, saasom jeg tilforn har givet hans Portrait. Jeg vil ikkun alene sige, at Danmark udi ham mistede en stor og farlig Fiende, skjøndt Riget nød ved hans Død ikke den Fordel, som det kunde have ventet sig, hvis den var skeet nogle Aar tilforn; thi Had og Forbittrelse havde nu allerede taget saadan Overhaand mellem Rigerne, at der ingen Steen Sture mere behøvedes til at kaste Olie udi Ilden. Hermed vil jeg slutte dette Aar 1503, hvil-

ket er ellers mærkværdigt formedelst Hertug Christians Fødsel, som siden blev Konge udi Danmark under det Navn af Christian 3 e).

Udi Begyndelsen af dette Aar 1504 blev holdt en Rigsdag til Stockholm, hvor Steen Stures Død blev gjort kundbar, og blev da raadslaaet, om man skulde kalde Kongen til Riget igjen eller betro Regimentet til en anden af Sverrigs Adel. De fleste fulgte da paa den sidste Mening, og kom da strax frem for alle udi Forslag Svante Nielsen Sture, der næst Hr. Steen syntes at have gjort Riget mest Tjeneste, og derforuden var af gammel kongeligt Blod udi Sverrig. Nogle fremmede Skribentere have af Bifarelse confunderet de Sturer og bildet sig ind, at Steen Sture og Svante Sture enten vare Brødre eller nær Vaarørende, da de dog vare af to adskilte Familier, som deres Vaaben udviser; thi Herr Steen var af holstenske Sturer, og denne Svante af gammelt kongeligt Blod. Det som de alene flægtede hinanden paa, vare personlige Qualiteter; thi de vare begge fornuftige, tappere og i høj Grad ærgjerrige, saa at ingen af dem var vel skikket til at være Underfaat. Der var en Tid lang Jalousie imellem disse to store Mænd, som omsider brød

o) Gaaleses sætte Cypr. Annal. Episcop. Slesv. item Hammelm. Chr. Oldenb., men Switsfeld siger, at det var 1504.

ad til Had og Forfølgelse. Men de begyndte siden at trække paa een Linie, da Kong Hans vilde klippe Bingerne paa dem begge, og syntes de stedse siden at have levet udi Venfkab sammen, hvorvel man kan see, hvorvidt dette Venfkab gif, om det ellers er sandt, som fortællles om Steen Stures Død, nemlig, at Svantes Fæstemø Mereta forgav ham udi et Gjestebud. Saadan Mand var Svante Nielsen Sture, som efter Hr. Steens Død paa Rigsdagen til Stockholm efter de fleste Stemmer blev udvalgt til Rigets Forstander 1504 den 21 Jan. og bekom alle Rigets Slotte udi sine Hænder.

Det første denne ny Regent foretog sig, var at lade Steen Stures Legeme hæderligen begrave. Samme Begravelse skede den 8 Febr. og blev Legemet nedsat udi Cartheuser-Kloster, som han selv af sit eget Gods havde funderet 1491 f). Efterat dette var sket, begyndte Svante Sture af al Magt at fortsætte den danske Krig, og beordrede Hemming Gad, Vice-Biskop af Lindköping, at belejre saavel den vigtige Stad Calmar, som Borkholm paa Oland, som de Danske endda havde inde. Men samme Hemming Gad udrettebe intet synderligt paa dette Tog, uden at han erobrede Calmar Stad, men Slottet kunde han ikke vinde, og Staden faldt kort herefter i de Danskes Hænder igjen; thi Kongen kom
med

f) Chytræus lib. 5.

med en Flaade for Calmar, erobrede den, og lod rette Borgemeistere og Raad, samt nogle Borgere, for deres Utroskab. Derpaa syntes de Svenske at blive tilbøjelige til Fred, og skikkede de Matthias, Biskop af Strengnæs, samt Bengt Kynning, til Kjøbenhavn, hvor de traadde udi Conference med Danmarks Raad, saa at der blev sluttet en Stilskaad paa 13 Maaneder, mod hvis Udgang et almindeligt Møde skulde holdes til Calmar, for at ophæve al Tvistighed; imidlertid, mens denne Handel stod paa, skulde Calmar og Borkholm forblive udi de Svenskes Hænder, men blive tilbagegivne igjen, hvis intet Forlig kunde sluttet g). Men denne berammede Rigsdag havde samme Udfald, som de forrige, hvilket skal vises af efterfølgende Historie.

Hvad andre Rigets Sager angaaer, da forordnede Kong Hans dette Aar, at alle de, som boede udi Kjøbstæderne, og havde ladet dem bruge udi Krig, skulde være befriede for at være Bornede, saa at Ingen, paa hvilket Sted han end var født, maatte desles til Stavn. Jeg kan ellers ikke forbigaae her at tale om tvende Passager, som tilkjendegive de Tidens Simplicitet og Tarvelighed. Den ene er, at, da Dronning Christina kom tilbage fra Sverrig, førte

g) Vid. transact. Hafn. 1504 die Erici Regis & Martyris.

førte hun Attester med sig, at hun havde levet ærligen og skikkeligen al den Tid, hun opholdt sig udi Sverrig h). Den anden er, at der antegnes som noget usædvanligt ved Anledning af Erik Ottesens Død, som skede dette Aar, at til hans Bryllup blev drukket en halv Ams Vin, hvilket syntes en Overflødighed paa de Tider, skjøndt samme Erik Ottesen var Rigets Hovmester og Kong Christian I saavel som Dronning Dorothea vare blant Bryllups-Gjæsterne. — Efter den Transaction, som var gjort mellem Rigerne om en almindelig Rigsdag, som skulde holdes til Calmar, for der at gjøre Ende paa de langvarige Tvistigheder, mødte Kongen den 11te Juni efterfølgende Aar 1505 sammesteds udi egen høje Person. Der biede han længe efter de Svenske, men ingen lod sig indfinde, hvorudover Kongen, seende sig saaledes skuffet, blev optændt af hæftig Brede mod dem, befjaldte dem for Rebellion og Meenederi, og endeligen ved Danmarks og Norges Raad lod en Dom affige, hvorudi det svenske Raad og deres Tilhængere bleve fratjendte deres Gods, Ære og Adelskab

h) *Crantzii hist. Dan. lib. 9. cap. 3.* synes dog at give tilkjende, at saadant maa være sket i Anledning af en Slags Mebisance, men han giver et prægtigt Vidnesbyrd om Dronningens Ærlighed, og er det ved samme Vidnesbyrd, som han ender sin danske Historie.

skab i). I ligemaade bleve de dømt til at overant-
 worde Kongen Riget, og Dronningen hendes Lifge-
 ding. Denne Sentens er dateret fjorten Dage for
 St. Hansdag 1505. De Svenske agtede dog ikke
 meget samme Dom, hvorudover han confisqverede
 alt det svenske Gods, som laae udi Danmark og
 Norge. Men, som dette altsammen ikke vilde hjelpe,
 lod det danske Raad anholde hos den romerske Keiser
 Maximilianum I, at Hans Keiserlige Majestæt
 vilde confirmere den affagde Dom. Denne Raadets
 Begjering til Keiseren findes blant Switfelds Ar-
 chiv-Documenter k), og forklarer den samme vidtløf-
 tigen de svenske Stænders Dpførsel mod Kongen, og
 begjerer, at Hans keiserlige Majestæt vil er-
 Sverrig udi Rigets Act. Keiseren efterkom deres
 Begjering, og befol Stænderne udi Sverrig at til-
 stille Kongen Riget igjen, eller at indstille sig for
 ham for at give Ursagen til deres Rebellion tilkjæn-
 de. Hvis saadant ikke skede, truede han at erklære
 dem udi Rigets Act. Men de Svenske vilde ikke en-
 gang værdige Keiseren Svar derpaa, saasom de holdte
 fore, at han havde aldeles intet med Sverrige at
 bestille, hvorudover Keiseren skred til Execution, og
 erklærede solenniter Sverrige udi Rigets Act efterføl-

K 2

gen-

i) Vid. Senten. lat. contra Senat. Sveciæ. pag.
 1053. seqv.

k) Vid. lit. Senat. ad Imperat, pag. 1057 seqv.

gende Aar 1506. Denne Actis Erklæring er curieus og fortjener her at indføres, men, som den er vidtløftig, vil jeg alene anføre dens Slutning, som lyder saaledes 1):

So denunciiren und verkünden wir die obgemeldten Stein Sture, Schwante Nielsen, Erik Johansen, Stein Christensen, Trotte Magnusen, Erik Thuresen, Ago Hansen, Tonne Erikson, Erik Johansen und Peter Thuresen als Schwalter und alle ihre Selffer, Anhänger, Mit-Einwohner im Königreich Schweden um die obbestimbte ihre offenbahre Mhandlung und Verbrechen, des gemeldten Landfriedens Verachtung und Ungehorsam, in unser und des heiligen Reichs Act und Aberacht und ander Peene in dem obbestimmten Landfrieden begriffen; setzen sie aus unsern und des heiligen Reichs Frieden in den Unfrieden, und erlauben ihr Leib und Güter männiglich, und erkennen auch darauf dem vorgemeldten unsern Cammer Procurator-Fiscal-Executorial und andre nohtdürftige Briefe zu geben, wie sich gebühret. Gegeben in unsere Stadt Grätz am andern Tage des Monats Octobris Anno 1506.

Der

1) Vid. declarat. Bann. pag. 1063 seqv.

Der er ingen Tvivl paa, at jo Kejseren let forud kunde see, at saadan Acts- Erklæring aldeles ingen Virkning vilde gjøre udi et fremmed Rige. Hvad som man maa forundre sig over, er, at Danmarks Raad vilde gjøre saadan Begjering, som tjenede til intet andet end at vise, at man tilstod de tydske Kejsere en Slags Jurisdiction udi de nordiske Riger. Jeg har tilforn andensheds givet min Betænkning derover, hvorfor jeg det her ikke vil igjentaage. Det er ellers mærkeligt, at Steen Sture ogsaa blev erklæret udi Acten efter hans Død.

Da Kongen mærkede, at han ved Indfald udi Sverrige ikke meget kunde udrette, udrustede han mange Skibe, som han lod udgaae i Søen, gav ogsaa Alle Frihed at røve paa Sverrig. Udi hvilken Tilstand Gulland kom ham vel tilpas. Og bragte han dermed de Svenske mere udi Klemme, end om han med den største Krigshær havde staaet i Landet; thi al Handel blev dem derved betaget, og, naar de vilde forsøge at drive nogen Handel, tabte de Skib og Gods. Der gaves ogsaa samme Tid en anden Lejlighed til at reffe de Svenske; thi, som Hemming Gad, Electus af Lindjeping, havde fordrevet Jacobum fra det lindjepingiske Biskopdom, erlangede samme Jacobus paa Kongens Anstiftelse en Bulla af Pave Julio 2, hvorudi Hemming Gad blev befaleet at give Stiftet tilbage, og det under Straf
af

af Kirkens Band. Og, som God ingen Dren havde dertil, erøvede Paven sine Trufeler, og publicerede en Bulla, dateret Rom 1506 13 Calend. Febr. hvorudi han, saavel som alle, der holdte hans Parti, bleve satte udi Band; og, som Gouverneuren Svante Sture var en særdeles Ven af samme God, traf dette Tordenslag ham fremfor Alle. Saa Svenske vare udi Hjertet Danmark mere fiendske end denne God, hvilket kan sees af det bitre Skandskrift, han skrev, som Petrus Parvus har besvaret; thi saa Skrifter ere mere fulde af Galde.

De Svenske, for at hævne sig over alt dette, gjorde da Indfald udi Skaane og Blegind, hvor de ved Skjænden og Brænden forarsagede stor Skade. Derimod afbrændte de Danske Ubo udi Finland, Castenholm paa Åland, og Lodese udi Vester-Gothland; de erholdte ogsaa hos de Lybske ved den Reces gjort til Segeberg, ikke alene, at de ingen Tilførsel skulde gjøre til Sverrig, medens Krigen varede, men endogsaa, at de skulde arbejde paa at bringe de Svenske under Kongens Lybighed igjen. Dette Fordrag blev gjort 1506. Hvad som ellers var Aarsag til denne de Lybskes store Føjelighed, og ved hvilket Middel et saadant fordelagtigt Førlig blev sluttet, derom finder jeg intet udi vore Historier, uden at man vil sige, at Keiserens Acts-Brev saadant forarsagede, hvilket dog ikke er troeligt, endel efterdi
de

de Lybske vare saa forpikkede paa den svenske Handel, og holdte den af saadan Vigtighed for deres Stad, at de heller vilde styrte sig udi aabenbare Krig, end renoncere paa samme Handel, endel og, efterdi Keiser Maximiliani Myndighed i Lybskland var ej saa stor, at den kunde indjage dem saadan Frygt. Det er rimeligere, at Kongen endel ved andre Willigheder, endel ved Churførst Joachims af Brandenburg Underhandling bragte dem til saadan Føjelighed; thi samme Churførste var en stor Ven af Kongen, og var det ved hans Middell, at det kejserlige Actes-Brev blev erhvervet. Den meklenborgske Krig, som de Lybske samme Aar bleve indviklede udi, og hvorudi Kongen assisterede Meklenborgerne, synes og noget at have contribueret til den segebergske Reces m).

Hvad som ikke blev afgjort ved samme Reces, blev besluttet at skulle videre handles om udi en anden Samling, hvilket ogsaa skede; thi efterfølgende Aar 1507 blev holdet et Mode til Nykøping udi Falster, hvor, foruden de danske og Lybske Fuldmægtige, lode sig indfinde franske og skotske Gesandtere; thi Kong Hans stod udi stærkt Forbund med Frankrig og Skotland. Og blev udi samme Mode den segebergs-

m) *Chytræus* lib. 6. holder samme Krig at have været Aarsag bertil: *Lubecenses a vicinis Megapolitanis cum premerentur, pacem cum Rege facere decreverunt.*

bergſke Reces ikke alene confirmeret, men endogsaa forbedret med flere Artikler.

Over dette begyndte de Svenske at lade Modet falde, saasom de omsider mærkede, at den Konge, som de tilforn kun ringe havde agtet, forfulgte sin Ret med større Hurtighed og Fornuft end nogen af hans Formænd; thi foruden det, at han under sin Søn Hertug Christians Anførsel havde bragt den danske Krigsmagt udi stor Reputation, havde han opfundet adskillige andre Midler til at ydmyge de Svenske. Han havde gjort dem Keiseren og adskillige andre tydske Fyrster til Fiender, stod udi Alliance med Frankrig og Skotland, og kunde, naar behøvedes, faae skotske Hjælpe-Tropper, som paa de Tidene vare i Anseelse formedelst deres Krigsdiscipline. Saa havde han opfyldt med Fribyttere, som tilføjede Sverige ubodelig Skade, og ødelagte samme Riges Handel. Han havde endeligen ogsaa fundet Middelet til at trække Lybet fra svensk Alliance. Saa at man kan sige, at saa Konger med større Activitet har beegnet sine Fiender, og vidst mere at klemme dem paa alle Kanter. Alle disse Ting begyndte omsider de Svenske alvorligen at stille sig for. De mærkede, at Kong Hans var en særdeles from og sagtomdig Konge, under hvis Regimente de kunde ikke have sig nogen Haardhed at befrygte. De mærkede derimod, at han var en farlig Fiende, der ikke

min.

mindre ved vise Anslag end ved Magt vidste at søge sin Fordel. Hvorudover alle deres Tanker bleve henvendte til Fred, og affærdigede de Aar 1508 et anseeligt Gesandtskab til Kongen for at handle om Fred. Adskillige Negotiationer bleve da foretagne, først til Kjøbenhavn, siden til Warbjerg, til Helsingborg og endelig til Kjøbenhavn igjen. Men alle disse Forsamlinger ginge kun ud paa at slutte Stilsstand, og et Møde kom alene sammen for at beramme et andet, hvorudi Tvistighederne skulde afgjøres. Smidlertid gjorde man Kongen alletider gode Løfter. Og forbundede Svenske sig ved den vordingborgske Reces, som blev confirmeret ved den Helsingborgske, at de enten skulde antage Kongen igjen, eller give aarligen en Skat af 13000 stokholmske Mark n). Med deslige Freds-Forhandlinger bleve fast tvende Aar bortdrevne indtil Conjunctionerne forandrede sig, og Krigen med de vendiske Stæder igjen blev oprippet; da begyndte de Svenske at blive lunkne igjen, og at fornye deres gamle Forbund med samme Søstæder mod Danne-

mark. Aarsagen til Krigens Fornyelse med Lybek og andre vendiske Stæder var denne. Endskjøndt de Lybske ved den segebergske Reces havde forbundet dem ikke at handle paa Sverrig, indtil Fred og Rolighed kom

n) Hvoraf 12000 skulde betales til Kongen og 1000 til Dronningen, test. Chyt. lib. 6.

Kom imellem Rigerne, saa understode dog adskillige Kjøbmænd sig at drive deres forrige Handel. Hvorudover Kongen lod opbringe adskillige Lybske Skibe. Kjøbmændene, ophidsede over deres Gods og Skibes Forlis, anholdte hos Raadet udi Lybek om Krigens Fornøelse mod Danmark, og endelig formaaede Regeringen at føje dem derudi, og det besletere, efterdi den Fejde, som udi tvende Aar havde været mellem Lybek og Meklenborg, da var bragt til Ende. Krigen blev saaledes paany declareret mod Danmark, og Aarsagen dertil foregaves denne: At Lybekerne kunde vel ikke nægte, at de ved den segebergske Necis havde forbundet dem ingen Tilførsel at gjøre Sverrig, saalænge som der var Ufred mellem Rigerne, men, som Tvistighederne varede saalænge imellem Danmark og Sverrig, havde de lybske Kjøbmænd imidlertid ingen Mæring, hvorudover man fandt nødvendigt igjen at oppripe Krigen for at hævne den Skade, som Kjøbmændene var tilføjet af de Danske nyligen. Dette er Indholden af det lybske Manifest. Men mig synes, at, naar man er saa flit forsynet med Argumenter, det er bedre, alene at gjøre en simpel Krigs-Declaration, end at besmykke en Ting med saa flutte Farver. Efterat Krigen saaledes var erklæret, lode de Lybske forstærke deres Flaade med adskillige Skibe, som de lode bygge om Vinteren, og Foraaret 1509 ginge udi i Søen, for at angribe

nogle

nogle danske Udliggere, som laae under Giesfoer. Disse Udliggere nødte de til at tage Flugten, og derpaa sejlede de langs ved Kysterne af de smaa danske Der, som Langeland, Lolland, Falster og Møen, og med Røven og Plyndren gjorde stor Skade. De erobrede ogsaa ved Helsingborg tretten ledige Skibe, hvormed de begave sig til Travemünde. Kongen lod derpaa arrestere alle lybske Effecter udi Riget, og lod 24 Draggesskibe løbe udi Søen med Ordre at indslutte Travemünde, at ingen Udførsel eller Indførsel skulde skee til Lybek.

Saa snart de Svenske finge Kundskab om, at Stæderne havde begyndt Fiendtlighed mod Danmark, begyndte de at hinde; Svante Sture lod affærdige nogle Raadsherrer til Lybek, givende tilkjende, at den Fred, som var sluttet med de Danske var uden samtlige Stænders Samtykke, og at det var alene et Værk af nogle faa Bisper og Raadsherrer, som vare Danmarks Tilhængere, hvorudover de agtede ikke at holde en Fred, som var Sverrig saa præjudicerlig, men vare færdige til at begynde Krigen igjen, om de kunde være forsikrede om Undsætning fra Stæderne. De Svenske forsøgte iligemaade paany at opvække en Opstand i Norge, som man kunde see af Svante Stures Breve til de Norske, som bleve optagne.

For at opmuntre de Svenske, og at bestyrke dem udi deres Forsæt, udskikkede de Lybske 18 store Skibe, ladte med Salt, Klæde, Munition og Gevær, til Sverrig. De samme udplyndrede Borringholm, og siden gjorde Anfald paa Gulland. Der mistede de et af deres Skibe, men de andre komme ubeskadigede tilbage. Derpaa sluttede de Svenske nyt Forbund med Stæderne, og casserede offentlig de Necesser og Fordrag, som vare gjorte med Danmark. Ja Svante Sture blev af den Alliance saamodig, at han, førend Stilsstanden med Danmark var til Ende, gjorde et Indfald udi Blegind, og afbrændte Lyhov. Kong Hans derimod gav Ordre til Søren Norby, Tille Gisler og Otte Stisen at løbe med deres Skibe til Finland, for der at gjøre Landgang, hvilket ogsaa skede med Indbyggernes største Skade; imidlertid blev den lybske Flaade, som gik fra Sverrig ved Martini Tider, overfalden af en Storm, hvoraf fem Skibe omkomme med fem hundrede Mand, de andre salverede sig med stor Nød til Dansig; at samme Skibe ikke have været smaa, vides af det Skib kaldet Balhorn, som forgik, hvilket var paa 300 Læster. Kongen lod derpaa ovenbemeldte Søren Norby, som siden blev en af de navnkundigste Sømand, Danmark nogentid har havt, med 30 smaa og store Skibe løbe til Traven. Samme Skibe vare ladde med Sten, efterdi man

hav

havde Forsæt at forscænke Traven, men de bleve af Vinden fordrevne til Nienstád, hvor de gjorde Landgang og afbrændte 20 Lybske Landsbyer o); derefter forføjede de sig til Oldeslo. Kongen kom ogsaa selv med endel Folk ind udi Holsten, saasom han menebe, at de danske Skibe allerede havde erobret Traveminde. Men, da han kom til Højllighen, fornam han, at det Anslag paa Traveminde da havde mislinget, hvorudover han begav sig tilbage igjen p). De Lybske bleve de Danske derudi intet skyldige, men huserede med Brænden og Skænden paa adskillige smaa Der udi det Slesvigiske. De gjorde ogsaa undertiden Indfald udi Holsten, hvorudover Hertug Fridrik, for at hindre videre Skade, sluttede Neutralitet med Stæderne, at de Førstelige skulde sidde stille, og intet have med Krigen at bestille, saa Kongen, hvor meget han siden forsøgte at bevæge sin Broder til at tage sit Parti, kunde han dog ikke overtale ham dertil.

Kongen derfor, saasom han saae, at denne Krig vilde blive vanskelig og langvarig, lod han tilbyde Stæderne Forlig, og foreslog enten Kongen af Engeland eller en af Churførsterne til Opmand, som skulde kjende udi denne Tvistighed. Men de Lybske vare saa overmodige, at de forkastede alle Freds-Pro-

po-

o) *Chytræus* lib. 6.

p) *Peters. Chr. Holsat.* part. 4.

positioner, hvorudover han højligen besværede sig over dem for sine Allierede, Kongerne af Frankrige, Engeland og Skotland, begjærede deres Undsætning, og at de Lybske Skibe udi deres Lande maatte arresteres. De to første Konger vilde ikke indvikle sig udi denne Tvistighed, men tilbøde alene deres Mediation. Kongen af Skotland derimod hjalp Danmark baade med Skibe og Folk, og lod da den bekjendte skotske Fribytter Andreas Bartum sig paany bruge i dansk Tjeneste, hvilken tilligemed hans Broder gjorde stor Skade baade udi Øster- og Vester-Søen. Af de Danske lode Søren Norby og Jens Holgersen ubrede mange Fribyttere paa deres egen Omkostning, hvormed de udi denne Krig gjorde Stæderne mærkelig Skade, og samlede stor Rigdom. De Lybske derimod androge deres Beskyldninger mod Danmark for Keiser Maximilianus, hvilken, saasom han maasse kom ikke ihu det Acts-Brev, han havde udstedet mod Sverrig, disapproberede Kongens Forhold, og forbød Churførster og andre Førster udi Tydskland at gjøre Danmark nogen Undsætning. Hvorudover Kongen affærdigede Lave Urne til det kejserslige Hof, for at forklare Krigens Aarsag, nemlig, at de Lybske havde forbundet sig med Sverrig, som var udi det hellige romerske Riges Act, hvilket forarsagede, at Keiseren blev siden anderledes findet. Kong Hans blev ogsaa dette Aar bestyrket med polsk

Alliance; thi der blev den 24 Augusti sluttet et Forbund med Kong Sigismund.

Efterfølgende Aar blev Krigen fortsat baade med Sverrig og Stæderne. De Svenske forbunde sig indbyrdes med hinanden at staae som een Mand, og ikke at betale den forhen accorderede Skat. Samme Forbindelse blev skriftligen forfattet og er dateret Westeraas 1510 q). De Lybske tilskreve ogsaa Kongen et Undsigelses-Brev, saa at man kunde see, at Krigen da ret for Alvor vilde gaae an r). Det skulde vel synes, at en Krig med Lybek var ikke af stor Vigtighed, men det er at mærke, at under det Navn af Lybek forstaaes alle de andre vendiske Stæder, som da udi Historien bleve kaldne Lybske, ligesom man nu omstunder, under det Navn af Holland, besat- ter alle forenede nederlandske Provincier. At føre Krig med Lybek, var det samme som at føre Krig med mange mægtige Søstæder, som havde Penge nok baade til at hverve Folk med og at holde en Krig længe ud, hvorudover Kongen havde al sin Magt nødvendig til at holde Stand mod Sverrig og Lybek tillige. Han lod derfor ved en Skrivelse ombede Hertug Bugislaf af Pommern, at han vilde hindre de Stralsunder at gjøre Sverrig nogen Undsætning, men

ud-

q) Vid. confæderat. ordinum Svec. pag. 1074.

r) Declaratio belli Lubec. Dom. Jubilare 1510.
pag. 1076.

udvirkede intet dermed, saasom de Stralsundske fore-
 gave, at de, efter det almindelige Forbund imellem
 Stæderne, ikke kunde dispensere sig derfor. Krigen
 gik derfor paany an baade tilføes og tillands. Den
 svenske Anfører Nage Johansen, som var Laug-
 mand udi Vester-Gothland, gjorde et Indfald udi
 Halland med 700 Heste. Men, da han gik videre
 fra Halland ind i Skaane, og var kommen udi en
 Skov til det Sted kaldet Jantehule, blev han sam-
 mesteds overfalden af Herr Tyge Krabbe, som i
 en Hast havde faaet 400 skaanske Ryttere paa Bene-
 ne, og totaliter slagen. Han selv omkom udi sam-
 me Trefning tilligemed mange Andre, og tre fiendt-
 lige Faner bleve bragte til Kjøbenhavn, hvor de bleve
 ophængte udi Bor-Grue-Kirke. Tyge Krabbe bar
 dem selv til Kirken, efterfulgt af Kongen og Hoffet.
 De Lybske, som samme Tid gjorde Landgang paa
 Møen, og der agtede at overrumple Stege, havde
 ikke bedre Lykke; thi de, med Forlis af meget Folk og
 deres Anfører Sorteball, maatte vige tilbage, og
 søge deres Skibe igjen. Møenboerne forfulgte dem
 didhen, og omkomme mange af dem paa Vejen. Dette
 Nederlag skee den 1ste Juni. De Lybske lode sig
 deraf ikke skrække, men skikkede derpaa en stor Flaade
 i Søen af 24 Skibe, blant hvilke vare rostokske,
 vismariske og stralsundske. De samme Skibe gjorde
 stor Skade paa de smaa danske Der, sær paa Lols-
 land,

land, hvor de afbrændte Naskov og Halsted, og satte det hele Land udi Brandskat; i det Dvrige blev intet andet vigtigt af dem forrettet, uden at de hindrede de Danske at undsætte Calmar Slot, som dette Aar af de Svenske var belejret, hvorudover samme vigtige Slot, som var en Nøgle for Kongen til Sverrig, maatte overgive sig, efterat det udi tretten Aar havde været i de Danskes Hænder. Borkholm paa Dland faldt ogsaa kort derefter udi de Svenskes Hænder for medelst samme Aarsag; thi, da otte danske Skibe seilede didhen for at undsætte Slottet, kom den Lybske Flaade dem imøde, hvorudover de maatte staae fra deres Forsæt, og begive sig til Gulland, og, saasom Besætningen saae sig ingen Hjelp at faae, maatte Borkholm overgive sig den 25 November, efterat den havde udstaaet 18 Ugers Belejring. Samme Borkholm tilligemed hele Dland havde Otto Rud udi Forlehning af Kongen; men hans Broder Knud Rud commanderede paa Den, da den blev indtagen; thi Otto Rud foretog sig en Rejse til det hellige Land, og døde paa samme Rejse, som tilforn er anregnet. Medens de Lybske saaledes brændte og skjændte udi de danske Smaalande, gjorde de danske Tribyttere, tilligemed Anders Bartum og hans Broder, mange skjønne Priser, saa at de vendiske Stæder spandt kun liden Silke ved denne Krig, hvorudi deres Handel blev ruineret, og Hamborg derimod fik

Lejlighed at vore mægtigen til, eftersom samme Stad ikke vilde bemænge sig udi denne Krig, og det efter dens fornuftige Borgemeesters German Langebeks Raad, som visede Hamborgerne, hvad Nytte og Fordel deraf for dem vilde flyde. Der tales ellers om tvende usædvanlige Skibe, Engelen og Maria, som Kong Hans lod bygge dette Aar. Hvert af disse Skibe var paa fire hundrede Læster, saa at deres Lige udi Størrelse ikke tilforn var seet i Østersøen. Saaledes blev det Aar 1510 bortdrevet med Røven, Plyndren, Skjænden, Brænden og Fribytteri, hvorved ingen af de stridende Partier havde nogen Fordel; thi Regjeringerne bleve derved forarmede, og alene nogle saa Avanturiers berigede sig. Af anden Natur have ej heller de andre Krige været, som Riget har tilforn ført med Hansfestæderne, saa Partierne have ligesaa lidet profiteret af Krigerne, som Læserne kan profitere af Bedrifternes Recit. Jeg for min Part ønsker, at det var en Historieffriver tilladt at forbigaae deslige Ting. Men som de foreskrevne Love saadant ikke tillade, maa jeg saavel som Andre ogsaa beqvemme mig dertil.

Jeg skriver derfor til efterfølgende Aars Bedrifter, skjøndt de ere ligesaa ubehagelige og irregulære som de forrige, efterdi Krigen blev fortsat paa samme Maade; thi, saasom de Lybske mærkede, hvilket kosteligt Haandværk det var at agere Fribyttere,

lode

lobe adskillige private Folk blant dem, efter de Dan-
skes Exempel, paa deres egen Omkostning udruste
Skibe. Blant dem blev en, ved Navn Conrad
Kynning, udi en Hast ligesaa navnkundig som An-
ders Bartum; thi han siges udi dette Aar 1511
at have opbragt til Lybek over 40 smaa og store Skibe.

Kongen lavede sig paa at bringe en større Flaade
udi Søen, selv havde han ladet bygge adskillige
fjønne Skibe, han lod ogsaa til Hjælp tage for Vur-
dering adskillige engelske, skotske og franske Skibe,
som komme i Sundet, og vilde til Østersøen, saa-
ledes, at bemeldte Skibe maatte løse deres Varer
udi Rigets Havne, og derpaa lade sig bruge med de-
res Søfolk mod Kongens Fiender. Man maa til-
staae, at dette var meget ubelejlighedsfuldt for fremmede
Kjøbmænd, hvilke derved saae deres Rejse spildt, de-
res Vare enten fordærvede eller at tabe deres Pris, og
endeligen deres Folk ovenikjøbet at exponeres for Livs-
fare mod Folk, som de intet udestaaende havde med;
og er det derfor gandske ubegribeligt, hvorledes alle
fremmede Nationer kunde beqvemme sig dertil; thi,
endskjøndt Tjermanen fik siden Varene tilbage, og
Skibene bleve vurderede, saa at, om et Skib imid-
lertid blev tagen eller nedsjunket af Fienderne, blev
dets Værdi af Riget betalt, saa syntes det dog baade
incommode og haanligt for Potentater at underkastes
Love, som ofte Vasfaller vegre sig for. Men den

danske Historie vidner, at det var en vedtagen Skik
 fra gamle Tider, og Kong Hanses Kronike viser det
 at være skeet 1510. Dog, saasom Historien siger,
 at Kongen efter dette Factum skrev til Engeland, for
 at undskyldte denne Skibenes Arrest, og at vise de
 danske Kongers Ret dertil, saa sees nogenledes deraf,
 at denne Herlighed eller jus arrestandi ikke maa
 have været gandske ren, og at den heller maa have
 været grundet paa Connivence end paa sluttede Accor-
 der, hvilke ikke er troligt at saa mægtige Potentater
 kunde indgaae, medmindre man vil sige, at de
 Danske havde betinget sig saadan Ret for Fartens
 Tilladelse igjennem Sundet, og for at beskytte Kjøb-
 mænds-Skibe for Overvold sammesteds, helst efter-
 der paa de Tider gaves liden anden Recognition for
 Sejladsen igjennem Sundet. Disse arresterede Skibe
 lod man da bevæbne, og føje til den kongelige Flaade,
 de, som derforuden var meget mægtig paa samme
 Tid. Jeg finder ellers ikke, hvor stor Tallet var paa
 de danske Drlogskibe, der ginge ud i Søen. Jeg
 seer alene, at det har været en anseelig Flaade. Den
 samme løb først under Liffland, siden lagde den sig
 udi fire Dage for Traven, og gik derefter for Wis-
 mar-Havn, hvor den erobrede tretten Skibe. Ef-
 ter dette lykkelige Greb gjorde man Landgang paa det
 rostokiske Gebet; iligemaade paa Rygen, hvor man
 fik stort Bytte, og afbrændte adskillige Landsbyer.

Medens den danske Flaade saaledes huserede i Østersøen, samlede de vendiske Stæder alle de Skibe sammen, som de kunde tilvejebringe, hvilket ginge tilsejls for at oplede de Danske. Begge Flaader kom udi Trefning sammen ved Bornholm, hvor de sloges med ligge Tapperhed paa begge Sider, indtil Natten skilte dem ad. De Lybske mistede udi denne Trefning en Underadmiral og to Skibe, som fulde i de Danstes Hænder. De Danske derimod forliste ogsaa to Skibe. Kort efter dette Slag erobr. de den lybske Flaade en stor Hob hollandske Skibe s). Dette Bytte søgte de Danske at rive dem af Hænderne, hvorudover der blev holdet et nyt Søslag. Udi dette Slag kom det store danske Admiralskib, kaldet Engelen, som Jens Holgersen førte, til Skade, hvilket bragte den danske Flaade udi nogen Confusion, som gav Lejlighed til de Lybske at undløbe med Byttet. Dette er det Fornemmeste, som tildrog sig Anno 1511, udi hvilket Nar Kongen havde den Sorg at miste sin anden Søn Franciscum, hvilken blev begravet udi et Dominicaner-Kloster til Odense sammesteds, hvor Kong Hans og Dronning Christine siden bleve begravne. Man mener, at Kongen lod ham opkalde efter

s) Chytræus siger 200 hollandske Skibe, hvilket viser, hvor i stor Hollændernes Handel allerede har været i Østersøen.

efter St. Franciscum; thi der findes ellers ingen af det Navn ubi den kongelige Familie.

Efterat Krigen mellem Riget og Stæderne nu havde varet fast ubi otte Aar, bleve omsider begge Parterne kjede deraf, besynderligen Stæderne, hvilke ubi denne Fejde vare geraadede ubi slet Tilstand, og en dyr Tid regjerede overalt blant dem, efterdi al Tilførsel var dem betaget fra Danmark, og de norske og danske Fribyttere havde gjort mange af deres Kjøbmænd fattige. De lode derfor 1512 skikke tvende Borgemestere til Kongen, som da opholdt sig ubi Flensborg, og efter given Audience den 22 November gjorde paa Stædernes Vegne Freds-Propositioner. Der blev da saaledes aftalet, at Rigets saavel som Stædernes Fuldmægtige skulde komme sammen til Malmø for at afgjøre Tvistigheden. Da blev omsider den længe forventede Fred sluttet Riget til stor Ære og Fordel; thi de Lybske maatte love for dem og deres Allierede at betale til Kongen 30000 rhinske Gylden inden 12 Aar, og derforuden forbinde sig til at forlade det svenske Forbund og ingen Tilførsel at gjøre Sverrig, saalængesom Krigen varede imellem Rigerne. Disse Conditioner, som Stæderne syntes tilforn at være ulidelige, bleve nu antagne med Glæde; thi Kongen havde ført denne Krig med saadan Visdom, at hans Riger imidlertid heller havde tiltaget end formindsket ubi Velstand. De vendiske

Stæ

Stæder derimod toge dagligen saaledes af, at de true- des med Undergang, hvis de ikke havde erholdt en hastig Fred. Hamborgerne alene profiterede af disse Lejligheder, og, ved at sidde stille, tog mægtig til i Handel.

Efterat Kongen saaledes havde faaet disse mæg- tige Fiender af Halsen, fik han fri Hænder at agere mod Sverrig, og havde efter al Anseelse bragt sam- me Rige til Lydighed igjen, hvis Gud havde gjort hans Dage længere. Men han døde Aaret derefter, og maatte overlade Executionen til sin Søn og Succesor. Men, førend jeg skrider til denne be- rømmelige Konges Endeligt, vil jeg korteligen for- tælle, hvad mærkværdigt imidlertid tildrog sig i Riget.

Kort efterat den lybste Krig var bragt til Ende, anholdt Kongen af Skotland om Hjælp hos Kong Hans, efterdi han havde besluttet tilligemed Frank- rig at paaføre Engeland Krig. Men Kong Hans, endskjøndt han var Skotland obligeret, saa kunde han dog ikke bevilge saadan Begjering, endel, fordi Krigen endda varede med Sverrig, endel ogsaa, ef- terdi han stod ubi Forbund med Engeland ligesaavel som med Skotland. Han raadede derfor til Fred. Dog, paa det han ikke skulde beskylbes for Utaknem- melighed, lovede han Kongen af Skotland Undsæt- ning, hvis han selv blev overfalden ubi sit eget Land.

Land. Denne hans Mening gav han tilkjende udi et Brev dateret Kjøbenhavn den 12 Juni Aar 1512. Udi samme Brev klager han sig ogsaa over nogle skotske Gribyttere, som tilføjede hans Undersaattere stor Skade, og bad, at saadant maatte remederes¹⁾. Han skrev iligemaade Dronningen af Skotland til, bedende hende at anvende sine Bønner paa at bringe hendes Herre fra sit Forsæt. Men intet kunde bevæge Kongen af Skotland at staae fra sit Forsæt; thi han faldt Aaret derefter ind udi Engeland, og blev selv slagen tilligemed Kjærnen af hans Krigshær udi det fatale Slag ved Floddon.

Saaom paa samme Tid arbejdedes paa et almindeligt Concilium, og derom var opvaft stor Tvistigheder imellem Potentater, efterdi Nogle holdte med Paven, og vilde have saadant Concilium til Rom, Andre derimod fulgte Kong Ludvig 12, som tilligemed Keiser Maximiliano I havde berammet Pisa, og, som de samme gjorde sig Umage at faae flere Potentater paa deres Side, blev til den Ende den bekjendt Pierre Corrier af Ludovico 12 dette Aar skicket til Danmark, begjerende, at Kongen vilde lade sit Riges Geistlighed møde til Pisa. Men Kongen vilde ikke indvikle sig udi denne store Tvistighed, og foreslog et andet Middel, nemlig, at holde det samme Concilium ved Rhinstrømmen, hvor-

til

¹⁾ Vid. lit. ad. Reg. Scot. Hafn. 12. Juni. 1512.

til de tydske og nordiske Geistlige med Bequemhed kunde møde. Han gav ogsaa denne sin Mening tilkjende ved sin Secretarium Johan Ulf, som dette Aar blev skicket til Rom. Hvad ellers denne Johan Ulf videre negotierede udi Rom, er ikke bekjendt, maaske han paa samme Tid har haft en Commission at ophæve Kirkens Band, som Kongens Son Hertug Christian var falden udi, formedelst den haarde Medfart, han havde ladet see mod Bisp Carl af Hammer, hvorom videre skal tales udi Christiani 2 Historie; thi man seer, at den pavelige Legat Gerardus Gravius, som dette Aar kom til Danmark, løfede Hertugen efter Pavens speciale Ordre af Kirkens Band igjen. Samme Pave Julius 2 søjede ogsaa Kongen udi at stadfæste de Friheder, som vare givne det saakaldte Hellig-Geistes Hus udi Kjøbenhavn. Christianus I havde ladet samle de Fattige, som laae allevegne adspredte udi Staden, og for dem bygget et Hus, kaldet Hellig-Geistes Hus, efter Model af det Hospital, han havde seet udi Rom, kaldet Saxia ab Urbe. Paa dette Huses Stiftelse erhvervede Kong Hans Confirmation af Pave Julio 2 og lod det videre forbedre, i det han lagde det Hospital udi Malmø under det ny Kjøbenhavniske.

Hvad videre, som Kongen ellers dette Aar forettede kort før sin Død, var, at forbedre Kjøbenhavns Universitet med flere Indkomster og formere

det med flere Lærere. Han lod ogsaa stifte tre Franciscaner-Klostere, et udi Kjøge, det andet udi Malmø, og det tredie udi Halmstad. Men disse Klostere finge ikke lang Tid til at vore, efterdi Reformationen udi Danmark fulgte saa hastig derpaa. Hvad de svenske Sager angaaer, da gik det ud paa at beramme Moder, hvilke skulde holdes for at beramme andre Moder, og de igjen at udnævne tolv Mænd af hvert Rige for at dømmes, eller rettere at sige, for at beramme andre Moder igjen; saa at, naar alle disse Moder havde circuleret om, var det ikke andet end at begynde paany igjen, hvor man sidst slap. Og saaledes var det tilgaaet udi denne Konges saavel som udi hans Sr. Faders hele Regjerings-Tid.

Udi efterfølgende Aar 1513, som var Kong Hanses sidste Regjerings-Aar, mærkede Kongen ved sig selv, at hans Levetid lakkede til Enden, hvorudover han gjorde sit Testamente, og legerede Udskilligt saavel til sine Benner og Tjenere, som til Kirker og Klostere. Da han havde gjort sit Testamente, og engang sad tilbords paa Kjøbenhavns Slot med sine Benner, blev ham tilbragt en Almanak, som var nyligen kommen fra Tydskland, hvorudi stod, at en mægtig og navnkundig Potentat skulde ved Døden afgaae samme Aar. Da han hørte saadant læse, sad han en lang Tid stille og grundede; men siden afspurgte de Hossiddende, hvem de menede den Potentat

tat skulde være, som Almanakken truede med, og, da de tiede dertil, sagde han: Jeg troer ikke, at det skulde betyde mig; thi jeg haaber, at Gud endnu sparer mig nogen Tid til at leve. Denne eftertænkelige Tale slog han dog siden af med Skjemt, og sagde til sin Søn Hertug Christian, at Almanakken kunde ligesaa snart mene ham; thi Døden skaaner ikke mere Unge end Gamle. Hvad ellers de mange Advarseler angaaer, som Hvitfeld fortæller at være skeet for hans Død, dem vil jeg her ikke anføre, men henvise Læseren til bemeldte Autor. Jeg vil her alene lade mig nøje med at fortælle nogle andre Particulariteter.

Kongen havde den Sædvane udi Fredstider at rejse fra en Province til en anden, for at høre Undersaaternes Klagemaal, og at dømme udi Sager. Det hendte sig dette Aar, at, da han saadant havde forrettet udi Sjælland, og vilde udi samme Grinde over til Fyen, havende med sig sin Søn Hertug Christian og endel af den danske Adel, blev han paa Beltet overfalden af en hæftig Storm, som bragte ham i Livsfare. Da han omsider efter ubstanden Fare kom til Nyborg, blev han staaende paa Broen, vendte sig om til Havet og sagde: **Sarvel Belt!** du har saaledes handlet med mig, at jeg ikke skjæter meget om at passere dig oftere, hvilke Ord de Hosstaaende optog som Advarseler om Døden.

Kon-

Kongen fortsatte videre sin Rejse igjennem Byen til Sylland, kom til Ribe for at bivaane Lave Arnes Bispevielse. Men, da han tilligemed Dronningen Prinszen og nogle af Rigets Raad havde opholdt sig udi Bisp Iver Munks Hus, kom der en stor Vandflod i Staden af Vesterhavet, saa at Ingen kunde komme hverken ud eller ind af Byen, hvorudover Kongen maatte blive stille liggende, ligesom han kunde have været belejret af en Fiende, indtil Vandet faldt igjen. Medens denne Vandflod varede, gik Kongen, som da laae i den ældste Borgemesters Hus, ofte ud i Døren for at see, hvorledes Vandet tiltog og aftog. Engang vendte han sig til sine Folk og sagde: *Der* Herre, som er over alle Herrer og en Konge over alle Konger, hannem bør vi ære og tjene over alle Potentater i Verden; thi han kan uden Bøsse og Pile og anden Krigerustning alene ved et Element holde os indsluttede imod vor Villie, for ham maa vi alene give os fangne, hvilken være Lov, Sejer og Ære evindeligen. Endeligen, da Vandet faldt, begav han sig fra Ribe til Aalborg, hvor han ankom den 24 Januari meget ilde tilpas, efterdi hans Hest var falden med ham paa Vejen i Tranekjær, og havde han udi samme Fald forrykt og stødt sine Lemmer. Han fandt derfor nødigt at slaae sig noget til Hvile. Men otte Dage derefter faldt han udi en Sygdom,

som

som dagligen tog Dverhaand, hvorudover han sagde til sine Tjenere, at han mærkede, det vilde blive hans Død. Disse Ord forarsagede stor Graad og Bedrøvelse over den hele Stad. Kongen alene var ved godt Mod, annammede Sacramentet, og beredede sig med Taalmodighed mod Dødens Ankomst. Endeligen, da han saae sit Timeglas at være udrundet, kaldede han sin Søn Hertug Christian til sig, hvilken han ubi Rigets Raads Dverværelse gav mange herlige Formaninger. Han raadede ham først at have Gud for Dine, dernæst at holde Dmgængelse med Godtfolk, og at følge deres, ikke løse Folkes Raad; (thi han havde mærket, at Hertugen havde høvt ligesom Uffky for fornemme Folk; og fundet Behag udf gemene Folkes Dmgængelse). Han bad ham holde Fred med sine Naboer, sær de vendiske Stæder, og formanede ham ikke at forlade sig paa Svogerskab og fremmede Føster; thi han selv havde forladt sig paa deres Hjælp, men fundet mindre, end han havde troet. Han bad ham forlade sig paa Gud, og have Tillid til ærlige danske Mænd, blant hvilke han især recommenderede Bisp Ove Bilde. Han raadede ham at overtale samme Bisp til at blive fremdeles hans Cancellar, men han sagde: jeg troer neppe, at han skal gjøre det, dog bed ham for min Skyld at blive det, hvis han ikke vil blive det for din Skyld. Videre formanede han Hertugen

til at ære Rigets Stænder, og at lade Lov og Ret være saavel for Fattige som for Rige, og at bruge Landets Indbyggere frem for Fremmede udi Krig og Fred. Han recommenderede sine gamle tro Tjenere, og bad, at de maatte blive aflagde efter deres Meriter. Endeligen, efterat han havde undervist ham i alt det, som udfordres til et lykksaligt Regimente, tog han Afsked med ham. Denne Tale og disse Formaninger har jeg holdet fornødent omstændeligen at anføre, eftersom de synes ligesom at have tilkjendegivet en prophetisk Geist hos Kongen, medmindre man vil sige, at han allerede af sin Søns Inclinationer havde kjendet, hvad han førte i sin Skjold, og hvilket Regimente man under ham kunde vente, hvis han vilde følge sit Naturel.

Efterat Kongen havde taget Afsked med alle Menneffer, døde han den 21 Februari om Aftenen mellem 9 og 10, udi hans Alders 58 Aar, efterat han havde regjeret udi 32 Aar. Hans Lig blev ført til Tjen og begravet udi Graabrødre Kirke i Ddense. Han var en Herre temmelig høj af Væxt med et bredt og tykt Liv og Bryst, trind af Ansigt, og havde et velstikket Legeme. Ingen Konge var mere borgerlig udi Umgængelse og Klædedragt; thi man kunde ikke paa Klæderne skille ham fra Andre. Hans Drik var ogsaa mestendel dansk Al, og hans Spise var tarvelig og borgerlig, og gjorde han sig en særde-

de:

deles Vre af at leve efter Landets Skikke og gamle Møder; saa at han derudover af Mange bliver anseet som en simpel og eenfoldig Herre. Men under saadan SimPLICITET ligger ofte den største Stats-Visdom forborgen, saasom en Konge ved intet mere indtager Undersaatternes Hjerter, end ved at lade see, at han elsker og finder Behag udi Landets Skikke Sædvaner og Sprog; og contribuerede det samme ikke lidet til den særdeles store Kjærlighed, Nationen bar til denne Konge. Han var gemeenligen en alvorlig Herre, og havde undertiden store Unstød af Melancholi, hvorudi hans Søn Christianus 2 slægte ham paa; dog var han derhos altid tækkelig, var ogsaa lystig udi Selskab, og fandt Behag udi Sang og Spil, saa at det er uvist, siger den danske Herre-mand, som har skrevet hans Historie, om han var mere beleven end alvorlig; thi han vidste udi Alting at gaae en Middelvej og at holde Maade, hvorudover hans Mundheld var: **Jeg vil, at min Undermand ikke skal være bange for mig, og at min Overmand ikke skal foragte mig u).** Paa hans simple og borgerlige Levemaade gives adskillige Exempler, sær dette: at han lod Dronnig Christina, da hun kom fra Sverrig, producere Attester fra Raadet og Dyrigheden om hendes skikkelige Forhold i Sverrig; item, at han lod sætte Prins Christian

udi

u) *Rosefont. in vita Johannis.*

udi en almindelig Borger-Skole hos en Skolemester udi Staden, som han betalede ugentligen for sin Søns Kost og Lære. Paa hans Skjemtsomhed og familiar Dmgængelse med hans Ministre er et besynderligt Exempel det, som tilforn er anført om Otto Rud.

Af dette Portrait skulde man kunde gjøre sig Ide om denne Konge, at han var en simpel og eenfoldig Herre; og, at han af Naturen var dannet heller til at være en god Borger end en Konge. Men han var med alt dette baade Statsmand og General; thi han overlagde sine Sager med Visdom, og udførte dem med stor Hurtighed, saa at de Svenske, saavel som de vendiske Stæder, aldrig udi nogen Konge havde havt farligere Fiende; thi man kan sige, at han ikke alene var en god Mand, men endogsaa en stor Konge, ja en af de Største og Dueligste, Danmark nogentid har havt. Derfor var ogsaa Riget i temmelig Anseelse under hans Regjering, og florerede baade udi Mægt og Velstand. Han havde bragt sin Krigsmagt udi stor Reputation, og sat sin Flaade udi bedre Stand, end den nogentid havde været; thi Historien vidner, at der aldrig haver været flige Skibe udi Ostetson, som de, han lod bygge. Derfor var han ogsaa udi sin hele Regjeringstid formidabel for sine Fiender, og stedse lykkelig, naar jeg undtager det stor Nederlag udi Ditmarsken. Det, som

som særdeles var at berømme hos denne Konge, var, at, endskjøndt han var af de skarpsindigste Hoveder udi Riget, og saa havde saadan Kundskab i Statssager, som han selv, saa sluttede han dog aldrig noget af Vigtighed, forend han havde hørt sit Raads Betænkning fra den Øverste til den Nederste. Hans Maxime var at expedere fremmede Gesandtere saasnart som muligt, saasom han fandt det ikke tjenligt, at de skulde ligge længe og udforske Landets Bestaffenhed; og, hvorvel han var særdeles borgerlig udi Klædebragt, saa dog, naar han enten tog imod saadanne Gesandtere, eller han skulde bivaane noget Højtidelighed, var han prægtig klædt i en lang siid Gyldenstykkes Kjole, som gik ham ned til Skoene. Kort at sige: Kong Hans var en af de dueligste Regentere og tilligemed en af de oprigtigste og ærligste Mænd udi hans Tid. Han holdt fortroligt Venkskab med adskillige fremmede Riger, sær Frankrig, England og Skotland, ja det Venkskab gik saavidt, at Kongerne af Frankrige og Skotland forfremmede mange til erkebispeelig Værdighed paa hans Recommendationer. Der var aldrig større Øverflødighed af Kort og Levnetsmidler udi Riget, end under denne Konge. Dette forarsagede, at, da Handelen udi den vendiske Krig med de østersøiske Stæder blev forbuden, adskillige Klagemaal af Undersaatterne indkomme, foregivende, at Landets Producter, som de havde

udi saadan Dverflood, laae og fordærvedes for dem, eftersom de ikke kunde afhændige dem til Hansfestæderne. Men Kongen plejede da at afvise de Klægender med saadan Svar: Bringer til mine Proviantsuse, hvad I have at sælge, og ikke kan blive af med. Der skal I strax faae Betaling i rede Penge. Et synderligt Bevlis paa, udi hvilken Tilstand Riget, endogsaa udi Krigstider, var under denne fornuftige Regjering. Tvende Ting lægges ham dog til Last, først, at han lod henrette en Renteskriver uden tilstrækkelig Bevis om hans Misgjerning; dernæst, at, da Rigets Hofmester, Poul Lapmand, blev myrdet af tvende Herremænd, lod han ikke alene saadant Mord blive ustraffet, men endogsaa i visse Maader approberede det, som tilforn er antegnet. I det øvrige var han et Mynster paa Gudsfrugt, Forstand, Ydmynghed og Oprigtighed, for hvilke hans egne Fiender selv, de Svenske, rofede ham.

Hans Dronning var Christina, Churførst Ernesti Dotter af Sachsen, med hvilken han avlede tre Børn, to Sønner, Christianum, som succederede ham i Regjeringen, og Franciscum, som døde af Pest, og en Dotter nemlig Elisabeth, som fik Markgreve Joachim, Churførst af Brandenburg. Samme Elisabeth havde selsomme Fata; thi hun af ubekjendte Aarsager forlod sin Hætte, og opholdt sig

sig længe landflygtig udi Sachsen, og kom ikke mere til Brandenburg igjen, førend hendes Søn kom til Regjeringen x). Samelman udi hans oldenborgske Krønike y) citerer ellers en gammel saksisk Historie, som melder om to andre Kong Hanses Sønner, nemlig Johan og Jacob, men ingen anden Skribent taler derom.

Fra denne Konges Tid kan regnes en ny Periode udi den danske Mynt, eftersom da allerførst begyndtes at slaas adskillige gangbare Sølvstykker større og mindre. De saakaldte hansestædiffe Mark, som allerførst bleve slagne 1506, begyndte da ogsaa her at komme i Brug; thi, endskjøndt der tilforn tales om adskillige Slags Penge, som lødige Mark, Mark i Penninge, Stilling, Groter, Dre, Dretugh ic., saa bestode dog de samme ikke udi myntede eller slagne Penge-Stykker, men alene udi blotte Navn eller Beregning af Penges Værdi, *numinis computatiis non cussis*; thi der bleve i gamle Dage alene

3 2

slagne

x) Switsfeld siger, det kom deraf, at hun antog Reformationen, hvilket ikke kan være; thi Churførsten selv havde antaget den. Lyschander tværtimod siger, at hun kunde ikke lide Reformationen, hvilket ej heller kan være rigtigt; thi i saa Maade havde hun ikke flygtet til Johan Fridrich af Sachsen, som var Luthert største Beskytter.

y) *Hameln. Oldenb. Chron. pag. 218.*

slagne smaa Stykker af een Bægt og Caliber, hvilke
 smaa Stykker kaldtes Penninge (denarii) saa at en
 Mark eller Skilling var ikke andet end en Beregning
 af et vist Tal slige Penninge, ligesom et Pund Ster-
 ling udi Engeland er ikke slagne Stykker, men alene
 slagne Stykkers Bægt eller Beregning. De vendiske
 Stæder Lybek, Hamborg, Bismar og Lüneborg, lode
 de allerførst Anno 1506 slaae Mynt under det Navn
 af Mark, og, istedenfor de saakaldte Penninge eller
 Denarii, lode de slaae Skillinger, lagde 16 slige
 Skillinge til hver Mark, og, saasom det var de slag-
 ne lybske Markes Tilstand, lode bemeldte Stæder
 sætte paa samme Mynt: Status Marcæ Lubecensis
 1506, og kaldes samme Mynt af Svitfeld Stæ-
 dernes Mark. Kong Hans lod slaae samme Sølv-
 stykker lige med dem, som vi nu kaldte Dalere, hvort-
 udover Nogle af Bildfarelse have holdt for, at Højs-
 bemeldte Konge lod slaae de første Dalere Rigsdalere.
 Men det Ord Thaler Joachims-Thaler blev ikke be-
 kiendt, førend 1519, og Kong Hans døde 1513.
 Hvad Navn ellers samme Stykker førte, er ubekjendt.
 Udi Kejser Ferdinandi Mynte-Ordnung af Anno
 1559 blive de alene kaldne Sølvstykker, og tales om
 under det Navn af Dännemarkische gang Silberne
 Stück den Thaler an ihre Grösse gleich. Ellers
 holdes der for, at denne Konge lod først sætte Nær-
 Tal paa Mynten; thi paa en stor af ham slagen
 Guld-

Guld-Penge findes det Mars-Tal 1496. Det synes ellers, at den romerske Religion under denne Konge har begyndt noget at vakle; thi en af de Tidens Skribenter tilskriver den ditmarske Ulykke dette; at mange af de danske og holstenske Herrer vare hengivne til Johan Huses Lærdom z).

Hvad Lov og Ret angaaer, da foruden den Haandfæstning, som blev udstedt 1488, udgav han Stads-Retten, som findes i Manuskript paa adskillige Steder, men endnu ikke er trykt. Der fandtes ogsaa en Særet udi Resenii Bibliothek, som Mars-Tallet vidner at være af Kong Hans, men Historien taler intet derom. Blant hans Forordninger var denne den synderligste, at Skjoger skulde bære Huen af to Slags Farver, paa det at de kunde kjendes fra andre ærlige Folk. Endeligen, saasom denne Konge var en særdeles Elsker af lærde og habile Mænd, saa fandtes deraf mange udi hans Tid. Blant dem var Jens Andersen Beldenack, Biskop udi Odense, som Kongen brugte udi adskillige vigtige Forretninger. Han var en Skomagers Søn, fød udi Aalborg Stift i Børglum, men blev holdt til Studeringer i sin Ungdom. Sine Studia fortsatte han til Mersburg, hvorpaa han blev Skolemester, og siden rejste til Italien. Efterat han havde opholdt sig nogentid udi Italien, kom han til Danmark, og blev af Kongen

z) Manuscr. Skibyense.

gen brugt udi adskillige vigtige Forretninger og Legationer, blev omsider Kongens Secretair, og endelig aflagt med Tjens Bispestol a). Han var en særdeles listig Mand; om hans Forfølgelse under Christiani 2 Regjering skal tales i samme Konges Historie. Ove Bilde, hans Cancellier, som siden blev Bisp udi Aarhus, og som Kongen fremfor andre recommenderede sin Søn. Bisp Carl af Hammer udi Norge, paa hvilken Kongen mest forlod sig udi Norge, formedelst hans Forstand og Troeskab. Om hans Forfølgelse og Fængsel skal ogsaa tales udi Christiani 2 Historie. Otto Rud, som Kongen ikke mindre ærede formedelst hans Tapperhed, end elskede formedelst hans Skjemt og behagelige Umgængelse. Søren Norby, en af de største nordiske Helte, om hvis Bedrifter herefter skal tales. Bisp Glob, som fast alene negotierede den svenske Fred, hvorved Rigerne igjen bleve forenede, og som berømmes ikke mindre af Forstand end Politiesse b). Hertil kan ogsaa regnes tvende Fremmede, nemlig Jørgen Gleng, som commanderede den store Garde, og Anders Bartum den navnkundige skotske Fribytter. Man seer saaledes, at Danmark aldrig fattes store og habile Mænd, naar Nationen ved Belønninger opmuntres.

Blant

a) Chr. Episc. Othiniens.

b) Manuscr. Skibyens.

Blant anseelige Danske og Holstenere, som florerede udi denne Konges Tid, kan ogsaa regnes **Albertus Krummedige**; thi, endskjøndt den samme var Biskop udi Lybek, og i den Henseende ikke dependerede af Riget, saa var han dog en fød kongelig Undersaat, og stedse efter sin Promotion til Stiftet lod sig bruge udi kongelige Forretninger, var ogsaa de danske Konger saa tilgedan, at han derover lastes udi den lybske Kirke-Historie, Derom taler **Crantzius c)**, som levede paa de Tider, og kiendte ham, saaledes: Efter **Arnoldum** blev **Albertus Krummedige** Biskop udi Lybek. Den samme var Kongen af Danmark meget tilgedan; og derfor var den lybske Kirke til Besværing: thi han forrettede kongelige Legationer paa sin egen og Kirkens Bekostning. Og, saasom han stedse havde været vant til Statsager, saa kunde han ikke holde sig fra verdslige Forretninger. Han var en habil, beleven og særdeles prægtig Mand, hvorudover han efterlod Stiftet udi Gjæld af 20000 Mark. Saa at han har efterladt sig Navn og Ihukommelse hos Posteriteten formedelst sin Forstand og Dyder; men allermost hos sine Creditorer formedelst de mange laante Penge.

Kong.

c) Crantzii Metrop lib. 12. cap. 4.

Kong Hans haver ellers havt den Lykke, som ingen af hans Formænd, at hans Historie har især været beskrevet, nemlig af en lærd dansk Herremand ved Navn Rosfontano, som levede kort efter de Tider, og vidner, at have bygget sine Historier paa de Memoires, som samme Konges Secretaire efterlod sig, Kjendt samme Secretaire ikke nævnes.

Christian den Anden,

den tredie Konge af den oldenburgske
Stamme.

Vi have nyligen seet tvende Konger af den oldenburgske Stamme forestaae Rigerne med Berømmelse. Vi have udi dem seet fremskinne alle de Dyder, som gire forstelige Personer. Man kunde have Aarsag at vente det samme, ja end mere af denne tredie nordiske Monarch, før efterdi han var opdragen udi et Hof, hvor han intet havde seet uden Dyder for Djene. Han derforuden selv havde en moed Alder, da han kom til Regjeringen, havde erhvervet en stor Capacitet udi Stats- og Krigs-Sager, havde havt stor Del udi Regjeringen, og med Berømmelse commanderet Rigets Tropper. Hans Højsalig Hr. Fader havde mærket hos ham en stor Hurtighed og en aaben Hjerne, hvorudover han havde ladet forskrive habile Hofmestere, paa det at Prindsens store naturlige Gaver ved

ved en særdeles Information kunde skjærpes, og at udi ham et Mynster af en stor Regent kunde dannes. Men, uanseet alle disse Herligheder, er hans Regimenterne bleven et af de ulukkeligste, som er at finde udi den danske Historie. Det nordiske Monarchie blev da fuldkastet, Foreningen mellem de tre Riger blev ganske brudt overtvers, og han selv af en mægtig Konge over tre store Riger blev en landsflygtig og fængslet Herre. Aarsagen til denne Catastrophe var mest hans alt for store Lykke og Velstand, thi det, som syntes at skulle gjøre ham til den største Konge udi Verden, befordrede aller mest hans Fordærvelse, og, saasom han ansaa sig selv mægtigere og af større Sindets Gaver end hans Forfædre, holdt han sig for god til at træde i deres Fodspor, og skred til violente Remedier for at hæve de Vanskeligheder, som hans Forfædre med Sagtmodighed og Grindringer havde søgt at jævne. Udi saadan Dpforsel blev han bestyrket saavel af sit store Svogerskab, som af sine fejerrige Vaaben; thi han var en stor Sejer-Herre, førend han kom paa Thronen, og førte Sværdet ikke med mindre Lykke, siden han var bleven Konge. Alle deslige Ting bragte ham til at give Tømme til hans Affecter, som af Naturen vare hidfige, og at erhverve sig en souverain Magt, som saa mange favorable Coniuncturer syntes at have banet ham Vej til, ei estertænkende, at det er ofte ved de ringeste Midler.

Gud

Gud stifter og kuldkaster Regjeringer, hvorpaa have mange Exempler, men intet mærkeligere end ubi den danske Historie; thi den uomskrænkede Throne, som en saa mægtig, lykkelig og sejerrig Konge ikke kunde oprette, stiftede Gud siden under en sagtmødig, borgerlig, og i Krig ulukkelig Konge: den første bliver en landslygtig Prinds, da Alting syntes at contribuere til det kongelige Huses Højhed, og den sidste en souverain Monarch, da Alting syntes at conspirere til det kongelige Huses Nedtrykkelse. Et tydeligt Beviis paa Guds Almagt og Villie, at han af Intet kan skabe store Ting, og at han alene vil have Æren.

Dette har jeg fundet fornødent at anføre som en Forberedelse til denne Konges Historie, hvilken af alle er den vanskeligste at beskrive, saasom der handles om at træffe en Middelvej mellem Mogle, der afsmale ham som en af de største Tyranner, og Andre, der søge at forgylde alle hans Gjerninger, og af saa mange stridige Relationer, som Interesse, Had og blind Kjærlighed have tilvejebragt, at ulede den rette Sandhed, og istedenfor Invectiver og utidig Roes, hvorved Christiani 2 Levnet er bleven i lige Grad forfalsket, at skrive Christiani 2 Historie, og at gjøre hans Portrait saaledes, som en ærlig og upartist Historieskriver anstaaer. Før end jeg skriver til hans Historie, vil jeg korteligen tale noget om hans Fødsel og Opdragelse.

Christianus 2 blev bragt til Berden den 2den Juli Anno 1481 i Nyborg udi Fyen, kort efter Christiani I Død og hans Faders Ankomst til Regeringen a). Ved hans Fødsel fortælles at være flere underlige Ting, nemlig, at man har hørt ham græde i Moders Liv, og at han er kommen til Berden med en udstrakt Haand, og med den anden knyttet, hvilken da Jordemoderen aabnede blev den funden fuld af Blod og Slim. Videre fortælles, at paa Nyborgs Slot løb en tam Ue, hvilken kom ned udi Stuen, hvor Prindsen laae, tog ham af Buggen, og bragte ham op paa Slots - Taget med sig, men, da man løkkede ad den, bragte den Barnet uskad tilbage igjen. Disse selsomme Hændelser have nogle af vore Skribentere antegnet som bedrøvelige Forvarfler, saavel for hans Blodgjerrighed, som Uheld. Men, saasom det stedse har været en Mode at gjøre store og navnkundige Potentaters Fødseler mirakuleuse, saa kan man holde fore, at deslige Ting ere opdigtede, enten for at gjøre Historien behagelig, eller for at gjøre hans Navn mere stort; jeg for min Part

hver:

- a) Svitfeld siger, at hans Fødsel skede Aaret for Christiani I Død, og derudi contradicerer sig selv, thi han vidner udi Kong Hanses Historie, at hans Farfader døde udi samme Aar, og nogle Maaneder for Prindsens Fødsel, hvilket er rigtigst.

hverken forkaster eller antager disse Historier: jeg gaaer ogsaa en Middelvej mellem vore gamle Skribentere, der ansee disse Hændelser som ufejlbare Advarselser, og de Nyere, der henføre dem til gemeenslige Hændelser, og opsætter mit Judicium, indtil jeg bliver mere forvisset om Historiens Rigtighed. Man kan ibetringeste sige, at i den Historie, som fortælles om Uben, er intet underligt, helst paa den Maade, som fortælles hos Svanningium, hvor man seer, at samme Ube plejede dagligen at løbe udi Prindsens Kammer, og var exarceret udi deslige Ting, nemlig, at bringe et og andet af Kammeret, og tilbage igjen, iligemaade, at den var vant til at lege med BARNET b). Hans Hr. Fader, saasom han var en særdeles borgerlig Konge, saa betroede han Prindsens Information til en Canonicus i Kjøbenhavn, ved Navn Jürgen Synge, og betingede Kost og Kammer for ham hos en Borger, ved Navn Hans Bogbinder, boende udi Højbrostrædet, hvor samme Canonicus gik og informerede ham; men, saasom dette syntes at være formeget umageligt, lod Kongen betinge baade hans Kost og Information hos samme Skolemester. Der bragte han adskillige Gange Skolemesteren udi Bekymring, saasom hans Sædvane var at flyve op paa Tag og høje Steder. Der siges, at, da han engang af Skolemesteren blev tiltalt derfor,

b) Svanning. Christ. 2. Cap. 1.

for, svarede han: Lave og nedrige Steder ere for lave Folk, og høje Steder for store Herrer c), hvilket spirituelle Svar kunde ikke andet end forarsage stor Admiration: endeligen, saasom han continuerede med denne Sædvane, sæt, naar hans Informator var i Kirke, fandt denne gode Canonicus for raadeligt at bringe ham med sig udi Otte=Sang eller Aften=Sang, og der lod ham staae og synge med de andre Peblinge, som han tilligemed havde udi Information; men Kongen fortrød derpaa, og lod forskrive til ham en Hofmester fra Brandenburg, ved Navn Conradum, under hvis Information han meget tiltog, især i det latinske Sprog, og vidnet Svanningius, at have havt adskillige hans latinske Breve, med egen Haand skrevne fra Nederlandene udi hans Landsflygtighed. Ja han anfører et af hans egenhændige Breve, tilskrevet Mag. Johan Nsenbo, saa lydende: Amantissime frater in Christo! Significo tibi, quod obliviscamur hic Christi, dum non est, qui prædicat nobis verbum Dei, quod jam fastidiunt multi. Ego peto te per fraternam charitatem, quod velis venire ad me & prædicare evangelicam consolationem &c. d).

Anno 1487 blev han paa Rigsdagen til Lund hylbet af Stænderne, og samtykt til Konge efter sin
 Ja-

c) *Svaning. Christ. 2. Cap. 2.*

d) *Lit. Christ. 2 sub dato Svinardæ, apud Svaning.*

Faders Død, da han var udi hans syvende Aar e), og udi Norge blev han hylde 1489 f) og, da hans Hr. Fader havde reduceret Sværrig, tog han Prindsen med sig til samme Rige, og der lod ham iligemaade hylde 1499. Man finder hos ham, som gemeentligen hos alle store Hoveder, at han udi sin Ungdom haver været vilde og uregjerlig, saa at det har været en vanskelig Post, at være hans Hofmester; thi han førte et uordentligt Levnet, søgte allehaande forførfiske Selskab, sværmede om i Staden, saavel udi Berts-Huse, som udi Borger-Huse, hvor der vankede Tractamenter, og lod bestikke Slots-Garden, at den skulde holde Slots-Porten aaben for ham om Natten, indtil Kongen omsider fik Kundskab derom; da tog han ham for sig, foreholdt ham hans uanstændige Levnet, og endelig reffede ham saaledes med en Svøbe, at han faldt paa Knæ, bad om Forladelse og lovede Bedring.

Han

e) Vid. Acta Comitiorum Lundens die St. Maurii Anno 1487. pag 991; her contradiceret Svitsfeld sig igjen, thi udi Kong Sannes Historie sætter han dette Datum med Omstændighed, men udi Christiani 2 Historie siger han, at Hylvingen skede 1488, da Prindsen var syv Aar gammel, hvilket sidste man efter Reglerne maa corrigere.

f) Acta Comit. Bergens. die Jacobi Apostoli 1489. pag. 999.

Han continuerede med sine Studeringer, indtil han blev atten Aar gammel, men fra den Tid begyndte at han blive kjed deraf, hvilket da hans Fader mærkede, besluttede han at lade Prindsen søes udi Krigsfager, og, saasom Aar 1502 rejsede sig et Oprør udi Norge under Herluf Gyddesad, blev Prinds Christian i sit tyvende Aar med en Krigshær stillet dithen, for at dæmpe samme Oprør. Der lod han see store Prøver paa sin Tapperhed og Capacitet udi Krigs-Sager, og, efterat han havde med Behændighed overrumplet og fanget Anføreren, stillet Oprøret, og bragt Norge til Lydighed igjen, blev han af Kongen erklæret Statholder udi Norge, hvor han opholdt sig hartad udi ti Aar, indtil Kongen noget for sin Død kaldte ham tilbage. Om hans Bedrifter udi Sverrig, paa samme Tid, er talet udi Kong Hanses Historie, hvorfor jeg det her igjen ikke vil igjentage.

Medens han beklædte denne høje Post udi Norge, søvede han adskillige Ting, hvoraf man under ham kunde spaae sig en haard Regjering i Fremtiden. Den Sejer, som han havde erhholdet over de Oprørste, forfulgte han med alt for stor Eftertryk; thi han lod ikke alene lægge Anføreren Herluf Gyddesad efter udstanden pinlig Forhør paa Stejle og Hjul, men endog efter den Sammes Angivelse rette en stor Hob af Adelen udi Norge, saa at samme Riges

Adel

Ubel fra den Tid kom aldtig udi forrige Anseelse, men har taget mere og mere af, indtil den gandske er udsløttet. Han lod ogsaa paa saadan Mistanke fængsle Bisp Carl af Hammer, en Mand af stor Forstand og Anseelse udi Norge. Samme Biskop var hann især recommenderet af Kongen, at han udi Alting skulde følge hans Raad, som dens, hvis Trost og Forstand han mest kunde forlade sig paa. Prindsen, for at efterkomme sin Fadets Villie, holdt derfor en Tid lang gode Minet med Bispen, hvorvel han ikke efterfulgte hans Raad, ej heller overleverede det Brev, som Kongen havde tilskrevet ham; thi, saasom han af Naturen var højhjertet, og fattede alt for store Tanker om sin egen Capacitet, vilde hann ingenslunde lade sig hofmesterere, og derfor var desmere tilbøjelig til at høre de Befjølninger, som Bispens Fiender formerede imod hann, hvorudover det er troligt, at saadant var den fornemmeste Aarsag til denne brave Mand's Fald. Han blev saaledes fængslet; som Medvidet udi Herluf Gyddesads Oprør. Efterat hann en Tid lang havde siddet udi Fængsel, søgte hann at komme udi Frihed igjen ved saadan Invention: Hann lod skjære sine Lagen og Sengklæder udi Strimler, og derved hidsede sig ned igjennem Binduerne. Men som Linen brast istykker, faldt hann ned paa Jorden, og af samme Fald brød sit ene Ben itu, dog krøb hann om Natten saavidt,

at han kom ind udi nogle Buske, og skjulte sig udi et hult Træ. Da Dagen frembrød, mærkede man strax af Lignerne, som hængede ud af Binduet, at han havde taget Flugten, hvorudover Prindsen selv med nogle af sine Hof-Folk satte sig til Hest for at oppelede ham, og ved Jagthundenes Hjælp, som opstøvede ham, fandt ham endelig lam og elendig i Træet. Prindsen da, isteden for at ynkes over hans Tilstand, talede ham haardt til, og sagde: at, hvis det ikke var for hans egen Ures Skyld, skulde han strax lade ham omkomme, hvortil Bispen svarede, at det stod ham frit fore, men han maatte selv forsvare det for Gud. Derpaa blev den Fangne bragt tilbage, og Slotsherrn fik Befaling at have ham nøjere udi Agt. Men det Fald, han havde gjort, saavelsom den Sorg, han bar over saa haanligt Fængsel, bragte ham udi en Sygdom, hvoraf han bede strax derefter. Dette forarsagede Prindsen stor Estertale i Norge, thi Bisp Carl, foruden det at han var en anseelig Mand, ihenseende til sin Forstand og sit Embede, var ogsaa holden for en af Kongens troeste Tjenere. Det var ogsaa en af de dristigste Gjæringer paa de Tider, at lægge Haand paa en Bisp, helst paa en blot Mistanke; hvorudover Prindsen ogsaa af Paven blev sat udi Kirkens Band g).

Den

g) *Spaning. Hist. Christ. 2. cap. 4. kalder ham*

Mat

Den eneste Lykke ubi saadan Tilstand var for Prindsen, at Bandsættelse da ikke havde fuldkommelig den Virkning, som ubi Erik Mendveds Tid; thi jeg finder ikke, at den hele Tid, saadant Interdict varede, nemlig til 1512, Prindsen har været meget bekymret for at nyde Absolution, hvorudover Paven fandtes ogsaa desvilligere at afløse ham. Thi, da hans Gesandt Jørgus Gravius Anno 1512 blev skicket til Danmark, gav han ham særdeles Befaling til at afløse Prindsen, og anførte man da dette til Prindsens Forsvar, at han ikkun havde arresteret Bispen til videre, indtil Sagen kunde paa-
kjendes af Paven.

Efterat det Oprør var dæmpet syndenfielbs i Norge, fik Prindsen Tidender om en Urolighed i Bergen, hvorudover han did hentskikkede sin Cancellar Erik Valkendorp, for at stille Gemytterne sammesteds. Han selv begav sig Anno 1507 til samme Stad for at tage den i Ojsyn, efterdi den var formedelst Handelen den rigeste og vigtigste Stad i Norge. Men denne Rejse lagde Grundvold til mange Ulykker, som paafulgte, og det ved saadan Hændelse: Prindsen fik da Kundskab om, at der var en særdeles dejlig og velstakt Hollænder-Nige, ved

U a 2

Navn

Matthiam, Bisshop til Dyplo og Hammer, hvor-
ubi er Bildfarelle, saavel ved Navnet, som ved
begge Bispestolenes Confusion.

Navn Dyveke. Den samme var kun fattig og af ringe Extraction, thi hendes Moder **Sigbrit** havde forðum været Høkerke udi Amsterdam, og der solgt Ubler og Nødder, men nærrede sig da med at holde Bertshus i Bergen. **Svaningius** beretter, at **Eric Valkendorp**, som havde seet hende tilligemed Moderen udi Bergen, gav Prindsen først Rapport derom ved sin Tilbagekomst til Dpslo, og, ved at beskrive hendes Skjønhed, optændte ham til hæftig Kjærlighed h). Hvilket, om saa er, kan det holdes for en Plet udi denne Erkebispes Levnet.

Prindsen, som havde dette tilfælles med store Krigshelte, let at kunde optændes til Kjærlighed, blev da strax forliebt paa det blotte Rygte om Dyvekes Skjønhed; for at nyde hendes Nærværelse, lod han anrette et Bal paa Raadhuset, og dertil inviterede de Fornemmeste af Staden, lod ogsaa uformærkt bede den gamle **Sigbrit** med hendes Dotter at blive vaane samme Lystighed. Prindsen fik saaledes Dyveke første Gang at see, og, som han mærkede, at Originalen i alle Maader svarede til Portraitet, blev han strax slagen af hendes Skjønhed, dog holdt han iførstningen gode Miner, og tog en anden Jomfru først op at danske med, at Ingen skulde mærke ham noget af. Hvorpaa Louren kom til Dyveke, for hvis Skyld disse Præparatorier vare gjorte.

Ef

h) *Svaning. Christ. 2. cap. 5.*

Efterat Dandsen var til Ende, og det var bleven silde paa Aftenen, gif den Ene bort efter den Anden, og Dyveke tilligemed hendes Moder Sigbrit blev tilsidst. Da inviterede Prindsen dem paa ny til et andet Bal paa Slottet, og, da de der lode sig indfinde, kom det til nærmere Tractat, hvis fornemteste Artikel var denne: at Jomfruen skulde gaae tilsengs med Prindsen samme Nat. Denne Dands, siger Svitfeld, kom Christian 2 siden til at bandse fra tre Riger, Danmark, Norge og Sverrig; thi, som Dyvekes Moder var en myndig Qvinde, og af stor naturlig Forstand, saa blev hun Hjulet, som drev Alting, da Kongen kom til Regjeringen, hvilket tilstrækkeligen skal vises af efterfølgende Historie.

Efterat Prindsen havde opholdt sig en Tid lang udi Bergen, og der forlystet sig med sin nye Hælene, rejste han til Dpslo igjen, og beføl Dyveke med Moderen at forblive udi Bergen til videre Drede. Han lod da strax ved sin Ankomst til Dpslo bygge dem et Stenhus, hvoraf Svaningius, som i Christiani 3 Tid var i Norge, vidner sig at have seet Levninger i), og efter saadan gjort Anstalt lod dem føre didhen, og indrømmede dem samme Hus til Bolig, og varede saaledes denne Commerce, saalænge som han var Statholder i Norge. Svitfeld
siger,

1) Svaning. hist. Christ. 2. lib. 1. cap. 5. Rudera
ejus ego Joh. Svaning. vidi Anno 1548.

figer, at han offentlig holdt hende som sin Maistrasse, skjøndt Historien dog viser, at det er skeet med en Slags Præcaution, eftersom hans Fader, og de fleste af Raadet al den Tid ingen Kundskab havde faaet derom. Anno 1510 begyndte Kongen mærkeligen at tage af udi Kræfter, hvorefter han lod forskrive Prindsen til Danmark igjen, saasom han da havde hans Hjelp og Bistand nødvendig. Prindsen efterlevede sin Faders Befaling, og forføjede sig strax til Danmark, men, saasom han ingenlunde kunde undvære Dyvke, beføl han baade Moderen og Dotteren at følge ham efter med det første, og begive dem til Kjøbenhavn. Om saadant skeede, skal jeg ikke kunde sige, efterdi Historien melder intet om deres Ankomst til Kjøbenhavn, saalænge Kongen levede. Prindsen blev da meget kjærligen modtagen af Kongen, og det ikke uden Aarsag, thi han havde udi denne Forretning ladet see ikke mindre Conduite end Tapperhed, og hvad som ellers kunde være at sige paa hans Opførsel, var Kongen ikke bekjendt. Han var saaledes stedse hos sin Fader saalænge han levede, og imidlertid lod see saadan Føjelighed og Application paa Rigets Sager, at alle vare fornøjede med ham. Han fulgte Kongen paa alle hans Rejser, gik ham med stor Færdighed tilhaande udi alle hans Forretninger, og var tilstede, da Kongen, som sagt er, døde til Aalborg 1513, hvor han strax notificerede

saar

saavel Paven, som andre Potentater hans Faders
 dødelige Afgang, og sin Tiltrædelse til Regjeringen.

Førend jeg skriver videre frem, og taler om hans
 Regjerings Begyndelse, vil jeg melde lidt om Rigets
 da værende Tilstand, hvilke Stats-Maximer da vare
 nødige, og hvilke Measures da burde tages til Lan-
 dets Conservation, og det kongelige Huses Sikker-
 hed. Danmark var da udi temmelig god Tilstand,
 thi, endskjendt Kong Hans havde ført store og vidt-
 løftige Krige, saa dog havde han ført dem med saa-
 dan Visdom og Forsigtighed, at Skat-Kammeret
 undertiden var i bedre Stand ved Enden af en Krig,
 end ved dens Begyndelse. Hoffet selv var særdeles
 borgerligt og tarveligt, og Andre gjorde sig en Ære
 af at følge Kongens Exempel, hvilket contribuerede
 ikke lidet til Rigets Velstand og Skatternes Maade-
 lighed. Nationen havde aldrig været mere dansk
 end under denne høfsalige Konge, thi man hørte til
 Hove ikke uden Landets Sprog, saae ikke uden Lan-
 dets Moder, og brugtes der ingen udi Forretninger
 uden gode indfødde danske Mænd, hvilket forarsage-
 de, at Riget under ingen Regjering havde bedre væ-
 ret forsynet med habile Statsmænd, store Generaler
 og Sømænd, hvorpaa intet Rige kan have Mangel,
 naar Regentere følge Kong Hanses Fodspor i at præ-
 ferere Indfødde for Fremmede, og at lade Landets
 Børn nyde landets Beneficia. Saaom Kongen var
 sær-

forbedes from, taalig og aabenhjertig, saa skede
 Ingen at sige ham Sandhed, og, endskjøndt han
 selv var den største Statsmand udi Riget, saa fore-
 tog han dog intet af Vigtighed uden han hørte Alles
 Betænkende fra den Øverste til den Nederste udi Raa-
 det. Kort at sige: Danmark var udi Kong Hanses
 Tid som et fuldkommen Regnum heroicum, hvor-
 udi Konger regjere mere ved Exempler og Grindrin-
 ger, end ved Magt og Myndighed. Saaledes var
 Tilstanden udi Riget, da Christian 2 kom paa
 Thronen, en Herre af store Qualiteter, men som
 ingenlunde passede til de Tider; thi aldrig nogen
 Søn var sin Fader mere ulig, thi, som Faderen var
 taalmodig, ndmyg, og troede sig ikke selv, saa var
 Sønnen hastig, ambitieux, og troede Ingen uden sig
 selv. Den første forlod sig alene paa Gud og sit eget
 Lands Styrke, den Anden mere paa Fremmede og
 sit store Svogerskab. Tillid blev da forvandlet til
 Mistanke, Lævelighed til Pragt, og Borgerlighed
 til Højhed, kort at sige, Alting faldt fra en Extre-
 mitet til en anden, hvorfor det kunde ikke andet end
 forarsage en stor Fermentation og en almindelig
 Misforøjselse; thi en Konge af Christiani 2 Qua-
 liteter kunde aldrig falde ind i ubelejliger Tid og i
 ubelejliger Conjuncturer, end dem, som Kong Hans
 ses Regjering havde tilvejebragt. Saa at det var
 ikke liden Ulykke for Sønnen, at han succederede saa-
 dan

dan en Fader. Thi, hvis han isteden for Kong Hans havde succederet Waldemar 3 eller en anden mindre borgerlig og sagtmødig Konge, havde maaskee hans Regimente ikke bleven saa tragisk. Undersaatterne vare da blevene alt for smme og kjæle for at skikke sig udi et strængt Regimente, og Raadet var bleven alt for myndigt for med Taalmodighed at see de vigtigste Rigeets Sager gaae igjennem en gemeen hollandsk Qvindes Hoved. Man sees derfor, hvor lidet Christiani 2 Regjerings-Regler kunde passe sig paa saadanne Tider, og at fornuftige Folk, som saae hen i Tiden, kunde ikke spaae andet end en Catastrophe. Dette har jeg fundet fornødent at antegne, for at vise, at Christiani 2 Uheld blev promoveret saavel af Tidernes Conjuncturer, som af hans haardes Regimente, og at han havde været mindre ond Konge, hvis han havde succederet mindre from Regent.

Strax efter Kong Hanses Død blev der holdet et Mode til Kjøbenhavn af Danske og Norske, om Prinds Christians Antagelse til Regimentet. De Svenske bleve ogsaa ved venlig Skrivelse dertil inviterede, og ombødne at antagne Hertug Christian, som den de engang havde hyllet, paa det at Rigerne stedse kunde blive forenede. Men de svenske Deputerede, som da mødte, vilde ikke paa den Tid samtykke derudi, sagde ogsaa, sig ingen Fuldmagt at have dertil; hvorudover de danske og norske Raads-
herret

herrer skrede til deres Forsæt, og antog høistbemeldte Prinds til Konge udi hans Faders Sted, og bleve af dem forfattede nogle Artikler udi en Reces, som den ny Konge skulde underskrive og med Ed bekræfte. Blant andre Artikler var denne: At Adelen skulde have Hals og Haand og alle 40 Marks Sager med deres Tjenere, hvoraf sees, at Kong Frederik var ikke den første, som gav Adelen saadan Frihed, hvorvel han regnes for den første, efterdi Christian 2 ikke efterlevede denne Artikel. Udi samme Reces blev ogsaa indført, at, hvis de Svenske vilde iligemaade samtykke ham til Konge, skulde han forvisse dem om deres Privilegier og Friheder. Endelig blev ogsaa indført denne Clausula, at, hvis Kongen ikke efterlevede, hvad som denne Reces indeholdt, skulde Stænderne være løse fra deres Troskabs-Ed. Det er den fornemmeste Indhold af Christian 2 Capitulation ved hans Ankomst til Regjeringen, og, saasom den temmeligen var opskruet, saa er det troligt, at en Konge af Christiani 2 Natur ikke med godt Hjerte den har underskrevet; ja man kan holde for, at den samme var ikke liden Tønder til den Tid, som siden tændtes, at den ophidsede ham til afkaste det Nag, som det kongelige Hus var paalagt, og at han med dessterre Iver arbejdede paa den Independance, som han af Naturen var tilbøjelig til.

De Svenske fremturede udi deres Lovtraadighed. De vegrede sig ikke at antage Kongen, men begjerede mere Tid til at betænke sig udi saadan vigtig Sag. Og, naar de andre Rigets Stænder formanede dem til at fornøye det calmariske Forbund, foregav de, at Stænderne vare indbyrdes uenige, saa at der vilde Tid til at bringe saa mange Hoveder under een Hat. Dog kunde man mærke, at de ingen Lyst havde til Foreningen, endel, efterdi de havde efter Svante Stures Død k) udvalgt hans Søn Steen Sture til Rigets Forstander, endel ogsaa, efterdi de foregave, at den Hylдинг, de havde gjort Hertug Christian 1499, var ikke lovlig, efterdi den var skeet af Raadet alene uden Borgernes og Bøndernes Samtykke. Hvad ellers den svenske Regjering angik, da var den udi temmelig forvirret Tilstand. Svante Sture døde til Westeraas 1512, efterat han havde forestaaet Riget udi otte Aar. Hans Død foraarsagede stor Uenighed i Riget. Nogle af Raadet vilde have Rigets Administration forplantet paa hans Søn den yngre Steen Sture, og det i Henseende til hans Faders Meriter. Andre derimod, blant hvilke Erkebispen af Upsal, og en stor Del af Gejslligheden, foreslog Erik Trolle, en gammel for-

nuf

k) Denne Svante Sture døde efter otte Aars Administration, som Olaus Petri i sin svenske skrevne Historie vidner, hvilken hermed endes.

nustig og erfaren Herre, Og Andre igjen, som vare Fjende af Rigets langvarige Urolighed, holdte for, at det var best at forlige sig med Kong Hans. Medens denne Tvistighed varede, arbejdede begge Præ-tendenter paa at formere deres Anhang, og blev det samme drevet med saadan Iver, at, da Stænderne vare forsamlede til Stockholm udi samme Aar, for at gjøre en Ende paa Sagen, var der nær skeet et stort Blodbad, hvis ikke adskillige fornuftige Raadsherrer havde lagt sig derimellem. Endeligen bekom Steen Sture Regimentet, endel efterdi han havde de fornemste Rigets Slotte udi Hænder, endel ogsaa, efterdi man bar Mistanke til Erik Trolle, efterdi han var af dansk Extraction 1).

Saaledes vare Conjunctionerne udi Sverrig, da Kong Hans døde, og da de Svenske blev anmodede om at træde udi Foreningen. Kong Christian mærkede strax af deres Udflugter, at de ikke megen Lyst havde dertil, og derfor paa samme Tid drev ikke meget paa Sagen, men accorderede de Svenske en Afsand efter en anden, saasom hans Interesse ikke var at drage sig en Krig paa Halsen, førend han var bleven fast i Sadelen, og havde bestyrket sig saavel

1) Soltfeld figer, at Steen Sture havde udsat nogle Bønder udi Præsteklæder, som raabte paa Torvet, at de ingen Troller vilde have, efterdi de vare af dansk Blod.

vel inden, som udenrigs. Han sluttede til den Ende samme Aar et Forbund med de vendiske Stæder, hvis Indhold var denne: at de Lybske skulde være ham behjælpelige til at indtage Sverrig, eller at obligere de Svenske til at betale årligen de 1300 stokholmske Mark, hvorom tilforn var forenet; derimod skulde Stæderne nyde deres sædvanlige Frihed og Sejlads paa Rigerne, og skulde de med ingen usædvanlig Told besværes m); denne sidste Artikel gav siden Anledning til Chicane og Fiendtlighed; thi de Lybske udtydede saadan Frihed ogsaa paa Sverrig. De Danske derimod holdte fore, at det kunde ikke forstaaes om samme Rige, naar det var udi Krig med Danmark, eftersom det var daarlige, at tillade de Ting, som tjenede ens Fiende til Bestyrkelse. Naar man derforuden confererer den ene Artikel med den anden, kan man letteligen see, at ingen anden Udtolkning her kunde gjøres; thi havde Stæderne forbundet sig til at befordre Kongens Ret til Sverrig, saa havde de ogsaa consequenter forbundet sig til at bestyrke samme Rige for at hindre hans Ret og at forlænge Krigen. Det havde dog været bedre, siger Svitfeld, at denne Necess havde været mere tydeligen forfattet, og at man udtrykkeligen havde givet tilkjende, hvorvidt denne Frihed skulde strække sig.

Es

m) Vid. *Transactio Comitum Halmiens.* pag. 1101.

Efterat Kongen saaledes havde bestyrket sig med de vendiske Stæders Alliance, hvilken paa de Tider var mest magtpaaliggende, vendte han strax sin Omhu til Førstendømmene, hvoraf den halve Del var ham tilfalden efter hans Fader. Den første Post syntes let at kunde afgjøres, efterdi man vidste, at Alt, hvad Kong Hans ejede udi Førstendømmene, det tilkom ogsaa hans Succesfor. Men Hertug Frederik havde vigtige Prætensioner formedelst gjorde Forskud af Penge, hvilket gav Anledning til Tvistighed, som ikke saa hastig kunde hævnes. Hvad Stænderne angik, da paastod den ny Konge paa den Landdag, som han havde ladet forskrive til Flensborg, at Stænderne skulde hylde ham, som deres Arveherre; disse derimod beraabede sig paa deres Privilegier og Valg-Rettighed, og ingentunde vilde lade sig bekvemme til saadan Arve-Hylding, og da Kongen udi Hast lod dem vide, at han ingen Disputer vilde lide, svarede Adelen, at de ikke havde formodet sig saadant af Kongen, som heller burde formere end formindskede deres Privilegier. De opregnede derpaa deres Meriter mod de danske Konger, og sagde, at de ikke alene havde gjort dem af Grever til Hertuger, men end ogsaa af Hertuger til Konger. Men det ene var ikke mindre falskt end det andet, thi Rigets Stænder havde gjort dem til Konger, og Christianus I havde ved Keiseren ophøjet Holsten til et Hertugdøm, saa at,

at, hvis Kongen, efter den holstenske Histories Sigelse, blev slagen af disse Ord, og beqvemmede sig til, at confirmere deres Privilegier, kan man sige, at det skede mere af Frygt for at indvikle sig udi Urolighed ved Begyndelsen af sin Regjering, end af Argumenternes Vigtighed. Hvorom Alting er, saa vidner den holstenske Krønike, at Kongen blev forskrækket over disse Ord, gav tilkjende, at han havde ikke meent det saa ilde, og at han vilde lade dem beholde deres Privilegier, og beskytte dem ved samme, hvorpaa Stænderne lovede, at ville være ham, som hans Formænd, troe og lydige, og bleve derpaa deres Privilegier confirmerede n). Saaledes endtes denne Act, de holstenske Stænder til Fornøjelse, hvorvel jeg finder ikke i Historien, at de bekymrede sig om at exercere den Ret, som de saa yderligen disputerede om, saa at man kan sige, at Adelen udi Førstendømmene, enten holdte fore, at det var dem nok, at deres Valg-Rettighed blev dem confirmeret, uden at Actus Electionis skede, eller, som er troligere, at de ikke forstod deres eget jus publicum, hvorpaa de tilforn havde givet kjendelige Prøver; thi, havde de selv vidst, hvad de vilde, da havde de paastaet et ordentligt Valg for Hylbingen, hvilket jeg finder at være skeet udi Christiani 4 Tider, da de ikke vilde skride til den sidste Act, førend den første var forretet. Et

let

n) Peters. Chron. Hols. part. 4.

lers flatterer Hvitfeld het det kongelige Hus forment, i det han siger, at Adelen indi Førstendommerne het svore Kongen, som deres Arveherre o), thi man seer af efterfølgende Histotie, at saadant ikke kan være skeet, hvorvel man kan sige, at det i Gjærningen var det samme, saasom Førstendommerne ikke alene uden Disput fulde fra Fader til Søn, men bleve ogsaa delte imellem de kongelige og førstelige Børn. Det var det fornemste, som tilbrog sig Aar 1513.

Efterfølgende Aar blev Kongen af det skotske Raad anmodet om Hjælp mod de Engelske, indi hvis Hænder de frygtede Skotland vilde falde efter det uheldige Slag ved Flodden, hvorudi den skotske Krigsmagt blev totaliter slagen, og Jacobus 4 Kongen af Skotland selv omkom. Kong Ludvig 12 af Frankrig, som da havde tilfælles Interesse med Skotland mod England, understøttede denne deres Begjering. Men Kong Christian affpisebe denne Gang begge Riger med Complimenter p), foregivende, at han ikke kunde foretage deslige vigtige Ting, førend hans Krøning var forrettet. Samme Krøning skede kort derefter saaledes: Der blev forskreven en Herredag til Rjøbenhavn den 29 Maj, hvor Kongen af Erkebisp Birger blev kronet med sædvanlige Ceremonier.

Bed

o) Hvitf. in Christ. 2.

p) Vid. lit. Christ. 2. ad Ludovicum 12. pag. 1163.

Ved saadan høitidelig Act vare overværende Churførst Joachims af Brandenburg, Churførstens af Sarsen, item de vendiske Stæders Gesandtere. Zvitfeld siger, at Raadet da var ikke enig om Kroningen, efterdi han baade var løsagtig, og havde ført et tyrantsk Regimente udi Norge. Men jeg kan ikke fatte, hvi Stænderne skulde være enige i at antage og hylde ham til Konge, men uenige i at krone ham; thi det synes jo ligesom de vilde have en Konge paa Thronen, men uden Krone. Havde de sagt A, saa maatte de ogsaa nødvendigen sige B, thi Kroningen er kun en pur Ceremoni, hvorudover man maa troe, at dette saavel som adskilligt andet er et Tillæg af Zvitfeld udi denne Konges Historie, medmindre man vil sige, at Raadet er faldet til et uanstændigt Spilfægteri, helst saasom Christianus 2 fra den Tid, han var bleven hylbet, intet havde bedrevet, som Nogen kunde støde sig paa. Kroningen udi Norge skede udf samme Aar til Dpsto.

Efterat dette var skeet, satte Kongen sig for at undsætte Skotland efter samme Riges Forlangende, hvorom tilforn er talt; men, saasom kort derefter blev sluttet Fred mellem Skotland og Engeland, blev han forskaaet for videre Uro og Bekostning, og Kongen derudover fik Tid til at ordinere og beskikke Alting udi Riget efter sit Hoved, og menes der, at han da allerede begyndte at lægge den Plan til den

Højhed og uomskrænkede Magt, som adskillige af hans
 Sdrætter synes at have sigtet til. Det er troligt,
 at han i den Henseende søgte at alliere sig med det
 mægtigste Hus i Europa. Ingen Princesse var der
 til bequommere end Isabelle eller Elisabeth, Kong
 Philippi I Dotter af Spanien, og det østerrigiske
 Hus, som bestod af Spanien, Kejserdømmet og Ne-
 derlandene; hendes Farfader var Keiser Maximilianus,
 og hendes Broder den vidtbekjendte Carolus,
 som da var Erke-Hertug af Østerrig, Arving til Spa-
 nien, og Herr over Nederlandene, og som siden tilligemed
 efter Maximiliani Død blev romerske Keiser. Under
 hans Faders Tid var begyndt en Ægteskabs-Handel
 med en fransk Princesse. Samme Princesse, siget
 Zvitfeld, var den franske Dronning Anna paars-
 rende, og vidner at have seet samme Dronnings Bre-
 ve med egen Haand skrevne til Kong Hans om saar-
 dant Ægteskabs Fuldbyrkelse. Men denne Handel
 kom ikke til nogen Virkning, uden at enten vore dan-
 ske eller franske Historier melde om Ursagen dertil.
 Til denne sidste Ægteskabs-Proposition at gjøre, be-
 tjenede Kong Christian sig af Churførst Friderich
 af Sachsen, og efterat Forslaget underhaanden var
 gjort, affærdigede Kongen Bisp Godske von Ahles-
 feld af Slesvig q) med Riges Hofmester Mogens
 Gise,

q) Cypr. Ann. Episcop. Slesv. pag. 415 Zvitfeld i

Gise, og Hr. Albrecht Jepsøn, til Keiser Maximilianum, til Linc. De samme havde Ordre offentligen ikkun at tilkjendegive Hans Keiserlige Majestæt Kong Hanses Død, og at fornøje det gamle Venstskab mellem Riget og Keiserdommet, men havde hemmelig Befaling at handle om Egtteskab mellem Kong Christian og den spanske Princesse Elisabeth. Fra det keiserlige Hof forføjede Gesandterne sig til Bryssel til PrincesSENS Broder, Erke-Hertug Carl, hvor videre blev handlet om samme Egtteskab, og det med saadan Succes, at PrincesSEN blev trolovet Herr Mogens Gise paa Kongens Vegne, og Bispen af Cron viede dem sammen. Cypræus vidner, at have havt udi Hænder den zirlige Oration, Gesandten Godsche von Ahlesfeld da holdt, og at han har laa-
net Cancelex Svitsfeld den at læse r), og maa man derfor desmere forundre sig over den Wildfarelse, som findes udi Svitsfelds Bispes-Krønike, hvor han kaldes Rangow, thi Bisp Ahlesfeld var en af de allernavnkundigste Bisper i Slesvig, saavel i Henseende til den lange Tid han sad, nemlig 33 Aar, saaog, efterdi han var den sidste romerske Bisp. Han var

B b 2

des

sin Bispes-Krønike kalder ham af Wildfarelse Rangow.

r) Cypr. pag. 416. Oratio, quam D. Arnaldo Hvitfeldo utendam ac perlegendam concessi, a cujus hæredibus reposcenda erit.

derforuden af Kongen brugt udi vigtige Forretninger, og seer man, at han med Iver har forsvaret Slesvigs Independence og viset udi et Brev til den kejserlige Kammer-Ret, at, endskjondt udi Keiser Generici Nucupis og Ortonis Tid det tydske Riges Grændser strakte sig paa denne Side af Ejderen, saa dog blev Ejder-Strømmen siden stedse holden for et Skillerum mellem Danmark og Tydskland s). Han var her Hoved for denne Legation angaaende dette Giftermaal, hvilket, som sagt er, lykkeligen blev sluttet. Den Brudeskat, som Prinsessen blev medgiven, beløb sig til 300000 Gylden, hvilken var meer end nogen Konge i Danmark tilforn havde faaet; thi den sædvanlige Udstyr af tydske Forster beløb sig ikke højere end til 30000 Gylden, og var saadant som en sat Tært, som jeg tilforn har viset; Hundderimod blev besørget med Livgeding udi Riget, nemlig Sønderborg og Nordborg. Efter saavel forrettet Sag begave Gesandterne sig til Danmark igjen, og der forklarede Kongen deres Herredes Udfald. Derpaa blev skicket i Junii samme Aar Prik Valkendorp Erkebisp af Trundhjem t), tilligemed Gens
driP

s) Litteræ Episc. ad Judicem Cam. Imp. dat. 1526. apud Cypræum.

t) Saaledes kaldes han hos Svitfeld, hvorvel samme Skribent udi sin Bispes-Kronike siger, at han først blev udvalgt til Trundhjems Stift 1516, saa at herudi maa være en Prolepsis.

drif Gise, Niels Hendriksen og Hr. Hans Bilde, med en Skibsflaade til Nederlandene for at afhente Princesen. Der siges, at, som hendes Broder Carolus havde faaet Kundskab om den Handel, som var mellem Kongen og Dyveke, foreholdt han Erik Valkendorp saadant, og formanede ham at mæge det saa hos Kongen, at han stod derfra. Det paatog Erik Valkendorp sig at forrette, og derved lagde Grundvold til det Had, som Sigbrit stedse bar til ham u). Efterat Alting saaledes var afgjort, begav Princesen sig med sit Følge tilsejls, og efter megen udstanden Storm arriverede Haret derefter til Kjøbenhavn, hvor hun med stor Pragt blev imodtagen, og holdt da Bisp Lauge Urne en Lykønskning paa Latin, hvis Oversættelse findes hos Hvitfeld paa Dansk x). Samme Oration er efter de Tidens Maade højtravende og fuld af det stærkeste Flatteri. Dens Begyndelse er saadan: Vi have med stor Attraa forventet denne din lykkelige Tilkommelses-Dag, allerædelste og alledydigste over alle dem, i Verden leve, Jørstinde Elisabeth! ja ingen Dag har været glædeligere og lykkeligere i Danmark end denne, paa hvilken den

Regn,

u) Jacob Ublef. Manuskript siger, at Erik Valkendorp offentlig siden paamindede Kongen derom, men fik en slet Afvisning.

x) Oratio Lagonis Urn. pag. 1105.

Regn, som nu falder, betyder os ved din Tilkommelse alle Tings Overflødighed paa Jorden, og de syv Hellig Aands Gavers runde og rigelige Udgydelse, 2c. Det øvrige er af samme Surdej, hvorudover jeg intet mere her vil anføre, thi man seer intet andet deraf, end at Bispen maa have været en fuldkommen Hofmand: Tilgemaade, at det maa have regnet den samme Tid Orationen blev holden, hvoraf Indfaldet til de syv Hellig Aands Gavers Regn synes at være taget. Men, hvis den gode Bisp kunde have spaaet, og forud seet tilkommende Tidens Gjenvordighed, kunde han i sin Tale have gjort anden Reflexion over den da faldende Regn, hvorvel den gode Dronning ingen Marsag var dertil, thi hun var en fornuftig, from og dydig Princesse, alene det store og mægtige Svogerskab bestyrkede hos Kongen den Ambition, som endeligen styrkede ham).

Kongen udgav ellers, i dette Aar 1514, en mærkelig Forordning, Handelen angaaende, hvilken Svitsfeld kalder Privilegium til Kjøbstæderne i Danmark.

y) Johannes Svanningius fortæller, at Kongen ubi egen høje Person rejste til Nederlandene for at anholde om Princesen; men Svitsfeld, som ellers har fulgt Svanningii Manuskript, taler intet derom; det er ej heller troligt, at Kongen ubi sin Regjerings Begyndelse skulde have gjort saadan udenlandsrejse, som var baade farlig og uanstændig.

mark. Samme Forordning bestod derudi, at ingen Tydsk eller Udlændisk maatte kjøbe Dren her i Landet. Hvad Sigte Kongen dermed havde, kan man ikke begribe, efterdi det nu omstunder holdes for Danmarks største Lykke, at Fremmede lade sig indfinde for at afhente danske Dren. Men Rigets Tilstand maa da have været anderledes, thi alle Christiani 2 Forordninger, Handelen angaaende, ere fornuftige, saa at han i den Henseende aldeles ingen Utaak har fortjent. Nyligen tilforn tildrog sig en mærkelig Hændelse udi Kjøbenhavn. Det store Spir til Vor-*Frue*-Kirke blev da fuldfærdiget. Da det samme skulde opsættes, rejste sig en Trætte mellem Bygnings-Mesteren og hans Mestersvend, hvilken sidste mente sig at være ligesaa god som Mesteren; da nu Knappen skulde lægges paa Spiret, befol Mesteren en Bjelke at udlægges og fastgjøres, paa hvilken han gik ud indtil Enden deraf, og huggede sin Dre derudi, hvilken han bad Svenden hente tilbage, efterdi han trodsede saa meget paa sin Capacitet. Svenden, som var hidsig og ærgjerrig, vegrede sig ikke derfor, gik ud for at tage Dren tilbage, men blev hovedsvimled, fald ned og omkom. Den Confusion, som saadan Hændelse forarsagede, har maasse været Aarsag, at Knappen paa samme Spir ikke blev vel og forsvarligen apteret, thi den faldt ned Aaret derefter af en Storm, saa at man ikke har nødig deraf med

Svit:

Switsfeld at gjøre sig et Dmen og Forvarsel om Christiani 2 Fald.

Den 12te Augusti 1515 skede det kongelige Bivager med stor Pragt i Kjøbenhavn, og blev Dronningen samme Dag kronet. Til samme Kroning var blant adskillige høje Herrer ogsaa nærværende Kongens Farbroder, Hertug Friderik, tilligemed hans Canceler Dittloff Reventlou. Der fortælles da en mærkelig Historie at være skeet: Hertug Friderik, da han kom ind paa Salen, hvor Forsamlingen var, sagde bemeldte Reventlou: Staaer op, I danske Mænd, og ærer Eders tilkommende Konge, og, saafom høistbemeldte Hertug blev siden regjorende Herte udi Danmark, kunde man ikke agte saadant andet end en Spaadom, og bekjender jeg, at disse Ord fortjente Reflexion, naar man var forvissat om Historiens Rigtighed.

Urolighederne varede endda udi Sverrig, og Kongen syntes, at det endda ikke var Tid til at forsøge Magten, han besluttede sig kun paa at udforske Gemytterne, og forsøge, hvad som kunde udvirkes med det Gode, og imidlertid bestyrkede sig allevegne med fremmede Alliancer. Med Engeland stode adskillige Tvistigheder at afgjøre, hvilket kan sees af de Klagemaal 2), som han ved sin Gesandt lod insinuere det engelske Hof: Kongen af Engeland derudover, som

2) Gravamina Christiani 2. pag. 1108.

Som ingen Vidtløftighed vilde have med Danmark, undskyldede sig det beste han kunde, lovede Satisfaction, og arbejdede paa et Forlig, saa at der i samme Aar blev sluttet et Forbund mellem Danmark og Engeland a). Derpaa indlod Kong Christian sig ubi venlig Forhandling med Moscovien, og sluttede et Forbund med Storførsten Basilio, hvorudi samme Basilius lover Hjelp mod hans Fiender ubi Sverrig b). Saaledes stod Kongen ubi Venkskab med Frankrig, Engeland, Skotland og Rusland, var ubi Svogerkskab med de brandenborgske og saksiske Churførster, thi Churførst Friderik af Sachsen og hans Broder Johannes vare hans Morbrødre, og Churførst Joachim af Brandenburg havde hans Søster Elisabeth. Men intet styrkede ham mere end det store Svogerkskab med det østarrigiske Hus, hvori under befattedes Spanien, Nederlandene og det romerske Rige, saa at ingen Konges Throne kunde synes mere fast og urygkelig.

Ellers skede ubi dette Aar en særdeles Stiftelse her i Riget, som fortjener at tales om, efterdi den endnu staaer ved Magt. Saa som Dronning Elisabeth var fra Nederlandene, og Hollænderne vide besynderligen at omgaaes med Ost, Smør, Løg og Røds

a) Fœdus cum Henrico Angliæ Røge. 1109.

b) Fœdus cum magno duce Moscov. de dato Moscov. die 2 Aug. 1515.

Rødder, saa overtalede hun Kongen, at indhente udi Riget nogle Hollændere, der kunde boe udi Nærvarrelsen for at forsyne Hoffet med Kjøkken-Sager. Dette skede ogsaa, og blev disse Folk Karet derefter indrømmet den liden *D* Amager, eller rettere, den By af Den, som endnu kaldes Amager-Byen. Og haver Kjøbenhavn haft stor Gavn og Nytte af disse Hollændere, hvis Efterkommere endnu forsyne Slottet og Staden med saadanne Varer, og holde stærkt over deres gamle Sprog, Klædedragt og Sæder, nyde ogsaa særdeles Privilegier, og haver deres egne hollandske Præste. Kongen lod ogsaa indrømme den *D* Spro til Hollænderne, men de flyttede siden derfra til Falster. Han havde ogsaa isinde at overdrage dem den Stad Helsingør; men Indbyggerne satte sig derimod, hvorføre han ogsaa blev Staden unaadig; thi han var tilfreds, siger Svitfeld, at det hele Rige var besat med Hollændere. Dog kan man deraf ikke bevise Kongens onde Hjertelav mod sine Undersaatter, men heller tilskrive saadant en Føjelighed mod Dronningen.

Anno 1516 kom den bekjendte pavelige Legat Angelus Arcemboldus til Danmark for at forkynnde Jubelaar, og at sælge Aflad. Til den Ende blev udi alle Kjøbstæd-Kirker et Kors oprettet med en Kiste, hvor Pengene skulde lægges udi. Aflads-Brevene bleve slagne paa alle Kirke-Dørrene, og Synbernes

For-

Forlæbelse blev alle dem tilføjet, som lagde noget i Kisten. Og vare flige Afslads-Breve copierede udi saadan Form: Jeg absolverer dig først fra al Kirkens Censur, som du kan have fortjent, siden fra alle Synder og Forseelser, som du hidindtil kan have begaaet, hvor store de end kan være, og tilgiver dig al den Straf, som du har fortjent at lide udi Skjærsild formedelst samme Synder. Jeg gjør dig igjen delagtig udi Kirkens Sacramenter, sætter dig igjen udi samme uskyldige Stand, som du var udi straf efter Daaben, saa at Helvedes Porte skal være tilsluttede for dig, dersom du døer, og Paradises Porte skal staae dig aabne, 2c. c) Man kan ellers ikke fatte, hvorfor den pavelige Legat tog sig selv paa at samle Afslad udi de nordiske Riger, hvor Rejserne vare besværlige, og lod sin Fuldmægtig Tetzal samle Pengene udi Tydskland, uden man vil sige, at Legaten menede at finde de nordiske Folk mere eenfoldige, og consequenter mere gavmilde og føjelige; thi der bleve spillede adskillige Pudser med Tetzal udi Tydskland, besynderligen engang til Leipzig, hvor en Herremand adspurgte samme Tetzal, om han ogsaa for Penge kunde faae Afslad for de Synder, som han havde ifinde at bedrive, og, da Tetzal dertil sagde: Ja, og Pengene vare talte, lagde

sam-

c) Vid. Seckendorfs Lutheranism. tom. 1. p. 14.

Samme Herremand sig i Vejen for Tegel, tog alle hans Penge fra ham, pryglede ham brav, og sagde: at det var den Synd, han agtede at bedrive, og for hvilken han havde tilkjøbt sig Absolution. Saadant brev maasse Arcemboldum til heller udi egen Person at gaae til Norden. Det er mærkeligt, hvorledes en ivrig catholisk Skribent selv declamerer mod Arcemboldi Dpførsel her i Riget, thi han siger, for deslige Aarsager Skyld kan Rom, som tilforn var den hele Verdens hellige Fostermoder, kaldes et vederstyggeligt Babylon d). Kongen saae ikke alene gennem Fingre dermed; men endogsaa, da han af Legaten havde faaet en Foræring af 1100 rhiniske Gylden, gav ham aabent Friheds-Brev at drive dette Kjøbmandskab udi alle tre Riger. Hvorvel han siden, da han fornam, at samme Handel gik for vidt, og han derforuden i andre Maader ikke var fornøjet med Legatens Dpførsel, lod ikke alene arrestere hans Broder, men havde ogsaa isinde at anholde ham selv, dog skede dette ikke førend længe derefter, thi Kongen holdt hans Venskab i Begyndelsen nødvendig i Henseende til Sverrig; thi, da Legaten skulde rejse til samme Rige, bad Kongen ham at foreholde de Svenske deres Pligt, og formane dem at fornye det calmariske

For:

d) Manusc. Skibyens. Hinc, quæ totius orbis Sancta Magistra olim erat, infamis Babylonia vocetur.

Forbund, og at antage ham til Konge, som de tilforn havde hylbet. Han undervise ham, førend Rejsen gik for sig, om Sverrigs Tilstand, sagde ham, hvilke af de svenske Herrer vare hans Venner, som han kunde forlade sig paa, og hvis Raad han kunde følge, og formanede ham især ikke at aabenhare for Steen Sture, hvad han havde faaet i Commission. Om han holdt, hvad han da lovede, skal jeg ikke kunne sige, vist nok er det, at Kongen havde ham mistænkt at spille under Dække med de svenske Misfornøjede, og derfor blev ham fiendsk. Den Misforstand, som rejsede sig udi Sverrig ved hans Ankomst mellem Steen Sture og Erkebisp Gustav Trolle, som var Kong Christians hemmelige Ven, synes at have været Virkning af Legatens Intriguer, og at han har aabenbaret Kongens Fiender det, som blev ham betroet. Ellers ansaae Kongen endda de svenske Uroligheder med temmelig Koldsindighed, saasom han vilde bie til Tingen blev moed, og at han kunde være forsikret om Succes udi sit Forsæt. Og blev i det øvrige samme Aar intet af Vigtighed forerettet, uden at Kongen udvirkede hos Storførsten af Moscovien, at han tilstøbede de Danske at oprette et Societet udi Rusland for deres Dplag, item, at bygge en Kirke til Neugardt e), hvorudi de skulde have deres

e) Vid. Diploma Basilii dat. Moscov. mense Julio

deres Religions fri Dvelse. Han lod ogsaa samme Aar gjøre Engelholm til en Kjøbstæd, og begavede den med adskillige Privilegier.

Det er ellers mærkeligt, at udi al den Tid, nemlig fra Kong Hanses Død til 1517, tales intet om Kongens Favorite Dyveke, hvilket givet tilkjende, at Kongen udi samme Aaringer har holdet sin Amour hemmelig, for ikke at støde den nye Dronning for Hovedet. Svanningius vidner ogsaa, at hun en lang Tid levede fattig og foragtet med sin Moder i Kjøbenhavn, indtil Kongens Kjærlighed begyndte at virke igjen; da lod han dem bygge et Stenhus paa Amager-Torv, som siden blev Sigbrits Palais, og de vigtigste Rigets Sager bleve der fluttede f). Dog viser samme Dyvekes Dødsfald, som skede 1517, at hans Kjærlighed til hende ikke har været formindsket, efterdi det gik ham saa meget til Hjerte. Samme Dyveke faldt udi hendes blomstrende Alder dette Aar i en hastig Sygdom, hvoraf hun døde, og blev begravet i Helsingørs Klosters Kirke. Saasom hendes Død skede uformodentligen, saa var et almindeligt Rygte, at hun ved Forgift var tagen af Dage. Nogle holdte for, at saadan Gjerning var bedrevet af Rigets Raad, og det i Favneur af Dronningen, Andre derimod havde en Herremands Torben Ores Benner derfor mistænkte, saa-

f) Svanning. Chr. 2. lib. 2. cap. 1.

som de samme mærkede, at Torben Oxe havde Dje til Dyveke, og frygtede, at han vilde ægte hende, hvilket de ansaae som en Bancere for deres Familie. Kongen derimod siges at have havt Mistanke til Torben Oxe selv, og blev bestyrket i saadan sin Mistanke deraf, at Torben Oxe havde stiftet Dyveke nogle Kirsebær nyligen før hun døde; hvoraf han mente, hun havde faaet sin Død, thi han havde samme Torben mistænkt at være sin Rival, og blev confirmeret udi den Mistanke af hans Secreterer, Hans Saaborg, hvilken sagdes at have aabenbaret hemmeligen for Kongen, at hans Herre havde Commerce med Dyveke, enten fordi det var saaledes i sig selv, eller fordi han ved en saadan Digt vilde hævne sig over sin Herre, eller insinuere sig hos Kongen. Han vandt ogsaa derved Kongens Yndest, og forhvervede sig een Forlehning efter en Anden, og holdt saalænge ved at bede om Gaver, indtil Kongen omsider blev kjed af ham, og derfor ikke ugjerne saa hans Fald, som skede kort derefter paa saadan Maade: Torben Oxe var Slotsketter paa Kjøbenhavns Slot, hvorudover hans Secretair, som da kaldtes Slotskriver, stod fort stor Regnskab. Dette kunde Hans Saaborg ikke gjøre, men foregav, at nogle Blade vare revne af hans Udgifts-Bog, hvormed han skulde belægge sine Regnskaber. Om Torben Oxe selv, eller andre havde spillet ham saadan Puds

for

for at styrte ham, eller det var hans egen Digt for at gjøre sig uskyldig, kan for vist ikke siges, vist nok er det, at Slotsherren ikke ugjerne saae denne Fallt, paa det han kunde hævne sig over Skrивeren, hvis Utroskab var ham bekjendt. Han lod ham derfor fæste udi Fængsel, og efter affagt Dom hænge udi en Galge, uden at Kongen intercederede for ham, hvilket viser, at det ikke er utroligt, hvad som Svitzfeld fortæller, nemlig, at Kongen selv, for at blive bemeldte Hans Saaborg quit, havde hemmeligen raadet Slotsherren at fordre ham til Regnskab. Nogle holdte for, at han led uskyldigen, Andre derimod, at han fik sin fortjente Løn g), og er den hele Historie, saavel om Skrивerens Utroskab mod hans Herre, som Herrens Amours til Dyveke, endnu mørk og uvis, men Alting grunder sig paa pure Gisninger.

Saaledes vare Conjunctionerne, da Dyvekes uformodentlige Død formerede den Mistanke, Kongen havde fattet til Torben Oxe, og bragte Kongen til at efterstræbe samme Herre, dog, saasom han var en stor Mester i at simulere, holdt han gode Minder,

g) Manuskr. Skibyense siger, at han paa Rettersstedet holdt en Tale, og iblandt andet formædte Tilskuerne ikke at forlade sig paa Kongens og Førsters Gunst, hvoraf man skulde slutte, at Kongen havde contribueret til hans Død.

er, stillede sig især venlig mod Torben Oxe, og talede ham en Dag med en leende Mine saaledes til: sig mig, Torben! er det sandt, som Din Skriver har fortalt os, at Du haver havt at bestille med Dyveke? De Omkringstaaende bleve paa Torbens Begne forstrækkede over saadant Spørgsmaal, saasom de frygtede, at han vilde give et ubesindigt Svar, og derfor nikkede ad ham, at han skulde betænke sig; Slotsherren, efterat han havde tæet noget dertil, svarede paa Kongens Spørgsmaal, at han aldrig havde havt Omgjængelse med Dyveke. Men, da Kongen blev ved at friste ham, og han tænkte, at saadant Spørgsmaal var af lutter Curiositet, og der var ingen Fare ved at sige Sanden, efterdi Dyveke var død, svarede han omsider, at han ikke kunde nægte, han jo havde anmodet hende om Kjærlighed, men at han ingen Faveur havde nydt. Over dette Svar blev Kongen gandske stum og nedslagen, saa at de Omstaaende mærkede, at det vilde gaae Slotsherren ilde, og bebrejdede ham hans ubesindige Tale; og hvidskede da en af de Omstaaende Slotsherren disse Ord i Ørene: hvad som J har af Ubesindighed her talt, haver J ikke selv, men Sanden udtalt af Eders Mund; thi det var noget, som en fornuftig Mand burde tæet med h). Dette gav Kongen Anledning til, at in-

for

h) *Svaning. Christ. 2. lib. 2. Cap. 2.*

formere sig videre om Sagen, og, efterat han havde bespurgt sig med en anden, hvor ofte Torben havde havt Omgjængelse med Dyveke, og Slotsherrens Fiender havde kastet Olie i Ilden, og styrket Kongen i sin Mistanke, greb han omsider til den Resolution, at lade ham tilligemed Knud Gyldenstjerne kaste udi Kjøbenhavns Taarn.

Slotsherren blev derpaa stillet for Retten, og beskyllet for at have besmittet Kongens Seng. Men Raadet vilde ikke dømme ham, foregivende, at Beskyldningerne grundede sig ikkun paa en pur Mistanke, og, endskjøndt Saadant kunde gøres bevisligt, saa kunde den kongelige Seng derved ikke siges at være besmittet, eftersom Kongen havde sin egen Dronning, og Dyveke var kun hans Maitresse. Dette ophidsede end Kongen mere til Brede; han beskylde Raadet for Partiskhed, saasom en stor Deel af Raadsherrerne vare Torben Øre paarsørende, og besluttede heller at vove alting, end lade et Sag falde, hvorunder han mente sin Ære at versere. Og, saasom han mistvivlede om at styrte Slotsherren, og at faae Dom over ham for de høje Retter, og dog uden Dom ikke vilde fælde ham, saa greb han til en særdeles Resolution, hvorpaa findes intet Exempel i den danske Historie, uden i Christian den Fjerdes Tid. Han lod af en Landsby, kaldet Solbjerg, og af de næste Byer om Kjøbenhavn, tage 12 Bønder, og
deraf

deraf formere en Ret udenfor Kjøbenhavns Slotsport. For denne Ret maatte Torben Oxe møde og høre paa de samme Besskyldninger, som havde været ham forekastede for Raadet. Bønderne, entent af Frygt for Kongens Brede, som Zvitfeld mener, eller af Had mod Adelen, affagde da efter nogen Raadslagen saadan Sentents: at hans egne Gjerninger dømte ham; hvilket syntes at være en uendelig Dom, som kunde underkastes en dobbelt Udtolkning; men Kongen forklarede den som en Dødsdom, og lod Slotsherren, som en fældet Mand, bringe udi Taarnet igjen. Zvitfeld vidner, at en af disse Bønder levede endda udi hans Tid, og at Christian den Tredie gav ham Underholdning sin Livstid; item, at han tit kom agende med sin Bøndervogn til Kjøbenhavns Slot, hvor han altid blev vel modtagen.

Torben Oxes Venner gjorde sig al Umage for at redde ham. De betjente sig af den pavelige Legats Arcemboldi, samt Dronning Elisabeths Forsøn i). Det hele Raad gjorde ogsaa Knæfald for Kongen, og bad, at han maatte benaades. Men Alting var omsonst, thi Kongen blev bestandig udi sit Forsæt, og Madam Sigbrit styrkede ham derved, skjøndt hun tilforn havde været Slotsherren

C c 2

tem:

i) Vid. Manuscript. Skibyens. hvor denne Torbens Oxe ilde afmales.

temmelig bevaagen, saasom hun havde Tanke, at **Torben Oxe** skulde ægte **Dyveke**. Et Par Dage efter Dommen var fældet, blev Slotsherren ført til **St. Giertruds Kirkegaard**, hvor han blev halvhuggen paa saadan Maade: Franciscaner-Munkene møbte nedenfor **Højbro** med Sacramentet, og, da han nærmede sig til dem, faldt han næsegrus ned, og raabte overlydt: **O, almægtige Gud, som har skabt Himmel og Jord, forbarme dig over mig og min gode Broder Knud Pedersen. Bemeldte Knud Gyldenstjerne, som var fangen for samme Sag, maa have været Slotsherrens Broder; Torben Oxe mente, at han skulde rettes tilligemed, efterdi han var med paa Slottet, da Dyveke spiste de suspecte Kirsebær, og derfor var holden Medvidder ubi hans Broders Sager. Skarpretteren vilde ikke give Slotsherren lang Tid til at bede, men ilede med ham til Retterpladsen, som var det Sted kaldet **Rosengaarden k)**, hvor Profossen udraabte, hvad som var Ursag til hans Død. Derpaa blev hans Hoved afhugget den 29 November og Legemet blev begravet ubi **Helligjestes Huus**.**

Saadant Endeligt fik **Torben Oxe**, en af de anseeligste Mænd ubi Landet, fordi han vidste ikke at lægge Tomme paa sin Mund, og ikke havde overvejet, hvormegret de daværende Tider differerede fra

Rong

k) *Svaning. Christ. 2. lib. 2. Cap. 2.*

Kong Hanses, da Raadmundhed blev anseet som Sandeur, hvorpaa Hayes adskillige Exempler udi de Samtaler, som høistbemeldte Konge holdt med sine Hofmænd. Slotsherrens Broder Knud Gyldenstjerne kom siden løs, men efter given Revers, at han aldrig mere skulde komme for Kongens Dine. Der fortælles, at begge Brødrene udi Fængselet kastede Lærninger af Skjemt om, hvo af dem først skulde række Hals, og at Lodden faldt paa Torben, hvilket og skede. Det er ellers vanskeligt at sige, hvorfor Dyvekes hastige Død bragte Torben Ope udi Mistanke, saavel hos Kongen, som hos Sigbrit, helst saasom det var urimeligt, at den, som elskede hende saa meget, at han vilde have hende til Hustru, skulde befordre hendes Død. Ingen giver bedre Oplysning herudi end Jacob Uhlesfeld i hans korte danske Historie. Den Samme taler derom saaledes: Da Torben Ope blev forlovet med Kongens Favorite Dyveke, og hun derpaa døde hastigen, fik Kongen Mistanke, at hun var forgiven af Torben Opes Paarørende, paa det at Familien ikke skulde forringes ved saadan Alliance 1). Af disse Ord kan man nogenledes oplyse den hele Sag, og formere sig Historien saaledes: at den Forlovelse, som Sigbrit havde intrigueret mellem Slotsherren

og

1) *Jacob Uhles. Comp. hist. Dan. manuscript.*
quod honesto ac nobili viro copularetur.

og hendes Datter, kom Kongen for Dren efter Dyrkes hastige Død, hvorudover han fattede Had til Slotsheren, saavel af Jalousie mod ham som sin Rival, som af Græmmelse over hendes Død, hvilken han ansaae som en Følge af denne Forlovelse. Af denne sidste Marsag blev Sigbrit saa ophidset mod Slotsherrens Venner, som hun havde mistænkte, og derfor siden hjalp til at befordre hans Fald, hvorved hun paa eengang haade hevpede sig over Slotsherrens Paarørende, og tilligemed betog Kongen den Mistanke, at hun havde intrigueret denne Forlovelse; thi det er urimeligt, at enten Kongen eller Sigbrit kunde troe, at Torben Oxe selv havde forgivet hende. Saa at derfor, hvis hun blev forgiven udi de Kirsebær, som han skikkede hende, er det uden tvivl skeet ham uafvidende af hans Venner.

Over denne Gjerning blev Kongen afmalet som en stor Tyran. Jeg for min Part har ikke ifinde at sætte nogen Farve paa denne Konges onde Gjerninger, og derfor seer Tingen an som lastværdig, men finder den aldeles ikke af den Natur, at den kan tjene til Bevis paa Tyrannie. Enhver maa tilstaae, at det var dristigt af en Undersaat at anmode en kongelig Maitresse om Kjærlighed, og endnu langt dristigere at sige ham det samme under Dine; hvis Torben Oxe havde bleven frikendt af Retten, havde den hele Sag, hvoraf saadant Rygte gik, givet An-

leds

ledning til en Skjemt, som havde været vanskelig for den allerkoldfindigste Konge at fordøje, den havde ligesom autoriseret hver Tjener til at insultere sin Herre udi det, som holdes for det allerempfindligste. Og tvivler jeg paa, at nogen af dem, som meest havde talet mod denne Gjerning, skulde have kundet skikke sig derudi, hvis Saadant dem selv havde været vederfaret af deres egne Tjenere. Svitsfeld, som ligner denne Action med Neronis Haardheder, siger, at den var desmere lastværdig, efterdi Torben Oxe, endskjøndt han var skyldig i det, som han var sigtet for, saa var det dog skeet for Kongens Sjæls Saligheds Skyld. Men jeg bekjender, at jeg aldeles ikke fatter saadan Moral, saasom det er en selsom Maade for en Tjener, at omvende sin Herre og befordre hans Salighed ved at beligge hans Maitresse. Ingen lader sig affpise med flige Complimenter, saasom Ingen kan troe, at Saadant kan gøres i nogen gudelig Henseende. Alt derfor, hvad man med Upartiskhed kan sige herom, er, at Kongen drev Hevnen for stærkt, helst saasom han haade af Dronningen og det hele Raad ved Knæfald og grædende Taare var anmodet om Naade, skjøndt han havde Ursag at fortørnes over Gjerningen, og derfor kunde paaflaae nogen Satisfaction.

Hvorom alting var, saa kunde den danske Udel, hvis Anseelse og Myndighed under de forrige Konger, især

især under Kong Hans, var kommen paa den højeste Spidse, ikke andet end ansee dette med stor Forbittrelse, hvorom Kongen blev advaret ved Bisp Ove Bilde, og derfor begyndte at blive bange, hvorubover, for at besmykke sin Sag, og at gjøre Torben Ores Navn forhadt, han hittede paa en Invention, som ubi de Tidens Dvertro kunde have god Virkning. Han lod udsprede ved Nogle, som han dertil havde underkjøbt, at der blev seet blaa Lys brænde over Galgen, hvorudi Torben Ore havde ladet hænge sin Skrivers Hans Saaborg. Andre mente, at han formaaede Franciscaner-Munkene, som for Penge vare tjenstvillige Nander, at holde Lys over samme Galge paa lange spidse Stager, paa det at man fulde troe, at Skriversen af Slotsherren med Uret var hængt, og at derfor saadant Bartegn ske, og, da han fornam, at Almuen fæstede Tro dertil, lod han tage Skriversens Lig ned af Galgen, og gav det en hæderlig Begravelse ubi Franciscanernes Klosterkirke.

Efterat denne Sag var tystet, og Kongens Frygt var forsvunden, begyndte han mere og mere at tage Massen af, og give tilkjende, hvad han gif frugtommeligt med, nemlig, at han vilde regiere efter sit eget Behag, og svække Raadets altfor store Myndighed. Han tracterede Raadsherrerne derfor med Koldsindighed, og raadførte sig heller med ringe Folk, især med Madam Sigbrit, igjennem hvis

Hoved de vigtigste Rigets Sager gik, hvilket, som gemenligen skeer, forarsagede, at alle baade Høje og Lave gjorde hende Spvartning, og var hendes Gaard, som laae ved Helliggestes Huus i Kjøbenhavn, som et Hof, hvorhen Alle strømmede, endel for at nyde Beneficia, hvorover hun raadede, endel ogsaa for ikke at synes misfornøjede, og derved at underkaste sig hendes Unaade, hvilket ikke var en liden Ulykke, saasom hun havde baade Magt og Villie til at gjøre Ondt, og at undertrykke de Store. Hendes fornemste Raadgivere vare Hans Mikkelson, Borgemester udi Matmo, Claus Holst, Diderik Slagheck, Mester Godskalk, og Andre, som eresqverede blindt hendes Villie, og derfor stode ogsaa meget i Kongens Naade. Svanningius vidner, at han i sin Barndom, da han gik i Skole, saae de fornemste Mænd om Vinteren udi ondt Vejr og Frost at staae udenfor Sigbrits Dør, som var tilsluttet for dem m), og at de sloge med deres Hænder, og trampede med deres Fødder mod Kulden. Dette opvakte et almindeligt Had mod hende blandt de Store, men Ingen turde lade sig mærke dermed, af Frygt for at falde i hendes Unaade, og consequenter udi Kongens. De lode sig derfor nøje med hemmeligen at

m) *Svaning. Christ. 2. lib. 2. Cap. 1. ante januam
iustius clausam stare conspexi pluvia madidam
&c.*

at underminere hende, og at gjøre hende fort hos Almuen ved at tilskrive hende alle de Haardheder, som Kongen siden øvede; skjøndt det er uvist, om Kongen mere fulgte sin egen Naturel end Sigbrits Raad, thi det er troligt, at Kongen ikke kunde faae den haarde Capitulation af Hovedet, som Adelen ved hans Ankomst til Regjeringen havde foreskrevet ham, og at han derfor søgte alle Lejligheder til at dæmpe deres Myndighed, saa at det er rimeligt, at han havde taget samme Plan, endskjøndt Sigbrit aldrig havde været til. Hvorom Alting var, enten hun var skyldig eller ej, saa fik hun dog Skylden for det strænge Regimente, som siden blev ført, og hvorpaa dette Aar gaves adskillige Prøver.

Saa som Kongen havde Penge nødig, endel til den forestaaende svenske Krig, som han havde besluttet, endel ogsaa for at betale sin Faders Gjeld, saa paalagde han adskillige nye Skatter, og satte Told paa indgaaende og udgaaende Vare. Dette skede uden Raadets Videnskab og Samtykke, og derfor forarsagede, at mange vægrede sig for at betale deslige Skatter, hvilket drev Kongen til at oprette Galger udi alle Kjøbstæder, dem til Forstrækkelse, som ikke vilde beqvemme sig dertil. Han sparede ej heller Gejstligheden, men optog Kirkerne Indkomster, laadende dem alene saa meget, som de behøvede til Brød og Vin. Saaledes fortælles dette hos Svitfeld, hvor:

hvorvel det er troligt, Tingen er af Had noget ustreret, helst udi denne sidste Post; thi, at tage saareent bort alle Kirkerens Indkomster, var at bryde rent overtværs med Paven og det hele Riges Geistlighed paa eengang, hvilket dog ikke at være sket, viser den gode Correspondence, Kongen stedse havde med det romerske Sæde.

Det Had, man formedelst disse Paalæg havde fattet mod Regjeringen, blev formeret af adskillige Executioner, som skede samme Aar. Kongen lod paa en Herredag, som holdtes til Kjøbenhavn, tiltale en norsk Raadsherre ved Navn Knudsen, beskylvende ham for at have corresponderet med Sverrig udi Kong Hanses Tid, og at have været Aarsag til det Oprør, som var sket udi Norge, og, endog Norges Riges Raad havde dømt ham fri for saadan Beskyldning, lod Kongen ham dog rette, og reducere hans Gods under Kronen. Derpaa fulgte en anden Execution, hvorvel af mindre Betydning. Der var indført blandt andet i hans Haandfæstning, at Tomfru Birgitte Olufsdatter af Wallø skulde have hendes Gods tilbage, men det uanseet tog han Wallø Gaard og Gods bort fra bemeldte Tomfrues Morbroder og Formynders Domprovsten udi Roskilde. Men det, som forarsagede største Opfigt, var den bekjendte Bisp Beldenaks Fængsel, som skede paa samme Tid.

Jeg haver udi Kong Hanses Historie talet om samme Mand, om hans Herkomst, Studiis, og Forfremmelse fra en Wespøst til en anden. Sligemaade om de vigtige Wreuder og Legationer, hvorudi han blev brugt af høistbemeldte Konge. Jeg har blandt andet vist, at han udi det Forlig, som blev sluttet mellem Danmark og Lybek 1503 udi Cardinal Raymunds Nærværelse, lovede paa Kongens Begne at betale Lybekkerne saavel for det Gods, som var dem fratagen af de danske Fribytere Johan Solgersen og Søren Norby n), som for den Forstrækning, adskillige lybske Borgere havde gjort til Kronen, 8000 rhinske Gylden. Saadan Forsikkring gav denne habile Mand uden Ordre, hvorudover Kongen blev noget fortrydelig derover, thi, endskjøndt Gjelden var vitterlig, syntes det dog noget dristigt for en Gesandt at give saadan en Forsikkring, hans høje Principal uadspurgt. Dette mærkede Bispen, og derfor offentlig udi et Brev til Kongen erklærede, at han saadant havde gjort uden Kongens Befaling, skjøndt i en god Henseende, nemlig, for at befrie ved Lybekernes Underhandling Christina, som var arresteret udi Sverrig. Hvorved Kong Hans lod Sagen blive og ikke mere ankebe derpaa, men betalte Summen til 30000 Daler nær. Denne Sag begyndte Kong Christian igjen at oprippe, holdende for, at, saa
som

n) Manuscript. Skibyens.

som Bispen havde sluttet Saadant paa sin egen Haand, var han selv forbunden at svare dertil. Bispen derimod paastod, at Kong Hans havde forseglet dette til Lybek sluttede Forlig, og det siden igjen bekræftet 1506 til Segeberg. Tilmed havde høistbemeldte Konge aldrig formeret ham nogen Prætension for den Sag, men stedse tiet dertil, og ved saadan Taushed givet tilkjende, at han intet havde at anke derpaa. Men Kong Christian vilde ikke lade sig nøje med disse Undskyldninger, paastod Satisfaction af Bispen, og, da Saadant ikke kunde erholdes, lod han ham arrestere tilligemed hans Cancellar, som Svanningius vidner at have været sin Morbroder. Dette Foretagende kunde han nok slutte, vilde bevæge den hele Geistlighed og Paven mod ham, helst saasom Beskyldningerne havde ingen Grund, hvorudover man hittede paa at tillægge ham andre Forseelser, nemlig, at han havde været Uarsag til, at Bisp Carl blev beskikket af Kong Hans at være Kong Christians Raad udi Norge, da han dog uidentviol maatte vide, at samme Bisp var ikke Kronen tro; iligemaade at han havde havt hemmelig Correspondence med Henning Gadd, Electo udi Lindkjøping, som var Rigets bitterste Fiende; videre blev han beskyldt for at have gjort Kongen fordum sort hos hans Hr. Fader, og at han havde omkommet en af Dronning Christina's Tjenere; og agerede Jørgen Skottborg,

som

som siden blev Erkebisp i Lund, da som Advocat, Kongens Sag o). Men ingen af disse Beskyldninger kunde gjøres bevislige, hvorudover man drev alene paa den første Post, angaaende Repartition for den Summa, som uden Ordre var accorderet til Lybek. Smidlertid, paa det at Paven ikke skulde formalisere sig derover, at han havde lagt Haand paa en viet Bisp, hvilken Gjerning efter den tit omtalte Constitution (Cum ecclesia Daciana) fortjente Kirkens Band, lod han den Fangne overantvorde til Erkebisp Birger udi Lund, og det udi den pavelige Legat Arcemboldi Nærværelse, foregivende, at han skulde blive der udi god Forvaring, indtil et national Concilium blev holdet, som kunde kjende i Sagen, og undgik han saaledes derved Kirkens Censur. Efterat denne Arrest havde varet nogen Tid, compromitterede begge Parterne paa visse Mænd, som skulde kjende udi Sagen, og blev da endeligen fældet saadan Dom: 1) At Bispens skulde betale Kongen de omtvistede 80000 Gylden; 2) at han skulde resignere sit Stift til en anden, som Kongen fandt Behag at promovere dertil, og 3) at han selv skulde erhverve Pavens Dispensation dertil; 4) at han skulde gjøre Afbigt til Kongen og Enkedronningen Christine, hvilket ogsaa skede, og findes derpaa et Instrument, dateret den 22 April 1520. — Saaledes
fegte

o) Manuscript. Skibyens.

føgte Kong Christian at føre iring med de Store, hvilke ogsaa derudover begyndte at tage Svøftet ind, og mærkede, at de levede ikke under Kong Hanses Regjering mere.

Jeg har tilforn fortalt, at Kongen var bleven Helsingørs Stad unaadig, efterdi Borgerne sammesteds ikke vilde indtrømme deres Boliger til de hollandske Colonier, som han der agtede at stifte. Udi dette Aar lod Kongen see Prøve paa sin Ugunst mod samme Stad, i det han forflyttede derfra det sædvanlige Toldsted til Kjøbenhavn. Han brugte dertil saadan Prætext, at Helsingør havde en ond Red og en slet Winterhavn, da derimod Kjøbenhavn havde alle de Lejligheder, som søfarende Folk kunde forlange. Madam Sigbrit, som uidentviol gjorde dette Project, fik Over-Direction over Tolden. Og blev publiceret, at alle de fremmede Nationer, som vilde gjøre Dplag udi Kjøbenhavn, skulde benaades med herlige Privilegier; men Saadant kunde ingen Fremgang have eller komme udi Stand, efterdi ingen af Indbyggere i Riget havde Kræfter til at gjøre det første Udlæg, hvortil behøvedes nogle Tønder Guld. Denne Reformation gjorde Helsingørs Stad koldfindig mod Kongen, Hansestæderne besværgede sig og derover, foregivende, at Kjøbenhavns Toldsted laae dem for langt af Vejen, og fremmede Kjøbmænd klagede over Madam Sigbrit, som de beskylde for at opholde dem,

dem. Sa, for at gøre hende desmere fort, fere-
 gave de, at hun øvede Trolddom med dem, for at
 spille deres Rejser, og at en Kanik udi Ribe ved
 Navn Mester Povel, som forstod samme Konst, gif
 hende derudi tilhaande, hvoraf man seer, at mange
 Ting af Had ere denne Dame paadigtede. Man
 seer ogsaa derforuden deraf, at Kjøbenhavn ingen
 Marsag havde til at hade Kong Christian den Anden,
 efterdi han arbejdede meget paa samme Stads Op-
 komst, og ellers havde meget sunde Principia i Han-
 delen, saa at derfor, om en Kjøbenhavns Borger
 havde skrevet hans Historie, havde den bleven langt
 anderledes end Svitsfelds. Det blev ellers lagt Kon-
 gen til Last dette Aar, at han tvang Bisp Anders
 Mus af Upsloe at afstaae sin Bispestol til Mikkel
 Muule; om Kongen ellers gjorde det af Had til sam-
 me Mand, eller alene fordi han var gammel og skrø-
 belig, skal jeg ikke kunde sige, efterdi Historien mel-
 der intet derom, men siger alene, at den gamle Bisp,
 saavelsom Capituloet, blev forternet derover; Bispen,
 efterdi han ikke vilde miste Stiftet, og Capituloet,
 efterdi Kongen gjorde Indgreb i deres Valg-Rettig-
 hed. Om denne Bisp Mus fortælles ellers, at
 han engang til Rom paa et Apothek lod fordre noget
 Svinekød, og Apothekeren dertil svarede, at han
 havde ikke saadan Urt udi sit Herbario.

Dette,

Dette, som jeg her har antegnet om Christian
 i 2 indenlandſke Bedrifter dette Aar, giver et Por-
 trait paa hans Regimente, og viſer hvad Indbyg-
 gerne, iſær Abelen, kunde i Fremtiden have ſig at
 vente. Nu vil jeg begive mig til den ſvenſke Krig,
 hvortil blev gjort en Begyndelſe dette Aar; men før-
 end jeg træder dertil, vil jeg korteligen melde noget
 om de ſvenſke Uroligheder, ſom imidlertid vare fore-
 tabne, for at viſe, ubi hvad Tilſtand ſamme Rige
 var, da Fiendtlighederne begyndte. Jeg har tilførn
 viſet, hvor lidet Tilbøjelighed de Svenske havde la-
 det ſee til at træde i det calmarſke Forbund, og at
 den ny Gouverneur, Steen Sture, styrkede dem
 ikke lidet derudi, ſaa at Kongen derudover intet Haab
 kunde gjøre ſig at komme med det Gode til ſin Ret.
 Han arbejdede paa, foruden det Parti, han tilførn
 havde i Sverrig, at opvække Gouverneuren end flere
 Fiender, og, ſom han havde fornummet, hvor ſtor
 Nytte hans Formænd havde haft af Erkebisperne ubi
 Upsal, beſluttede han derudi at følge deres Godſpor,
 og at vinde den ny Erkebisp, Gustav Trolle, hvor-
 ubi han ogſaa lykkedes, og det paa ſaadan Maade:
 Kort efter Steen Stures Promotion til Statholder-
 ſkabet ubi Sverrig aſtakkede Erkebisp Jacob af Upsal p)

og

p) Denne Erkebisp Jacob funderede med Pavenſ
 Bevilling Upsala Univerſitet.

og recommenderede til Gouverneuren ubi sin Sted **Gustav Trolle**, som da studerede til Rom. Gouverneuren bevilgede ogsaa hans Valg. Man maatte end mere forundre sig over denne **Steen Stures** Føjelighed herudi, efterdi **Gustav Trolle** var **Erik Trolles** Søn, som var hans Medbestyrer til Regimentet, og han burde forud kunde see, at samme **Gustav** vilde i Fremtiden skaffe ham nok, at bestille; men, fordi **Steen Sture** maatte mærke, at han ikke kunde hindre hans Valg, og derfor af Nød vilde gjøre sig en Merite, bevilgede han **Gustavs** Valg, og derforuden skrev Paven til ubi hans Favør, og begjærede, at han maatte confirmeres. De, som bleve affærdigede til Rom for at notificere **Gustav Trolle** saadant Valg, vare Magister **Johan Eriksen**, og Magister **Hendrich Sledra**, hvilke foruden denne gode Tidende bragte ogsaa med sig fra Gouverneuren Penge til den ny udvalgte Erkebispens Behov. Men, som de samme rejste igjennem Danmark, gav Kong **Christian** dem efter den svenske Histories Sigelse 400 Pund Sølv ⁹⁾, som de paa hans Begne skulde forære **Gustavo**, for derved at bringe ham paa sin Side, efterdi han forhen vidste, at han intet godt Hjerte bar til de **Sturer**, og allermindst til denne **Sture**, som havde hindret hans Faders Promotion til Administrationen i Sverrig.

Rom

9) D. som taler Svitsfeld intet.

Kongen blev ej heller bedrægen i sine Tanker, thi, da den ny Erkebisp kom tilbage til Sverrig, og Steen Sture lod ham invitere til Stockholm, for der at tage imod ham med Stads, lod Erkebispem sig sætte iland paa et andetsted, og rejse strax til Upsal, hvormed han gav tilkjende, at han intet Gødt havde ifinde med Gouverneuren; dog holdt han nogenledes gode Minder ubi Begyndelsen; thi, da Rygtet gik overalt, at han havde ubi Sinde at bringe Kong Christian ind ubi Sverrig, og Gouverneuren begyndte at klage sig offentlig derover, lod Erkebispem Breve udgaae saavel til Almuen som til Raadet ubi Stockholm, hvorubi han stræbebe at betage dem al Mistanke, og tilkjendegav, at saadant var ham falskeligen paadigtet; begjerede ogsaa, at Borgemeester og Raad vilde lægge sig derimellem, og stille Steen Sture tilfreds. Steen Sture derimod affærdigede Skrivelse til Capitulet i Upsal, og bad Capitulsherrerne, at de vilde formane Erkebispem at staae fra sit onde Forsæt, hvorom han, nemlig Gouverneuren, var advaret af Steen Carlsen. Han gjorde ogsaa 1516 selv en Rejse til Upsal, for at aflægge sin Gratulation, og at tale mundtlig med Erkebispem, men han blev med Spot afviset, og Erkebispem lod ham sige, at han Ingen erkjendte for sit Dommer uden Paven.

Af saadan Medfart kunde Sture let mærke, hvad han havde sig i Fremtiden at vente, og som Russerne paa samme Tid vare indfaldne i Finland, og han frygtede, at de Danske vilde hindre ham at gaae dem imøde, skikkede han et Gesandtskab til Kong Christian, tilbydende sig at antage ham til Sverrigs Konge paa visse Conditioner, hvilke dog Kongen ikke vilde modtage. Derpaa lod Sture forskrive en Rigsdag til Telle, og didhen fordrede Gustav Trolle for at aflægge sin Ed til Riget, og at raadslaae om, hvorledes man skulde beegne Russerne udi Finland. Men Erkebispens vægrede sig for at komme, og holdt med sit Anhang et Møde til Steds, hvorfra han indkaldte Kong Christian til Sverrig, og lovede at de fornemmeste Rigets Slotte skulde staae ham tilhaande.

Gouverneuren blev over disse Tidender, som venteligt er, allarmeret. Han bemægtigede sig derfor udi en Hast Nykøping, hvis Commandant sagdes at være udi Kong Christians Parti, og at ville overlevere Slottet til de Danske. Formedelst samme Marsag affatte han ogsaa Peder Thuresøn, som havde Stokholms Slot udi Befaling, og lod arrestere den gamle Erik Trolle Erkebispens Fader. Erkebispens derimod befæstigede sig paa sit Slot Steds det beste, som han kunde, forventende Undsætning fra Kongen, som han corresponderede med. Men

Steen

Steen Sture, efterat han havde forgjæves forma-
net ham til at staae fra sit Forsæt, belejrede ham
paa samme Slot. Og, som han havde Mangel paa
Gevær, lod han forskrive en hel Skibs-Ladning deraf
fra Lybek, men Kongen lod opsnappe samme Skib
for Traven. Hvorover de Lybke højligen besværgede
sig, skjøndt uden Grund; thi det kunde ikke stride
mod den forhen gjorte Tractat, at hindre saadanne
Sagers Tilførsel til u lydige Undersaatter for derved
at bestyrke dem.

Sverrigs Stænder, som vare forsamlede til
Arboga, fandt udi denne Tilstand for godt at affær-
dige Skrivelse til Paven for at bede om en anden Er-
kebisp. Kongen derimod skrev ogsaa til Rom, og
berettede for Hans Pavelige Hellighed, hvorledes
Steen Sture havde anmasset sig Sverrigs Forstan-
derskab, og forholdt ham sin Ret paa Riget imod
Hylbing, Forpligtelser og Contracter, som vare gjor-
te om Rigernes Forbindelse baade udi hans og hans
Faders Tider. Han kundgjorde iligemaade, hvorle-
des han havde belejret Erkebispem paa hans Slot
Stecka, fanget hans Fader tilligemed den gamle Er-
kebisp Jacob, og andre fornemme Geistlige, efterdi
de ikke vilde følge de Oprørske, bad til Slutning, at
Hans Pavelige Hellighed vilde procedere efter Kirke-
Retten mod ham som en Tyrann og Geistlighedens
Forsølger.

Pave

Pave Leo 10 bevæget af Kongens Skrivelse, offerrigede strax Brev til Erkebisp Birger af Lund, som Primas Sveciæ og pavelig Legat ubi de nordiske Riger, og befel ham at examinere Sagen, og at procedere efter Kirke-Retten mod Steen Sture, hvilket ogsaa skede; thi der blev holdet et almindeligt Møde af Bisperne ubi Danmark, hvorudi Steen Sture og hans Anhang blev sat ubi Kirkens Band. Dette maa ellers være den anden Gang Steen Sture er bleven sat ubi Kirkens Band; thi den svenske Historie melder, at Dronning Christina udvirkede tilforn et Bands-Brev mod ham, efterdi han forholdt hende hendes Livgeding Drebro, uden at man vil sige, at Lidene ere her confunderede. Ubi saadan Tilstand var Sverrig, da Kong Christian ubi dette Aar 1517 rustede sig stærk til at besøge samme Rige, for med Sværdet at erholde sin Ret, og at undsætte den belejrede Erkebisp; men, som Undsætningen saa hastig ikke kunde komme, og Erkebispen frygtede imidlertid at falde ubi sin Fiendes Hænder, foreslog han et Forlig med Steen Sture. Gouverneuren, som fandt Smag derudi, saasom han holdt det tjenligt at dæmpe de indvortes Uroligheder, førend de Danste komme ind ubi Landet, begav sig med nogle af Sverrigs Raad til Lejren for Steckå, for at tale med Erkebispen. Men just i det samme komme Jacob Trolle, Søren Norby og Carl Knudsen med

4000 Mand de Belejrede til Undsætning, hvorudover alle Freds-Tanker strax forsvandt. Zvitfeld laster ogsaa dette hos Kongen, sigende, at det skede uden Raadets Videnskab, og at det var imod hans Haandfæstning at paaføre Krig, Stænderne uadspurgt; men, om Kongen skulde dertil have beramt med en Rigsdag, og spurgt Stænderne tilraads, medens Erkebisperen var belejret, kunde, maaske, Slotet været overgivet, førend Stænderne havde halvudvoteret, og det kongelige Parti udi Sverrig blev ved gandske været bleven ødelagt. Tilmed synes det ikke at være mod den kongelige Capitulation, at bringe Tropper mod urolige Undersaatter uden Stændernes Forespørgsel; thi at erklære solenniter Sverrig Krig, var tilligemed at erklære det for et independent Rige, hvilket Danmark's Riges Stænder selv paa den Tid ingenlunde vilde tilstaae. De Beskyldninger derudover, som da gjordes, kan ikke holde Stik, helst, saasom Zvitfeld tilstaaer paa et andet Sted, at Kongen udi samme Aar havde forskrevet en Rigsdag til Kjøbenhavn for at raadslaae om den forestaaende svenske Krig.

Erkebisperen, som sagt er, fik nyt Mod, da han bekam Tidender om Undsætning. De Danske gjorde Landgang ikke langt fra Stockholm, og agtede sig lige mod Steckla for at ophæve Belejringen; men Steen Sture angreb dem med saadan Hurtighed, at de maatte

maatte staae fra deres Forsæt, og over Hals og Ho-
 ved begive sig til deres Skibe igjen. Udi denne Skyn-
 ding bleve Nogle jagede udi Stranden, og Andre
 fulde udi Stures Hænder, hvilken lod skikke de Fang-
 ne til Steeda, for at tilkjendegive, at alt Haab om
 Undsætning var betaget. Af dette tabte Erkebisp-
 en aldeles Modet, og beqvemmede sig til Slottets Over-
 givelse med de Vilkaar, at han maatte blive fri og
 uanfægtes udi Stiftet. Men Steen Sture lod ham
 svare, at det nu var for sildig, Belejringen havde
 allerede kostet saa meget Blod, at man ikke kunde ac-
 cordere saadan fordelagtig Capitulation; han skulde
 tilforn have ført sig fredeligen op, og alene taget
 vare paa sit Bispeembede, saa havde saa meget Blod
 blevet sparet. Han havde ved at trække Sværdet
 mod sit Fædreland gjort sig selv uværdig til geist-
 ligt Embede, og derfor burde ikke mere være Erke-
 bisp. Erkebisp-ens derimod undskyldte sig det beste han
 kunde, foregivende, at Paven havde givet ham Magt
 til at føre baade det geistlige og verdslige Sværd, og
 at han derudi intet havde gjort, uden at efterfølge sine
 Formænds Exempler; hvorudi den gode Erkebisp ikke
 havde megen Uret; thi, endskjøndt det er alletider
 uanstændigt, ja utilbørligt, for en Bisp at føre
 Sværdet, saa var det dog underligt at ville formere
 ham en saadan Proces paa de Tider, da det ikke
 alene var grande mode for Bisper at lade sig see
 udi

udi Spidsen af en Krigshær, men endogsaa et Requisitum af en Bisp, at han skulle være en god Krigsmand. Men Steen Sture kunde dennegang ikke faae det i Hovedet, han lod forskrive en almindelig Herredag til Stockholm, hvor Rigets Raad, Adels, Borgere og Bønder mødte, for at overveje, hvad man skulde gjøre med Gustav Trolle. Erkebispens lod sig ogsaa selv der indfinde efter givet sikkert Lejde. Paa samme Mode blev eenstemmigen besluttet, at Slottet skulde nedbrydes, og at Erkebispens skulde sættes fra sin Bærdighed. Denne Resolution blev underskrevet af Steen Sture og alle Dørværende r); thi Ingen turde sætte sig derimod, hvorfor Biskop Brast af Lindkjøping, som ikke approberede saadanne Procedure, practiserede under Indseglet en liberal Seddel, hvorpaa stode skrevne disse Ord: Til denne Besegling er jeg tvungen.

Derpaa blev Gustav Trolle stillet til Stede igjen, som strax blev overantvordet og i Grund nedbrudt, og havde man da Møje at styre den gemene Almue, lat den ikke skulde lægge Haand paa ham. Derpaa overgav han Stiftet udi Pave Leonis 10 Hænder, af de Aarsager, at Stænderne vare blevne ham ugunstige formedelst den Skade, de Danske havde tilføjet Riget, vilde ingen Tiende give, men med

Ed

r) Acta Comitiorum Holmiens. die St. Clementis Martyris 1517. pag. 1129.

Ed havde forbundet sig ikke at erkjende ham for Erkebisp, eller at antage Sacramentet af ham; iligemaade paa det hans Venner for hans Skyld ikke mere skulde forfølges: hvoraf sees, at han tilkjendegav, sig ikke med god Villie at gjøre saadan Afstaaelse, men heller til en Tid at cedere, til Stormen gik over. Derpaa svor han, eller rettere, blev tvungen til at sværge, at han aldrig mere skulde stræbe efter at komme til sit Embede igjen, og begav sig udi et Kloster til Biskeråas. Denne Afstaaelse gjorde et stort Staaer udi Kong Christians Interesse, saasom han udi ham ikke alene mistede et beqvemt Instrument til at forfremme sine Sager udi Sverrig, men han kunde ogsaa have Uarsag at frygte, at den ny Erkebisp skulde blive en af Steen Stures Creaturer, saasom det var troligt, at Gouverneuren vilde af al Magt arbejde paa, at faae en af sine Tilhængere promoveret til Erkesædet udi Upsal. Derudover havde han og, før end denne Afstaaelse skede, tilskrevet Paven, at, hvis saadan Afstaaelse blev gjort, da maatte Hans pavelig Hellighed troe, at det ikke var af fri Villie, men af Tvang, og bad, at han ingen vilde erkjende for Erkebisp udi Upsal uden Gustav Trolle alene, iligemaade, at han ikke vilde favorisere Steen Sture, eller accordere ham nogen kongelig Titel, om han den forlangede.

Den pavelig Legat Angelus Arcemboldno arbejdede da, efter Kongens og Erkebispens andre Bønderes Begjering, meget paa hans Frihed, og formaaede Stænderne tilligemed at opbygge Slottet Steedaa igjen; Paven anmodede dem ogsaa skriftligen derom, og truede med Kirkens Band; men Steen Sture kunde for sin Part ingen Årsag have dennegang at frygte sig for saadan Censur, eftersom han tvende Gange havde været bandsat tilforn; thi, at den Excommunication, som Erkebisp Birger lod fælde over ham, var skeet tilforn, giver Bandsbrevet tilkjende, efterdi derudi anføres, at han havde belejret Erkebispens paa hans Slot s). Saa derfor paa den Tid at true Sture med Kirkens Band, var ligesom at ville true En paa sin Bøes Løb, der allerede havde mistet den. Gouverneuren blev derfor ved sit Forsæt, ladende sig alene nøje med at appellere til Rom, for at vinde Tid. Han foreholdt ogsaa Kong Christians Gesandt, som da var i Sverrig, Erkebispens flette og onde Dpførsel, og bestjænkede ham saa rigeligen, at han derudover blev Gouverneuren bevaa-gen. Den pavelige Legat havde ogsaa andet i Hovedet end at drive med Juer paa Erkebispens Sag; thi det var ikke derfor han var kommen til Sverrig, men for at samle Penge, og havde han udpresset af de

nor.

s) Vid. Censura contra Stenonem de dato Lundis Scanorum in Vigilia Pentecostes 1517.

nordiske Riger over en Million Ducater. Det er ogsaa troligt, at, eftersom han for Penge accorderede alleflags Synders Forlabelse, hvad Navn de end have kunde, saa har han ikke kundet nægte saadant alene til dem, som havde syndet imod Erkebisp, thi Steen Stures Penge var ligesaa gode som Andres. Dette altsammen tildrog sig Aar 1517. Ellers seer man, at Kongen dette Aar havde Dispynt om den Brudeskat, som var accorderet med Dronning Elisabeth; thi han skrev haarde Breve derom til Keiser Maximilianum; men denne gode Keiser var saa vant til at lade sig kræve, at, hvor plumpe Breve han end fik, saa kunde de ingen Virkning gjøre; hvorfor Kongen ogsaa mærkede, at det var skræmte at have et godt Pant for Pengene, end højstbemeldte Keisers Caution, anholdt derfor hos Dronningens Broder, Carl, om Holland til Underpant, hvilken stillede Ordre til Pengenes Betaling, skjøndt den skede ikke førend nogentid derefter. Der meldes i det øvrige om en frisisk Sørover, som var bekjendt udi Vesterøen dette Aar. Den samme kaldtes gemeentligen Lange Peter, og havde over 500 liberlige Baadsmænd og Soldater under sin Commando. Hvad Skade samme Lange Peter maatte have tilføjet Søfarende, kan sees af den prægtige Titel, han gav sig, nemlig: de Danskes Bestormer, Lybekernes Kis, Hamborgernes Angriber, og Hollændernes

Bøddel. Af hvilke Titeler han har brøstet sig ligesaa meget, som Andre af deres General-Admirals Characterer, saasom han, maaske, har bildet sig ind, at det i Gjerningen var det samme. Han selv og hans Folk førte Stejle og Hjul i deres Felttegn og paa deres Klæde, som et Slags Vaaben. Hvorudi ellers samme Lange-Peters Bedrifter have bestaaet, item hvad Endeligt han har faaet, derom findes i vore Historier intet.

Efterfølgende Aar 1518 gik den svenske Krig for Alvor an, og kom Kong Christian i Juni med en Flaade for Stockholm, og belejrede samme Stad paa Syder-Malmen; men, da han fornam, at Steen Sture kom ham paa Halsen med en Krigshær, gik han tilbage, og rykkede mod Fienden. Den 22de Juli blev holdet et Feltslag ved Brende-Kirke, hvor de Kongelige bleve slagte, og maatte flye til deres Lejer igjen. Udi dette Slag blev Christen Rønnow ihjelskudt, og den bekjendte Otto Stisen blev skudt igjennem Munden. Kongen begav sig derpaa med sit Krigsfolk til Syder-Malmen igjen, hvor han blev nogentid liggende. Men, da han saa sig intet at kunne udrette, efterdi Sommeren forløb, og han intet Tillob fik af de Svenske, som han have formodet, brød han op med Lejren, og begav sig tilskibs for at sejle til Danmark igjen. Da han var geseftig med Indskibningen, gjorde Steen Sture et Udfald

fald af Staden, jog en Hob Danske udi Stranden, og bekom 300 fangne, hvilke Kongen løsede, og derpaa gik tilsejls. Men, som man formedelst Modvind ikke kunde komme ud af Stockholms Skjær, strejffede han om i Landet, og gjorde stor Skade. Endelig, saasom Modvinden holdt længe ved, forfaldt Krigshæren i Hungers Nød, hvilket foraaftagede, at Mange løb over til Fienden, og Kongen selv geraadede udi yderste Fare, efterdi Vinteren var forhaanden. Han optænkte da udi denne Tilstand saadan List: Han stillede sig an, som han vilde slutte en evig Fred med Sverrig, og forlangede en Samtale med Steen Sture. Gouverneuren, som mente, at det var Kongens Alvor, og som gjerne saae en Ende paa denne Krig, skikkede derpaa Proviant til den kongelige Flaade, og gjorde sig færdig til at besøge Kongen. Dog stød han efter Raadets Formaning derfra. Da Kongen saae, at dette Anslag ikke lykkedes ham, lod han tilkjendegive, at han selv vilde komme til Gouverneuren i Stockholm, naar han fik sikkert Lejde og nogle fornemme svenske Herrer til Giesel. Dette blev ham accorderet, og sex Edelmænd, nemlig Gustav Erikssøn, som siden blev Konge i Sverrig, Lars Sigessøn, Jöran Sigessøn, Oluf Rønning, Birger Nielsøn og Henning Gad Electus udi Lindköping, bleve skikkede som Giesler til Kongens Flaade. Men, som Vin-

den i det samme forandrede sig, satte Kongen Sessl med Gislerne til Danmark, hvilket opvakte stor Forbittrelse hos de Svenske, skjøndt ingen led Skade derved uden Kongen i hans Reputation.

Da han var kommen til Danmark igjen, lod han sætte Gislerne udi Forvaring paa sædskillige Steder i Riget, og blev Gustav Erikson given i Forvaring til Erik Banner med Befaling, under 6000 Rigsdalers Straf, ikke at lade ham komme løs, ligesom han kunde have et Forvarsel, at denne unge Herre skulde i Fremtiden blive hans farligste Fiende. Kong Christian lod derpaa give Ordre til sin Admiral Søren Norby paa Gulland, at han skulde gaae ud med nogle Skibe, og plyndre paa de Svenske, hvilket ogsaa blev efterlevet med stor Hurtighed, thi samme Søren Norby var en af de største Søhelte paa de Tider, og blev en Skræk saavel for Sverrig som de Wendiske, hvilke sidste han tilføiede stor Skade, saa ofte de forsøgte at gjøre Sverrig Tilførsel. Dette altsammen forarsagede, at Forbittrelsen aldrig havde været større mellem Rigerne.

Udi Sverrig foretog man efter Kongens Bortrejse paa en Rigsdag, holden til Arboga udi den pavelige Legats Arcemboldi Nærværelse, at examinere Gustav Trolles Sag, og blev ham da Valget givet, enten han vilde søge Naade eller underkaste sig Retten. Han udvalgte da det første, resignerede

Erkebispedommet udi Pave Leonis Hænder, og begav sig med sin Fader til Eckholm, for der at passere sin Tid udi Stilhed. Stænderne, som frygtede, at Paven med Iver vilde tage sig den affatte Erkebisp an, resolverede da at overdrage Erkesædet til den pavelige Legat, at han ved en Vicarium kunde forvalte det; men Paven, ophidset af Kong Christian, visde ingenkunde samtykke Gustav Trolles Degradation, drev heftigen paa hans Restitution, og som han med det Gode ikke kunde trænge igjennem dermed, gav han Ordre til at fornye den Excommunication, som var affagt tilforn af Erkebispfen af Lund, hvis Execution han overdrog til Kongen, og derforuden paa lagde Sverrig en Penge-Mulct af 100000 Ducater. Man maa forundre sig over denne Pavens Godhed mod Kongen, efterdi Kongen paa sin Side ikke alene lod ingen Føjelighed see mod ham, men foretog adskillige Ting, som burde have bragt ham selv udi Kirkens Band. Saa at det er et Mystorium, som man ikke let kan hitte rede udi, med mindre man vil holde for, at han under Haanden lod Penge løbe, hvilke aldrig havde gjort større Virkning end hos Leonem 10, eller, som troligst er, at han frygtede for Kongens Svoger den mægtige Carl 5, og derfor ikke turde være ham imod, men lod see Føjelighed indtil at fordrage Haanheder; thi, foruden at Kongen lidet reflecterede paa Pavens Monitorial-Skrivelse,

velse, som dette Aar blev ham skicket, angaaende Biskop Beldenak, som, han begjerede, maatte restitueres i sit Stift igjen, forgreb han sig efterfølgende Aar paa den pavelige Legat, og det paa saadan Maade:

Arceboldus havde lovet Kongen, som før er sagt, at forfremme hans Sag udi Sverrig; men, da han kom udi samme Rige, gjorde han eet med Stænderne, saae ikke alene an med Koldfindighed Erkebisp Trolles Forfølgelse, men ogsaa lod sig af Stænderne overdrage Erkebispstolen. Han holdtes ogsaa for at have aabenbaret de Svenske alle de Hemmeligheder, som Kongen havde betroet ham, hvilket altsammen havde saaledes ophidset Kongen, at han lod 1519 arrestere Legatens Broder Antonellum Arceboldum, da han med en stor Hob Afslads-Penge, som vare samlede udi Sverrig og Norge, vilde begive sig paa Hjemreisen. Han havde ogsaa tracteret Legaten selv paa samme Maade, hvis han ikke itide havde taget Flugten fra Lund, hvor han opholdt sig efter sin Tilbagekomst fra Sverrig. Det blev ikke derved, han lod ogsaa en af Legatens Haandslangere, som havde samlet Afsladspenge paa Gulsland, nedsænke, og, saasom Kongen bemægtigede sig derpaa den største Del af Afsladspengene, er det troligt, at Pengegjerrighed saavel som Hevn drev ham til saadant Foretagende.

Førend Legaten tog Flugten fra Lund, skrev han Kongen et vidtløftigt og ynkeligt Brev til, som findes hos Hvitfeld paa Dansk 1). Udi dette Brev opregnede han sine Tjenester, som han havde bevisst Kongen, og giver tilkjende, at den halve Del af Afsladspengene, som han med saa stor Møje har samlet, er ham bleven fratagen. Han besværer sig ogsaa højligen over Madam Sigbrit, som da gemenligen her i Landet blev kaldet Moder Sigbrit, og afmåler hendes Dødsfæle mod sig med disse mærkelige Ord: Blandt andet, som jeg ej vil opregne, er dette ikke det mindste, at Moder Sigbrit (Gud give at hun kunde hede Moder, disse Riger til Bedste!) har aabenbarligen ladet sig forlyde, at Legaten maatte være glad derved, at ham intet varre vederføer end Interest. Hun har ogsaa udi Guds Råd sagt, at, hvis hun var Konge, skulde hun lade drukne Legaten med hans hele Følge, saa at Ingen skulde komme levende derfra. Han besmykker ellers sin Commission i Sverrig det bedste, han kan, og vidner, at det har ikke staaet i hans Magt at forfremme Kongens Bedste udi samme Rige, efter som Forbitnelsen der var saa stor, at de Svenske have offentligent sagt, at, om Kongen satte dem end sin ældste

1) Literæ Aruemboldi ad Regem. Londini Scän.

die 8 April 1519. pag. 1133. seqv.

telbste Søn til Gissel, vilde de dog ikke troe ham. Endeligen sluttede han Brevet med Bønner, saavel om Pengenes Restitution, som om sin Broders Befrielse af Fængsel. Af dette Brev seer man, at Kongen havde bemægtiget sig den halve Del af Pengene, og at Legaten var selv bange for at blive fængslet. Man seer ogsaa deraf Sverrigs Forbittrelse imod Kongen, item Madam Sigbrits Portrait, og af hvilken Frækhed samme Dame maa have været. Arceboldus skrev ogsaa Dronningen et særdeles Brev til, hvorudi han beder, at hun vil intercedere hos Kongen for hans Broders Befrielse, og formane ham, at han ikke lægger Hånd paa en pavelig Legat. Disse Breve udvirkede vel saa meget, at Legatens Broder kom paa fri Fod igjen, men Kongen beholdt Pengene, som han havde nødig til den svenske Krig, og finder man ikke, at Paven derover har formeret ham nogen Proces, men man seer tvært imod, at Kirkens Band, som Steen Sture og Sverrig var truet med, blev dette Aar exequeret; thi det hele Rige blev sat udi Interdict, saa at Guds-tjenesten overalt blev forbuden, skjøndt de Svenske kjøttede Saadant ikke meget, hvilket giver tilkjende, at den pavelige Myndighed begyndte da allerede at svækkes, og at Luthers Reformation, som kort tilforn begyndte, havde gjort temmelig Virkning endog saa i de nordiske Lande.

Krigen continuerede da mellem Danmark og Sverrig, og Kongen foruroligede de Svenske overalt under Prætext, at dette skede for at erquire Paven's Decret mod Sverrig. Nogle danske og svenske Skibe komme dette Aar udi Træfning sammen ved Reval, hvor de Svenske erobrede to smaa danske Skibe, men i det øvrige skede ingen synderlig Skade paa nogen af Siderne. Kort derefter kom Kongen med en Flode for Dland, hvor han bemægtigede sig Borkholm, begav sig derpaa for Calmar, men blev med Forlis drevnen derfra, efterat han nogle Gange havde ladet løbe Storm til Staden. De Svenske søgte derefter at tage Dland tilbage; men de Kongelige forsvarede sig saa vel paa samme D, at Steen Sture med uforrettet Sag maatte gaae tilbage, og dermed endtes de kongelige Døg dette Aar 1519.

Hvad indenlandiske Sager angaaer, da er dette særdeles mærkeligt, at Dronning Elisabeth udi eet Aar fødte 3 Sønner, nemlig Johannes, Maximilian og Philippus. Johannes kom til Verden udi Begyndelsen af Aaret, nemlig den 22de Februar. Om ham bliver ofte talet i efterfølgende Historie. De andre 2, som bleve fødte mod Aarets Udgang, vare Tvillinger, som døde strax derefter. Madam Sigbrit, som var overværende ved Dronningens Barselsenge, forundrede sig over saadan usædvanlig Frugtbarhed, og siges derover udi Brede

at

at have sagt, at Landet var ikke stort nok til at nære og underholde saa mange Heerkens. Hvad Westime Kongen endda havde for denne Dvinde, kan sees deraf, at han betroede hende den ældste Prinds Johannes til Optugtelse. Det synes ogsaa, at Dronningen selv ikke har hadet hende, endeel fordi hun var det kongelige Hus tro, endeel ogsaa, efterdi hun var hollandsk, hvilket Folk hun særdeles elskede.

Men denne Dvinde, saa meget som hun var yndet af Kongen, saa forhadt var hun derimod af den danske Adel, og tilskrev man hende alle de Skatte-Forordninger, som gik ud dette Aar, item, den Haardhed, Kongen ellers øvede, hvorover findes pathetiske Klagemaal hos Cancellier Svittfeld. Han paafandt, siger bemeldte Autor, adskillige Kænter, for at samle Penge; han laante, men betalte kun med Snak; han pantsatte Kronens Gods, men betalte ikke Pantepengene, og fandt alle Tider Lejlighed for en ringe Brøde at skille Pant haverne ved deres Pant. Han førte sig op, som Herre over hver Mands Ejendom, og brugte først i Danmark det tyranske Mundheld: Giv mig af mit eget, ej betænkende, at den ringeste Wonde udi Danmark er hans Gods ligesaa mægtig som Kongen er sit, ja end mere, efterdi en Konge haver kun sit Rige in usufructu, og alene Ret til de særlige

Ind:

Indkomster, da derimod en Bonde kan stjæle og afhænde sit Gods, hvilket er Kongen ikke tilstedet uden med Danmarks Riges Raads Bewilgning og Samtykke. Dette vil jeg lade staa ved sit Værd, at jeg ikke skal beskylbes at sætte Sminke paa Laster; jeg vil kun alene sige dette, at man ikke sikkert kan følge *Hvitfelds* Fodspor ubi denne Konges Historie, saasom man tydeligen kan see, at han har outreret mange Ting. Det er og efter hans egen Tilstaaelse vist, at Kongen behøvede Penge til de store Præparatorier, som han da gjorde til det svenske Tog, og derfor greb til usædvanlige Midler. Han paalagde ogsaa i den Henseende den saa kaldebe Rumpeskat, som blev sat paa hvert levende Creaturs Hoved. Tilmaade paabød han den tiende Penge af alle Undersaatters Indkomster, hvorfor dog Geistligheden efter deres derimod gjorte Forestillinger blev forskaaet. Hvoraf kan sees, at *Hvitfeld* paa et andet Sted har gaaet forvidt, naar han siger, at Kongen ubi sin Regjerings Begyndelse tog alle Kirkenes Indkomster bort, saa at han alene lod blive saa meget tilbage, som behøvedes til Brød og Vin.

For disse og andre Ting maatte *Madam Sigbrit* dagligen høre ilde, saasom man tilskrev hendes Raad Alt, hvad som ondt og voldsomt var; dog tilstaaer *Hvitfeld*, at hun dette Aar var Stifter til en god Forordning, som Kongen lod udgaae angaaende

Kjøbenhavns Skolebørn, nemlig, at ingen maatte antages udi Skolen, med mindre han selv kunde kjøbe sin Kost, paa det at Byen ikke skulde fyldes med latinske og græske Diggere. Disse Skolebørn havde tilforn en særdeles Klædebragt, nemlig en Kaabe, som var aaben paa den ene Side, saa det er troligt, at deslige Kaaber intet behageligt Syn have været for Kjøbenhavns Borgere paa Gaderne, thi saa mange Kaaber, saa mange Stoddere. Johan Svaningius ^{u)} er herudi ikke enig med Zvitfeld, at denne Sædvanes Afskaffelse var nyttig, men raaber heftigen udi den Henseende mod Sigbrit. Hans Ord ere disse: Det var fra Christendommens første Begyndelse antaget udi Danmark, at fattige Skolebørn var tilladt at betle paa Gaden. Saadanne Skolebørn, før end de antoges i Skolerne, bleve først examinerede af Skolemesterne, om de havde Naturalier til boglige Kunster, og, hvis det ikke befandtes, bleve de satte til Haandværker. De, som bleve antagne, maatte alle bære Kapper, hvilke skjulede det hele Legeme, undtagen den højre Arm, som var fri; paa Hovedet havde de en Kabuts med en Svands, som hang ned ad Nakken, og vidner Autor, at udi hans Skolegang Saadant endda var brugeligt. Madam Sigbrit holdt for, at disse Kapper tjente til intet andet end at skjule Tyvekoster med, og

der=

u) Svaning. Christ. 2. Lib. 2. Cap. 8.

derfor gav Kongen det Raad, at han skulde drive ud af Staden alle disse suspecte Kappedragere, og tilligemed forordne, at Ingen maatte antages udi Skolerne, uden han selv kunde kjøbe sin Kost. Dette Forbud regner Autor som en stor Ugudelighed, og siger, at Guds Hevn derudover fulgte paa. Men det er troligt, at hun herudi ikke havde Uret, og at hun af Erfarenhed havde mærket, at disse faabede Skolebrenge brugte deres høje Arme til andet end at imodtage Almisser. I det ringeste var det uanstændigt, at i en kongelig Residentsstad Skolebørnene skulde saaledes omløbe og incommodere Folk. Men Alt, hvad denne Kvinde gjorde, blev lastet. Hendes Raadgiver herudi, saavel som i andet, var Mag. Dietrik Slaghæk, som for nogen Tid siden ved hendes Recommendation var kommen i Kongens Tjeneste.

Samme Dietrik eller Theodorus Slaghæk var en Nederländer af Fødsel og Sigbrits Paarende x), hvilket giver tilkjende, at han ikke maa have været af nederlandsk Udel, efterdi hun havde været Ublekone i Amsterdam. Zvitfeld vidner udi Christian den Andens Historie, at han i Begyndelsen var en Barbeersvend, og er han ikke den første Barbeer, der har gjort saa store Spring i Verden. Hvad han ellers var, da han kom til Danmark, item,

naar

x) Chron. Archiep. Lund.

naar han kom i Kongens Tjeneste, derom taler Historien intet; det seer man alene, at han har havt et forslaget Hoved, og har især vidst at lempe sig efter Kongens Humeur, hvorved han insinuerede sig saaledes, at han er bleven ophøjet fra en Ure til en anden, saa at han omsider og Madam Sigbrit havde deelt Rigets Sager imellem dem, hvorudover han ogsaa blev almindeligen hadet over det hele Land. Han var af Naturen dristig, haard og violent, og beskyldes for at have givet Kongen de allerfarligste Anslag. Men hans haarde Regimente bragte ham omsider til Retterstedet, og at lide en haanlig Død, saa at hans Levnet er et særdeles Exempel paa Guds Straf og Lyffens Ubestandighed. Om hans Regjering og Endeligt skal tales videre siden.

Det kongelige danske Hof fik ellers Sorg dette Aar formedelst Keiser Maximiliani Død, skjøndt samme Død bragte det kongelige Hus i end mere Anseelse, eftersom hans Sønnesøn Carolus, Kongens Svoger, noget derefter blev romersk Keiser. Der bøde ellers paa samme Tid en mærkelig Mand udi Danmark, nemlig Erkebisp Birger af Lund y). Samme Mand var fød udi en liden By i Nørre-Hal- land, kaldet Lindbjerg. Hans Fader var en Degn af ringe Herkomst; men for at vise, at han ikke skammede sig ved sin Herkomst, førte han en Lind udi sit

Baa-

y) Vid. Manuscript. Skibyense.

Baaben. Han var liden af Væxt, men havde et stort Hjerte, og derhos et skjont Hoved. Han blev først Præst udi Kallundborg; derefter Dronning Dorotheæ Cancellær, siden Archidiaconus udi Roeskilde, og endeligen 1497 2) Erkebisp udi Lund. Han overgik udi Pragt og Stads alle sine Formænd; thi han reed dagligen ud, gelejdet af 130 Mænd. Den Lind, som han førte i sit Baaben, bragte ham udi Trætte med Hr. Henrik Krummedige, Rigets Raad, thi, som de Krummedigers Baaben ellers var en Lind, vilde de ikke lide, at en Mand af saa ringe Herkomst skulde føre saa højt adeligt Baaben. Da han derfor blev tiltalt, gjorde han en gudelig og geistlig Forklaring over sin Lind, og viste, at den ingen Overensstemmelse havde med de Krummedigers Linde. Og befaldt Kongen hans Svar saa vel, at Ingen torde mere tiltale ham derfor. Efter hans Død havde Erkefædet til Lund særdeles Gata, saasom det udi en kort Tid havde 5 Erkebisper, hvilke vare alle

2) Vid. Chron. Archiep. Lund, hvor alle de Data, som henhøre til samme Erkebispes Historie, ere tværtimod dem, som Svitsfeld sætter udi Kongernes Krønike; thi udi Kongernes Krønike siger han, at Birger blev Erkebisp 1494 den 4 Juli, og at han sad udi 12 Aar, men udi Biske-Krøniken, at han blev Erkebisp 1497 den 7 Juni, og sad udi 22 Aar, hvilket sidste er rigtigst.

alle udvalgte, men ingen confirmeret af Paven. Lunde-Capitul udvalgte vel strax efter hans Død Magister Hage Sparre, men Kongen casserede hans Valg, og formaaede Capitulatet at skride til en ny Election, og at udvælge hans Secretair Mag. Jørgen Skodsborg. Hvilken Election gik ogsaa for sig Aaret derafter.

Dette er ellers det mærkværdigste, som tildrog sig udi det Aar 1519, hvoraf man seer, udi hvad Tilstand Riget var, førend det store svenske Tog gik for sig, nemlig, at udi lang Tid ingen Konge havde regjeret med større Myndighed, og consequenter været udi den Henseende mere udi Stand at fuldføre et stort Forsæt. Derimod var der liben Kjærlighed hos Undersaatterne, besynderlig hos Adelen, hvilke gjorde sig vel færdige til at følge med, men ikke med gode Hjerter, endel formedelst de store Skatter, han af egen Myndighed havde paalagt dem, endel ogsaa, efterdi han betroede Rigets vigtigste Sager til ringe og gemene Folk. Han havde kun ogsaa maadeligen recommanderet sig hos Kjøbmænd ved Myntens Forandring, thi han lod slaae et Slags Mynt, kaldet Klipping, som var lidt bedre end Kobber, hvorfor han ogsaa fik det Tilnavn af Kong Klipping. Derover gjorde Lector Paulus Elie en Satire paa Vers, som, Hvitfeld vidner, var i Folks Hænder indtil hans Tid. Det er ellers Skæde, at han ikke har

anført samme Satire, for at give Prøve paa de Tidens danske Poesie.

Nu skriver jeg til det store Aar 1520, som er det mærkeligste ikke alene udi denne Konges Levnet, men endog udi de nordiske Rigers hele Historie. Vi see herudi formidable Krigshære bragte paa Venene, store Feltslag holdne, en kongelig Residentsstad svømme i Blod, Sverrigs Reduction, Rigerens Forening, og tilligemed Grundvold lagt til det nordiske Monarchies Fald og Kongens Landsflygtighed. Saa at det Aar fortjener derfor en særdeles Epoche og Tidsregning udi den danske Historie. Disse store og forfærdelige Hændelser, som have givet Skribentere Materie til Poemata Declamationer og Tragoedier, vil jeg her med en historisk Oprigtighed, og med min sædvanlige Upartiskhed beskrive. Man sees, at det har været Christian den Andens Forsæt fra hans Regjerings Begyndelse at bringe Sverrig til Lydighed igjen, og at han i den Henseende haver bestyrket sig med saa mange fremmede Alliancer; saa at han har opholdt Executionen i saa mange Aar, alene for at agere med des større Eftertryk; thi de Fiendtligheder, som de forrige Aar vare søvede, vare ikke saa meget Krig, som Præludier til det store Tog, han havde isinde, eller rettere, at holde en Balance mellem de stridige Factioner i Sverrig, og at hindre, at Erkebispens af Upsal og hans Anhang ikke skulde rent undergaae.

Før.

Førend jeg træder til Krigs-Operationerne, vil jeg melde noget om de store Tilberedelser, som skee baade forrige Aar, og i Begyndelsen af dette. Jeg har tilforn meldet om de store Skatte, som alle Under- saatterne i den Henseende bleve paalagte, og hvilke maa have beløbet sig til anseelige Summer. Disse samme bleve ikke lidet formerede ved det Greb, Kon- gen gjorde udi den pavelige Legats Financer; thi, hvis saa er, som Skribentere foregive, at Arcem- boldus havde samlet en Million Ducater af Indul- genker, og Kongen deraf bemægtigede sig den halve Del, saa maa ved den Lejlighed 500,000 Ducater være bragte ind udi det kongelige Skatkammer. En- deligen seer man, at den saa ofte krævede Brudeffat, som var accorderet med Dronning Elisabeth, paa samme Tid blev betalt. Denne Brudeffat blev af- lagt udi 3 Terminer; den første Termin bragte Ma- gister Jørgen Skodborg fra Antwerpen; den an- den blev bragt til Skibs ved Tille Gisser og Her- man Hvid, Sigbrits Broder, og den 3die Ter- min bragte atter samme Jørgen Skodborg og An- tonius a Mez. Disse mange Penge satte Kongen istand at bringe store Krigshære paa Venene; han hvervede strax 4000 Landsknægte udi Tydskland, an- tog ogsaa en Hob Folk udi Preusen med Kong Si- gismundi Tilladelse, og bleve samme Folk anførte af Hr. Sigismund von Sychen. Han lod ogsaa

affærdige tvende Gesandtere til Fransiscum den Første a) af Frankrig, for at anholde om Undsætning fra det franske Hof. Disse Gesandter vare oftomtaltte Magister Jørgen Skodborg, og Magister Philippus Pratensis, en Romer af Fødsel. De fik Audience til St. Germain, hvor de fremførte deres Begjering, og bekomme Svar af Kongen meget zirligen paa Latin, hvilken overlod til Danmark 2000 Fodfolk under Anførsel af Gaston de Breze b), Herte til Fouquarmont, og havde han igjen under sig Baron de Gondrin, og de Capitainer Saint Blimond c), Prefou og la Lande, som vare de bedste Officiers af de franske Tropper. Disse Følte førte med sig 6 Cartover, som kaldtes smaa Cartover, hvoraf Svitsfeld vidner endda nogle at have vært forvarede her udi Riget. De bleve førte til Danmark med 16 Skibe, over hvilke commanderede Jacobus de Valle, som havde med sig til Tolk Piter Rønno, en danff Herremand, der længe havde stået i fransk Tjeneste.

Før.

- a) Svitsfeld siger, at det var Ludovicus den Dølte, men han var død nogle Aar tilforn, han kalder ham ogsaa Ludovicum Gibbosum, da dog samme Konge berømmes ikke mindre af hans Vegemsskikkelse end af hans Gindsgaver.
- b) Memoires du Bellay Liv. i.
- c) Svitsfeld kalder ham Sublimont, nævner ogsaa de Andre urigtigen.

Foruden ovenmeldte fremmede Dropper indfandt sig ogsaa en stor Hob Skotter. Paa hvilke Conditioner de komme hid ind, og hvor stort deres Tal var, finder jeg ikke. Skotterne vare paa de Tider agtede og duelige Krigsmænd, saa at ingen uden de tydske Landsknægte og Sveikerne kunde lignedes med dem udi Krigsdiscipline, hvilket forarsagede, at der var Jaloufie mellem disse Folk, og synes samme Jaloufie at have været Uarsag til den Uenighed, som brød løs udi Kjøbenhavn mellem Skotterne og Landsknægtene, nyligen før det svenske Tog skede. Paa det Sted, hvor Kjøbenhavns Trivial-Skole blev siden bygget, boede da en Pastetbager, som holdt Vertshus for Fremmede, og besynderligen for Skotter. Udenfor samme Pastetbagers Huus samlede nogle tydske Landsknægte sig, og fordrede Skotterne ud. Men disse, saasom de mærkede, at de Tydske vare dem for mandstærke, holdte sig inde. Herudover satte de Tydske Ild paa Huset; Skotterne da, for ikke at blive indebrændte, kløve op paa Taget, og deraf væltede Stene ned paa de Tydske; men, da Ilden kom dem for nær, maatte de forløbe, og bleve mestendeels ihjelslagne, og lod man siden kaste alle de døde Legemer ned udi en Grav paa Kirkegaarden. De Tydske bemægtigede sig derpaa Amagertorv, løbe allevegne om for at oplede Skotterne, og ihjelsloge alle dem, som de kunde overkomme. Da Kongen fik

Tibender om dette Oprør, lod han udsikke en Herold fra Slottet for at lade dem under Livsstraf tilkjendes give, at de skulde holde op, og hver begive sig til sit Herberge igjen. Men de agtede ikkun søje slige Trudsseler, hvorudover Herolden begav sig til Slottet igjen, og lod Kongen vide, at der vilde andre Midler til at bæmpe dette Oprør. Kongen begav sig derpaa til Hest af Slottet, gelejdet af Rigets Marsk og tvende Raadsherrer. Da han kom til Amagertorv, saae han, hvorledes de Tydske og Skotterne forfulgte hinanden fra en Gade i en anden, og, som han holdt paa Torvet, kom en Skot, som en Tydske forfulgte, ham imøde, gav sig under Kongens Hest, og begjærede hans Beskyttelse. Men den Tydske havde ingen Undseelse for Kongens høje Person, løb til udi sit Kaseri, og stak Skotten ihjel under Kongens Hest. Derpaa red Kongen fortørnet tilbage til Slottet igjen, og gav Befaling til Profossen, da denne Tumult sagtede sig, at gribe den Landsknægt, som udi hans Nærværelse havde begaaet dette Mord. Den samme blev rettet om Natten, og hans Legeme blev fastet død paa Gaden, hvilket jog Frygt i de Andre, saa at de siden bleve stille.

Foruden de mange fremmede Tropper, som Kongen antog i Tjeneste, bragte han og Kiernen af Rigets Folk paa Benene. Hans Farbroder Hertug Svidrik af Slesvig-Holsten fikkede ham ogsaa en

Hob Folk til Undsætning. Sa der gik saadant stort Rygte af dette Tog, at adskillige anseelige Krigsmænd kom fra fremmede Lande for at bivaane det samme, og at signalisere sig udi en Krig, hvortil Alle aabnede Døren. Blant dem var Iver Lunge, som længe og havde fulgt Krigen udi Tyskland, Frankrige, og Burgundien, item en anseelig nederlandsk Herremand ved Navn Jørgen Teknagel, hvilken ogsaa havde været længe øvet udi Krig, og var agtet for en stor Helt. Begge disse Herrer søgte om een Post udi den kongelige Krigshær; begge betraakte sig paa deres Meriter, og den Ene vilde ikke give den Anden noget efter. Hvorudover Kongen beføl, at de skulde prøve Styrke udi en Caroussel, saa at, hvo som der holdt sig best, skulde erholde den Post, som de trættede om. De lode sig der begge indfinde. Iver Lunge stak da Teknagel udi Hjelmen lige for Djet med saadan Force, at Landsen gik istykker, og den ene Ende deraf blev siddende udi Hjelmen. Derpaa blev Hesten løbsk, rendte med Rytteren mod en Mur, og stødte den afbrudte Landse længer ind udi Hovedet, saa at Teknagel faldt død ned til Jorden. Iver Lunge levede selv ikke længe derefter, men druknede paa Isen, da han skulde rejse fra Skaane til Kjøbenhavn.

Slige Præparatorier bleve da gjorte tillands. Kongen forsømmede ej heller at bringe tilveje en pro-

portioneret Flaade; foruden hans egne Skibe, som han selv havde, og som Provincerne pro quota udstyrede, lod han ogsaa efter Rigets gamle Sædvane anholde adskillige fremmede Skibe, thi det har været her i Riget ligesaadan bestandig Ret, som det saakaldte Wildfangiatus udi Pfalz. Saa at derfor Høllændere og Engelske havde Ursag at tage sig vare for den østersøiske Handel udi Krigstider; thi, endskjøndt man gav Skibene siden tilbage, og betalede Skibsfolkene for Umagen, saa var det ikke Kjøbmænds Lejlighed at lade deres Handel standse, og se deres Skibe, istedenfor med en Korn-Ladning, at komme igjennemborede og broderede med Rugler tilbage. Jeg finder, at Kongen dog anholdt fire engelske Skibe udi Sundet, og en Hov høllandiske Skibe; han bemægtigede sig ogsaa nogle vendiske Skibe under Prætext, at de førte svenske Vare. Dog, som han vel vidste, hvor højt angelegent de vendiske Stæders Venfkab var ham til denne Krig, betjenede han sig af sin Farbroders Hertug Frideriks Underhandling, og sluttede et Forlig med de Lybske, udi hvis Kraft han forbandt sig at give de borttagne Skibe tilbage; de Lybske derimod lovede at være Kongen til Tjeneste, og forbunde sig et helt Aar ingen Tilførsel at gjøre de Svenske. Dog skulde dem ikke formenes at handle paa Danskig, Riga og Reval. Efterat alle disse Tilberedelser saaledes vare gjorte, og intet fattedes til

saa

Saa stort Forsæts Udførsel, lod Kongen publicere et Manifest af saadant Indhold: Dronning Margareta havde forenet de tre Riger Danmark, Norge og Sverrig med samtlige Rigers Raads Billie og Samtykke. Saadan Forening var svoren og beseglet til Calmar; efter dette Forbund have de Svenske antaget til Konge hendes Søstersøn Erik af Pommern, efter ham Christopher af Bajern. Men efter den sidste Konges Død undslog de sig fra Foreningen, og antog en egen Konge. Men Kong Christian, den første af den oldenborgske Stamme, bragte dem til at fornye det calmarske Forbund igjen, og at hylde og krone ham til Sverrigs Konge. Ham fulde de dog siden atter fra, og søgte med Mågt at hindre hans Ret, saalænge han levede; saa at hans Søn og Succesor Kong Hans maatte gribe til Sværdet for at erholde sin Ret. Han havde ogsaa den Lykke, at han med en sejerrig Hånd aabnede sig Vej til den svenske Throne, saa at de Svenske ikke alene antog ham, men endogsaa hylde hans Søn Hertug Christian. Men de fulde siden fra igjen, og fremturede i deres Rebellion, saalænge Kong Hans levede. Hans Succesor, den nu regjerende Konge, havde anvendt al Møje paa at bringe dem til Lydighed igjen, men forgjæves; thi de have ikke alene bestandigen nægtet ham hans Ret, men endogsaa handlet ilde med

Erkebispfen af Upsal, **Gustav Trolle** d), fordi han ikke vilde holde med dem udi deres Oprør. Bemeldte Erkebisp, **Gustav Trolle**, havde klaget over den Uret, som ham var vederfaaren, for Paven, hvilken derudover havde sat Sverrig udi Kirkens Band, og bestikket Kong **Christian** til Executorem af det pavelige Decret. Dette var Indholden af **Christiani 2** Manifest imod Sverrig, hvilket, hvor betydeligt det end kunde være, vilde ingen Virkning have haft, hvis det ikke havde været gelejdet med en Hob Godfolk og Ryttere, som stode færdige og bevæbnede for at vise, at det denne gang var Kongens ramme Alvor.

Den 5te Februari 1520 rykkede den kongelige Krigshær op fra Helsingborg, og under Anførsel af **Hr. Otto Krumpen** faldt ind udi Vester-Gothland udi den haardeste Winter, da alle Søer vare tilfroene, **Steen Sture**, som imidlertid ikke havde ligget stille, gik dem imøde. Han havde ladet bryde Isen ved Bogesund, og havde ladet besætte Braadene med meget Folk, men, da han stod i Spidsen af sin Krigsmagt paa Isen, blev han skudt af en Kugle igjennem Laaret, hvoraf de Svenske bleve forstrækkede, og toge Flugten, hvorudover de Danske avancerede
over

d) *Cypræus Annal. Slesv. 405.* kalder ham en retfæst og ærlig Bisp: *syncerum & integerrimum Præsulem*, men giver ved saadant Bidsnesbyrd kun en fløi Ibe om sig selv.

over Tyveden, skjøndt ikke uden Besværligheder, thi de Svenske betjenede sig af Isbraadene istedenfor Skandsen, og blev for saadan Skandse slagen den franske Anfører Jacobus de Valle. Den franske Historie siger, at de Francke da mistede den Halvdel af deres Folk tilligemed St. Blimont e), efterdi de bleve forladte af de Danske. Men vore Historier melde intet derom. Der synes ej heller paa den Tid at kunde have været skeet saadant Nederlag, saa at det er troligt, at de franske Skribentere have gjort saa meget deraf, for at udblæse deres Landsmænds Tapperhed, ligesom de holdt Stand imod Fienden alene, og har især Monsr. Varillas her efter Sædvane ladet see sin prægtige Betsalenhed f). Den danske Historie siger alene, at de efter nogen Forlis for Iskandsen bleve ledsagede omkring Braadene, og siden uden Hinder marcherede lige mod Upland, hvor de lode opslaae de pavelige Band-Breve paa alle Kirke-Dørre mod Steen Sture og hans Anhang, tilfagde derimod alle dem Sikkerhed, som vilde overgive sig til Kongen. Steen Sture var imidlertid bragt til Strengnes, men da man derfra skulde føre ham til Stokholm, døde han paa Vejen, og ved sin Død bragte Sverrig udi en meget forvirret Tilstand, eftersom man intet Hoved mere havde, og Raadet udi

saar

e) Memoires du Bellay. Liv. 1.

f) Varillas hist. de Francois 1.

saadan hast kunde ikke blive enig om en ny Regents Valg. Han havde for sin Død nyligen været bekymret for Erkebisp Gustav, at han aabenbare skulde slaae sig til de Danske, og derved opvække det hele Rige til Grafald, havde derfor skicket ham tvende Mænd til, for at tilbyde ham Venfskab, og stillede da Erkebispfen sig an, som han havde Tilbøjelighed dertil, og sagde blandt andet: Gud forlade dem, som har stiftet Uvillie imellem mig og min Blodsforvandt. Men denne gode Prælat skjød ikke gjerne, hvor han sigtede, thi hvor meget han elskede Sture, viser efterfølgende Historie.

Efter Stures Død samlede de svenske Herrer sig udi Upland nu paa et, nu paa et andet Sted, for at raadslaae, hvilke Midler de udi saadan Tilstand skulde tage, men de kunde ikke komme til nogen Slutning, eftersom de ingen Ansører havde. Hr. Thure Johanson tog sig vel Rigets Administration an, men han var intet agtet: Forvirrelsen tog saaledes mere og mere til, og, endskjøndt Fru Christine, Steen Stures Enke, formanede dem indstændigen at forene sig, og gjøre Fienden Modstand, var dog altsammen forgjeves, thi den Ene vilde hid og den Anden did, og Ingen turde tage sig Commando paa. Efter megen Vankelmødighed og lang Disput bleve de omsider saaledes forenede, at de skulde møde de Danske ved Stregnæs, hvor der lode sig ind,

indfinde mange tusinde baade af Adels, Borgere og Bønder. De Danske, som paa samme Tid vare udi Westeraas, da de finge Kundskab derom, marcherede lige mod Stregnæs, hvilket formerede de Svenskes Forfækkelse saaledes, at de besluttede at handle om Forlig. Biskop Mathias af Stregnæs skrev derfor den danske General Otto Krumpen til, og begjerede frit Lejde, hvilket, da han havde faaet, begav han sig til den danske Lejr, og blev da efter nogen Samtale gjort saadan Forening, at de Svenske skulde have elleve Dage til at betænke sig, og skulde imidlertid ophøre alleslags Mord og Brand, skjøndt andet Fiendtligt derved Ingen blev formenet.

Strax derpaa blev Adelen forskreven til Upsal, hvorhen Gustav Trolle ogsaa begav sig, efterat han havde antaget Erkebiskopdommet igjen, som han tilforn havde været tvungen til at forlade, og er der ingen Tvivl paa, at han jo havde meget at sige og alene førte Ordet paa samme Mode; han tilligemed to Biskopper og syv Rigs-Raad raadsloge da over Rigsgets Sager, og hvad som var sikkerst at gribe til udi saadan forvirret Tilstand, og endelig fandt forgodt at lade den danske General Otto Krumpen, som med nogle andre kongelige Betjenter var nærværende, sige, at man fandt forgodt at antage Kong Christian. Og, saasom de danske Krigs-Officere da forsikrede dem, at deres Privilegier og Friheder skulde blive

blive dem ubeskaarne, alt, hvad forhen passeret var, skulde blive forglemt, og at Kongen med aabne Breve saadant skulde bekræfte, saa affærdigede det til Upsal forsamlede Raad, eller rettere **Gustav Trolle**, som var Sjælen derudi, strax Breve til alle de andre Sverrigs Stænder, item til Stockholm og Fru **Christina Gyldenstjerne**, **Steen Stures** Efterleverste, at de skulde beqvemme sig til denne Slutning, og truede dem med Straf og Forfølgelse, som satte sig derimod. Men de Andre vilde ikke beqvemme sig dertil, ej heller lade sig indfinde til Modet, hvorhen de vare inviterede, hvorudover de Nærværende ginge videre frem, og, efterat Hr. **Otto Krumpen** havde viset dem Kongens Brev, og sin Fuldmagt fra Kongen, at forsikre dem om hvad, som tilsagt var, blev det en afgjort Sag, at Kongen skulde antages udi Sverrig. Derpaa udstedede Kongen Confirmations-Breve over det hele Rige paa alt det, som hans høje Officeers paa Modet udi Upland havde lovet, saa at aldrig paa eengang saad mange Breve ere udstedte.

Fru **Christine** blev imidlertid ved sit Forsæt, og gjorde al mulig Anstalt til Stockholms Forsvar, hvorudover de Danske saavelsom de Svenske af det kongelige Parti besluttede at lade nogle Folk rykke mod Hovedstaden, for at see, om Fru **Christine** vilde holde Stand, og for at søge Lejlighed til Samtale. Erkebisp **Gustav** skikkede da Mag. **Henrik Sledrom**,

og Bisp Mathias af Stregnæs skikkede sin Cancellier Mag. Oluf Pedersen, som har skrevet den svenske Historie, til Stockholm, for at tale med Fru Christine. Men de kunde ikke komme ind udi Staden, efterdi Broen var optrukken; dog lovede en af Stadens Raadmænd at bringe deres Brevde frem til Regentinden, og at skaffe dem Svar; mens de stode og oppebiede Svar, begyndte Magnus Green at sige paa dem fra Hellig-Gejstes-Holm, hvorudover de holdte det ikke raadeligt at bide længer, men tog Vejen tilbage, berettende de Andre, hvorledes til var gaaet. Man maatte derfor være betænkt paa andre Midler, og at bruge Sværdet. De Svenske saavel af Udel som Bønder, der ikke vilde rette sig efter det Fordrag, som var gjort til Upsal, søgte paa et andet Sted at overrumple de Danske. Der blev paa samme Tid bragt en Hob Folk paa Benene udi Westeraas, hvilke tvunge de der liggende kongelige Tropper at give sig paa Vejen til Upland for at conjungere sig med de Andre. Men de svenske Bønder overrumplede dem uforvarende ved Ballandsaas, hvor der blev holden en Drefning med stor Skade paa begge Sider. Enlige saadan Opstand blev ogsaa gjort udi Upland, hvor Styrken af den kongelige Krigsmagt laae, og blev der igjen holdet et Feltslag ved Upsal, hvorudi Bønderne tilføjede de Kongelige stor Skade, efterdi de sidste formedelst Slud og Sne, som paa samme

Tid faldt ind, ikke kunde bruge deres Skud = Gevær. Men, som de ingen Orden førte, bleve de siden adspredte og slagne, og siges der da, at være omkomne over 10000 Bønder. En skreven Historie over Peder Skrams Liv og Levnet melder, at den danske Feltherre Otto Krumpen blev udi Slaget skudt med to Pile, hvoraf sees, at Pile var endda i Brug. Samme Historie g) melder ogsaa, at Nogens Gyldestjerne, som førte Hoved-Banneret, var falden i nogle Svenskes Hænder, men at han igjen blev befriet ved Peder Skram, som da var Henrik Gises Page.

Efter dette Nederlag faldt En efter en Anden fra det sturiske Parti. Biskop Matthias af Stregnes havde ogsaa rejst alle vegne om i Landet, og ladet Almuen hylde Kong Christian. Hvorved Kongen ellers havde insinueret sig hos denne Prælat, er ikke vitterligt. Man sees alene, at ingen af de Svenske arbeidede mere for den kongelige Interesse. Efterat Sagen var bragt saavidt, kom Kongen selv med en Krigsflaade for Stockholm. Der mødte hans Folk ham, som laae ved Upsal, saa at Stockholm derudover blev belejret paa alle Sider. Erkebisp Gustav, Bisp Matthias og Andre af Kongens Parti, lode sig og der strax indfinde, og fornyede da Kongen edeligen igjen, hvad som tilforn lovet var om Sverrigs Fri-

g) Vita & res gest. Petr. Skram. Manuscr. Bibl. D.

Friheder og Privilegier. Kongen selv kaldte nogle Bønder til sig fra Upland, og ved Biskop Matthias og Gemming Gad lod dem gjøre samme Forsikringer. Og, da de rejsede hjem igjen, gav han enhver Bønde en halv Tønde Salt, hvilket gjorde mere Virkning end Biskop Matthias Betsalenhed, thi man seer, at de forrige Konger ogsaa ikke uden Nytte have betjent sig af Salts Uddeling, hvoraf man kan slutte, at intet har været de uplandske Bønder mere behageligt, saasom det var Vare, som de mest trængde til. Ikke desmindre vare dog mange anseelige Mænd endda tilbage, som holdte Stures Parti, og ophidsede Bønderne imod Kongen. Blant dem var den farligste Magnus Joensen, som huserede ilde ved Stregneå og Besteråas, hvorudover Kongen affærdigede en Hob Jagter didhen, hvilke bestormede og indtog Besteråas Slot og førte Magnus Joensen fangen til Lejren for Stockholm. Dette uanseet, forsvarede dog Fru Christine Staden med stor Bestandighed. Staden var ogsaa vel forsynet med Proviant, ja langt bedre end den kongelige Lejr, hvor et og andet begyndte at fattes. Vinteren var ogsaa forhaanden, som truede med større Ulejligheder, hvorudover Kongen anvendte alle mulige optænkkelige Midler paa at blive Mester over Staden, førend Vinteren kom ham paa Halsen; ja, da han saae, de Belejrede, uanseet Trusel og Løfter, at fremture i deres Haardnakkenhed,

hed, blev han saa utaalmodig, at han forbandede dem, som havde raadet ham til dette Tog. Endelig raadebe Nogle ham at betjene sig af de svenske Herrens Underhandling, som vare udi Lejren, og havde en stor Del af deres Benner udi Staden. De Fornemmeste, som dertil bleve brugte, vare oftbemeldte Bisp Matthias, Hemming Gad, Erik Rønning og Andre, hvilke talede saalænge for Adelen i Stockholm, at de omsider lode sig finde tilbøjelige til Stadens Overgivelse. Borgerne derimod vilde af ingen Capitulation vide at sige, helst som de ingen Mangel havde paa Proviant. Men, som de Fornemmeste i Staden vare faldne paa fredelige Tanker, maatte Almuen omsider ogsaa beqvemme sig dertil.

Efterat der nogle Dage var blevet forhandlet om Stadens Overgivelse, lod Fru Christine med de Fornemmeste i Staden, nemlig Benigt Arendsen, Magnus Green, Mikkel Nielsen og Erik Kruse, samt Borgemeester og Raad, og den hele Almue tilkjendegive, at de vilde overgive Staden og Slottet med de Vilkaar, at dem skulde uryggeligen holdes alt, hvad som var lovet til Upsal, hvilket Kongen ogsaa lovede, og derforuden gav saa gode Ord, at han sagde sig ikke at vilde være deres Konge alene, men ogsaa deres Fader. Derpaa blev Capitulationen forfattet med de Vilkaar, at det upsalske Fordrag skulde staae ved Magt, hvad som passeret var,

var, skulde forglemmes, Fangerne skulde gives tilbage paa begge Sider, og Fru Christine skulde nyde hendes Frihed og Guds ubeskaaret. Da Alting saaledes var bestilt, udgav Fru Christine med de andre svenske Befalingsmænd et Brev om Stadens og Slottets Overgivelse, og Forsikring om deres Troskab h).

Anstalt blev da strax gjort til Kongens Indtog, hvilket skede udi September i) saaledes: Borgerne ginge først ud paa Sndermalmen, og overleverede Kongen Stadens Nøgle, hvorpaa Indtoget skede med tusende Ryttere og tusende Fodfolk. Han blev med stor Stads bragt først til Stadens Kirke, siden til Slottet, og endeligen til en fornemme Herres Palads, hvor han blev inviteret til Gæst. Derpaa lod han beramme en Tid til sin Koning, og inviterede Stænderne at møde til Stockholm den 4 October; og, som Finland endda ikke var gaaen ham tilhaande, skikkede han Gemming Gad hidhen med nogle Tropper for at indtage Viborg, Åbo og Raseborg. Endel af Soldaterne takkede han af, de An-

dre

h) Literæ *Christinæ* die Mercurii post fest. Nativit. Mari 1520. pag. 1150.

i) Svitfeld siger den 10 November eller Mortens-Aften; hvilket ikke kan være, efterdi det stokholmske Blodbad skede udi samme Maaned, efterat Kongen havde gjort en Rejse til Danmark, og var kommen tilbage igjen.

dre forlagde han udi Landet, for at beskytte sine Con-
queter, og, efter saavel forrettet Sag, som en
stor Sejerherre sejlede til Danmark, lovende at kom-
me tilbage til den bestemte Tid for Kroningen.

Førend jeg skrider til hans Kroning og til den
derpaa fulgte bekjendte Tragoedie, vil jeg melde lidt
om andre Sager, som tildrog sig dette Aar udi Dan-
mark, saavel udi Kongens Fraværelse, som ved hans
Tilbagekomst. Medens Kongen var udi Sverrig,
forestod Dronning Elisabeth Regjeringen ikke uden
Besværligheder, thi de Lybske, betjenende sig af Kon-
gens Fraværelse, anholdte om fri Selskabs paa Sver-
rig, og det med saadan Hidstighed, at Dronningen
maatte accordere dem saadan Frihed paa to Maane-
der, inden hvilken Tid hun haabede at see sin Herre
igjen. Det Brev, som hun gav de Lybske derpaa,
blev forseglet med Kongens Segl, som var hende be-
troet; men Rigets Raad, eftersom de vidste, at Lyb-
bekkerne nyligen tilforn havde forbundet dem ikke at
sejle paa Sverrig, og frygtede, at Kongen vilde tage
det ilde op, turde ikke underskrive Brevet, førend
Dronningen maatte forbinde sig til at holde dem ska-
besløse. Hun skikkede derfor Bud til Kongen for at
undskylde saadan Gjerning. Man skulde vel ikke ha-
ve ventet uden hans Brede og Fortrydelse derover;
men, som han selv paa samme Tid havde Proviant
nødig til sin Lejer, skikkede han Magister Dieterik
Slag

Slagheck til Lybek for at confirmere det Fordrag, Dronningen havde sluttet i hans Graværelse, med de Vilkaar, at de skulde gjøre ham Tilførsel af Proviant udi hans Lejr, hvilket ogsaa skede, saa at Alting derover faldt vel ud.

Efter hans Tilbagekomst affærdigede han Bud og Breve til fremmede Potentater, for at erkjendige dem om den Lykke og Fremgang han havde haft i Sverrig. Og som nogle Aar tilforne Lutherus havde begyndt at reformere Religionen udi Tydskland, og han havde fornummet, hvad Forandring hans Morbroder Churførsten af Sachsen k) havde gjort udi sine Lande, i det han havde forladt Pavedømmet og reduceret det geistlige Gods, fik han Lyst til at forsøge det samme her i Riget, helst efterdi adskillige af Indbyggerne havde allerede faaet Smag paa Lutheri Lærdom. Han begjerede derefter af hans Morbroder, at han vilde stikke ham en lærd Mand, der kunde forklare samme Lærdom i Riget, paa det at disse nordiske Folk ogsaa kunde faae nogen Oplysning udi Guds Ord. Han efterkom hans Begjering, og stikkede hid ind en vel studeret Mand, nemlig Mag. Martinum fra Wittenberg, hvilken han tillod alle Søndage og hellige Dage om Eftermiddagen at prædike

k) Svitsfeld siger hans Morbrødre Churførsterne af Sachsen, ligesom der kunde være to sachsiske Churførster tillige.

dike udi Nicolai Kirke. Men, at hans Lærdom ingen synderlig Fremgang havde, var at tilskrive samme Mands flette Exterieur, efterdi han havde underlige Gebærder paa Prædikestolen; thi Gejstligheden, som fandt ikke deres Regning ved Reformationen, tog deraf Anledning at gjøre hans Prædikener latterlige for Almuen, og lejede Canonici og Vicarier til Bor-
Frue-Kirke en fattig Dreng til at løbe om og efterabe samme Mag. Martinum, og, som samme Dreng mesterligen saadant kunde gjøre, blev han indbudet udi alle Samkvemme for at divertere Folk dermed, og blev han gemeentligen den Anden til Spot kaldet Mester Morten. Hvad videre ellers blev foretaget udi Religions-Sager, vil jeg gjemme til et andet Sted, hvor Reformationens-Historien paa engang efter Orden kan anføres.

Medens Kongen gjorde sig færdig til den anden svenske Rejse for at blive kronet i Sverrig, blev der udsprede en af St. Birgittes Prophetier om den sjette Konge, som skulde fordrives af sine Lande. Sjørend jeg taler om samme Prophetie, og giver min Betænkning derover, vil jeg melde lidt om Prophetinden selv. Den hellige Birgitta var en svensk Dame, fød 1302 af høj Extraction, hendes Husbond var Ulff Gunarson, Sverrigs Riges Raad. Den samme døde 1344, og levede hun i Enkestand efter hans Død 30 Aar. Hun roses besynderligen deraf.

deraf, at hun i hendes Egestand ingen legemlig Omgængelse havde med hendes Mand, efterat hun havde avlet med ham fire Sønner og fire Døttre, skjøndt man kan sige, at en Kone efter otte Barsels-Senge kunde nok blive kjed af at faae flere Børn. Hendes Husbond Ulf gjorde af Andagt med hende en Rejse til St. Jacob i Gallicien, og havde begge besluttet ved deres Tilbagekomst at begive sig udi Kloster. Men han døde, førend de kunde fuldbyrde dette Løfte. Birgitte tog efter hans Død meer og meer til udi Hellighed og et strengt Levet, og funde derede 1344 til Badstena et Kloster for 60 Nonner, og for 25 Brødre af St. Augustiner-Orden, og lod samme Kloster kalde Vor-Frofferes-Kloster, hvorvel det gemeenligen førte Navn af Badstena. Derpaa rejsede hun til Rom, for at faae sin Stiftelse confirmeret af Paven, hvilken hun ogsaa erholdt l). Om hendes Spaadom, som hun gjorde i Rom, Pavens angaaende, findes Adskilligt antegnet udi hendes Levnets Historie m). Hun rejsede fra Rom til Neapolis, og siden til Sicilien, og endeligen, da hun var 67 Aar gammel, begav sig med sin Datter Karine til det hellige Land, og efter sin Tilbagekomst til Rom, døde hun sammesteds 1373. Hendes Legeme blev

trans.

l) Bulla Bonif. 9. n. Const. 6.

m) Vita Birg. pag. 414.

transporteret til Sverrig, og begravet udi Badstena Kloster, som hun selv havde stiftet. Hun blev endeligen canoniceret. 1391 n).

Saadan En var denne St. Birgitta, der har efterladt adskillige Spaadomæ, og skrevet en Aabenbarelse-Bog, ligesom Christus skulde have talet med hende o). Blant hendes Prophetier anføres een, som menes at sigte paa sex Konger i Sverrig, og som da udi Christiani 2 Tid begyndte at udsprede i Danmark. Hun siger, at Gud har viset hende fem Konger saaledes:

Den første som et kronet Usen, fordi han ikke skal træde i hans Forfædres gode Fodspor, men blix fortalt og vanæret.

Den anden skal være en umættelig Ulv, hvilken ikke skal forud see sit hastige Fald.

Den tredje skal være en højtflyvende Drn, som skal foragte alle Andre.

Den fjerde en rystende Bæder, som skal sønderstødes af Guds Retfærdighed.

Den femte et slagtet Lam, men ikke uden Besmittelse, hvis Blod skal være Mange til Fald og Fordærvelse.

Efter

n) Missale Lundens. Fol. 184. item Breviarium Lundens. Fol. 349 & Breviarium Nidrosiense pag. 817. in excerpt. Th. Barth.

o) Revelationes Extravag. cap. 78. fol. 177.

Efterat disse fem ere opregnede, siger hun: Nu skal jeg tale om den sjette Konge. Han skal uroliggjøre hele Verden og Havet, og forrigfuld gjøre de Eenfoldige. Stem: udgyde uskyldigt Blod, men han skal forlade Riget, og det skal skee, som siges, at han skal saae Bellyst og høste Sorg og Bedrøvelse. Gjelte skal regjere, og Gamle og Vise skal ikke kunne opdukke. Kerbarhed og Ret skal nedlægges, indtil den kommer, som skal forsoner min Brede, og han skal ikke spare sin Siæl for det som Ret er.

Man har gjort sig stor Umage paa at udfinde disse sex Konger, for at passe den sjette paa Christian 2. Men, hvor megen Umage man har gjort sig med at udelukke virkelige Konger, og istedenfor Christian 1 gjort Engelbrecht Engelbrechtsen til Konge, saa har det dog ikke vilbet slaske sig. Derforuden er at mærke, at, hvis Magnus Smeck skal være den første Konge, som hun taler om, saa kan det ingen Prophetie være, men en Historie, eftersom Prophetinden levede længe efter Kong Magni Smecks Fald, saa at det er underligt, at Gud skulde de aabenbare hende som en tilkommende Ting, det, som allerede var skeet, eller som en skjult Hemmelighed, det, som hun forud vidste, og dagligen kunde faae Underretning om af de svenske Breve. Den syvende Konge, som hun sætter efter den Landsflygtige, kan ej heller være Gustavus 1; thi, som St. Bir

gitte selv var en stor Tilbeder af de romerske Paver, saa kunde hun, efter sit Principium, ikke lægge saadan Berømmelse paa den Konge, som hun forud faae vilde forstyrre Pavens Herredom udi Sverrig. Kort at sige, hvorledes man vridet og vender sig, kan man ikke faae Spaadommen at passe sig paa sex svenske Konger efter hinanden. I det ringeste lagde Kong Christian ikke saadant meget paa Hjertet, thi da en Herremand, Magister Christopher af Ravensberg, underrettede ham om samme Prophetie, og frygtede, at den sigtede paa ham, svarede Kongen: hvad hun har drømt om Natten, det har hun skrevet om Dagen; ja, da Andre visede, at hun udtrykkeligen havde spaaet om hans Landflygtighed, bad han dem se efter, om hun ogsaa intet havde drømt om hans Tilbagekomst p).

Efterat Kongen havde beskicket sine Sager udi Danmark, og Tiden tilstundede, som var berammet til Kroningen udi Sverrig, gjorde han sig færdig til Rejsen. Det er ellers ikke let at fatte, hvi han saa hastig forlod Sverrig, og ikke søgte at lade sig krone, og befæste sin Throne sammesteds, førend han rejste. De danske Historier melde intet om Aarsagen til saadan utidig Rejse, man seer ej heller noget af den Bigtighed, som kunde bevæge ham saa hastigen at sejle til Danmark udi saadanne flidrige Conjunctioner.

Den

p) *Svaning. Christ. 2. lib. 2. cap. 4.*

Den svenske Historie siger vel, at det var for at overlægge med Danmarks Raad, hvorledes han skulde handle med det Bildbrad, som han havde udi Garnet; men det er ikke troligt, at en Herre, der stedse sig efter sit eget Hoved, skulde denne Gang om Vinteren have paataget sig saadan Rejse for at raadføre sig med Mænd, som han ikke gjerne skattede om at spørge tilraads, endskjøndt de vare nærværende, og, hvis end saa var, saa er det ikke troligt, at Rigets Mænd have raadet ham til det store og uhorlige paafulgte Blodbad, og sees af den Uffky, de stedse siden have baaret derfor, at de ingen Del maa have haft udi saadant blodigt Forsæts Fuldbyrkelse. Historien vidner derforuden, at Kongen betjenede sig herudi af Dieterik Slaghefs Raad; saa at det derudover er ikke let at sige, hvorfor Kongen paatog sig denne Rejse til Danmark. Da Alting var tillavet, begav han sig paa Rejsen, og kom betimeligen, nemlig den 30 October, til Stokholm, hvor strax Adelen, samt alle Stændernes og Bøndernes Fuldmægtige lode sig indfinde. Alle-Helgens-Dag lod han paa et Theatro, som var oprettet paa Brunke-Bjerg, ved Jens Beldenack, Bispn af Tjen, holde en Tale til Stænderne, udi hvilken Tale dem blev tilkjendegivet Kongens Ret til Sverrig, og at han, som en svensk Konges Søn, efter Sverrigs Lov var fød til Regimentet. Biskoppen oplæste da det Capitel af Sver-

rigs

rigs Lov, som handler om Successionen med disse Ord: Om Kongen haver en Søn, som til Regimentet er beqvem, da skal han være næst. Endeligen sluttede han sin Tale med at spørge Stænderne, om de ikke tilstode hans Ret, hvortil de alle svarede: Ja! kunde ej heller med Billighed svare andet, skjøndt ikke paa det Fundament af den Artikel i den gamle Lov, efterdi den var ophævet ved den calmariske Constitution, som forandrede jus publicam, og gjorde Sverrig tilligemed Danmark og Norge til Bælg-Rige, saa at det havde været anstændigere for Bisp Beldenack, om han alene havde allegeret Christiani 2. Hylbing i Sverrig i hans Sr. Faders Tid, thi derpaa grundede sig alene Kongens Ret; men da var da saadan Skræk kommen over de Svenske, at de bejaede Alting, og Ingen understod sig til at commentere over Regjeringens Form.

Saaledes blev Kong Christian hylbet til Sverrigs Konge, og Søndagen derefter blev han kronet ind i Stokholms Kirke. Herr Otto Krumpen bar Kronen, Admiral Søren Norby Spiret, Henrik Gise Eblet, og Jørgen Pogwist Sværdet. Han confirmerede da paany alt det, som tilforn var lovet, og derpaa gik til Alteret, og tog Sacramentet. Da Ceremonierne vare til Ende, satte han sig paa en Throne for Alteret, og slog til Riddere Otto Krumpen, Claus Bilde, Niels Lykke, Søren Norby,

nogle andre danske Herrer, hvilket kunde ikke andet end opvække stor Eftertanke hos de Svenske. Men Kongen bekymrede sig ikkun lidt derom, tværtimod, paa det at de skulde vide, at saadant skede ikke af en Hændelse, men af Forsæt, lod han udraabe, at han denne Gang ikke vilde bevise nogen svensk Herre den Ære, efterdi han havde vundet Sverrig med Sværd. Dette var et Signal for de Svenske, hvad de i Fremtiden kunde vente sig, saa at derfor denne Kroningsfest blev bivaanet af dem med bedrøvede Hjerter, dog torde Ingen lade sig mærke med nogen Misfornøjelse, men de stillede sig alle fornøjede an, og søgte ved Smigren og Flatteri at vinde den kongelige Naade. Udi den Henseende havde Raadet tillige forsamlet sig udi Franciscaner-Kloster, og der erklærede Kongen for en Arve-Herre, og Sverrig for et Arve-Rige, hvilket kan sees af det aabne Brev, som de udgave af saadant Indhold nogle Dage for Kroningen.

Vi Gustav af Guds Naade Erkebisp i Upsal, Johannes i Lindkjøbing, Vincents i Skara, Matthias i Strengnæs, Otto i Vesterås, af samme Naade Biskopper, Erik Trolle Laugmand udi Upland, Niels Boeson Laugmand udi Öster-Gothland, 20. 20. Gjøre vitterligt for alle nærværende og tilkommende, at Nar efter Guds Byrd 1520 Tirsdagen for Alle-Helgen, da vi vare for

forsamlede udi Stockholm udi Graabødres Kloster for at overlægge om højbaarne Førstes Hr. Christians, 20, vor naadige Herres Rejsning og Kroning, Kom ind for os højbaarne Førstes Hr. Carls udvalgte romerske Kejsers og spanske Konges Legat Hr. Johan Suckot, Doctor og Ridder, og værdige Fader Hr. Jens Andersen, Biskop udi Odense, hvilke paa vor naadige Konges Vegne for os forklarede St. Eriks Lov, som indeholder, at, naar en Konge efterlader flere Sønner, da skulde Laugmanden een af dem udnævne, og til Kongedømmet udvælge. Efterdi nu forestrevne vor naadige Herre Kong Christian udi Kong Hanses Tid er udvalgt til vor rette Herre, begjerede de af os, at vi Hans Naade, som en eneste Søn, og eneste Arving efter hans Død, for en ret Arving og Herre til Sverrigs Rige vilde annamme, krone og fejfe. Svorpaa vi ovenmeldte St. Eriks Lov sitteligen have igjennemseet, og endeligen fundet forgodt, at erklære og betjende, at Sverrigs Rige efter Loven bør tilhøre fornævnte vor Naadige Herre Kong Christian, ikke ved Udvælgelse, men ret arveligen, besynderligen, efterdi Hans Naade nedstammer fra

St.

St. Erik vor hellige Patron, og derfor love vi at fejse og frone Hans Naade til vor og Sverriges Riges rette Arveherre og Konge, naar Hans Naade det forlanger. Til ydermere Bekræftelse have vi nedensfor dette Brev ladet hænge alle vor Indsegle. Actum Stockholm Tirsdagen ante Festum Omnium Sanctorum Anno 1520.

Udaf dette Brev seer man, hvilken Skæk og Frygt der var overkommen de Svenske, saa at de faldt til den yderste Grad af Flatteri, foregivende latterligen, at Kong Christian nedstammede fra deres Patron St. Erik, for at gjøre hans Arvetættighed des større og kraftigere. Kongen protesterede ej heller mod dette Slægtskab, men lod, som han holdt Genealogien for ganske rigtig, saasom intet kunde være ham mere behageligt, end saadan Udregning, hvorvel han kunde vide, at det var en pur Umulighed at regne hans Slægtskab ud fra St. Erik. Man seer ellers heraf, at Sværtig fra Arilds Tid har været et Arve-Rige, og at oftbemeldte Kong Eriks Lov var den, hvorpaa Successionen forðum grundede sig.

Af dette, som hidindtil var skeet, kunde man nogenledes slutte, at Kongen intet godt havde isinde med de Svenske; men man kunde ikke sige, hvad Udfald Tingene vilde have, og hvorvidt hans

Forsæt vilde gaae, allermindst kunde man bilde sig ind, at det vilde gaae ud til en almindelig Masfæere, helst, eftersom det samme var imod alle funde Regjerings-Regler, og man havde mærket, at Kongen, endskjøndt han af Naturen var streng, og let kunde overiles, havde han dog gemeenligen sin Interesse og Sikkerhed for Dine, saa at udi de fleste Gjerninger, endogsaa dem, som mest dables, var en Slags Forsigtighed, og Skin af Moderation, som at han ogsaa var en stor Mester i at simulere, og med en leende Mine at skjule sin Forbittrelse, naar hans Interesse derunder hvilede. Ingen, siger jeg, kunde derfor vente, at han skulde gribe til en Resolution, som vilde befordre hans egen Fordærvelse og Undergang. Præludierne dertil skede udi et stort Gjestebud, som blev holdet strax efter Kroningen, da Kongen havde bestilt Erkebisp Gustav at lade sig indstille med Klagemaal over sine Modstandere, og at søge Hevn over den Uret, som ham var vederfaret. Erkebisen lod sig og indfinde, og begyndte at besvære sig over den Bold, som forrige Aar var ham tilføjet af Steen Sture, der havde sat ham fra hans Værdighed, og nedbrudt hans Slot Stecka, begjerede derfor Satisfaction for den Tort og Skade, som ham var skeet, og at Slottet igjen maatte opbygges. Denne moderate Trettesættelse giver tilkjende, at, endskjøndt Erkebisen var bleven antagen til

en

en af Hoved-Personerne ubi denne Tragoedie, saa dog, at han ikke maa have været Medvidet ubi Kongens Forsæt, som sigtede til langt andet ved dette Ragemaal, end at skaffe Erkebispens hans Skades simple Erstattelse, hvorfor han ogsaa blev saa libet fornøjet med Gustavi Conduite herudi, at han siden beegnede ham med haarde Ord.

Efterat denne Begyndelse var gjort, lod Kongen oplæse Bandsbrevet, og den Sentens, som den pavelige Legat havde ladet falde over Steen Sture og hans Anhængere. Dette jog Skræk ind ubi de fleste svenske Herrer; besynderligen allarmedes derover Steen Stures Enke-Fru Christine Gyldenstjerne. Hun indstillede sig derfor strax for Kongen, og producerede til hendes afdøde Herres Befrielse et Brev, som var underskrevet af Rigets Raad, angaaende Slottets Nedbrydelse, og Erkebispens Afsettelse. Men dette var just det, som Kongen ledte efter, nemlig, at faae et authentique Bevis ubi Hænderne imod de svenske Herrer, saasom det var ham ikke om at gjøre, at hævne sig over en død Mand, men at aarelade den svenske Adels, og derved at lægge Grundvold til den uomskrænkede Myndighed, som han gif frugtsommelig med. Han glædede sig derover ved at have faaet det Instrument ubi Hænder, thi, endskjøndt han havde ubi Sinde at bedrive en ond Gjerning, saa saae han dog gjerne, at det kunde

ske

stede under et Skud af Ret, og med sædvanlige Formaliteter q). Dagen derefter lod han forsamle sit Raad, som for at høre deres Betænkning udi denne Sag, og at interloquere inden lukte Dørre, om det, som var bedrevet mod Erkebispem, var en Bands-Gjerning eller ej. De Nærværende, som vidste Kongens Villie, men ikke kunde bilde sig ind, at Dommen skulde blive saa haard, erklærede da Alle, at det var en Bands-Gjerning, og maatte de give saadant Interlocutorium beskrevet, paa det han siden kunde betjene sig deraf, for at besmykke sin Gjerning. Det samme findes iblant Cancellers Hvitfeldts Samling, og formedelst dets Vidtløftighed her ikke kan anføres r).

Efterat dette Conclusum var gjort af den svenske Gejstlighed mod Steen Sture og hans Anhang, at de vare Bandsmænd, og havde fortjent at straffes som Kjettere, meente Kongen sig at være autoriseret til at hugge saa mange Hoveder af, som han vilde og lystede. Men der ere tvende Ting derved at mærke, 1) at denne Slutning eller Dom ingen Livs-Straf dicterede; 2) at Erkebisp Gustav var baade

Ac

q) Cypræus Annal. Slesv. som stedse flatterer Kong Christian, siger, at han af Kjærlighed til Retfærdighed og Lydighed mod Kirken dreves til denne Execution: *Justitiæ amor & obedientiæ studium ipsum movit.*

r) Conclus. Cleri die Jovis post festum omnium sanctorum 1520. pag. 1157.

Aktor og Dommer. Den pavelige Bulla melbede ogsaa ifkun om 100000 Ducaters Straf, og det biskoppelige Slots Opbyggelse igjen. Dette uanfæst Ild Kongen dog strax gribe og fængsle alle de Biskops, som havde underskrevet den Dom, som i Steen Stures Tid var fældet mod Erkebispem, og blev ingen forskaanet, undtagen Biskop Hans Brast af Lindesjöbing, hvilken, som sagt er, havde practiseret en Ilden Seddel under sit Segl, hvorpaa han havde tegnet disse Ord: at han var tvungen til at underskrive Erkebispens Degradation; thi, da man efter hans Begjering rev Seglet fra, fandt man samme Ord. Bisp Vincencius af Skara derimod, Bisp Mathias af Strengnæs, samt adskillige af Udel, med deres Tjenere, item en Hob Borgere af Stokholm bleve forvarede udi adskillige Fængsler. Kongen forordnede dem derpaa til Anklagere Erkebisp Gustav, Bisp Brast af Lindesjöbing og Otto af Westeraas, hvilke han indspærrede udi et Kammer paa Slottet, saa at de baade maatte være Anklagere og tilligemed agere Dommere. Udi saadaan Tilstand turde de ikke andet end domme de Fangne som Kjættene fra Livet. Derpaa blev Skarpretteren dem tilskicket for at forkynde dem Døds-Dom, og blev dem end ikke tilladt at communicere, førend de ginge til Retterstedet. Derpaa blev Portene tillukte, saa at Ingen kunde komme hverken ind eller ud af Staden.

Den ottende Dag efter Alle Helgens-Dag, lod Kongen ved Trompeter udblæse, at Ingen maatte gaae ud af sit Hus; og bleve da ved Middagstider de Fangne bragte til det store Torv, hvor der blev gjort en Kreds om dem. En dansk Raadsherre, ved Navn Niels Lykke, traadde da frem, og bad de Omkringstaaende, at de ikke skulde forfærdes over den Execution, som skede, foregivende, at Kongen var bleven breven dertil ved Erkebispens indstændige Ansøgning, hvilken trende Gange paa Kne havde bedet, at den Uret, som ham var vederfaaren, maatte blive hævnnet. Han lod ogsaa tilkjendegive, (saasom man frygtede, at denne Beskyldning ikke vilde synes tilstrækkelig) at de Fangne havde lagt Krudt under Slottet for at ombringe Kongen med hans hele Hof. Derpaa raabte Biskop Vincentius overlydt, at det var en opdigtet Calumnies Tale, ogsaa haardt imod Kongen, og formanede de Svenske til at hævne deres Død; ligeledes raabte ogsaa Anders Rud, Raadmand i Stockholm, og Anders Carlsen, og krævede Himmelen til Hevn. Biskop Matthias af Strengnæs blev derpaa halshuggen udenfor Raadhuset, og hans Hoved blev lagt imellem hans Ben, og er det særdeles forunderligt, at Kongen handlede saaledes med denne Mand, efterdi han havde været En af de allerivrigste i at promovere Kongens Interesse i Sverrig, saa at der maa endeligen have været nogen Aarsag

sag siden foresalben, som har opirret Kongen til Brede imod ham, skjøndt Historien taler intet derom.

Efterat Biskop Matthias saaledes var rettet, skede Execution paa Bisp Vincentius, hvilken iligemaade blev halshuggen, siden gik det løs paa de Andre, og blev der paa eengang henrettede 94 Personer af Biske, Adelsmænd og Borgere. Deres Tjenere lod man derimod hænge, og endel af dem med Støvler og Sporer. De døde Kropper bleve liggende paa Torvet fra Torsdagen til Lørdagen, og var det et forfærdeligt Syn at see Blodet flyde igjennem Stadsens Kende-stene. Det meste, som Kongen lægges til Last, er, at han lod dem omkomme, uden at dem blev tilladt Præst, der kunde trøste og berede dem til Døden; thi en stor Del bleve tagne af deres Huse, da de vare midt udi deres Arbejde, og førte til Retterstedet, blant Andre en Chirurgus ved Navn Lambert, som, i det han stod og klippede En, blev bragt til Torvet, og der halshuggen; ja en Borger ved Navn Lars Hansen, der af Medynk faldt udi Graad over Lamberts Medfart, blev alene for den Ursag ført ind udi Kredslen, og blev ligeledes halshuggen. Den afsøde Steen Stures Legeme, tilligemed hans Søns, et Barn af et halvt Aar, blev opgravet af Jorden og brændt. Hans efterladte Enke Fru Christine lod Kongen bringe til sig, og gav hende Valget, enten hun vilde opbrændes, druknes, eller

levens

levende begraves. Dog blev hurt efter Konges Forbøn benådet paa Livet, men maatte overgive sit Gods, og gaae i evigt Fængsel. Hendes Moder Sigrid blev truet med at kastes i en Sæk, og druknes, men hun reddede ogsaa Livet med sine Nidlers Overgivelse, og blev tilligemed adskillige andre henvrettede Herrer's Fruer kastet i Fængsel. At Kongens Forsæt var saaledes at handle med disse tvende Damer, fortælle de svenske Historier, Hvitfeld derimod siger alene, at de bleve førte fangne til Callundborg, hvor de kort efter døde. De døde Kroppe bleve delte udi trende Hobe, de Geistlige udi den ene, Adelen i den anden, og Borgerne i den tredje, og, som de bleve saaledes længe liggende, og derved forarsagedes Stank udi Staden, gif Bisp Boldenack til Kongen, og gav saadant tilkjende, begjerende, at de maatte brændes, helst efterdi de vare dømte som Bandedmænd og Kjættere. De bleve derfor bragte til Søndermalmen, og der forbrændte. Den svenske Historie siger, at et Stykke af Steen Stures Legeme blev flittet allevegne omkring udi Landet, for at indjage Skræk i den gemene Mand; item, at Kongen lod ogsaa tage Gevær fra Bønderne, og truede at hugge Haanden og Foden af enhver, sigende, at en Bønde, som var født til Plougen, havde nok udi een Haand, og kunde følge Plougen med et Træ-Ben; men Hvitfeld siger, at der gif alene saadan Tale blant Kongens

ens Folk, saa at det er troligt, at de svenske Strid-
entere herudi, saavel som i endet andet, ere gangne
forvidt.

De fornemste Kongens Raadgivere og Executo-
rs herudi vare Mag. Dietrik Slaghet, hvorom
ilfoen er talet; item Jens Madsen, Claus Holst
og Andre. Admiralen Søren Torby berimod, end-
kjøndt Ingen var Kongen mere tilgedan end han,
erømmes dog deraf, at han beskjættede hemmeligen
mange af de Betrængte, hvoraf man seer, at denne
store Mand har havt Mishag udi dette Blodbad.
Den svenske Historie siger ellers, at han havde Haab
om at ægte Steen Stures Enke Fru Christine,
og at nyde Sverrigs Gouvernement. Efterat denne
ufærdelige Execution var skeet udi Stockholm, fik-
te Kongen Bud til Finland med Ordre det at øve
samme Haardhed. Der bleve da henrettede Herr
Lage Jørgensen, Tønne Erikson, Niels Skild-
en og siden Hemming Gadd med mange Andre.
Alle forundrede sig over Hemming Gadds Fald, ef-
terdi han tillige med Bisp Matthias af Stregnes
havde besynderligen vigiletet for Kongens Bedste.
Men det er troligt, at Kongen herudi har affecteret
en Slags Upartiskhed, at det skulde synes, ligesom
denne store Execution skee alene for at efterleve den
sævelige Bulla, og at de Svenske bleve straffede ikke
for Kongens, men som Kirkens Fiender og Kjæte
Hoibergs Skrifter. 15de Del. S h tere,

tere, hvilket dog ingen vilde troe, helst saasom nogle af de henrettede Biske havde nyligen tilforn sat ham Kronen paa Hovedet s). Der siges, at **Otto Krumpen**, som havde commanderet den kongelige Krigshær udi den svenske Krig, havde saadan Uffty for dette Blodbad, at han tog sin Uffty fra Kongens Tjeneste t).

Efterat Kongen saaledes havde huseret i Sverige, tog han sig fore at ordinere adskillige Sager, og at besætte de ledige Embeder igjen, og, saasom Skara og Stregneses Bispestole vare blevne vacante, gjorde han **Dietrik Slaghef** til Bisp udi Skara, og **Jens Beldenack** til Bisp i Stregnes. Han havde ogsaa ifinde at forandre den svenske Ret, og at reducere Provindsernes adskillte Love til et Corpus, men der gaves paa den Tid ingen Lejlighed til at fortsætte saadant Værk. Endeligen begav han sig paa Rejsen til Danmark igjen; men, hvor han kom paa Vejen udi Stæderne, lod han oprejse Galger paa Torvene, og gif ovenmeldte **Claus Holst** ham derudi besynderligen tilhaande; hvorvel han siden selv til Syderkjøping tilligemed hans Skriver blev hængt

s) Det synes ellers, at **Zvitfeld** her confunderes **Liberne**: thi **Semming Gadd** blev allerførst henrettet 1522 udi den anden Execution, som skede i Finland.

t) **Jacob Uhlef Comp. Hist. Dan. Manuser.**

sængt i en Galge, som han havde ladet oprejse for Andre, og saaledes fik sin fortjente Løn; dog melder Historien intet om Marsagen dertil. Udi Lindkjøping od han hentette Svend Jøg og Peder Smid, og a han kom udi Jentkjøping, lod han omkomme Peter Ribbing og Lars Ribbing med deres Tjenere, tem tvende Børn af den ribbingste Familie. Udi et Kloster Nydale lod han drukne Abbeden med 11 Munke u). Abbeden, som var en ung stærk Mand, led sig løs udi Vandet, men maatte dog berant. En Munk af samme Kloster, da han saae 5 af hans Medbrødre bundne, tog Flugten til Kongens Cancellie, hvor Magister Jesper Brochmand, som da var Secretair, lod kaste en Raabe om ham, og od ham sætte sig blandt de andre Skrivere, hvorved an undgik Døden. Saaledes efterlod Kongen sig llevegne paa Hjemreisen blodige Fodspor, og endegen forlod Sverrig, efterat han havde ladet hentette over 600 Mennesker. Saaledes endtes det avnkundige svenske Blodbad, der lagde Grundbold

S h 2

til

u) Saa stort er Tallet hos Svitsfeld, og Chythræus siger, at Abbeden med de fleste Munke bleve druknede, da dog udi det danske Raads Manifest mod Kongen, som er temmeligen haardt skrevet, tales ikkun om 5 Munke, saa at man kan see, at Skribenterne ofte have gjort for meget beraf.

til den stedsevarende Bitterhed, som man siden har
 seet mellem Rigerne, og udfulte paa eengang alle
 Haab om videre Forening. Det samme har ogsaa
 forarsaget, at Christian den Andens Navn er kom-
 met til at staae paa den sorte Tavle hos Posteriteten
 og, at han selv bliver afmalet som en af de største
 ranner i Historien, og endnu blandt mange kaldet
 Kong Christian den Onde. Ingen kan nægte, at
 is Gjerningen var uchristelig og høist lastværdig, saa
 at ingen ærlig Mand og god Christen kan og bør
 tage den i Forsvar; thi, at ville sætte Smykke paa
 Saabant, er at forarge Verden, og autorisere Re-
 gentere til Laster og Synder. Alt hvad som jeg her
 kan sige, for at formilde de haarde Domme, som
 herover ere faldne, er dette, at, efter saa mange
 Strafald og Oprør, enhver Konge, der havde Magten
 i Hænderne, og ved Sværdet undertvunget sig Ri-
 get, havde maaskee været betænkt paa at betjene sig
 af nogle kraftigere Præcautioner, end de, som hidtil
 indtil havde steds forgjæves været brugte, og søgt
 efter som man af Erfarenhed havde lært, hvor lidt det
 kunde vindes ved Douceur, enten at desarmere de
 urolige Bønder, eller tage Gidsler af de Store, eller
 i det højeste at lade 2 eller 3 af de mest farlige Her-
 veder springe. Thi det er ganske vist, at, hvis
 Christian den Anden, efter sine Formænds Exem-
 pler, alene havde ladet sig nøje med at gjøre For-

ninger, eller at lægge Besætning udi Stotholm,
 erend han rejste bort, da skulde mange have lagt
 am til Last, at han ikke brugte andre Præcautioner
 end dem, som saa ofte havde været frugtestøse; thi
 undersaatterne havde aldrig spillet mere Bold med
 legentere, end de Svenske udi et heelt Seculo med
 deres Konger, og de forrige Konger havde aldrig væ-
 ret svagere, end da de regjerede over 3 Riger tillige,
 som de 2 Rigers Magt maatte steds anvendes
 til at holde det 3die udi Tømme. Jeg siger derfor,
 ligesom en Medicus ikke kan lastes, der efter
 en ubegribelig tempereret Cur, som ingen Virkning har
 kunnet gjøre, griber Sygdommen an med lidt større
 Force, saa kunde man ej heller have denne Gang saa
 meget lagt Kongen til Last, om han havde gaaet lidt
 videre end tilforn, og givet det syge Rige en dobbelt
 dosis. Men, at anrette et almindeligt Blodbad,
 at myrde saavel Høje som Lave, saavel Gamle og
 Ulybige som Unge og Uskyldige, saavel Forældre som
 unge Børn, og Herrer som Tjenere, er noget, som
 ingen Theologi eller Politici kan forsvare, hvilket
 Udgangen lærte, thi Kongen mistede derover ikke
 end sit Navn og Rygte, men ogsaa 3 Riger, og
 det ene saavel som det andet en Virkning af denne
 onde Haardhed. Dog kan man sige, at de
 ere forvidt, som kalde ham den nordiske Nero,
 ligne ham med de største Tyranner, som ere at
 finde

finde i Historien; saasom han til denne Gjerning blev drevet meer af en falsk Politique, end af en naturlig Blodgjerrighed; det er ogsaa troligt, at de svenske Skribenter, som vore egne herudi blindt efterfølge, have outreret Historien for meget, helst saasom man seer ham intet at have bedrevet udi Danmark eller Norge, hvoraaf han har fortjent Navn af den nordiske Nero. Jeg for min Part underskriver gjerne de haardeste Domme, som ere fældede over denne Konge, naar andre Historieksrivere ville beqvemme sig til at sætte udi samme Klasse visse af deres Regenter, der undertiden have øvet større Boldmod deres Undersaatter for ringere Aarsager, og myrdet nogle tusinde Mennesker, alene for de ikke have fundet begribe Guds Ord paa den samme Maade som de selv, eller rettere deres Skriftefædre. Men man har, desværre! det menneskelige Kjøn til Forargelse, seet lærde Mænd ikke alene forsvare saadanne Gjeringer, men endogsaa gjøre dem til heroiske Dyer.

Medens Kong Christian saaledes huserede udi Sverrig, holdt en ung Herremand ved Navn Gustav Erikson, hvis Fader var omkommen med de andre svenske Herrer, sig hemmeligen op blandt Dalekarlene, hvilke han forestillede den uhyfsalige Stand, Sverrig var bragt udi, og hvad de i Fremtiden kunde vente sig, hvis de ikke betimeligen toge Mod og Mandts Hjerte til sig, og vovede noget for deres Fa-

Irlands Frihed. Bønderne derfor bleve bevægede af hans Tale, og begyndte at ansee ham som et Redskab til deres Frelse; adskillige af de svenske Herrer, som skjulte sig for Kongens Vrede, flygtede ogsaa hidhen, og formerede hans Anhang, mere af Desperation end af Haab om Fremgang in. od en Konge over 3 Riger. Men af den mindste Gnist udbryder ofte den største Ildbrand, naar den bliver foragtet, thi just de Tanker, Kongen havde om sin uovervindelige Magt, og om denne Gustavs Ringhed, gav Anledning til den store paafølgende Revolution udi Sverrig. Men førend jeg skrider dertil, vil jeg melde noget om denne unge Herres Person og Avantures, førend denne Ild brød løs.

Jeg har tilforn antegnet, at Kongen, da han Aar 1518 med sin Flaade laae for Stockholm, og der efter Begjering bleve ham skikkede 6 svenske Herrer til Gidsler, da, istedenfor at træde udi den Negotiation, som han selv havde foreslaaet, rejste han med Gidslerne til Danmark. Blandt disse Gidsler var denne Gustav Erikson, hvilken Kongen gav Hr. Erik Banner paa Kalløe udi Forvaring, med Ordre under 6000 Rigsdalers Straf ikke at lade ham komme løs. Men udi det Aar 1519 undveg han af sit Fængsel, og kom udi en Drenndrivers Haabit til Lybek. Erik Banner, om hvis Hud denne Slugt gjaldt, forfulgte ham strax, men naaede ham ikke,

ikke, førend han var kommen udi Sikkerhed. Han begjærede da, at Magistraten af Lybek vilde overlevere ham den unge Herre, for hvis Tilstedeværelse han havde indgaaet saadan stor Caution, Gustav derimod beraabte sig paa jus hospitii, og forlangte Raadets Protection, gav ogsaa tilkjende, hvorledes med ham var tilgaaet, og at han ikke var Kongens Fange, men et Gidsel, som mod Tro og Love var bortført. Raadet, endskjøndt det mærkede, at man med Billighed ikke kunde nægte ham Beskyttelse, saa dog, af Frygt for Kongen, holdt de fleste for raadeligt at overlevere ham. Men en af Borgemeesterne, ved Navn Nicolaj Broms x), fatte sig hæftigen derimod, tog ham i Forsvar, og efter nogle Maaneders Forløb lod ham skikke med nogle Kjøbmænd til Sverrig, hvilke satte ham i Land ved Calmar Sund paa Östrens, hvorfra han siden gik tilføds til Calmar, hvor han blev kjærlichen imodtagen, og der en Tidlang af sine Venner skjulet, indtil han omsider igjennem Smaalands, ikke uden stor Fare at falde i Fiendens Hænder, practiserede sig videre frem, thi Kong Christians Folk vare just paa samme Tid udi Smaalands, og der formanede Indbyggerne til Lydighed; Gustav derimod stræbte at holde dem derfra; men, som Smaalændingene havde faaet store Løfter af Kongen, foragtede de ikke alene Gustavs

Fors

x) Hist. Gustavi I. per Eric. Georgii pag. 9,

Formaninger, men truede ham ogsaa paa Livet y), sigende: at de ingen Regning havde fundet i at følge den svenske Adels, tværtimod, hvis de antog Kong Christian, vilde dem hverken fattes Salt eller Silb. Gustav fandt derfor ikke raadeligt at opholde sig længe sammesteds, men forsojede sig til sin Gaard Terne, og derfra til sin Fader, som endda levede, men opholdt sig hemmeligen paa Refsnæs, og, som den forrige Erkebisp Jacob af Upsal var ikke langt derfra, nemlig udi et Carthusianer-Kloster, raadforte han sig stedse med denne fornuftige Mand, hvilken dog raadede ham ideligen til at give sig under Kongen, og at imodtage de Vilkaar, som Kongen ved Stockholms Dvergivelse ved et Sikkerheds-Brev havde accorderet alle dem, som vilde gaae ham tilhaande. Erkebispens lovede ogsaa ved Brev og Skrivelse at erhverve ham Kongens Venkskab z). Gustav derimod, som ingen Tillid havde til Kongens Løfter, vilde ikke følge Erkebispens Raad, men begav sig til Refsnæs igien, hvor han skjulte sig en Tidlang. Men, da han fik Tidender om det stockholmske Blodbad, og hans egen Fader Erik Johansen tilligemed mange andre af hans Venner vare hen-

ret:

y) Aegidius Girs Hist. Gust. I. pag. 6. siger, at 2 tyske Landsknegte i Calmar vilde tage ham af Dage.

z) Aegid. Girs Hist. Gust. I. pag. 7.

rettebe, blev han meget tvivlsraadig og vankelmobig, og vidste ikke, hvad han skulde gribe til. Efter nogle Bennerss Raad begav han sig op i Bjergene, for der at skjule sig nogen Tid; men, som han end ikke der holdt sig sikker, søgte han Beskyttelse hos en Herremand ved Navn Arent Peersøn a), for hvilken han klagede sin Nød, tilligemed sagde, hvad han havde isinde, nemlig at sætte sit Fædreland i Frihed igjen. Arent Peersøn b) lod, som han derudi bifaldt ham, og lovede at gaae ham tilhaande udi alt, hvad som han kunde formaae. Men, da han var bleven erkynbiget om alle hans Anslag, begav han sig hemmeligen til Kongens Befalingsmand Brun Kioldson, og aabenbarede ham alt, hvad han havde hørt; herudover blev strax Anstalt gjort til at gribe Gustav; men Arents Frue, som havde mærket hendes Mandes Falskhed, aabenbarede Gustav betimeligen Saa-dant, og lod ham føre til en Præst, som han havde Kundskab til; efterdi de havde gaaet i Skole sammen, saa at, da den kongelige Befalingsmand c) ankem med 20 Mænd for at bemægtige sig Gustavs Person, var han allerede borte. Efterat han havde opholdt sig nogle Dage hos samme Præst, begav han

sig

a) Hist. Gustav. I. per Eric. Georgii pag. 11.

b) AEGid. Girs Hist. Gust. I. pag. 8. kalder ham Arents Person paa Ornæs.

c) AEGid. Girs ibid. kalder ham Brun Bengtson.

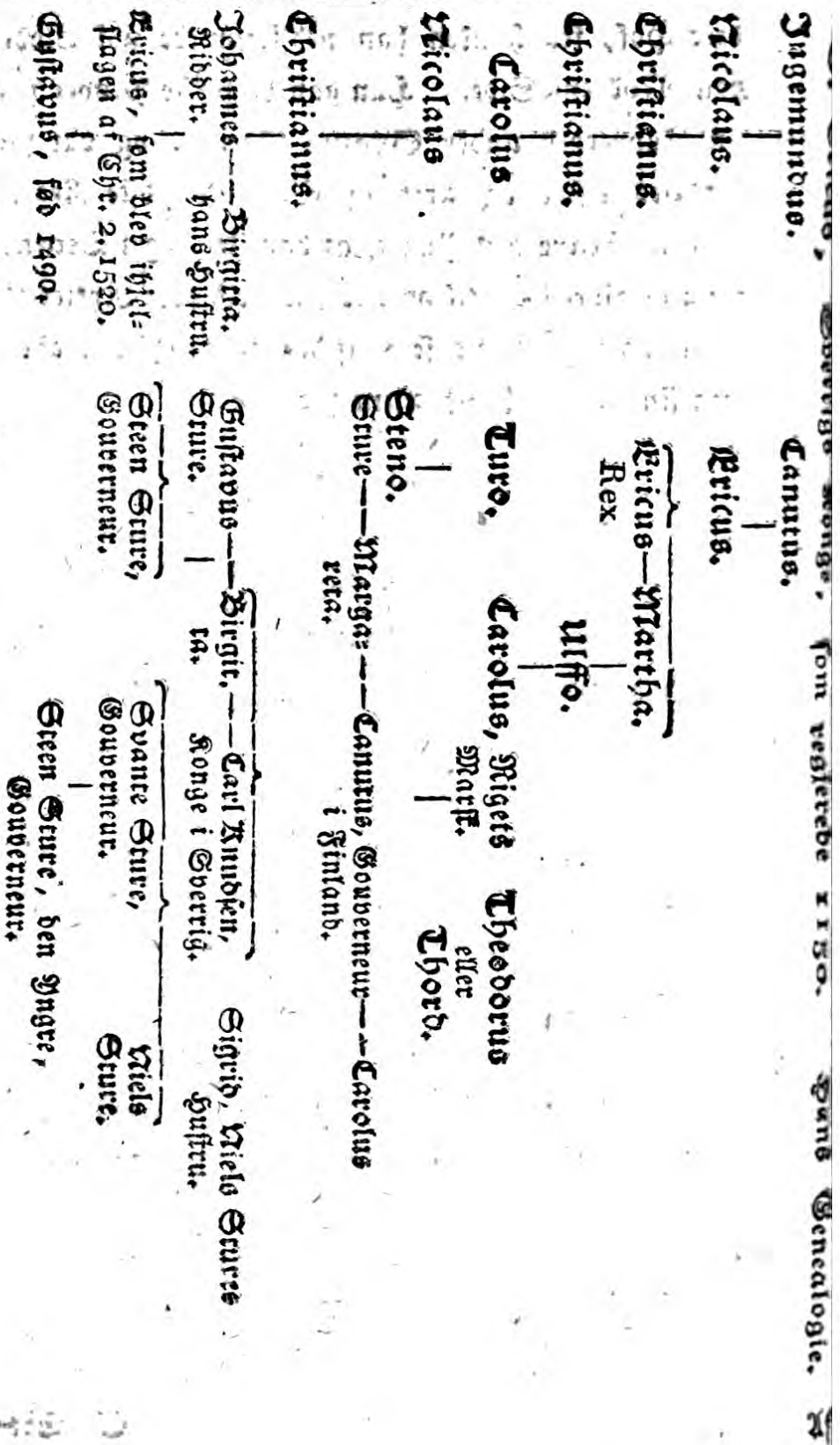
sig op i Dalene, og, som han kjendte Dalekarlenes Naturel, og vidste, at de ikke længe lode sig bede om at gribe til Gevær, naar nogen vilde føre dem an, fortalte han dem den Bold, som Kongen havde øvet, gif ogsaa, saasom han var vel belæst, den hele svenske Historie fra Kong Alberts Tid igjennem for dem, og viste, hvor store Ulykker Riget har været underkastet, siden det er kommet under udenlandske Konger. Hvorpaa han tilbød sin Tjeneste, og lovede at vove Liv og Blod, om de vilde staae ham bi udi hans lovlige Forsæt, at befrie Fædrelandet fra Trældom.

Dalekarlene, som da vare forsamlede, svarede dertil, at de kunde ikke andet end rose hans Forsæt, og tilstode, at de vare pligtige at vove det Øberste for Rigets Frelse. Men de raadede ham at tage sig vel udi Agt, og at skjule sig paa sikre Steder, indtil de kunde overlægge Sagen bedre med de andre Bønder, for at sætte sig udi Stand at kunne agere med nogen Eftertryk. Gustav lod deres Raad, og mod Udgangen af det Aar 1520 begav sig ind udi Vesterlandene, og, da han endeligen havde fattet fuldkommen Resolution at gribe til Gevær, rejste han om allevegne i Dalene, og insinuerede sig hos dem, sær hos Bergfolkene, saa at man begyndte at see ham an med store Dine, og som den der af alle svenske Herrer var mest beqvem til at sætte det faldne Rige paa Fod igjen. Man maatte vel her forundre sig

sig over, at en uersfaren ung Person turde understaae sig at byde Spidsen til en af de mægtigste og stridbareste Konger i Europa, allerhelst da det hele Rige var mere nedslaget end nogen Tid tilforn, og ingen af de ælste og stridbareste svenske Herrer turde driste sig til at gjøre ringeste Bevægelse. Man maatte ikke mindre forundre sig over, at Almuen blandt saadan Mængde af gamle forfarne Unførere kastede besynderligen Dine paa en Herre, der var neppe kommen til Mandes Alder. Men den Forundring kan ophøre, naar man betragter saavel hans store naturlige Qualiteter, som Dptugtelse og høje Herkomst, thi han var begavet med stor Forstand og Skarpsindighed, og Naturens Gaver vare skjærpede ved Lærdom og skjønne Studeringer. Hvorudover Kong Hans for-dum blandt alle svenske unge Herrer kastede Die til ham, og vilde have ham ved sit Hof-d). Hans Tapperhed og heroiske Hjerte viser besynderligen dette hans Foretagende, som syntes Alle daarligt og forvovent, men hvorudi dog alle Ting lykkedes ham, efterdi Stridbarhed stedse var gelejdet af Forsigtighed og Moderation; han var ogsaa særdeles belevet, yndig og veltalende, og ved slige herlige Qualiteter var ikke alene beqvem til at bane sig Vej til Ære og Højhed, men endogsaa stedse at conservere sig i den samme. Han var opbragen ubi Steen Sture den Ældres

d) AEGid. Girs Hist. Gust. 2. pag. 5.

dres Hof, fra hvilken han nedstammede ubi Blodet paa Modrene-Side. Han gav de første Prøver paa sin Tapperhed under Svante Sture, og var saa særdeles elsket og æret af Sverrigs sidste Regent Steen Sture den Yngre, at han ikke tog i Betænkning at gjøre ham til øverste Jændrik over Rytteriet. Hans høje Herkomst sees af den genealogiske Label, som findes hos Chytræum saaledes:

Uf denne Tabel sees hans høje Herkomst baade fra Fædrene- og Mødrene-Side, og at han var af gammel kongelig svensk Blod, saa at det var ikke uden Aarsag, at Kong Christian af alle de sex Gidder, som førtes fra Sverrig, havde meest Dje paa ham. Det var ogsaa hans Byrd og store Qualiteter, der opmuntrede ham at forsøge lige høje Ting, og dette bevægede de Svenske fremfor Andre at følge hans Standart.

Den første af fornemme Standspersoner, som slog sig til Gustavs Parti, var Lars Olsen, en gammel forfaren Krigsmand, der med Ære havde tjent under Steen Sture. Den Samme hjalp til at ophidse Bønderne imod Regjeringen, og lod dem derhos vide, at Kongen vilde strax rejse det hele Rige igjennem for at lade sig hylde, item at der var udgaaen Befaling om at oprette Galger udi alle Byer. Uf disse Tidender bleve Dalekarlene forskrækkede, og derfor strax lode stikke Bud efter Gustav, at han vilde lade sig indfinde, for at føre dem an. Han tøvede ikke længe, kom strax didhen, og derpaa af Almuen blev hyllet til Anfører, og blev ham ordineret en Garde, som skulde forsvare hans Person. Foruden ovenmeldte Lars Olsen fik han da Tillob af adskillige Ryttere, samt af adskillige af de henrettede Herremænds Tjenere, som vare dømtede fredløse, og efterat han saaledes havde faaet en temmelig Krigsmagt

magt paa Venene, rykkede han i Begyndelsen af det Aar 1521, nemlig den 28 Januar, ind paa Kobberbjerget, hvor han fangede en af Kongens Officierer ved Navn Christopher Olsen, plyndrede de danske Kjøbmænd, som det handledes, og thang Bønderne til at give sig den Skat og Tiende, som skulde ydes til Kongen. Dette dristige Foretagende rygtedes strax over det hele Rige. Nogle glædede sig derved, den største Del derimod ansaae det som en Daarlighed. Erkebispem af Upsal, samt hans Fader Erik Trolle og Bent Knudsen, skreve da strax Biskopperne til, formanede dem at forblive udi Lydighed mod Kongen, og lovede at ville forskaffe Gustav Kongens Naade, hvis han vilde staae fra sit Forsæt. Men de udrøvede aldeles intet ved deres Skrivelser, tværtimod Dialektalerne og Biskopperne drev Spot dermed e). Gustavs Krigsmagt blev Lid efter anden saaledes formættet, at, da en af Kongens Officierer, nemlig Henrik von Melen, som laae paa Westeraas Slot, med nogle tusind Mand gik mod Dalekarterne for at stille det Oprør, fandt han Gustavs Krigshær saa stærk, at han vovede sig ikke til nogen Træfning, men med uforrettet Sag gik tilbage igjen.

Dette formættede Gustavs Mod saaledes, at, da han havde faaet en Magt paa Venene af 5000 Mand, han ved et Manifest opsagde Kongen al Huldskab

e) Hist. Gust. I. per Eric. Georg. pag. 18.

kab og Trofskab. Derpaa rykkede han mod Vester-
 aas, som da havde dansk Besætning, og, efterat
 han havde mynstret sine Folk, og delt dem ubi tvende
 Parter, hvoraf den ene blev betroet ovenmeldte
 Lars Oluffen, og den anden til Lars Eriksen, be-
 tolt han Krigshæren at marchere igjennem Ballings-
 dal, og at lejre sig nær ved St. Olafs Capel, men
 ordbød dem den Dag at indlade sig ubi nogen Tref-
 ning med Fienden. Men, som de Danske den 29
 April gjorde Udfald paa dem, maatte de Svenske gaa
 til Gevær, og sloge først Rytterne, som vare
 alene udaf Byen, paa Flugten. Gustav, da
 han mærkede, at Trefningen var begyndt, da, saa-
 om han frygtede, at hans Folk ikke skulde gaae for-
 gigtigen nok tilværks, begav han sig fremmest ubi
 Spidsen, og vovede sig saa yderligen, at Nogle, som
 vore ved hans Side, bleve fælbende ved Fiendens Skud-
 bevær. Smidtertid slog Lars Oluffen Kongens
 folk paa Flugten, og forfulgte dem igjennem Byen
 til deres Lejr. Den anden Anfører Lars Eriksen
 fra sin Side havde taget en Gjensvej ind ubi Byen,
 men bag paa dem af de Kongelige, som havde plan-
 set deres store Skjots midt paa Gaden, slog dem paa
 ryggen, og bemægtigede sig Skjottet. Besætning-
 en derfor paa Vester-aas Slot, da den saae de Kon-
 gelige at vende Ryggen, skjød høftigen ind ubi Byen,
 satte den ubi Brand, men de Svenske afstuffedes
 Holbergs Skrifter. 15de Del.   I i   I 6

Sliden, og conserverede Byen. Den haarbeste Trefning skede paa Torvet, hvor de Kongelige samlede dem for at gjøre Modstand. Men Lars Oluffsen angreb dem med saadan Fyrighed, at de maatte tage Flugten til deres Lejr, hvilken efterat de havde laadet befæste tilligemed Slottet, begave de sig paa Vaade til Stokholm.

Denne Fordel bragte Gustavum ubi saadan Reputation, at mange Svenske forlobe den danske Lejer, og sloge sig til de Misfornøjede; blant dem var en fornemme Mand, kalden Arvid Vest-Gothlænder, hvilken Gustavus strax skikkede til at belejre det Slot Steckaborg, og at indtage Öster-Gothland. Paa samme Tid lod han ogsaa belejre Nyköping og Drebro, og sendte Lars Erikson med et Antal Folk mod Upsal. Paa Vejen blev Lars Erikson bestyrket med en Hob Bønder, som sloge sig til ham. Da Erkebispens Befalingsmand Bengt Bing mærkede deres Ankomst, udskikkede han Spejdere for at udforske hvor stærke Fienderne vare, og hvorledes de vare udrustede. Men de Svenske opsnappede samme Spejdere. Det hendte sig da, at den sædvanlige Tid, 18 Maj, var forhaanden, paa hvilken St. Eriks Skrin skulde bæres ud til den gamle Upsale Kirke, som laae en halv Mil fra Staden. Canonici og Magistraten af Upsal lod derfor begjere af Gustavo, at ingen Himber maatte gjøres dem ubi

denne

denne deres sædvanlige hellige Ceremonie. Men dem blev svaret, at samme Skrin burde bæres af svenske Mænd, og ikke af Udlændinge. Bengt Bing derfor, for at lade see, hvor ringe han agtede sine Fiender, lod anrette et stort Gæstebud ubi Erkebispens Hauge, drak sig med sine Gæster et godt Rus, og dermed gik tilsengs. Men Gustavi Folk ankom om Morgenen, overrumplede ham i hans bedste Sønn, sloge Bagten ihjel, og indtog Bispegaarden. Bengt Bing h), efterat han havde søgt at sætte Ild paa Staden, tog omsider Flugten derfra, men, da han skulde begive sig over et Vand ved Floresund, blev han skudt ubi Armen med en Pil, og døde med stor Pine til Stokholm, hvor Pilen blev udtrækket g).

Udi Juni Maaned rejste Gustavus selv fra Westeraas til Upsal, hvor han kaldede Kanikerne for sig, og spurgte dem ad, om de vilde være Svenske eller Danske. Han forekastede dem tilligemed den flotte Opførsel, som de og deres Bisper ubi fremfarne Aaringer havde brugt, baade mod deres Fædreland, og deres retmæssige Landsherre Carl Knudsen og begge Steen Sturer, lod dem ogsaa for-

S i 2

staae,

h) Switsfeld kalder ham Bing, og Chytræus, som Switsfeld ubi Gustavi Historie har udcopieret, kalder ham Biug, men det synes, at Bugge maa være rettest, thi saa heder han i Eric Jørgansens Historie.

g) Hist. Gustavi 1. per Eric. Georg. pag. 24.

staae, at dersom de fremdeles fremturede i saadan
 Ondskab, skulde de exemplariter blive straffede. En-
 deligen, da han alvorligen spurgte dem ad, om de
 vilde sværge ham Troskab, og erklære sig troe Under-
 saatter, begyndte Kanikerne ydmøgeligen at undskyld-
 de sig, og begjerede nogen Tid for at raadføre sig
 med Erkebispem, uden hvis Samtykke de intet vig-
 tigt kunde foretage, de lovede ogsaa at tilskrive Erke-
 bispen h), og formane ham at staae Gustavo bi
 udi hans gode Forsæt. Gustavus lod sig nøje med
 dette Svar, og selv skrev et Brev med Kanikerne til
 Erkebispem, som da var udi Stokholm. Men Erke-
 bispen tracterede saadant med Foragt, visede Breve-
 ne til Dietrik Slagheck, som da var Gouverneur
 over Stokholms Slot, og lod sig Budet, som fort
 Brevene, at han selv personligen vilde bringe Gu-
 stavo Svar. Han beholdt saaledes Budet hos sig,
 indtil han kunde faae Krigsfolket sammen, og da han
 havde samlet en Hov saavel Fodfolk som Ryttere,
 rykte han ud af Stokholm mod Upsal, ej standsende,
 førend han kom Staden halv anden Mil nær.

Gustavus, da han ikke alene ved Spejdere fik
 Kundskab om Fiendens Ankomst, men endog saa selv
 paa et højt Sted fik dem udi Synne, blev han der-
 over gandske raadvild, helst som han mistænkte Ka-
 nikerne at spille under Dække med Erkebispem, for at
 for:

h) *Aegid. Girs hist. Gust. 1. pag. 21.*

forraade ham, og, som han nyligen tilforn havde dimitteret Dalekarlene med andre af sine Folk, og han mærkede sig ikke at være stærk nok til at byde Fienden Spidsen, resolverede han at forlade Staden, hvilket ogsaa skede, men han geraabede derved i stor Fare, og nær var falden i sine Fienders Hænder, efterdi hans Hest plumpede med ham ubi et Dynd, hvoraf han dog ved sine Folks Hjælp betimeligen blev reddet i). Da han var kommen ubi Sikkerhed, bragte han en anseelig Hob Folk paa Benene, hvormed han overrumplede Erkebispens, da han vilde begive sig tilbage til Stokholm, og erholdt en fuldkommen Sejer, saa at neppe den Sjettedel af Erkebispens Folk kom tilbage; derpaa fulgte han Fienden lige ubi Hælene til Stokholm, belagde Staden og slog sin Lejer under Brunkebjerg. Men de Kongelige gjorde et Udfald, og sloge ham derfra, saa at han forflyttede sin Lejer længere ud fra Staden.

Han fik da efterhaanden Tiløb af adskillige Folk, som bestyrkede hans Lejer. Først stødte til ham en Hob Hellsinger. Dernæst kom en ved Navn Stephan Saslius med adskillige tydske Landsknægte. Men den samme Mængde af Folk forarsagede, at Gustavus begyndte at frygte sig for Mangel af Proviant. Kongen, da han fik Tidende om Gustavi Frem-

i) Ugid. Girs ibid. siger, at en af hans egne Tjenerne renkede ham uforvarende omkuld.

Fremgang, blev han optændt til hæftig Vrede. Nogle svenske Historier sig, at han da, for at hevne sig, lod føre Gustavi Moder og tvende Søstre fra Stockholm til Kiøbenhavn, hvor, uanseet at Dronningen intercederede for dem, han lod kaste dem i Fængsel, og der quæle dem ihjel. Til de andre fangne svenske Fruentimmer lod han kaste Linned udi Fængsel, at de deraf skulde gjøre Sække, som de skulde druknes udi k). Det vil jeg lade staa ved sit Værd, og alene sige, at han gav Befaling til Gouverneuren paa Gulland, Søren Norby, at sætte sig imod Gustavi tilvorende Magt. Samme Norby, saasom han var en af de dueligste Arigsmænd paa de Lider, forsømmede sig da ikke, men kom med et Antal Stekkaborg til Undsætning, som Gustavus havde belejret. De Folk, som han der satte iland, bleve vel tilbagedrevne af de Svenske; dog alligevel fik han Lejlighed at føre baade Folk og Proviant ind paa Slottet, hvilket han betroede til en tydsk Mand ved Navn Bernhard von Meelen, og med saavel forrettet Sag begav sig derfra igjen.

Saa

k) Erik Jøransen historia Gust. 1. taler intet om denne Execution, ej heller Egidius Girs, hvilken alene melber, at nogle Fruer og Jomfruer bleve bragte til Danmark, som i Kiøbenhavns Torn blefvo døde. Saa at man kan see, at det maa være en Digt.

Saa snart han var borte, tvang Gustavus Biskop Hans Braff af Lindkjøping at sværge sig Trofskab, og derpaa den 24 Augusti 1) lod kalde Stænderne sammen til Vadstena, hvor han ved en kraftig Tale forestillede dem den Fare, Riget svævede ubi, og formanede dem at anvende alle Kræfter til deres Fædernelands Befrielse. Hvortil de svarede: at de ej alene vilde findes villige dertil, men at de ogsaa takkede Gustav, der havde taget sig Rigets Lærv an, bade iligemaade, at han vilde blive ved sit gode Forsæt, thi den Tid kunde komme, at han ikke alene vilde blive deres Anfører, men endogsaa Sverrigs rette Konge. Gustavus sagde da, at han havde grebet til Gevær alene for at fordrive Rigets Fiender, og ikke af Begjærlighed til en Krone, og at han ikke vilde vegre sig for at være deres Anfører, naar de vilde troligen staae ham bi. Naar Krigen var til Ende, og Riget var rensset fra dets Fiender, kunde man være betænkt paa at udvælge en Konge, og hvilken indfødt svensk Herre de fleste Stemmer da faldt paa, den vilde han ogsaa samtykke og bevise al Underdanighed. Ved saadan siin Tale gav Gustavus noksom tilkjende, at han ingen Ulyst havde til at bestige den svenske Throne. Stænderne ogsaa, enten de mærkede hans Villie og Attraa, eller det

var

1) Historia Gustavi i. per Eric. Georg. part. 1, pag. 50.

var deres egen Drift, erklærede ham strax med Haand og Mund for deres Anfører, og svore ham Huldskab og Troeskab. Imidlertid havde Kongens Hovedsmænd, Henrik Slaghek m) og Gregers Holst, fundet Leilighed til at forsyne det belejrede Slot Vadstena med Proviant, men de Folk, som dithen var skikkede, bleve paa Hjemreisen saaledes modtagne af de Svenske ved Kælesund, at de fleste Officiers bleve paa Balstedet. Gustavus skikkede derpaa nogle Tropper til Finland for iligemaade at rense samme Province fra de Danske. Han selv rykkede mod Stockholm, og ubi October Maand belejrede Staden paa tre Sider; medens han holdt samme Hovedstad varm, continuerede Belejringen for Steckaborg, saa at Slottet den 18 December maatte overgive sig, og Søren Norby, som agtede at gjøre en ny Undsætning, ikke alene kom forsilbig, men endogsaa med 600 Mandes Forlis maatte begive sig tilbage n). Arvid Vestgøte var den, som havde ført Commando ved Steckaborgs Belejring. Den samme, da Slottet var erobret, deledede sin Hær ubi to Parter. Med den ene Part gik han selv for Calmar, men den anden Part skikkede han til Gustavum, som laae for Stockholm;

og

m) Svitsfeld confunderer Henrik Slaghek med M. Dietrik.

n) *Ægid. Girs. hist. Gust. 1. pag. 29.*

og dermed endtes Gustavi Bedrifter udi Sverrig
 dette Aar 1521.

Nu er Tid at jeg vender mig lidt til Danmark
 igjen, for at tale om hvad vigtigt udi samme Rige
 tilbrog sig efter Kongens Tilbagekomst fra Sverrig.
 Efterat Kongen udi Begyndelse af det Aar 1521 var
 kommen tilbage, gav han ud nogle vigtige Forord-
 ninger. Den første, som findes dateret Kiøbenhavn
Dominica esto mihi, var angaaende Handelen, og
 af den Beskaffenhed: Kongen havde mærket, at Folk
 af al Slags Stand udi Danmark agerede Kjøbmænd,
 og at Prælater, Præster, Abbeder, Adelsmænd og
 Bestillingsmænd ginge de danske Kjøbstæder forbi, og
 drev Handel immediate med fremmede og Hansestæ-
 derne, saa at de rette Handelsmænd, som stod for
 borgerlig Lyng, og intet andet havde at nære sig
 af, uden Handel af Landets Producter, derudover
 geraadede udi Decadence, og Kjøbstæderne havde in-
 tet uden det blotte Navn af Kjøbstæder, men Hande-
 len var udi Proprietariers og geistlige Personers Hæn-
 der; for at hindre saadan Confusion, og at befør-
 dre Kjøbstædernes Dykomst, forordnede da Kongen,
 at Landmanden skulde føre sine Vare til Kjøbstæder-
 ne, og der sælge dem for en billig Preis o). Over
 denne Forordning gjør Svitzfeld saadan Critique:

Dette

o) *Edict. Reg. de dato Hafn. Dominica esto mihi*

Dette Forbud strider i mange Maader mod Adelens Privilegier og Friheder, gammel Brug og Sædvane, ej heller vare Borgerne saa fornuende, at de kunde kjøbe de Geistliges og Adelens Korn og fede Vare; men det stede mest, at han dermed kunde plage de vendiske Stæder. I hvilken Intention at Kongen udgav denne Forordning, enten det var for at plage Adelen eller for at gjøre de vendiske Stæder Afbræk, saa maa man tilstaae, at den er hel fornuftig, og grundet paa Billighed. Thi, naar Proprietarier, Præster og Bestillingsmænd ville falde Borgerne ind ubi deres Nærings, kan Kjøbstæderne ikke længe staae ved Magt, men maa ufejlbarligen undergaae; at beraabe sig for i saadan Fald paa gammel Skik og Sædvane, og ikke andet ene at beraabe sig paa gammel Confusion, og at plaidere for Fremmede, og bede, at de maa tage Fløden af Landet, Rigets egne Kjøbstæder til Ruine. Man kan sandeligen sige denne Konge til Berømmelse, at alle hans Forordninger, Handelen angaaende, ere grundede paa Fornuft, og at han har seet langt dybere ind ubi Commerce: Sager end nogen af hans Formænd, hvorfors ogsaa Borgere og Almuen bare ikke nær saa stor Had til ham, som Adelen og de Geistlige; og giver derfor vor berømmelige Skribent enten en liden Kundskab tilkjende ubi Handels-Sager, eller røber sin Partiskhed ubi denne

Kon:

Konges Historie, naar han laster Kongen deraf, at han ikke vil tilstøde Fremmede ved uordentlig Handel at udsue Landet. Thi hvormeget Hansfestæderne profiterede ved at handle immediate med Proprietarier og Præster paa Landet, kan sees af den Bitterhed, de fattede imod Kongen over dette Forbund, og det var een af de fornemteste Aarsager, hvorfor de siden erklærede Kongen Krig. En anden Skribent, som levede ved Christiani 2 Tider, taler om høist bemeldte Konges Anstatter ubi Handelen langt anderledes end Svitsfeld, hans Ord ere disse p): Efterat Kongen havde bestyrket sin Throne, satte han sig for at gjøre Kjøbenhavn saa anseelig af Handel, at den ikke skulde give nogen hverken engelsk, hollandsk eller tydsk Handelstad efter. Dertil blev han drevet af adskillige Aarsager, blant hvilke de fornemteste vare, at han havde fornummet af Indbyggernes Klagemaal, at de maatte føre deres Vare til de vendiske Stæder, hvor Øvrigheden eller de som vare Directeurs for Handelen, satte en vis Pris derpaa for Kjøbmændene, og ofte tvungede dem til at sælge dem med stor Forlis, ikke at tale om adskillige andre Chicaner, som dagligen bleve øvede mod de danske Kjøbmænd. Til at forebygge saadan Uheld, besluttede Kongen

at

p) Svaning. hist. Christ. 2.

at indrette en stor Stapel udi Kjøbenhavn, og derfor ved en Forordning lod tilkjendegive, at Ingen under Livs og Gudses Fortabelse maatte føre Landets Producter andensteds hen, end til Kjøbenhavn; og for at sætte Kjøbenhavns Borgere istand at holde saadan stor Handel vedlige, lovede han at deponere nogle hundrede tusende Gylden. Iligemaade ved Privilegiens Forundelse at lokke andre rige Kjøbmænd til at sætte sig ned udi samme Stad. Men denne Forordning, saa behagelig som den var for Landets Indbyggere, saa ubehagelig var den derimod for Hansestæderne. Hvorover ogsaa blant de Gravamina imod Christian 2, som det lybske Manifest indeholder, denne Artikel findes, hvilket dog Kongen med Synd ved sin Vice-Canceller Corn. Scepperum besvarede, og visede, hvor ubilligt det var, at ville foreskrive en Potentat saadanne Love, ligesom det stod ikke i hans Magt at fremme sine Unsaatters Velfærd, uden han spurgte Lybet om Forlov dertil. Der er ingen Tvivl paa, at hvis Christian 2 havde regjeret længere, han jo havde bragt dette store Værk til Fuldkommenhed. Dette alene var at laste, at han paa een Tid foretog alt for mange Ting, thi paa selv samme Tid, som han ved dette Anslag

opirrede Hansfestæderne, begyndte han Krig med Sverrig. Saavidt Svanningius, hvoraf sees, at Andre herudi ikke ere af Tanker med Switsfeld.

Den anden Forordning, som Kongen udgav dette Aar, var ikke mindre billig, skjøndt den og var ligesaa lidt til Behag. Den samme var angaaende Brag, og bestaaer ubi efterfølgende Artikler q):

Strander noget Skib, da maa Skibsfolket det ubehindret bjerge.

Kongens Lehnsmand skal hjælpe dem i at bjerge, om de det selv ikke kunde, og hvo, som saadant nægter, skal straffes paa Liv og Gods.

Hvo som slitteligen hjælper at bjerge fra Morgen til Aften, skal have 6 Sk.

Hvis det strandede Gods ligger dybt ubi Stranden, da skal hvert Bjergemand dagligen have 12 Sk.

Er der en Mil Vejs fra Landet, hvor Skibet er strandet, skal hver Bjergemand dagligen have 24 Sk.

Hver Bogn skal have en Mark danst, som opfører Godsset til næste Kirke.

Om Skipperen ikke har Penge til at betale Bjergeløn med, da maa sælges saa meget af Godsset dertil.

Hver-

q) Edict. de Naufr. Hafn. Dominica Trinit. 1521.

pag. 1172.

Hverken Mand eller Kvinde maa løbe til noget Brag, uden de bedes derom.

Om noget af det Gods, som hjerpes, ikke buer til at gjemmes, som er Olie eller Vin, da maa det sælges; Pengene skal Lehnsmanden betale dem, det tilhører, og tage derpaa Qvittang af Ejerne.

Om nogen af Kongens Lehnsmænd gjør den Skibbrudne Forfang herimod, straffes som før er sagt.

Ere med Braget ingen levende Folk, da skal Lehnsmanden det lade hjerpe, og oplægge Aar og Dag, indtil rette Ejermand kommer og betaler Dm: Koftningen.

Kommer Ingen inden Aar og Dag, da hør de to Parter af Braget Kongen til, og den tredje Part Præsten af den næste Kirke. Men er saadan tredje Part af al for stor Bigtighed, da skal Præsten ikkun have endel deraf, og Resten skal føres til Kjøbenhavn til de Fattiges Forstandere.

Lehnsmændene skulde ingen hemmelig Regnskab gjøre for Brag, men offentlig, at Kongen ikke skal høre ilde og mistænkes.

Denne Forordning er saa billig, Christelig og fornuftig, at den ikke kan fortjene uden at berømmes. Gud give, at denne Konge aldrig havde brugt Sværdet, men Pennen alene, thi alle hans Love og Forordninger er saadanne, at han heller derved har

for

fortjent Titel af Christian den Gode, end den On-
de. Men vore Sribentere have kun villet vise den-
ne Konge alene fra den onde, men ikke fra den go-
de Side, og derved har sværetet ikke mindre deres eget
end Kongens Navn. Tvivfeld laster dog ikke denne
Forordning, Skjøndt han ved Tausshed giver tilkjende,
at han ej heller approberer den, saasom den strider og-
saa imod den saakaldede gamle lovlige Sædvane, hvor-
ved rige Proprietarier havde Ret til at plyndre Fat-
tige og bemægtige sig deres Gods. Det er troligt,
at den habile og fornuftige Mand Jesper Broch-
mand har conciperet de fleste Christian 2 Forord-
ninger, endel, efterdi han var Kongens Secretair,
endel ogsaa, efterdi der meldes udi denne sidste For-
ordning, at vor Secretair Jesper Brochmand skal
lade den trykke og uddele til Lehnsmændene.

Det er ellers forunderligt, at Kongen, uanseet
den store Fremgang, Gustavus havde udi Sverrig,
ingen synderlig Bevægelse gjorde sig for at besyhte et
Rige, paa hvis Erobring han havde gjort saa stor
Bekostning, thi man skulde have tænkt, at han udi
egen høje Person strax skulde have begivet sig didhen;
men han lod sig alene nøje, ved endel af sine høje
Officiers, som Søren Torby og Andre, at for-
søge et og andet belejret Slots Undsætning, hvor-
ved Gustavus fik fri Hænder til at agere, saa at
fiden hverken Christian 2 eller de efterfølgende Kon-
ger

ger kunde formaae noget imod ham. Man kan derfor falde paa de Tanker, at Kongen enten ej dristede sig til saa hastigen at komme udi et Rige, hvor han havde øvet saadan Haardhed, eller at han bespererede om Sverrigs Reduction, efterat alle Midler forgjebes derpaa havde været anvendte. Derfor seer man, at istedenfor at begive sig til Sverrig, for der ved sin Nærværelse at bestyrke sit Parti, gjorde han dette for en Rejse til Tydskland for at tale med sin Svoger Keiser Carl. Om denne Rejse findes intet synderligt antegnet, den skede ogsaa uden Pragt med et lidet Følge. Man seer heller ikke, hvad Kongens Grende har været. Der tales alene om et Privilegium, som han da udvirkede angaaende Høflken, nemlig, at samme Hertugdøm, som paa Hierens Vegne tilforn blev forlehnet af Bispen af Lybke, skulde efterdags forlehnes af ham selv; saasom Kongen menede, at det var de holstenske Hertuger til Foragt, at saadan Lehns-Act skulde forrettes af de Lybske Bisper. Med denne keiserlige Bevilgning blev dog Hertug Fridrik ikke fornøjet. Men derom, saavelsom om andre Stridigheder mellem ham og Kongen, skal tales videre paa et andet Sted. Man finder ogsaa, at Kongen paa samme Tid, da han var ved det keiserlige Hof, har beklaget sig hæftigen over de Lybske, og at han erhvervede en keiserlig Commission, dateret Brugges den 11 Augusti 1521, til

Biskoppen af Ratzeborg, at han skulde forlige de Frænder, som vare imellem dem; thi Kongen kunde være forsikkert om, at bemeldte Bisp ikke vilde dømsme mod hans Interesse, og det i Henseende til Rejseren hans Svoger, som stedse tog sig Christian den Andens Sag an, endogsaa efter det begangne stokholmske Blodbad; man seer ej heller, at samme blodige Execution formindskede den gode Forstaaelse, som havde været mellem ham og det pavelige Hof; thi, hvis det er sandt, som Cornelius Scæpperus skriver, da skikede Paven dette Aar en Legat til Danmark ved Navn Johannem de Potentia, som efter Kongens Begjering skulde undersøge den stokholmske Handel; og erklærede da samme Legat paa Pavens Begjering, at Kongen ikke derudi havde handlet uretteligen, men at de Svenske, saavel Geistlige som Verdslige, vare tilbørligen straffede. Denne Erklæring siges Kongen at have nøje forvaret, og siden bragt den med sig udi sin Landsflygtighed, for at godtgjøre sin Sag. Men den tjente ikke saa meget til at bevise hans Uskyldighed, som at give et Portraet paa de romerske Paver, hvorlidet de kunde forstjente Navn af Christi Statholdere.

Saaledes seer man, at Kongen, uanset den Haardhed, han forgangen Aar havde øvet, stod i lige Vennskab med fremmede Potentater, og at det er kun egen Interesse, som forarsager Uvenskab og

Misforstaaelse mellem Riger og Stater. Dog forefaldt dette Aar noget, som nær havde stiftet Uvenskab mellem ham og Keiseren. Aarsagen dertil var, at han skilte Dronningens Skriftefader, Johannes Mansvert, ved sit Embede, og forviste ham Hofet. Dette giver tilkjende, at der paa samme Tid har været Misforstand imellem Kongen og Dronningen, skjøndt Historien siger ikke Aarsagen dertil. Det er troligt, at denne dydige Dronning har forholdt ham den begangne øvede Haardhed, og derudi er bleven assisteret af bemeldte hendes Confessionarius, saa at Kongen derover er bleven oprørt til Brede, og har skridet til denne Execution; thi man finder ikke, at han siden Dyoekes Død har holdt sig til nogen anden end til Dronningen, saa at denne Misforstand ikke har kundet rejse sig af Jaloussie. At Keiseren har baaret Fortrydelse derover, kan sees af det Brev, som han derpaa skrev til Kongen af saadant Indhold r):

Den Kjærlighed, Vi bære til Eders Kongelige Værdighed; det Svogerkab og broderlige Venkab, som os er imellem, forarsager, at vi holde for og mene, at alt, hvad Eder er til Ære og Gode, maa ogsaa være os fjært og behageligt. Hvorfore Vi kan ikke andet troe eller tænke, end Vor Søster er hos Eder udi den

r) Vid. lit. Caroli 5. de dato Bryssel. 1521.

Den Agt og Ære, som hun kunde være hos os selv; hvorfor Vi forundre Os over, at hendes Skriftefader Johan Mansveri er af Eder affat og det Kongelige Hof formenet. Det kan ikke være andet end Vor Søster ubehageligt at være hendes Sjælesørger berøvet. Dog tage Vi dette ikke andet end udi en god Mening, nemlig, at han ikke lider noget for den Tjeneste, som han kan have hende bevist, efterdi Vi ikke kan tænke, at Eders Værdighed er anderledes findet mod Vor Søster, end en ærlig Gusbond bør være mod sin Kjære Gustrue. Og, efterdi der stedse udi Alting har været Venkab og Fortrolighed imellem os, saa haabe Vi, at I herudi gjøre os dette til Villie, at ovenmeldte Skriftefader kommer til sit Embede igjen, for at tjene Vor Søster udi hendes Saligheds Sag, som tilbørligt er. Og, efterdi Vi vide, at hans Uskyldighed kan Eder dertil noksom bevæge, ville Vi intet videre skrive, end at Saadant skal være os Kjært.

Ved dette Brev studsede Kongen ikke lidet, og, som han deraf fattede Mistanke til Dronning Elisabeth, at hun skulde have besværet sig over ham for Kejseren hendes Broder, gjorde han sig al Umage for at faae at vide, hvo der havde bragt saadant Klagemaal frem; endeligen holdt han saa længe ved at fri-

ste Dronningen baade med det Gode og Onde, at han fik at vide, at hun dertil havde betjent sig af sin Kammerjunker Maximiliano, som hun havde bragt med sig fra Nederlandene, hvorudover han lod samme Maximilianum hemmeligen omkomme. Dette er ellers den eneste Misforstand, jeg finder at der har været imellem Kongen og Dronningen; thi, at der i det øvrige har været et kjærligt Ægteskab imellem dem, viser den Bestandighed, hun siden stedsse lod see imod ham i hans Landflygtighed. Høistbemeldte Dronning kom ellers dette Aar i Barselseng, og bragte til Verden en Princesse, som blev kalden Christina efter Enkedronningen, som kort tilforn ved Døden var afgangen. Denne Princesse er bleven bekjendt ubi Historien formedelst hendes tvende Giftermaal, først med Francisco Sforza, Hertugen af Mailand, og siden med Hertugen af Lothringen.

Medens dette passerede i Danmark, continuerede Krigen ubi Sverrig mellem de Kongelige og Gustavs Parti. Jeg har tilforn meldt om Stekaborgs Dvergivelse, iligemaade om Stokholms og Calmars Belejringer af Gustavs Folk. Den hurtige Admiral Torby anvendte al mulig Flid paa at undsætte Stokholm, og til den Ende ubi October Maaned af dette Aar var kommen ubi Skjærene med 5 Skibe, og der fastede Under ikke langt fra den lybske Flode, som var kommen Gustav til Hjælp. Men om Natten

paa:

paakom saadan Kulde, at Skibene bleve indfrosne, saa at man haade med Ryttere og Folket kunde komme til Skibene, hvorudover Gustavs Anførere søgte at overtale Lybækkerne at anfælde de Danske. Men, medens de raadsloge derover, paakom en stærk Storm som løste Isen, og reddede Søren Norbys Skibe, saa at de lykkeligen kom derfra til Calmar. Gustavs Folk fortsatte derpaa af yderste Magt Belejringen, og havde besynderligen Omsorg for, at ingen Tilførsel kunde skee. Og, som Staden saaledes meer og meer blev indkneben, og var belejret paa 4 Sider, geraabede de Belejrede i stor Nød, og forarsagede den Frygt, de havde for Mangel af Levnetsmidler, at Stockholms Borgere søgte ved alle Lejligheder, nu tilbaads, nu tilføds at løbe over til Gustavs Lejr. Endel af dem havde retireret sig til St. Clara Kloster, som laae ubi Forstaden, hvor de skjulte sig nogen Tid, indtil de kunde see deres Tempo til at tage Flugten; men Abbedissen udi samme Kloster røbede dem, hvorudover de bleve grebne og førte til Staden igjen, hvor man lod dem ved Træsauge istykkerauge, og paa andre Maader omkomme s). Endeligen, da Hunger ubi Staden tog mere og mere Overhaand, fikkede de Belejrede (En t) udaf Staden, hvilken skulde

labe

s) *Chytræus* lib. 9. pag. 274.

t) *Ægid. Girs Hist. Gust. 1.* siger, at hans Navn var Jøns Westgothe.

lade som han var en Deserteur, men søge Lejlighed at flye til Danmark for at tilkjendegive Stadens Nød og anholde om hastig Undsætning. Men han blev røbet og examineret, og da man fandt indsyede Breve i hans Klæder, som vare skrevne med Dietrik Slagheks og Gregers Holstes Hænder, blev han henrettet. Saa som nu al Forhaabning var forsvunden for de Belejrede at frelse Staden, flygtede Dietrik Slaghek, Bisp Beldenak og Erkebisp Trolle derfra, og komme til Danmark, hvor de gave Beretning om Tilstanden, og bade Kongen itide at være betænktpaa en tilstrækkelig Undsætning. Kongen var ikke vel fornøjet dermed, at Erkebisp Trolle havde forladt Sverrig ubi saadan vaklende Tilstand, da hans Nærværelse højliggen var fornøden, for at styrke det kongelige Parti. Han tracterede ham derfor med stor Koldsindighed, og lod ham lang Tid løbe med hans Ansøgninger, uden at expedere ham. Med Dietrik Slaghek derimod var han saa vel fornøjet, at han agtede at gjøre ham til Erkebisp ubi Lund. Saa bant kunde dog ikke skee, med mindre man kunde faae Erkebisp Jørgen Skodborg til at resignere, hvilket ikke syntes at være saa vanskeligt, i Henseende til de Conjuncturer, som da vare ubi Lunde Stift. Tilstanden var saaledes: Erkebisp Birger døde ubi det Aar 1519. Den samme var en Degnesøn ubi Hal-
land, og han selv var uanseelig af Person, hvorub-

over

over, uanseet de store Qualiteter, han besad, han var foragtet af den skaanske Udel. Efter hans Død blev gjort et Conclusum af Geistligheden, at Ingen, hvad Dyd og Lærdom han end kunde have, skulde blive Erkebisp, med mindre han var af Udel. Dette Conclusum blev heftig forfægtet af Udelen, som ikke gjerne saae, at denne store Myndighed blev confereret Noget, uden af deres Stand. Capitlet i Lund, for at efterleve saadan Anordning, udvalgte da een ved Ravn Aage, som var af stor Familie, men, som Kongen søgte i alle Ting at contrecarrere Udelen, arbejdede han ogsaa paa at tilintetgjøre dette Valg, og recommanderede sin Vice-Canceller, Jørgen Skodborg med saadan Iver, at Lunde Capitul omsider skod fra det forrige Valg, og antog Skodborg, hvorvel han var Udel. Aage renoncerede ogsaa paa sin Ret, Jørgen Skodborg blev saaledes Erkebisp, og Birgeri Successor; men han kom aldrig til fuldkommen Besiddelse af Stiftet, thi Pave Clemens, som maaskee underhaanden af den danske Udel og Bisperne var anmodet derom, stillede sig vanskelig an med Confirmationen, og vilde ikke give ham Chorskaaben, med mindre han derfor betalte 6000 Gylden u). Udi saadan Tilstand vare Sagerne, da Kongen fik ifinde at befordre sin Favorit Dietrik Slaghest til Lunde Stift. Til den Ende lod han gjøre Erkebispen

u) *Svaning. Christ. 2. Cap: 6.*

spen et Forslag, hvortil han forud kunde see, han intet Bifald vilde faae. Han begjerede, Jørgen Skodborg vilde afstaae ham Borringholm, at han der kunde have sin Flode liggende, som udi en beqvem Havn imod de Svenske. Han foregav, at de danske Konger havde Ret til samme Land, saasom en gammel Provinns af Riget; thi, endskjøndt Den var givnen til Lunde Sæde, saa havde dog Erkebisp Nicolaus udgivet Aar 1362 et Gjenbrev til Kong Valdemar den Tredie, hvorudi han tilstaaer, Lunde Erkebisper at have Den til Lehn af Kongerne, og bekjender sig pligtig at være, naar paaæffes, at levere den tilbage. Ordene udi samme Revers ere disse: først, naar vor Herre Konning Valdemar begjerer Hammer Slot med Borringholm af os igjen, da skal vi Niels Erkebisp og vore Efterkommere frit oplade fornævnte Konning Valdemar, eller hans Bud, som fører os hans aabne Brev, det igjen 2c. x). Men siden den Tid har Borringholm stedse ligget under Lunds Sæde.

Over dette Forslag, som Kongen her gjorde, blev Jørgen Skodborg ikke lidet forskrækket; han mærkede paa den ene Side, at han stedse vilde høre ilde hos hans Efterkommere, hvis han skilte Stiftet ved Den; paa den anden Side frygtede han for Kongens

x) Vid. Lit. Revers. Londin. die Conceptionis Virginis. 1362. pag 527.

gens Brede og Unaade, hvis han vegrede sig derfor. Han gav derfor tilkjende, at, som han havde gjort Lunde Capitul en Ed, kunde han ingenlunde overdrage Den; derimod bad han Kongen om Tilladelse at forlade Stiftet og begive sig ubi Kloster. Dette var just det, som Kongen vilde have. Han tillod ham derfor strax saadant, saa Erkebispem antog Munkebragt, og begav sig ind ubi et Franciscaner-Kloster, hvor han forblev en Tidlang; men foer siden hemmeligen til Ribe, forlod Munkebragten og rejste til Rom, for at bevære sig over saadan Medfart. Dog kom han aldrig til Stiftet igjen, men døde ubi Landsflygtighed til Eoln Anno 1551 y) som *Canonicus St. Gereonis sammesteds*, hvilket hans Gravskrift udvifer. *Anno Domini 1551 die 15 Decembr. obiit Reverendissimus Dominus Georgius à Scotborg Archiepiscopus Lundensis in Dacia, Canonicus Divi Gereonis.*

Efterat Kongen saaledes havde faaet Erkebispem til at resignere, lod han forsamle Lunde Kaniker, og foreholdt dem, at de skulde overlevere ham Bornholm. Men han kunde ikke formaae dem dertil; hvorudover han lod kaste dem i Fængsel, og derpaa bemægtige sig Bornholm med Hammerhus og Nalus Lehn i Skaane, skred derefter til sit Forsæt, og imod Capitulets Frihed og Valgrettighed bestiktede **Dietrik Slag-**
hel

y) Chron. Archiep. Lund.

heft til Erkebisp udi Lund. Dette forarsagede Kon-
 gen overalt stor Eftertale, besynderligen hos Geist-
 ligheden, hvilken ansaae det som en Haanhed, at
 Erkesædet skulde beklædes af en slem og berøgtet
 Mand, og som derforuden var fremmed og af ringe
 Herkomst. Hvorudover han besluttede udi det Aar
 1522 at skille sig ved ham, endel for at stille Geist-
 ligheden tilfreds, endel ogsaa for at føre Skylden
 fra sig selv paa ham for det begangne stokholmske
 Mord. En fornem dansk Statsmand 2) mener, at
 Kongen blev truet med Kirkens Band formedelst det
 stokholmske Mord, og derfor overgav Erkebispens udi
 Rettens Hænder for at stille Paven tilfreds. Men
 det er en Bildfarelse; thi foruden dette, at Historien
 viser, at Paven approberede Kongens Forhold i Sver-
 rig, kunde Kongen nok gjette, at han meget lidet
 vilde insinuere sig hos Paven ved at henrette en Er-
 kebisp, hvor ond han end kunde være. Kongen lod
 ham i Begyndelsen af Aaret fordre til Kjøbenhavn,
 og der beskylde ham offentligen, at han formedelst
 sin Haardhed havde været Uarsag udi de Svenskes
 Strafald, item, at han havde raadet ham til det stok-
 holmske Blodbad, for hvilket Kongen stedsse maatte
 høre ilde. Efterat han pinligen var bleven forhørt,
 blev han den 24 Januari 1522 bragt til gammel
 Torv, hvor der var en Galge oprejst, og tilligemed
 et

2) *Jacob Uhlef. Comp. Hist. Dan. Manuscr.*

et Baal anstukket nær ved Raadhuset, hvor han Kulde brændes. Kongen rejste selv den Dag fra Staden, efterdi han skjottede ikke om at see Executionen, og Sigbrit lukte af samme Marsag sine Vinduer til. Dietrik Slaghek blev først bragt til Galgen, og var han samme Dag iført en Fløjels Kjole med en rød Skarlagens Trøje og Fløjels Tøfler. Neden under Galgen satte han Tøflerne fra sig, og blev ført 6 Trin op af Stigen med Skarpretteren, som lagde ham Strikken om Halsen; hvorpaa Skarpretteren sagde: det er ikke saa menet, vi maa en anden Vej, ledede ham saa ned igjen for at bringe ham til Baalet, og vilde Misdæderen ikke fort, førend han fik sine Tøfler paa igjen. Da han kom til Baalet, blev han afført alle sine Klæder, undtagen Skjorten og et Bryststykke; efterat Profossen havde tilkjendegivet Marsagen til hans Straf, nemlig, at han havde været Autor til den store Blodsudgydelse i Sverrig, og havde givet Kongen mange onde Anslag, blev han kastet paa Ilden. Saadant Endeligt fik den nævnte kundige Dietrik Slaghek, der af en hollandsk Chirurgus var bleven som Premier-Minister udi Danmark, og Erkebisp udi Lund. Alle tilstaae, at han var en ond Mand, og at han havde fortjent at straffes Andre til Exempel; dog, saasom han havde en stedsevarende og en bestandig Forbindelse til Kongen, og med en blind Lydighed exequerede alle hans Ordres,

saa

saa kan Kongen ikke undskyldes derudi, at han over-
 leverede ham til saadan haanlig og skjændig Død.
 Der siges, at Bisp Jens Beldenak har forud spaaet
 ham saadan Straf; thi, da samme Bisp sad fangen,
 og Dietrik Slaghek kom til ham i Fængselet for at
 forkynde ham Døden, og havde taget Pen og Blæk
 med sig, tilbydende sig at skrive hans Testamente, da
 bød Beldenak ham skrive slige Ord: at han haabede
 at see ham, nemlig Slaghek, baade hænges og
 brændes, førend han døde. Klokkeren 3 om Efter-
 middagen fandt man hans Legem udi Asken sammen-
 krympet som en Bold a), og da en Matros stak en
 Stage derudi, flød der noget Vand ud, og Legemet
 henfaldt derpaa udi Aske. Der fortælles, at, da
 han blev ført til Retterstedet, og mødte Mester Je-
 sper Brokmand, Kongens Secretair, paa Højbro,
 sagde han: Vale Magister Caspare! hæc sunt
 præmia laborum, hvortil Mag. Brokmand svarede:
 non, non, poena peccati, poena peccati,
 og viser dette, at Slaghek maa have forsaaet La-
 tin, hvorvel Andre holde ham for at have været
 ganske ulærb.

Kong Christian tænkte ved denne forfærelselige
 Execution at have stillet de Misfornøjede tilfreds, og
 afstoet nogenledes den Plet, som det stokholmske Blod-
 bad og andre bedrøvelige Haardheder havde sat paa hans
 Re:

a) *Svaning. Christ. 2. Lib. 3. Cap. 2,*

Reputation. Men den gode Herre havde gjort bedre istedenfor ved Skarpretterens Haand at lade omkomme en Mand, som han nyligen tilforn havde sat paa det lundiske Erkesæde, at have ladet sig nøje med at forvise ham Riget, og selv ved sin øvrige Regjering at have ladet see en alvorlig Fortrydelse over sine forbigangne Fejl. Men man seer i det øvrige intet andet Tegn til Levnets Ændring, hvorover denne Straf kan heller synes at have rejst sig af politiske Aarsager, end af Fortrydelse over forbigangne Fejl. Den Gjerning, han dette Aar øvede imod en Herremand ved Navn Jens Tomesøn, forøgede ikke lidet den Bitterhed, Adelen havde fattet imod ham; thi, da han rejste igjennem Sjælland, og nogle Bønder sammesteds klagede sig over bemeldte Herremand, at han havde forurettet dem, lod han ham opgrave af Franciscaner-Klosteret, hvor han var begravet, og beføl ham tilligemed Kisten at hænges paa Gaden udi Aarhus; men han blev siden nedtaget igjen udi Kong Frederiks Tid, og hæderligen begravet; han recommendede sig ej heller ved den bekjendte ny Lov, som han dette Aar lod forfatte, endel, fordi han publicerede den samme uden Raadets Samtykke, endel ogsaa, efterdi den lettede Almuen formeget, og indeholdt Udskilligt, som Adelen ikke fandt sin Regning ved. Hvorudover den siden udi Kong Frederiks Tid blev offentlig brændt udi Sjælland ved Viborg Lands-

Landsting, som en Lov, der var fordærvelig og imod god Politie og Regimente, skjønt jeg intet seer derudi, som fortjener saadan Titel, og Svitzfeld selv maa tilstaae, at den indeholder mange nyttige Artikler. Af samme Lovbog have vi endnu adskillige Exemplarer, og er den ved Trykken bleven publiceret af Præsident Hans Resen, Kjøbenhavn 1684.

De mærkværdigste Artikler, som derudi findes, ere disse efterfølgende:

Der skulde i alle Kjøbstæder være en Scout eller Scultus tilligemed 4 Borgemestere og 7 Raadmænd b).

Scultus skulde ubi egen Person aflægge sin Ed til Kongen, og af hannem annamme en hvid Stof til et Tegn c), at han havde Fuldmagt at straffe ubi alle Livsfager; og, naar Kongen kom til nogen stor Kjøbstad, skulde Scultus tilligemed Borgemesterne og Raad udenfor Porten tage imod ham, staae af deres Heste, og falde paa Knæ, og skulde da Scultus overlevere ham sin hvide Stof, og ikke rejse sig, førend Kongen gav ham den tilbage.

Skjøger skulde ingen Raaber bære, paa det at man kunde kjende dem fra ærlige Matroner d).

Rigets indfødte Børn skulde først studere her i
Ki:

b) Legis Politicæ Cap. 6.

c) Ibid. Cap. 1.

d) Ibid. Cap. 71.

Riget, og tage Baccalauri-Graden, førend de rejste udenlands.

Med Brag skulde forhandles, som den ovenanførte Forordning dicterer.

Bønder skulde herefter af deres Husbønder ikke sælges.

Denne Artikel har maaskee forledet Zvitfeld til at sige, at han blandt andet i sin nye Lov forordnede, at alle Bønder udi Sjælland og Smaalænderne skulde være fri for deres Fødested, hvilket jeg dog ikke finder i Loven, og taler denne Artikel alene derom saaledes e): sig ond, uchristelig Sædvane, som hertil i Sjælland, Falster, Lolland og Møen været haver med arme Bønder og christne Mennesker at sælge og bortgive ligesom andre uskjellige Creature, skal herefter ikke mere øves; men, naar deres Herskab handle uredeligen med dem, og gjør dem Uloug og Uret, da maa de flytte af det Gods, de paasidde, og ind paa andres Gods, som Bønder gjøre i Skaane, Jylland og Fyen, og give deres rette Forlov ic. Hvoraf sees, at de vorrede Bønder ingen Frihed havde at forlade deres Fødesteder, medmindre det blev bevisliggjort, at deres Herskab handlede ilde og tyrannisk med dem, og at derfor den fuldkomne Bønderrettigheds Dphævelse maa grundes paa en anden Christian den Andens særdeles Forordning.

In=

e) Leg. Eccles. Cap. 111.

Ingen Sandemænd eller Nævninge skulle sværge om Manddrab, men Vidnesbyrdene skulle til Hæretssting forhøres, og siden af Landsdommerne paa Kjendes.

Alle Dommere skulle hver Dag gaar i Kirken og høre Messer, førend de satte sig ned at høre Sager og dømme.

Ingen Geistlige skulle have Lov at købe Jordegods. Denne Artikel er ellers mærkelig, og derfor maa ganske her indføres, den lyder saaledes f): ingen Prælat, Præst eller Klerk, maa tilkjøbe sig noget Jordegods efter denne Dag, uden de ville efterfølge St. Pauli Lærdom, som han skriver i sin første Epistel til Timotheum, og tage dem Hustruer og leve i den hellige Egtestand, som deres gamle Forfædre have gjort. Heraf sees, at Luthers Lærdom havde allerede gjort nogen Virkning.

Alle Præster skulle residere ved deres Kirker paa Landet. En højsædvendig Forordning, efterdi man sees af Historien, at mange Præster have havt liden Omsorg for deres Menigheder.

Ingen Bisp skulle rejse med mere end 12 eller 14 Karle, og Erkebispnen ikke med meer end 20. Tilforn komme de rejsende med en Svite af over 100 Personer.

Ende.

f) Leg. Eccles. Cap. 17.

Endeligen er en Artikel angaaende Bispernes Klædebragt og Opførsel paa Rejser, hvilken giver tilkjende, hvor forfængelige de Samme have været. Den lyder saaledes: Naar Bisper her i Riget komme til Kongen paa almindelige Herredage, eller i andre Trender, skulde de ride eller gaae i deres Subtil g) paa det at den gemene Mand kan kjende dem fra Andre; og skulde de ikke have for dem Vibe eller Tromme, som de hidindtil havt have til at bespotte den hellige Kirke med, og deres Kjorteler, saa de være paa Jorden, med hvide Ermer.

Disse ere de mærkeligste Artikler ubi denne ny Lov. Om den fortjente at brændes, det vil jeg overlade Andre at betænke. Jeg for min Part ser der ubi intet, uden det som er billigt og rosværdigt. Det kan vel ikke nægtes, den er jo stridende imod de saakaldte gamle lovlige Skikke og Sædvaner, som vare: at Adelen og Proprietarier kunde sætge deres Bønder som Dvæg, Bisper og Præster kunde boe hvor de vilde, og gaae i saadan Klædebragt, som dem lystede, og Herremænd betage Kjøbstæderne deres Næring &c. Men saadanne Sædvaner at hæve er ingen Arret. Det eneste, som herimod kunde være at

g) Subtil eller Subtel har været et Slags Sko. Vid. du Canges Gloss. in voce subtalares.

at sige, er, at Kongen gjorde denne Lov, Raadet uadspurgt, hvilket var et Foretagende imod hans Capitulation eller Haandfæstning. Men det synes, at denne Konge har holdt for, at, som samme Haandfæstning var for høit opskruet, saa var han ikke for bunden til at holde noget deraf. I det Øvrige er det troligt, at, hvis Kongen til denne Lovs Publication havde forlangt Raadets Samtykke, da havde man gjort Stræger over de fleste og maaskee de beste Artikler.

Nu maa jeg vende mine Djen lidt til Sverrig igien, hvor jeg mod Udgangen af foregaaende Aar forlod Gustavus allevegne triumpherende, og de vigtigste Rigets Stæder, Stockholm og Calmar, udi yderste Nød. Samme belejrede Stæder anholdt hastigen om Undsætning, men det gik kun langsom til dermed, thi jeg seer ikke, at Kongen med nogen syn- derlig Iver søgte at hemme Gustavs store Fremgang. I Begyndelsen af dette Aar 1522 lod han strenge Breve udgaae til alle hans Lehns mænd udi Sverrig, at de skulde omkomme alle de Dyrørste, som vare udi deres Lehne. Lehns mændene efterkomme tildels saadan Ordre, især udi Finland, hvor adskillige tillige med den oftomtalte Hemming Gad, som blev hals- huggen med en Dre paa Tavastehus h), (thi det er rettest at henføre denne geistlige Mands Execution til

h) *Ægid. Girs hist. Gust. 1. pag 30.*

til dette Aar) af den finste Adel bleve ihjelslagne. Dette forarsagede, at en finst Herremand ved Navn Erik Flemming, for at frelse sit Liv, stillede sig an, som han var Gustavi største Fiende, og begjærede et Antal Folk, hvormed han vilde anfælde den svenske Lejr; men, da saadant blev ham bevilget, løb han tilligemed Folkene over til de Svenske, saa at Kongen ved slige Midler irriterede ikkun Nationen meer, og bestyrkede sin Fiendes Magt. Den farligste Fiende, som Gustavus havde at bestille med, var Admiral Norby. Samme ypperlige Mand, endskiøndt han ikke blev assisteret, som han burde, tjenede dog Kongen altid med lige stor Nidkjerhed, og lod sig allevegne see som en Lynild, nu for at redde en belejret Stad, nu en anden. I Begyndelsen af dette Aar bragte han fra Gulland baade Folk og Proviant, Stockholm til Undsætning, hvilket satte saadant Mod i de Belejrede, at de gjorde et stort Udsald paa den svenske Lejer ved den Gaard Erva, og der bestormede og indtog Lejren. Opmuntrede af saadan Lykke gjorde de Dagen derefter et andet Udsald paa den sydre Del af Lejren, som de iligemaade bemægtigede sig, saa at Belejringen derudover et tidlang ophørte.

Gustavus mærkede da, at det vilde blive ham vanskeligt at reducere Søstæderne, medmindre han havde en god Skibsflaade; hvorudover han søgte at

indlade sig i Handel med Lybek, og til den Ende afsærdigede Sigvard von Holten til samme Stad for at anholde om Skibe, Folk og Ammunition. Magistraten udi Lybek fandt sig strax villig dertil, saasom Staden var meget ophidset mod Kongen formeddelt de nyligen publicerede Forordninger, hvorved deres Handel paa Rigerne led Afbræk. De skikkede derfor Gustav til Undsætning 9 Skibe under Anførsel af Fridrik von Brunovig og Johan Stamme, af hvilke den første var Admiral, og den anden Anfører for Krigsfolket. Disse arriverede lykkeligen Pindse-Aften til Syderkjøping, og satte ikke lidet Mod udi Gustavi Parti. Efterat Folkene vare satte udi Land, og havde aflagt Gustavs Trofskabs-Ed, blev den ene Del deraf skicket til Calmar, som længe havde været belejret af Arved Vest-Gothlænder, og den anden bragtes til Stockholm, hvilken Gustavus paany havde belejret, som sees af den Relation Gotthalk Eriksen skikkede Kongen, hvorudi han giver Afrisning saavel over Stadens som Besættningens Tilstand, samt over endel hans Officiers, og derudi sær recommenderer Junker Henrik Slaghef, og søger af betage Kongen al Mistanke om hans Trofskab, saa det er troligt, at samme Henrik Slaghef maa have været den navnkundige Dietrich Slaghef nær paarende, og derfor efter samme Mandes Fald at være kommen i Mistanke hos

Kon-

Kongen. Udi samme Brev raader han ogsaa Kongen at stille en Krigsmagt ind udi Sverrig, for at gjøre Diverſion i). Men, ſom dette ikke blev eſtere lobet, fik Guſtavus fri Hænder til at agere, og at forſætte Stokholms og Calmars Belejring, paa hvis Erobring den hele Krigs Lykke beroede.

Stokholm blev ſaaledes paa ny belejret, og otte nye Iyſke Skibe under Anførel af Berner Bomhoffver, en Iyſk Raadsherre, kom de Svenske til Undſætning, ſaa at Staden blev ſaaledes indfluttet baade tillands og vands, at ingen Tilførel mere kunde ſkee. Medens Stokholm ſaaledes var beangſtiget, continuerede Belejringen for Calmar, hvor Søren Torby havde ved ſin Bortgang givet Ordre til Befætningen, at, hvis de mærkede, at Staden kunde ikke frelſes, ſkulde de ſætte Ild baade paa Staden og Slottet, og begive ſig enten til Gulland eller Danmark. Men, da Borgerne havde ſaaet et Nødderom, aabnede de om Natten Nørreport k), og indløb de Svenske udi Staden, hvorpaa Arved Veſt-Gothländer ſiden bemægtigede ſig Slottet tillige:

med

i) Vid. lit. *Godscalki ad Regem*. Holmiæ die 21 Febr. 1522.

k) Svitfeld fører her Calmars Erobring til det Aar 1522, men det ſynes af andre Steder i Hiſtorien, at den ikke er ſkeet førend efter Kongens Undvigſe af Danmark. Vid. *Ægid. Girs & Eric. Georg. list. Gust. 1.*

med den *D* Oland, som ligger ligeoverfor Calmar. Efter Calmars Erobring fikkede *Gustavus* endel af det Folk, som havde belejret samme Stad, ind udi *Blegind*, hvor de indtog det hele Land undtagen *Sölvisborg*, saa at *Blegind* udi to Aar var i de Svenskes Hænder, indtil Landet udi Kong *Friderik's* Tid kom tilbage igjen. Saaledes blev Sagerne dagligen forværrede udi *Sverrig*, og Kongen, som nyligen var en Skræk for alle angrændsende Potentater, var mere bekymret om at forsvare sig udi Danmark, end at beskytte sine nye Conqvetter udi *Sverrig*; thi foruden den almindelige Opstand, som under *Gustavo* skede udi samme Rige, havde han ogsaa faaet de vendiske Stæder paa Halsen; Ham truedes ogsaa med Krig af *Holsten*, hvor hans Farbroder Hertug *Friderik* foregav sig i mange Maader af ham at være forurettiget, og indlod sig udi Handel med *Lybek*, hvilken Stad var bleven saa ophidset imod Kongen, at den ikke alene gjorde *Gustavo* adskillig Undsætning, som tilforn er viset, men endogsaa dette Aar sluttede et Forbund med *Danzig*, *Kostok*, *Bismar* og andre Hansestæder imod Kongen. Deres Gravamina, som de paa samme Tid anførte, vare disse: At den store Told, som var dem paalagt udi to Aar, stedse continuerede; at Rigets Undersaatter var forbudet at handle immediate med Hansestæderne, og bleve ved kongelige Forordninger tilholdne at bringe

bered

beres Vare til Kjøbstæderne udi Danmark; item at Kjøbenhavn var gjort til en Stabelstad. Ingen kan nægte, at Kongen jo var beføjet til at gjøre slige Ting, saasom alle disse Anstalter sigtede ligesaa meget til Handelens Opkomst udi Danmark, som til Hansestædernes Svækkelse. Det eneste, som her var paa at sige, er, at Kongen foretog deslige Ting paa en ubelejligh Tid, da han havde Hansestædernes Bøsskab nødvendig for at beskytte sine Conquetter udi Sverrig, og at hindre dem i at gjøre de Træfaldne Undsætning; Kongen mærkede omsider herudi at have begaaet en Statsfejl, og derfor søgte at forlige sig med de Lybske eller Hansestædiske igjen. Til den Ende erhvervede han ikke alene et keiserligt Monitorialbrev til de Lybske, hvorved de under Straf af 2000 Pund Guld colnissk Vægt tilholdtes at lade Kongen være uanfægtet, men havde ogsaa underkastet sig Blaskoppens af Rakeborgs Kjendelse udi de Frringer, som svævede imellem Riget og Stæderne. Han gjorde ogsaa dette Aar en Rejse til Holsten, for at splide det Forbund ad, som var imellem hans Farbroder Hertug Srideric og de Lybske; men udrettede intet dermed; tvertimod, paa samme Tid, han opholdt sig udi Holsten, havde de Lybske udsendt en stor Krigsflaade, hvilken den 22 Maj gik ud af Traven, indtog Bornholm med Hammerhusens Slot, udplyndrede Landet, og erledigede Biskop Jens Veldenack, som

der af Kongen var arresteret, efterat han med Districts Slagheck var kommen fra Sverrig.

Efter Bornholms Erobring begav de Lybske sig for Kjøbenhavn, ladende som de vilde gjøre Landgang ved samme Stad. Men de toge Vejen lige til Helsingør, hvor Borgerne isteden for at gjøre Modstand, forlod Staden og flyttede deres Gods ind udi Skovene. Staden blev derfor indtagen af de Lybske, og afbrændt paa St. Bartholomæi Dag. Aarsagen til denne Execution var endel for at gjøre Riget Afbræk, endel ogsaa af særdeles Had imod Staden, efterdi Helsingørs Borgere havde udi Kong Hanses Tid drevet Spot med de Lybske, og sagt, at de udi et af deres Tog mod Helsingør havde intet udrettet, uden flyde Laaret istykker paa en Kat. Der menes ellers, at Kongen selv ikke gremmede sig meget over Helsingørs Udelæggelse, saasom han havde samme Stad, efterdi Borgerne efter hans Begjering ikke vilde indrømme Holiger til de hollandske Colonier, som han der agtede at anlægge. Churfursten af Brandenburg, og Hertugerne af Meklenborg, søgte vel at hilægge disse Tvistigheder, og til den Ende berammede en Sammenkomst, medens Kongen var i Holsten; men Kong Christian, da han fik Kundskab om den Lybske Flaades Bedrifter udi Riget, vilde han ikke opholde sig der længere, men strax tog Vejen tilbage. Da han kom til Kallundborg, fik han Lis-

den-

Dender, at den fiendtlige Flaade var for Kjøbenhavn, hvorfor han samlede Almuen tilsammen, saavel fra Kjøbstæderne som fra Landsbyerne, henved 10000 Mand, med hvilke han lejrede sig ved Solbjerg. Svitfeld siger, at, da han mynstrede samme Almue, og saae den saavel berustet til Landets Forsvar, Kunde han ikke andet end fordømme sit forrige Principium, som var, at den gemene Mand burde intet Gevær have, men lade sig alene nøje med en Kjep i Haanden; men det synes af den hele Konges Historie, at det aldrig har været hans Principium, og at han tvertimod altid søgte at sætte Mod ubi Almuen, og alene at besarmere Udelen. Svaningiub anfører her 1) en Dymuntrings-Tale, som han holdt til Folket, og blant andet viste dem, at de vilde faae alene at bestille med Kjøbmænd og Kræmmere, som vare mere bequemme at kjøbe og sælge, end at omgaaes med Gevær, hvilken Tale, saasom den med stor Glædes-Strig blev optagen, kan den tjene til Bevis, at denne Konge var yndet af Almuen. Hvad de Lybske ellers angaaer, da finder jeg ikke, at de gjorde nogen videre Landgang, saa at derfor denne ubi Hast sammensamlede Krigshær fik sin Afsted igjen.

Den holstenske Rejse, som Kongen gjorde dette Aar, var dog ikke ganske frugtesløs, saasom de lang-

va-

1) Svan. Christ. 2. lib. 3. cap. 3.

varige Tvistigheder imellem ham og hans Farbroder Hertug Friderik bleve bilagte ved det bordisholmske Fordrag. Men førend jeg taler om samme Fordrag, vil jeg melde noget om de Irringer, som en tidlang havde været imellem Kongen og Hertugen. Da Kongen førte udi egen høje Person Krigen udi Sverrig, havde han blant andre Hjælpetropper ogsaa et temmelig Antal af Holstenere, som Hertugen overlod ham, saa at det synes paa den Tid at have været temmelig god Forstaaelse imellem dem; men, da samme Tropper havde tjenet et Aar udi Sverrig skikede Kongen dem uden Besolding, uden Heste og Harnisk tilbage m). Aaret derefter nemlig 1521 erholdt han af Keiser Carl et Privilegium n), hvorom tilforn er talet, nemlig, at de lybske Biskopper skulde ikke have mere med den holstenske Lehn-Act at bestille, iligemaade at Holsten i det romerske Riges Navn skulde forlehnes af Kongen og hans Arvinger; for at erqvere samme af Keiseren erholdne Bevilning, fordrede han samme Aar Hertug Friderik til sig til Colding, og der foreholdt ham, at han skulde tage Holsten til Lehn af ham saavel som Slesvig, hvortil dog Hertugen ikke vilde lade sig beqvemme. Svitefeld siger, at Kongen, for at jage Skræk ind udi Hertugen, lod oprette en Galge paa Torvet, lige
over

m) Peters. Chron. Holsat part. 4.

n) Diploma Caroli 5. de dato Gandav. 1521.

over for Hertugens Herberg; det samme er ogsaa indført udi *Frideriks Manifest* o), mod Kong Christian, hvorvel *Cornelius Scepperus* har viset med temmelig Grund, at denne Galge var oprejst før Hertugens Ankomst. Hvorom Alting var, saa lod Hertugen sig ikke skrække, men de skiltes denne Gang ad uden saadant Lehns Annammelse, og, endskjøndt Keiseren udi et særdeles Brev p) formanede ham der- til, blev han dog steds ved sit Forsæt, ikke at besvemme sig til noget Efterlehn, men vilde have det immediate fra Keiseren.

Dette formerede saa meget den Koldsindighed, som var imellem Kongen og Hertugen, at de ansaae hinanden som Fiender, ja det kom saavidt, at Hertugen indlob sig udi Forbund med de Lybske, som vare Kongens aabenbare Fiender. Foruden oven- melbte Tvistighed havde Hertugen ogsaa en Fordring paa Kongen af 7000 Gylden q), hvilken Sum Pen- ge han ved sin Gesandt *Thomas Koppe* udi det Aar 1522 lod fordre af Kongen, som var til Nykø- ping. Da samme Fordring blev forkyndet, tog han det op som en Fiendtlighed, og sagde: *Ich hoffe nicht,*

o) Vid. *Friderici 1. Manifest.*

p) Lit. *Caroli 5. ad Fridericum de dato Gandav. die 20 Julii 1521.*

q) udi det borbisholmske Fordrag tales om 9000 Mark Lybske.

nicht, daß mein Vater-Bruder mein Feind werde; hvorpaa Gesandten svarede med stor Dristighed: Wo es nicht anders seyn könnte, so müste Gott und die Noth helffen; saa at Kongen dertil for- tøynet stammede efter sin Sædvane, og sagde: Ej, Ej, Ej.

Saaledes tog Misforstanden meer og meer til, hvorudover Kongen, for ikke at faae saa mange Fiender tillige paa Halsen, gjorde en Rejse dette Aar 1522 til Holsten, og inviterede Hertugen til at møde sig til Stenderboe. Da Hertugen kom didhen, fandt han de Kongelige stærke og bevæbnede ¹⁾, hvilket kunde ikke andet end opvække Eftertanke; dog, saa som Kongen kunde undskylde sig dermed, at han behøvede at rejse stærk og bevæbnet, efterdi han stod i aabenbare Krig med Lybek, satte Hertugen al Mis- tillid til Side, og begav sig til Kongen udi hans Herberge. Kongen lod da foredrage, at han havde noget at tale med Hertug Fridrik, som angik Ri- get og det hele Land; Hertugen svarede dertil, at hvis det var noget, som angik Holsten, saa maatte Adelen og hele Ridderkabet sammenkaldes til et sæd- vanligt Sted, bad derfor, at det maatte opsættes til belejligere Tid og Sted, hvilket Kongen ogsaa be- villigede. Det blev derpaa besluttet at kalde Sten-

ders

1) Peters, Chron. Holsat. part. 4.

derne tilsammen til Levenskø, og skiltes de derpaa fra hinanden.

Da Hertugen kom tilbage til Gottorp, inviterede han sin Adel til Gjæst, og foredrog dem Kongens Begjering. De besluttede at lade sig indfinde Dagen tilforn til Kiel; men Alle bevæbnede og i fuld Rustning at begive sig derfra til Levenskø. Men Hertugen tog i Betænkning selv at møde, og i sin Sted skikked didhen sin Søn Hertug Christian, for at høre Kongens Foredragende. Da de nu kom sammen til Levenskø, kom Kongen ridende mod Hertug Christian, drog sit Sværd lidt ud, og sagde: **Herr Setter, Kommer I og her saavel udrustet s).** Hvorpaa han gav ham Haanden, og undskyldte da Holstenerne Hertug Fridrik, at han ikke selv kunde komme til Modet, efterdi han var bleven svag til Kiel. Kongen lod derpaa ved Hans Rangow dem tilkjendegive, at, saasom han ikke tvivlede paa, det var dem jo bekjendt, at han stod i offentlig Krig med de Lybske, saa var han begjærende, at de vilde være ham behjælpelige med Raad og Daad. Stænderne raadsflog derover, og endelig ved Henrik Rangow gave saadant Svar: At Holsten var ikke pligtig til at trække sig Rigets Fiender paa Halsen, helst, saasom Hertugdømmet havde ikke været i Raad med, da Krigen imellem Danmark og Lybek begyndte. Det

var

s) Peters. Chron. Holsat part. 4.

var ogsaa farligt for dem at indlade sig i Krig med Hansfestæderne, hvorved Holsten kunde geraade i yderste Fordærvelse, uden at Kongen kunde have nogen Nytte deraf, bade derfor Kongen, at han saadant nøje vilde betragte, og i den Henseende holde dem undskyldte. Dermed endtes dette Møde; Kongen blev den Nat udi Gottorff, og de Førstelige begave sig til Kiel for at underrette Hertugen om det, som paa Mødet var passeret.

Kongen rejste siden fra Gottorff til Rendsborg, hvor efter Begjæring lode sig indfinde Markgreve Joachim af Brandenburg hans Svoger, item tvende Hertuger af Meklenborg med foromtalte Biskop af Raseborg, samt nogle andre kejserlige Gesandtere. Disse arbejdede paa at bilægge de Irringer, som havde rejst sig imellem Kongen og Hertugen. Kongen var da paaany begjærende, at Hertugen vilde skikke nogle Fuldmægtige til Flemhude, for udi Ventlighed at afgjøre Tvistighederne. Begge Potentaters Fuldmægtige mødte da til bemeldte Flemhude, hvor de bleve saa forenede, at Kongen og Hertugen personligen paa en bestemt Dag skulde møde til Bordisholm, for der at slutte et endeligt Forlig, hvilket ogsaa skede, og bleve Tvistighederne afgjorte ved det bekjendte bordisholmske Fordrag ¹⁾, hvis Indhold var

1) *Transactio Bordeholm die Mercurii post fest Lau-*

var dette: Man skulde tage uvillige Mænd til at kjende udi de fire Poster, som Hertugen havde saalænge paastaet, nemlig: 1) Hans Arve-Rettighed som en Kongesøn til Norge; 2) Regnskab for den Døpborset, som udi hans Mindreaarighed af Kong Hans var skeet udi Førstendømmene; 3) angaaende 100000 Gyldens Gjeld, som Hertugen udi Arveskiftet tilsagt var; 4) Hans Udstyr eller Patrimonial-Gods udi Riget, som han menede sig, som Kongesøn, at tilkomme. I det øvrige lovede Kongen at betale Hertugen 11000 Mark lybſt u), en gammel aparte Gjeld, til næste Kieler Omſlag 1523. Ingen Undersaats Sag udi Slesvig og Holsten skulde trækkes fra Førstendømmene til Riget, og skulde Kongen saavelſom Hertugen domme hver for sig over sine Borgere, Almue og Bønder. Men over Ridderſkabet og Prælaterne, saasom de ſamme udi Førstendømmene ere uskiftede og in Communione, skulde begge domme tillige. Den Skade, som Hertugen havde lidet ved sine overladte Tropper udi den ſvenske Krig, nemlig paa deres Heste, Harniſt og Ruſtning, skulde eftergives og ikke mere paatales. Appellationerne fra Holsten til den kejserslige Ret ſkulde være fri og ubehindrede, og med de ſlesvigſke Ap-
pelo

Laurentii 1522. apud Peters. Chron. Holsat.
 part. 4. & Hvitf. Pag. 1191.

u) udi Svitsfelds Exemplar ſtaaer 9000.

pellationer skulde holdes efter gammel Sædvane. De holstenske Sager skulde dømmes efter Hertugdømmets gamle Statuter, Sædvaner og Sagenspiegels Ret, og de Slesvigiske efter Kong Waldemars jydsk Lov. Men det fornemteste, som blev sluttet ved dette Fordrag, var en Cassation af det omtvistede Privilegio, som Kongen af Kejseren havde erhholdet. Samme Cassation anføres med saadanne Ord: Efterat Vi Christian, Konge til Danmark, ic, af Vor elskelige Sr. Broder og Svoger Carl den Femte, udvalgt romersk Kejser, et Privilegium bekommet have, at Vor elskelige Fjære Sæbroder, Sr. Fridrik, Hertug af Holsten, hans Regalia og Lehn skulde af os annamme udi alle Maade ligesom hans Forfædre saadanne Regalia af det Stift Lybek annammet have, saa have Vi dog formedelst Vore gøde Venners Underhandling saadant Privilegium, samme Regalia og Lehn angaaende, afstaaet, hvilke Vi og hermed aldeles for Os og Vore Efterskommere afstaae og lade falde; dog saa, at Vor Fjære Sr. Sæbroder skal forhverve Vor Fjære Broders og Svogers Kejser Carls Revocation, Cassation og Igjenkaldelse herpaa, eller og hans skriftlige Befaling til Os, at Vi samme Privilegium Hans Kejserlige Majestæt igjen tilstille, hvorudi Vi ikke skulle Hans Kjærlighed

hed hos Vor elskelige Broder Keiser Carl hindre eller hindre lade udi nogen Maade &c.

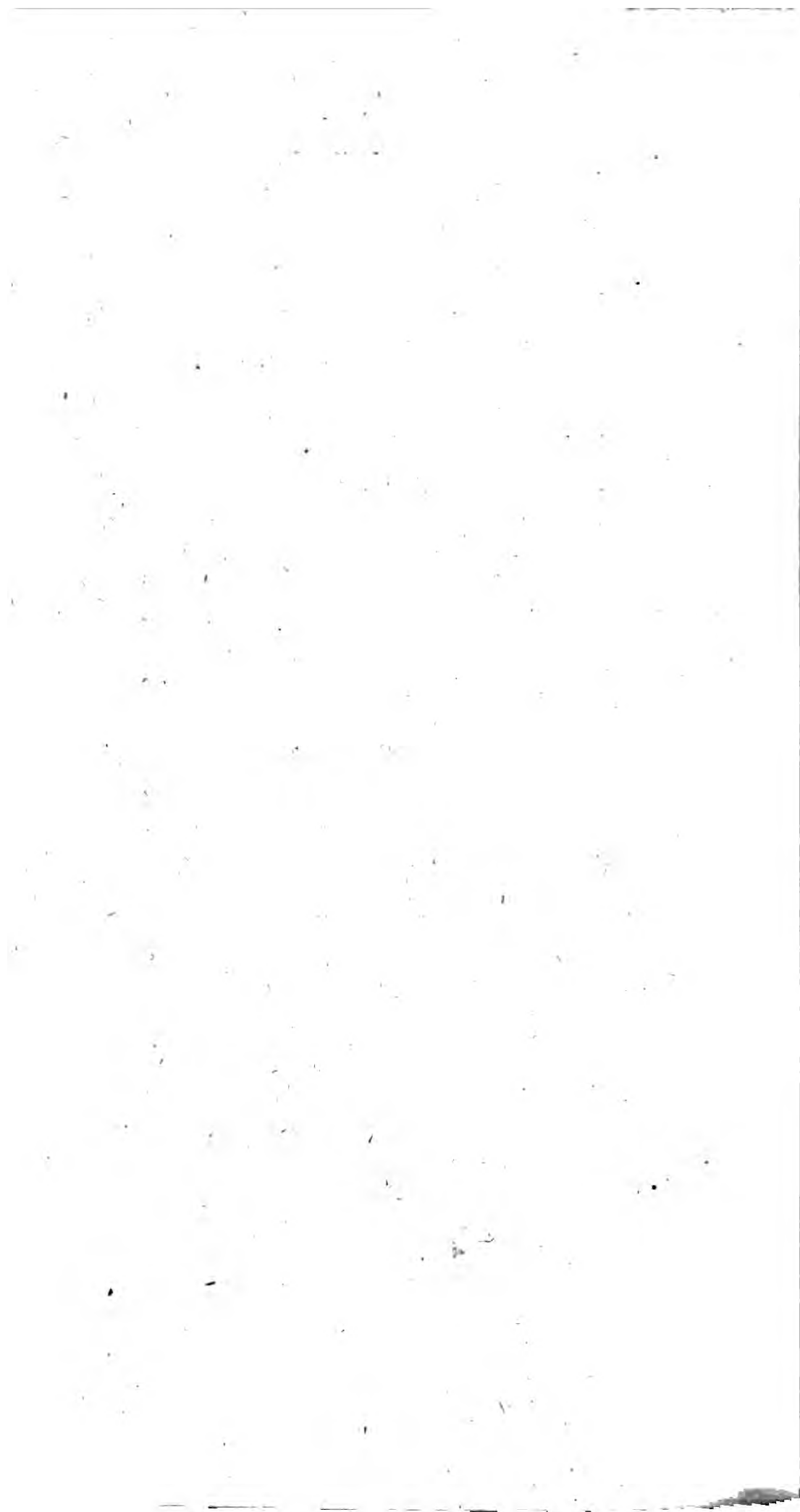
Det er Historien over de holstenske Tvistigheder udi denne Konges Tid, som endtes ved dette bordersholmiske Fordrag; men, endskjøndt Stridighederne bleve bilagde, saa vare dog Hjerterne mod hinanden de samme som tilforn, hvilket skal videre vises af efterfølgende Aars tragiske og sørgelige Historie. Men førend jeg træder til dette store Sørgespil, vil jeg melde lidt om en Hændelse, som skede dette Aar, og som kan ansees som et Præludium paa den paafølgende Catastrophe. Jeg har ofte udi denne Historie meldet om Madame Sigbrit, at hendes Myndighed vbrede mere og mere til, saa at alle Rigets vigtige Sager ginge igjennem hendes Hoved. Dette kunde ikke andet end opvække stort Had imod hende blant de Store, men Ingen tørde offentligen binde an med hende, endel af Frygt for Kongens Brede, endel ogsaa af Frygt for hende selv, saasom hun havde ikke mindre Dristighed til at byde sine Fiender offentligen Spidsen, end List til at underminere dem. Man havde ogsaa de Tanker om hende, at hun kunde here, hvilket sees af den Historie, som fortælles af Svanningo x) om den unge Prinds Johannes, hvilken engang af Curiositet tog en Flaske, som stod i
hens

x) Svanning. Christ. 2. lib. 2 cap. 6.

hendes Kammer-Vindue, og vilde see, hvad derudi var, og da Glasfenet faldt ham af Haanden, og gik ispykker, sprang Vandet ud deraf, og en Storm med Torden hørtes derpaa over den hele Stad. Men intet var almindeligere paa de Tider end at tillægge dem Hexeri, hos hvilke fandtes nogen særdeles Forstand. At den gemene Almue fæster Tro til saadant, er ikke at forundre sig over, men at en opløst Mand, som Joh. Svanning, fremfører deslige Historie, er hel selvomt. Den største af hendes Fiender, og, som hun havde mest Uarsag at være bange for, var Admiral Søren Norby, efterdi samme Herre var i stor Anseelse og Agt hos Kongen formædelt hans Trofskab og vigtige Tjeneste, som han havde gjort Riget, hvorfor hun ogsaa havde ham mistænkt for den Medfart, hende skede dette Aar, saasom hun ikke kunde troe, at nogle Bønder af egen Drift skulde have dristet sig dertil. Historien er denne: Da Kongen mynstrede sit Folk ved Solbjerg, som før er sagt, gik Sigbrit med en Pige ud af Staden for at see samme Mynstring, hvilket giver tilkjende, hvor liden Pragt der endda var paa de Tider, efterdi en Dame af allerstørste Anseelse udi Riget gik uden Byen tilfods, gelejdet alene af en Pige. Da hun kom til St. Jørgens Sø, som løber af Pøbling-Dammen, mødte hende to drukne Bønder, som kom fra Kjøbenhavn. Da de samme blev hende vaer,

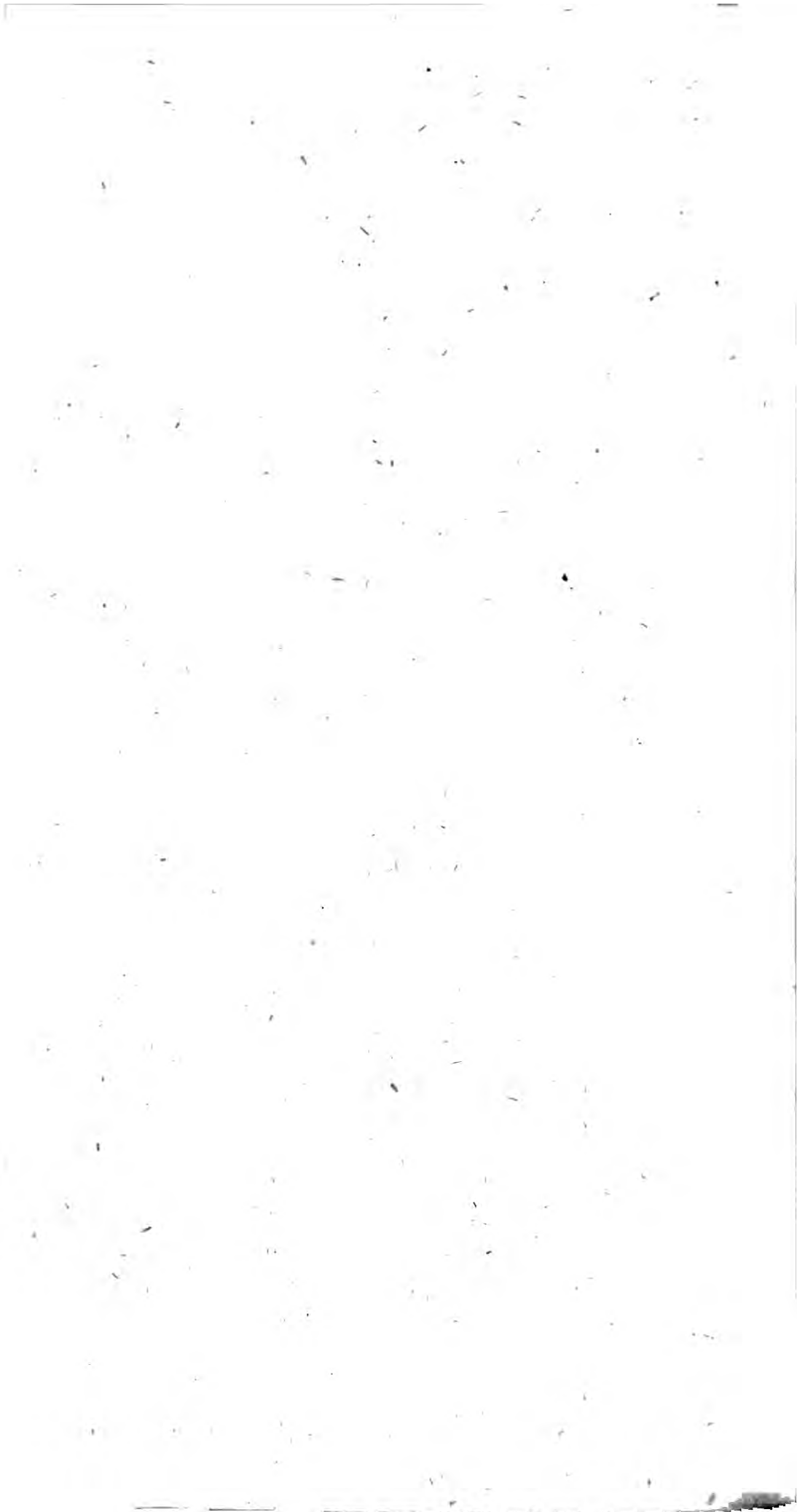
og kjendte hende, sagde den Ene til den Anden: *Nu skal hun faae Skam, der er hun, som regjerer Kongen.* De kastede hende derpaa udi Søen, og ginge deres Vej til Mynsterpladsen. Kongen, som maatte af Nogle, der saae denne Gjerning, blev bestimelig underrettet derom, kom strax didhen, hvor han fandt hende slagen og halv druknet, men dog uden Livsfare. Hvorudover han lod tage hende op igjen, og age til Staden. Men da hun agede ind i Byen, stode nogle roskildske Soldater ved Porten, som skjode efter hende, dog kom hun uskad til sit Hus. Dette viser, at der paa samme Dag maa have været en Sammenrottelse mod hende, og at Bønderne maa have været underkjøbte til at kaste hende i Vandet. Kongen lod strax derpaa eftersætte de tvende Bønder, lod dem føre fangne til Kjøbenhavn, hvor Sigbrit havde den Fornøjelse at see dem rettede, efterdi de havde ikke vel nok forstaaet deres Haandværk, men forladt en halvgjort Gjerning. Sigbrit søgte siden at gjøre *Søren Norby* mistænkt for denne Sag hos Kongen, men forgæves, efterdi samme Mand var udi al for stor Credit.

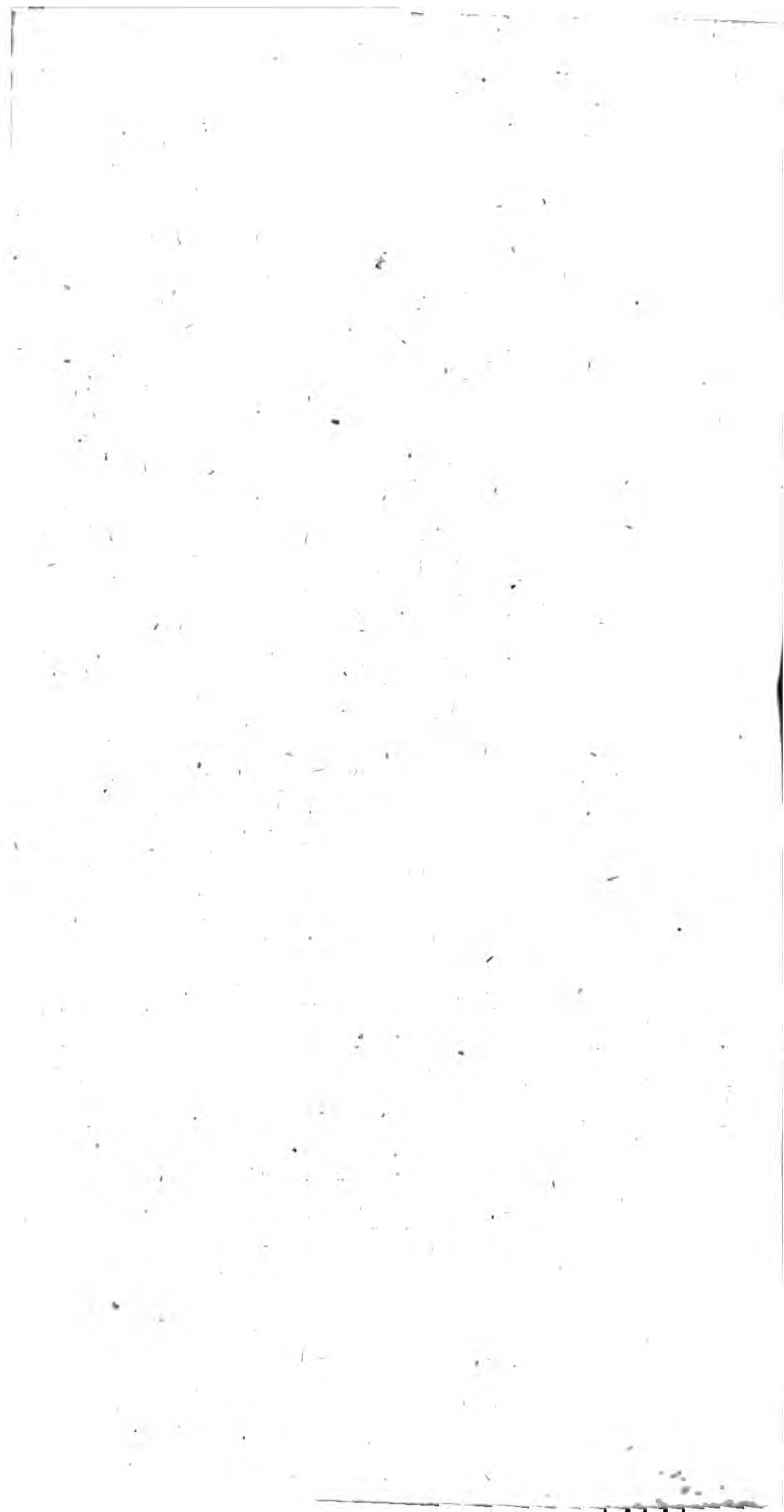

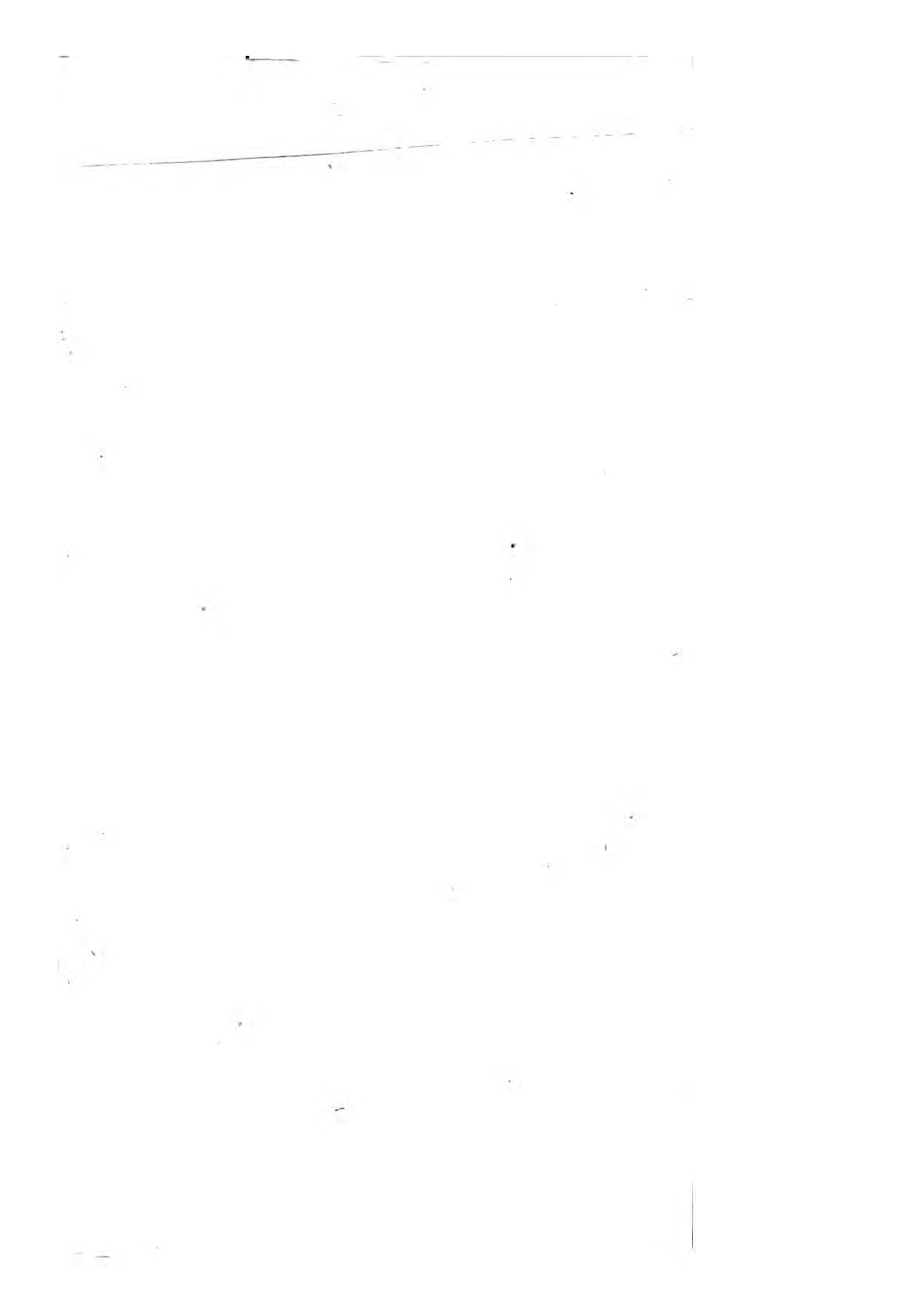

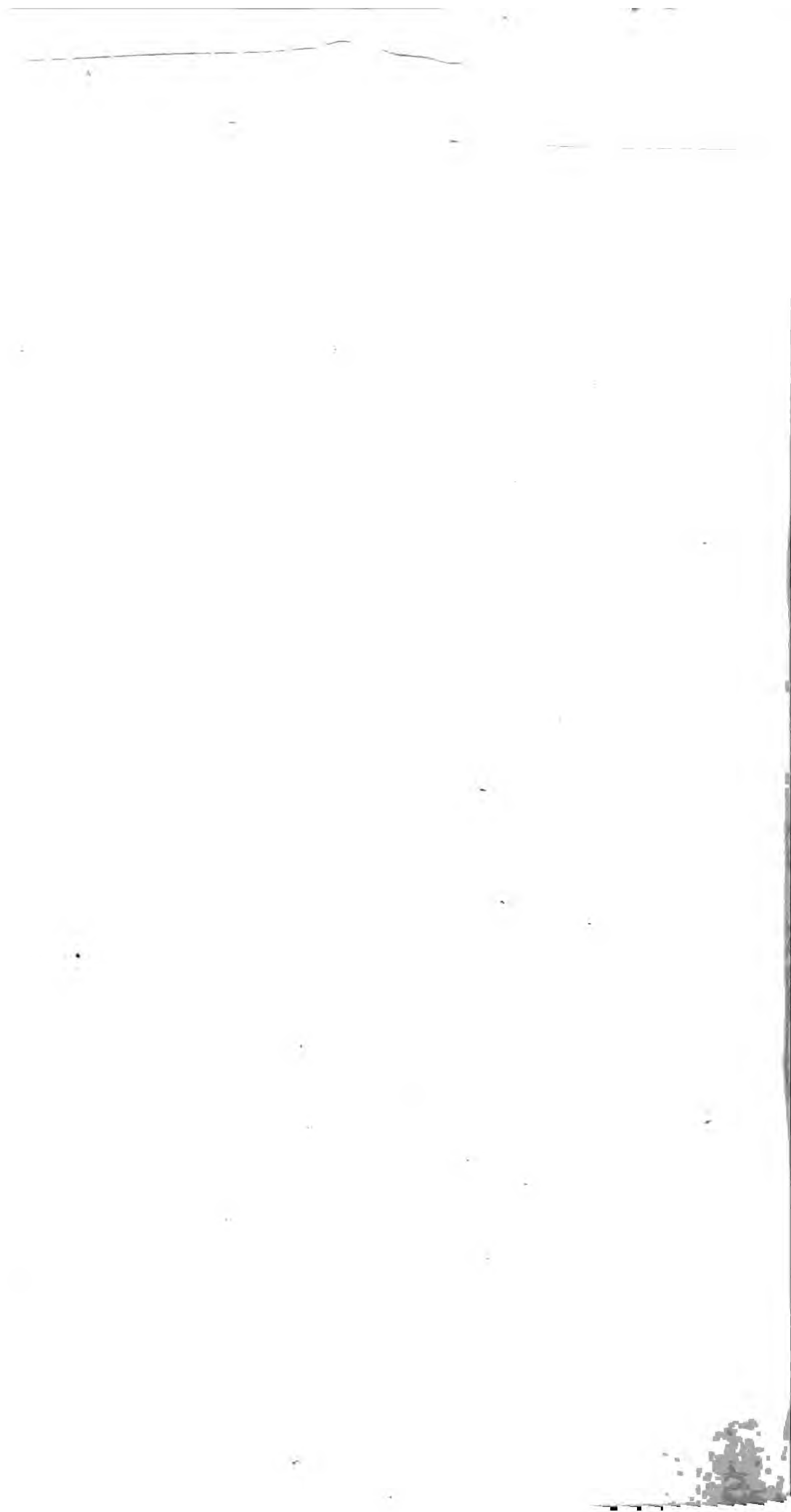

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

